

1. Név / Name

(Blazovich László)

1.1. Történeti elnevezések / *Historic name forms*

A város elnevezései

896 Sägedin (Györffy György 1963. 900).
 1183 Cigeddin (W XI. 48.)
 1193 Scegued (ÓMO 54. 59.)
 1199 Seghediensis (F. II. 356.)
 1217 Zegedin (Smič. III. 146.)
 1222 Scegved (Str. I. 255.)
 1225 Scyget (Str. I. 255.)
 1237 Scegued (W. VII. 30.)
 1241 Sägdin (Györffy György 1963. 900.)
 1244 Segediensis, Scegediensi (W. VII. 181.)
 1272 Sexged (Str. I. 594.)
 1282 Zeguedinum (Bp. 1. 201.)
 1319 Zugudino, (Str. II. 734.)
 Zegedino (Z. I. 168.)
 1329 Zeged (Anj. oklt. XIII. 1329. 620. sz.)
 1338–42. Czegediensis (Vat. I./1. 174.)
 1338–42. Chegedyensi (Vat. I./1. 415.)
 1389 Zuged (Reizner János 1899–1900. 4. 5.)
 1408 Zegediensis (Uo. 16.)
 1411 Zeged (Uo. 20. 21.)
 1469 Zegediensi, Zegediensis (Uo. 68.)
 1552 Zegedini (Uo. 147.)
 Zeghedini (Uo. 150.)
 Zeghedinum (Uo. 151.)
 1649 Mezeő Szögediensi (Uo. 189.)
 1652 Mező-Szeged (Uo. 190.)
 1698 Szegedin (Uo. 227.)
 1704 Szeged (Uo. 240.)
 1720 Szeged (Uo. 329.)
 1744 Szegediensis (Uo. 535.)
 1806 Szeged (Uo. 553.)
 1818 Szegedinum, Szeged, Segedin (JL)
 1863 Szeged (H)

1.2. Jelenlegi elnevezések / *Current spelling*

Szeged

1.3. A nevek etimológiája / *Etymology of the names*

Szeged nevének eredeztetése csak a magyar nyelvből lehetséges. Négyféle származtatás, névmagyarázat alakult ki, amelyek két szóra vezethetők vissza. Az egyik szómagyarázat figyelembe véve a korai magyar helynévadási szokást, amely szerint pusztá személyneveket adtak helynévként, azt vetette fel, hogy a város neve személynév, amely a szeg. szög színjelölő szónak a -d képzős származéka. Egy másik vélemény szerint a város nevében valóban e szó rejtőzik, azonban benne az éppen Szeged fölött a Tiszába ömlő Maros által okozott vízszín változást jelölték volna a város nevével, ti. ez az a hely, ahonnan a Tisza zöldes színét sárgásbarnára (szög színűre) változtatja. A harmadik magyarázat abból indul ki, hogy éppen a városnál a folyó majdnem derékszögben kanyarodva folyik tovább, kiszögellést tesz, és ennek a szög szónak -d képzős származéka a város neve. Negyedikként vannak, akik a sziget szavunkat tartják alapszónak — amely egyébként összefügg a szög sarkot, hajlatot, éket jelölő szavunkkal, amely ugor eredetű — azért, mert a város a Tisza főága és a mellékvei által körbefogott területre, szigetre települt. Magunk is ezen utolsó magyarázat hitelét fogadjuk el.

2. Jogállás / Legal status

(Blazovich László)

2.1. Terminológia / *Terms*

1247–1302 királyi hospes település (fideles nostri hospites de Zegedino, Elenchus III/3. 1997. 41–42.)
 1389 királyi város (cives nostros de Zugedienses, Reizner János 1899–1900. 4. III. sz. 4.)
 1498 királyi szabad város (Uo. LIV. sz. 88.)
 1543 náhije és szandzsák székhely (Vass Előd 1979. 11.)
 1686. okt. 23. királyi város (SZT Kron. 40.)

1718. jan. 2. tárnoki város (Uo. 42.) E tárnoki város elnevezés nem az 1526 előtti tárnoki város elnevezésnek felel meg.

1719. máj. 21. szabad királyi város (Uo. 43.)

1950. aug. 15. járási jogú város (Antal Tamás 2010. 275.)

1954. júl. 28. megyei jogú város (Uo. 277–279.)

1971. máj. 7. megyei város (Uo. 280. p.)

1991. megyei jogú város

2.2. Kiváltságok (Középkor) / *Privileges (Middle Ages)*

1242–1247 között A szegedi hospesek IV. Béla királytól elnyerik Buda és Fehérvár szabadságát. (Petrovics István 1992. 15.)

1247 IV. Béla király a szegedi hospeseknek adományozza Tápé lakatlan földet és Vártó halastavat. (Reizner János 1899–1900. 4:3.)

1389. ápr. 9. Zsigmond király megerősíti a szegedi polgárok vámmmentességét. (Reizner János 1899–1900. 4:4–5.)

1405. jún. 14. Zsigmond király Asszonyfalva, más néven Felszeged polgárainak országos vámmmentességet ad. (OL .DL. 90 553., ZsO II/1. nr. 484.)

1409. ápr. 14. Zsigmond király megerősíti a szegediek kereskedelmi és bíráskodási kiváltságait. (Reizner János 1899–1900. 4:18–19.)

1412. szept. 6. Zsigmond király elrendeli a kétlépcsős bíróválasztást Szegeden. A bírót 40 tagú választott testület választja a saját kebeléből. (Reizner János 1899–1900. 4:24–25.)

1422. jún. 5. Zsigmond király megerősíti a szegediek szabad mozgását az országban, valamint vám- és adómentességét. (Reizner János 1899–1900. 4:27–28.)

1430. máj. 1. Zsigmond király újra megerősíti a szegediek szabad mozgását az országban, valamint vám- és adómentességét. (Reizner János 1899–1900. 4:30–31.)

1431. okt. 14. Zsigmond király Felszegeden minden csütörtökön hetivásárt engedélyez. (Reizner János 1899–1900. 4:31–32.)

1436. ápr. 9. Zsigmond király megerősíti a szegediek kereskedelmi és bíráskodási kiváltságait. (Reizner János 1899–1900. 4:33–35.)

1438. febr. 22. Albert király megerősíti a szegediek országos vám- és adómentességét. (Reizner János 1899–1900. 4:43–44.)

1450. jún. 4. A Szegeden tartózkodó Hunyadi János megerősíti a szegedi polgárok kiváltságát, hogy a titeli révnél üres boroshordóik után ne fizessenek vámot. (Reizner János 1899–1900. 4:46–49.)

1458. aug. 16. Mátyás király megerősíti a szegediek régi kegyúri jogát a Szent Demeter és Szent György plébániák, valamint a Szent Erzsébet és Szent Péter ispotályok fölött. (Reizner János 1899–1900. 4:54.)

1459. jan. 20. Mátyás király az alszegedi Szűz Mária-kolostor előtt szerdai napon hetivásárt engedélyez, egyben hozzájárul, hogy négy mézsárszéket állítsanak föl. (Reizner János 1899–1900. 4:55–56.)

1462. aug. 17. Mátyás király megengedi, hogy a szegediek a kunokkal közösen használják Asszonyszállása kun pusztát. (Reizner János 1899–1900. 4:57–58.)

1464. ápr. 3. Mátyás király megerősíti a szegediek adómentességét. (Reizner János 1899–1900. 4:58–60.)

1465. Mátyás király megerősíti a szegediek legeltetési jogát Asszonyszállásán és más kun pusztákon. (Reizner János 1899–1900. 4:63.)

1471. aug. 22. Mátyás király adó- és vámmmentességet ad a szegedieknek péterváradai szőleik után, egyben négy dénár szüretelőpénz fizetésére kötelezi őket. (Reizner János 1899–1900. 4:69–70.)

1473. nov. 9. Mátyás király a szegedieknek a Duna–Tisza közén a kunokéval azonos legeltetési jogot ad. (Reizner János 1899-1900. 4:72.)
1484. márc. 27. Mátyás király engedélyezi, hogy a pesti és szegedi polgárok boraikat Kassán és a Felvidéken kimérjék. (Reizner János 1899-1900. 4:83-85.)
1486. márc. 12. Mátyás király az évenkénti bíróválasztásról intézkedik. (Reizner János 1899-1900. 4:86-87.)
1498. jún. 4. II. Ulászló király Szegedet, összefoglalva kiváltságait, a szabad királyi városok közé iktatja. (Reizner János 1899-1900. 4:87-88.)
1499. máj. 6. II. Ulászló király a Szent Luca ünnepét (dec. 13.) megelőző és azt követő napokon országos vásárra ad engedélyt, és hozzájárul hetivásár tartásához is. (Reizner János 1899-1900. 4:89-90.)
1514. nov. 19. Szegedet először említik a becikkelyezett és elidegeníthetetlen királyi javak között. (CIH 1000-1526:709.)
1516. dec. 4. II. Lajos király engedélyezi, hogy a szegediek házaik újjáépítéséhez vámmentesen szállítsanak fát a Tiszán és a Maroson. (Reizner János 1899-1900. 4:95-96.)
1521. máj. 28. II. Lajos király megerősíti azt az egyezményt, amelyet a szegedi, kamanci és pétervárad polgárok kötöttek a szüretelőpénz fizetéséről és a szőleik őrzéséről. (Reizner János 1899-1900. 4:96-97.)
1523. máj. 27. II. Lajos király megerősíti Szegedet szabad királyi városi jogaiban. (Reizner János 1899-1900. 4:129-130.)
1523. aug. 6. II. Lajos király megtiltja, hogy a szegediektől adót szedjenek. (Reizner János 1899-1900. 4:131.)
1529. febr. 22. I. János király védlevelében megtiltja, hogy az országot járó szegedi polgárokat zaklassák. (Reizner János 1899-1900. 4:132-133.)

3. Birtokviszonyok / *Proprietorial status*

(Blazovich László)

3.1. Birtokosok / *Owners*

Szeged a Magyar Királyság megalakulása után a király tulajdonába került. Ott is maradt a török hódoltság idejéig (1543. február) mint királyi vár és birtok. A király nem egy alkalommal zálogba vetette, vagy hivatal ellátása, vagy valamilyen szolgálat fejében ideiglenesen átadta valamely alattvalójának. Előfordult, hogy az országon belüli hatalmi harcoknál a királlyal szembenálló erők kezükbe kaparintották. Az 1514. évi országgyűlés Szegedet az elidegeníthetetlen királyi javak közé cikkelyezte be. (Minderre részletesen I. SZT Kron. 13–31. Az idevonatkozó rész Petrovics István és Trogmayer Ottó munkája.) Török kézre kerülése után a város szultáni hászbirtok lett, amint ezt az 1570. évi timár defter bizonyítja. (Káldy-Nagy Gyula 2008. 20.) A vár átadásával 1686. október 23-án Szeged főlsszabadult a török uralom alól. A vár és város újra a király birtokába került a kamara igazgatásába, és ott is maradt az ország polgári berendezkedésének kialakításáig. III. Károly király 1719. május 21-én kiadott oklevelében Szegedet a szabad királyi városok sorába emelte.

4. Határok / *Municipial boundaries*

(Blazovich László–Kratochwill Mátyás)

4.1. Külső – belső határvonal / (*Boundary line delimited from inside / outside*)

Külső határok
(A határvonalak irányára I. a C.1.6. és a C.2.3. sz. térképeket.)

1776.
Kistelek, Pusztaszer, Dóc, Sövényháza, Algyő, Fark, Tápé, Tisza folyó, Maros folyó, Szentpéter, Horgos, Szent Mária (Szabadka), Balota, Mérges, Üllés, Dorozsma, Átokháza, Pálos, Csólyos, Alsó-, Felső-Kömpöc, Majsa, Jászkáóhalma, Félegyháza, Péteri. (Balla Antal 1776.)

1844.
Kistelek, Pusztaszer, Hantháza, Homoki Sövényháza, Algyő, Tápé, Tisza folyó, Maros folyó, Horgos, Szabadka, Balota, Ötömös, Üllés, Dorozsma, Csólyos-pálos, Kömpöc, Majsa, Jászkáóhalma, Félegyháza, Péteri. (Giba Antal 1844.)

1907.
Kistelek, Sövényháza, Sándorfalva, Sövényháza, Algyő, Tápé, Sövényháza, Lele, Deszk, Szőreg, Újszentiván, Gyála, Horgos, Szabadka, Halas, Ötömös, Majsa, Dorozsma, Csólyos, Kömpöc, Majsa, Jászszenlászó, Félegyháza, Péteri. (Jakabffy Lajos 1907.)

1973–1997.
Sándorfalva, Tisza folyó, azaz Hódmezővásárhely, Maroslele, Deszk, Kübekháza, Románia, Jugoszlávia (országhatár), Újszentiván, Tiszasziget, Jugoszlávia, Röske, Domaszék, Bordány, Zsombó, Szatymaz, Sándorfalva, Atka sziget (enklávé) Tisza folyó, Algyő, Maroslele, Deszk, Kübekháza, Országhatár, (Románia, Szerbia), Újszentiván, Tiszasziget, Országhatár (Szerbia), Röske, Domaszék, Bordány, Zsombó, Szatymaz. (Firbás városatlász 1999.)

Határjáró oklevelek

1411. június 29.
Zsigmond király a Szeged városa és Cibak fiai, szőregi nemesek között keletkezett birtokpert a Szeged és Szőreg közötti határok bejárása után lezárja, a határkiigazítást jóváhagyja és megerősíti. (Reizner János 1899–1900. 4. 19–22.)

1411. július 26.
Zsigmond király Szeged városa, valamint Gyálai Mihály között folyt birtokpert lezárja, és Szeged, Gyála, valamint Szent Iván határjárása után a kijelölt határokat jóváhagyja és megerősíti. (Reizner János 1899–1900. 4. 22–24.)

1737.
Almágy János és Steössel Kristóf a királytól kiküldött bírók megállapítják és rögzítik Szeged városa és a kun puszták közötti határokat. (Reizner János 1899–1900. 4. 536–541.)

1950.
Szeged határából önálló községként elkülönítették az alábbiakat: Ásotthalom, Balástya, Csengele, Mórahalom, Röske, Ruzsa, Szatymaz, Zákányszék. (Blazovich László 1995a. 32.)

1952.
Szeged határából községként elkülönítették: Domaszéket. (Blazovich László 1995a. 32.)

1973.
Szegedhez csatolták Algyőt, Kiskundorozsmát, Gyálarétet, Szőreget és Tápét. (Blazovich László 1995a. 32.; Antal Tamás 2009. 192.)

1997.
Algyő kivált Szeged területéből, ismét önálló község lett.

Belső határok

A város közigazgatási beosztása 1776–1777-ben.
Balla Antal térképének adatait földolgozta Csongor Győző (MFMÉ 1968. 119–138. 1969/1. 269–286. 1970/1. 213–226.). A határok megállapításához az ő munkáját használtuk.

Fölsőváros (A Tiszától a Tiszáig):
Tisza folyó – Annus ere hídja – Tisza áradási területe – Annus ere – Szillír ere – Eperjes sziget – Dugonics erdeje – Cespes (?) – Keresztöltés – Algyőre és Tápéra vezető út – Algyői útnál lévő szőlők – Agyagosvölgyi tó – Városmelléki szőlők – Temető Tanka tó – Kukoricaváros – Eugénus árkának felső része – Sóraktár – Rácpiac – Sándor réve hídja – Zátany – Tisza
Fölsőváros északi területén a térképen három városrész van megjelölve: Kíspes, Hóbiárt és Tobány. A körülhatárolt lakott területen belül a telkek számozva vannak, szerepel a rajtuk álló ház alaprajza és a tulajdonos vagy lakó neve 1-től 1131-ig számozással.

Alsóváros:
Tisza – Eugenius árkának alsó torkolata a Sarháznál – Pétervár[ad]i kapu – Búzapiac – Cseperke tó – Pétervári országút – Jerikó Csöpörke tó – Új Temető – Szabadka felé vezető posta és országút – Legelő – Ballagi tó vize – Ballagi szőlőhegy – Kis-Tisza vize – Tisza ártér – Középtó – Bánomföldék (káposztás kert) – Nagy töltés – Katonai kórház (a Tisza-parton) – Tisza folyóban lévő sziget, a „Boszorkányok szigete” – Kis-Tisza szigete, kopár része Zátany.
A körülhatárolt lakott területen a telkek számozva vannak, szerepel a rajtuk álló háza alaprajza és a tulajdonos vagy lakó neve 1-től 1183-ig számozással.

Vár és Palánk:
Katonai kórház – Városi Sörház – Szent Rozália kápolna – Pétervárad kapu – Búzapiac – Állóvíz – Kálvária hegy – Katonai gyakorlóter, másképp Állatpiac – Róma hegy – Téglavető gödrök – Tégláégető ház – Hajdinaföl-

dek – Kukoricaváros Tanka (Vízállás) Temető Tanka (vízállás) – Városmel-
léki szőlők – Eugénus árkának keleti része – Budai kapu – Eugénus árká-
nak felső (nyugati) része – Preceptorátus (Sóvár hivatal?) – Sóraktárak.
Az Eugénus árkon belüli házak és telkek a térképen nevek bejegyzése
nélkül csupán számozva vannak 1-től 351-ig, az árkon kívül a tulajdonos
vagy lakó neve is szerepel.

Szeged város Bainville térképe (1850) alapján (A.3.5. sz.):

Fölsőváros:

Nagy-Tarjáni szőlők – Nagy-Szilléri oldal – Tarján utca – Szeszgyár – Tisza-
töltés, Kis-Tisza utca, Felső Tisza-part, Rácpiac – Sóház utca – Felsővárosi
határ.

Rókus:

Francia-högyi szőlők – Felsővárosi határ – Fehérló utca – Törökfő utca – Ör-
dőgluk, Régi zsidó temető – Takács utca – Róma-hegy – Tégláégető gödrök.

Palánk:

Takács utca – Régi zsidó temető – Ördögluk – Törökfő utca – Fehérló utca
– Sóház utca – Rácpiac – Tisza part – Köves köz – Bánomkertek – Galamb
utca – Kápolna utca – Boldogasszony utca – Bokor köz – Szentháromság
utca – Kürt utca – Ingyen utca – Sárköz – Pétervári országút – Szél utca –
Aszaló hegy – Kálvária hegy.

Alsóváros:

Szél utca – Pétervári országút – Sárköz – Ingyen utca – Kürt utca – Szent-
háromság utca – Bokor köz – Boldogasszony utca – Kápolna utca –
Galamb utca – Köves köz – Tisza part – Kápolna utca – Szél utca – Ballagi
tavi szőlők – Város sánca – Nyomásszél – Város sánca – Ballagi tói sor –
Marina sor – Korda sor – Aszaló hegy – Kálvária hegy – Újtemető utca.

Szeged sz. kir. város hiteles térképe (Engel Adolf) 1883 alapján.

Fölsőváros:

Tisza Lajos körút – Kossuth Lajos sugárút – Párizsi körút – Csongrádi sugár-
út – (Kültelkek) Gyevi sor – Tarjáni szőlők – (Kültelkek) Szilléri sor, Körtöl-
tés – Felső-Tisza-part – Ferenc József rakpart.

Rókus:

Párizsi körút – Mars tér – Londoni körút – Kálvária utca – (Kültelkek)
Dorozsmai sor – Kossuth Lajos sugárút

Külső palánk:

Francia hegy – Csongrádi sugárút – Tisza Lajos körút – Bánomkert sor –
Bécsi körút – Berlini körút – Londoni körút – Kossuth Lajos sugárút

Palánk szegedi oldal:

Tisza Lajos körút – (Tisza-part) Stefánia sétány – Ferenc József rakpart

Palánk újszegedi oldal:

(Tisza part) Alsó Kikötő sor – Közép Kikötő sor – Marostói sor – Fürj utca
– Temesvári körút – Vasúti sor

Móráváros:

Szabadkai sugárút - Cserepes sor – Katona utca – Szél utca – Kolozsvári tér
– Faragó utca

Alsóváros:

Berlini körút – Bécsi körút – Alsó Tisza-part – Ballagi tói sor –
Szentmihályteleki sor – Szabadkai sugárút – Faragó utca – Kolozsvári tér
– Szél utca – Katona utca – Cserepes sor – Korda sor, Kálvária utca

Közigazgatási beosztás Szeged szab. kir. város belterületi térképe (1941)
(Szekfű Sándor) alapján

Felsőváros:

Kossuth utca – Szent István tér – Csongrádi sugárút – Gyevi sor – Tápai sor
– Szilléri sor – Körtöltés – (Tisza-part) Felső Tisza-part

Rókus:

Csongrádi sugárút – Szent István tér – Imre utca – Lechner tér – Vadász utca
– Török utca – Margit utca – Wimmer Fülöp utca – Kültelkek – Petresi utca
– Szatymazi utca – Siha köz – Körtöltés utca – Makkkos-erdő sor.

Belváros:

Kossuth utca - (Tisza-part) Stefánia sétány – Erzsébet rakpart – Bánomkert
sor – Bécsi körút – Berlini körút – Londoni körút – Margit utca – Török utca
– Vadász utca – Lechner tér – Imre utca – Szent István tér.

Újszeged:

(Tisza-part) Közép Kikötő sor – Marostói sor – Fürj utca – Temesvári körút
– Csanádi utca – Villák.

Alsóváros:

Bécsi körút – Topolya sor – Hattyas sor – Ballagi-tói sor – Szentmihályteleki
sor – Tompai utca – Horgosi utca – Majdáni sor – Alsónyomás sor – Csere-
pes sor – Kaszás utca – Szél utca – Kolozsvári tér – Faragó utca – Petőfi
Sándor sugárút.

4.2. Lásd a 6. sz.

4.3. A város jelenlegi belterületi határain kívül lakott helyek és egyéb építmények

1985

Algyő, Alsó-Kikötősor, Alsóvárosi-feketeföldek, Ásványház, Atka-sziget,
Bajai út, Bencfahát, Csergőtelep, Daruhalomdűlő, Faragódűlő, Farkarét,
Fehértó, Felsővárosi-feketeföldek, Gyálarét, Gyálaréti tanyák, Gyevitanyák,
Harcos utca, Hosszú utca, Iparűlő, Irmamajor, Marostó, Mártákdűlő,
Nagyfai célgazdaság, Öreghegydűlő, Rákóczitelep, Rókusifeketeföldek,
Rózsáposdűlő, Seregélyesdűlő, Siadűlő, Subasahegy, Széktódűlő, Szik-
sóstó, Szomolya, Szőregi tanyák, Tápairét, Tóth János dombja, Újszőregi
út, Vasúti őrházak, Vereshomok. (Blazovich László 1995a. 96.)

5. Közigazgatási besorolás / *Administrative location* (Petrovics István)

5.1. Világi közigazgatás / *Secular administration*

Megye: Eredetileg Bács, ismeretlen időponttól Csongrád megye. (Kristó
Gyula 1988. 440-441. Kristó Gyula 2003. 146.)

Megyei joghatóság alól kivéve: valószínűleg már 1242-46 között, bizo-
nyosan 1498-tól. (Reizner János 1899-1900. 4:3., 88.)

Török hódoltság ideje (1543-1686): khász város. A szegedi szandzsák és
náhiye központja (Vass Előd 1979. 5-80.)

Katonai és kamarai igazgatás (1686-1715) alatt álló város (Reizner János
1899-1900. 1:157-245. (Szakály Ferenc 1985. 25-46.)

Az 1715. évi 92. tc. értelmében az országhoz visszakapcsolt Csongrád me-
gye ideiglenes székhelye (CIH 1657-1740: 512. Zsilinszky Mihály
1897-1900. 2:1-65. Reizner János 1899-1900. 1:243.)

Szabad királyi város: 1719-1870 (Vass Előd 1985b. 83-100.)

Törvényhatósági jogú város: 1870-1950.

Járási jogú város: 1950-1954.

Megyei jogú város: 1954-1971.

Megyei város: 1971-1991.

Megyei jogú város: 1991-től.

(SZT Kron. 1992. Passim. Antal Tamás 2009. 33-86.)

Csongrád megye székhelye: 1962-;

A Szegedi kistérség központja

Az 1997-ben alakult Duna-Körös-Maros-Tisza eurorégió 3. legnagyobb
városa.

5.2 Egyházi közigazgatás / *Ecclesiastical administration*

5.2.1 Katolikus

Bács-kalocsai érsekség: -1775

Szegedi főesperesség székhelye (létrehozva 1199 előtt). (Szekfű László
1983. 322-324.)

1715: Kísérlet a Csanádi püspökség székhelyének Szegedre helyezésére.
(Reizner János 1899-1900. 1:277-298.)

Csanádi püspökség: 1775-1923 (a püspökség székhelye 1723-tól Temesvár)
1923-1982: Csanádi püspökség, püspöki székhely.

1982- Szeged-Csanádi püspökség, püspöki székhely

(SZT 2-5:passim;Juhász Kálmán 1930–1947. Dániel Géza 1976. Dániel
Géza–Ábrahám István 2000.)

5.2.2. Evangélikus

16. század első fele: a szegedi reformáció minden bizonnyal lutheri szel-
lemben indult

1847: az önálló szegedi gyülekezet alapítása, Bányai Egyházkerület

1895-1920: Bányai Egyházkerület

1920-1952: Bányai Egyházkerület (1920-1938, 1945-1952: Csanád-Csong-
rádi egyházmegye)

1952-2000: Déli Egyházkerület (1952- Csongrád-Szolnoki egyházmegye)

2000- Déli Egyházkerület

(Evangélikus egyház-igazgatási térképek az Evangélikus Országos Levél-
tár honlapján)

5.2.3 Református

-1945: Tiszántúli református egyházkerület, Békés-Bánáti egyházmegye
(Giczi Zsolt 1994. 614.)

1952- Tiszántúli református egyházkerület, Csongrádi egyházmegye (Pál
József 2010a. 488-492.)

5.2.4. Görög katolikus

A szegedi egyházközség hivatalosan Makó filiájaként 1921-ben alakult meg. A gyülekezet temploma 1922-től a Rozália-kápolna, amelyet a Lechner-térre való áthelyezés után 1929-ben szenteltek fel újra. Hajdúdorogi egyházmegye. (Giczi Zsolt 1994. 610-611., Pál József 2010a. 487.)

5.2.5. Ortodox

A tiszai szerb határország felállítása a 17. század végén jelentősen megnövelte a Szegeden élő szerbek számát. A szegedi szerb hitközség már a 17. század végén megalakult. Ekkor a Palánkban (Belváros) és Felsővároson is volt plébániájuk. (Reizner János: 1899-1900. 3:29-31. Ma már csak a Belvárosban található Szent Miklós-templom áll. -1920: Bács-Újvidéki egyházmegye (Giczi Zsolt 1994. 617.) 1920- : Budai Szerb Ortodox Püspökség (Szegedi esperesség). (Giczi Zsolt 1994. 617.)

6. Közigazgatási beosztás / Administrative divisions (Petrovics István)

Szeged a középkorban, török kézre kerülése (1543) előtt több magból állt: 1. Vár (castrum) és váralja (suburbium), későbbi szóhasználat: Alszeged, Palánk. 2. Felsősziget/Felsőváros 3. Alsóváros (későbbi nevén, kialakulása a 14. századra tehető) 4. Középváros (Petrovics István 1983b. 352–357., Kulcsár Péter 1983c. 490–496, Blazovich László 2002. 57–60.)

Török-kor (1546): 1. Vár (Palánk) 2. Felsőváros 3. Középváros 4. Alsóváros (A.3.2., Vass Előd 1979. 36–49., Máté Zsolt 1989.)

1747 : 1. Vár (Fortalitium), 2. Palánk (Palanka) 3. Felsőváros (Superior Civitas) 4. Alsóváros (Inferior Civitas) (Kaltschmidt Ábrahám 1747., Reizner János 1899–1900. 1:336–337. oldalak között.)

1776: 1. Vár (Fortalitium) 2. Palánk 3. Felsőváros 4. Alsóváros (A.3.4. Balla Antal 1776–77)

1878: 1. Vár 2. Palánk 3. Rókus 4. Felsőváros 5. Alsóváros Új-Szeged (Torontál vármegye mezővárosa). (Reizner János 1899–1900. 2: 336–337. oldalak között.)

1880: Törvény születik a vár lebontásáról, valamint Szeged és Újszeged egyesítéséről, az addig Torontál megyéhez tartozó Újszeged bekebelezéséről. (1880:16–17. tc. CIH 1879–1880. 252–253., Gaál Endre 1992. 70.) Az 1879. évi árvizet követő újjáépítés során új városszerkezet alakul ki, amely a régiek mellett új városrészek, illetve ún. telepek létrejöttét eredményezi.

1883: 1. Felsőváros 2. Rókus 3. Külső palánk 4. Palánk szegedi oldal 5. Palánk újszegedi oldal 6. Móraváros 7. Alsóváros (Ld. Adattár 4.1)

1941: 1. Felsőváros 2. Rókus 3. Belváros 4. Újszeged 5. Alsóváros (Ld. Adattár 4.1)

1954–1971: 1. Első kerületi tanács 2. Második kerületi tanács 3. Harmadik kerületi tanács (Blazovich László 2005. 201., Antal Tamás 2010. 276-302.)

A két világháború között a város beépített területe 32 teleppel növekedett. (Novák Ákos 1994. 226–233., Blazovich László 2005. 234–236.)

1973: Algyőt, Tápét, Kiskundorozsmát és Szőreget közigazgatásilag Szegedhez csatolták. (Antal Tamás 2010. 204-205.) (Algyő 1997-ben önállósodott Szegedtől.)

A város 2010 után bekövetkezett területi felosztására l. a 8. sz. bevezetőjét.

7. Népesség / Population (Blazovich László–Kratochwill Mátyás)

7.1. Házak száma / Number of houses

1522 1493 ház (Kulcsár Péter 1983b. 448. p.) 1776–77 2983 ház (Balla Antal 1776–77., Csongor Győző 1969/1. 269–286.) 1879/1 5723 ház (5995) 1879/2 265 ház (Blazovich 2005. 128. p.) 1888 9746 ház (Hn 1888.) 1892 10 854 ház (Hn 1892.) 1913 15 138 ház (Hn 1913.) 1933 20 299 ház (Hn 1933.) 1944 23 013 ház (Hn 1944.) 1962 14 043 ház (Hn 1962.)

(A házak számának csökkenése a város külterületének változása miatt következett be, ugyanis az ott lévő házakat (tanyákat) mindig számba vették.)

7.2. A lakosság száma / Number of inhabitants

	Össznépesség		A népesség etnikai megoszlása																			
Év	abszolút szám	1785 = 100%	magyar	szlovák	román	horvát	szerb	bunye-vác	vend, szlovén	német	cigány	egyéb	afrikai	arab	bolgár	görög	kínai	lengyel	héber zsidó	örmény	ruszin	ukrán
1785	20 947	100,0																				
1828	32 209	153,8																				
1850	50 244	239,9																				
1857	62 546	298,6																				
1869	70 179	335,0																				
1880	73 675	351,7	68 006	177	67	291	–	6	1682	16	3430											
1890	85 569	408,5	82 260	175	219	21	373	–	4	2281	14	222										
1900	102 991	491,7	98 197	157	308	42	836	17	3	3174	28	229										
1910	118 328	564,9	113 380	221	619	81	1152	–	.	2554		321										
1920	119 109	568,6	115 270	347	232	80	319	15	4	2528	19	295										
1930	135 071	644,8	133 054	112	106	50	120	20	2	1420	9	178										
1941	136 752	652,8	135 048	133	232	16	59	11	2	857	72	322										
1949	132 607	633,1	132 168	43	44	28	60	11	6	94	21	132										
1960	98 942	472,3	98 451	51	51	21	47		13	133	52	123										
1970	118 895	567,6																				
1980	170 794	815,4	169 529	98	72	27	159	–	9	213	305	382										
1990	175 301	836,9	173 397	116	146	52	156	–	6	235	529	664										
2001	168 273	803,3	157 301	394	322	206	758		41	986	1256		8	115	43	154	74	113	41	86	45	142
2011	168 048	802,2	140 914	350	588	247	1408	–	10	1516	1565	2633	–	181	78	89	113	128	–	76	19	88

Blazovich László 1995a. 96. Népszámlálás 2001., 2011.

8. Utcák / Streets

(Apró Ferenc és 1972 után Farkas Csaba)

Az első három fennmaradt utcanevet (Szent Erzsébet, Szent Péter tér, Szombathely tér) a Kapisztrán János sírjánál történt csodás gyógyulásokat leíró, 1458 és 1460 között készült – latin nyelvű – újlaki jegyzőkönyv tartalmazza. (Hegedűs Antal 1983. 18., 48., 49.)

Az 1522. évi egyházi tizedjegyzékben 30 utcanev maradt ránk. Foglalkozott velük a városmonográfus Reizner János (1899-1900), Bálint Sándor (1963a) és Péter László (1974a). A következő évtizedek kutatásai nem kevés újat hoztak, ideértve az utcanevek olvasatát is. Kulcsár Péter dolgozata (Kulcsár Péter 1984.) Bálint Sándor néhány megjegyzését és gondolatát megfontolandónak nevezi, de „számaikat és számításait” túlnyomó részben „hibásnak” tartja. A legmesszebbre Máté Zsolt jutott, aki a latin és török nyelvű összeírások eltérő területi rendezettségére alapozva olyan matematikai módszert dolgozott ki, amellyel elkészítette a város középkori helyrajzát: kiterjedését, fekvését, utcanevekkel megjelölt utcáinak egymáshoz viszonyított helyzetét. (Máté Zsolt 1989.)

Az utcákat a környék lakossága nevezte el: természeti környezetéről; az ott folytatott jellegzetes kisipari tevékenységről; a benne lakó ismert személyről; melyik templom volt benne stb. Előfordult, hogy akár egy időben, több azonos nevű utca is volt, vagy egy utcát két néven emlegettek. Megkülönböztetésüket a név után álló szám segíti. Hatósági névadás csak a 19. század második felében, főleg az 1879. évi árvíz után vált általánossá.

Összeállításunk az árvízig – néhány kivétellel azon túl is – tartalmazza a körtöltésen belüli utcaneveket. Alapjául jórészt Péter László könyve (Péter László 1974a.) szolgált. A magyarázatokkal ellátott 390 lapos könyv megisméltelése lehetetlenség, de célszerűtlen is lenne. Az árvíz utáni utcanevek és változásaik ebben a részletes munkában találhatók. Az 1972 utáni neveket, a névadás éveit Farkas Csaba gyűjtötte össze, a polgármesteri hivatal nyilvántartására is támaszkodva.

A név után az utca szót nem jelöljük, csak az eltérő jelleget (tér, köz, sor, sugárút stb.). Megadjuk, hogy egy-egy utca mely városrészben volt (A.= Alsóváros, B.= Belváros, F.= Felsőváros, M.= Móraváros, R.= Rókus.)

1974-ben jelent meg Péter László alapozó jellegű helytörténeti munkája, a Szeged utcanevei, amely körülbelül 1972-ig foglalja össze a város utcaneveinek alakulását. A kötet megjelenése óta azonban napjainkig már számos változás történt a rendszerben, amely még összefoglalóan nem került feldolgozásra. Ezért döntött úgy a Történeti Atlasz szerkesztősége, hogy a változásokat egy rövid felsorolás mutassa be.

1972 után elsősorban Algyő, Gyálarét, Kiskundorozsma, Szentmihálytelek, Szőreg és Tápé csatlakozása miatt változott meg sok utcanev, mert a párhuzamosságokat felszámolták. 1975-1985 között az új lakótelepeken új utcákat alakítottak ki. Másrészt Szeged beépítettsége ebben az időszakban jelentősen bővült, s a város építészeti szerkezetében megjelenő új városrészek (pl. Marostói városrész és kiskertek, Újpetőfitelep, Subasa, Szikszósfürdő) is adtak munkát az utcaelnevezőknek. Az 1990-es években a politikai rendszer átalakulása okozott az utcanévrendszerben bizonyos módosításokat a város fejlődése miatti változásokon túlmenően. Az utcanevekkel kapcsolatos döntésekben 1990-ig a Szeged Városi Tanács Végrehajtó Bizottsága, 1991-től Szeged Város Önkormányzatának közgyűlése illetékes.

Napjainkig a város szerkezete több új városrészszel bővült. 1990 után a Tisza jobb partján a hagyományos, korábbi városrészekén kívül kialakult Újpetőfitelep, Tápai kiskertek, Baktói kiskertek, Tarján, Újrókus, Új-Béketelep, Iparváros, Kálvária, Subasa, Szikszósfürdő, Tompasziget, Bodom. Néhány régi városrész neve is megváltozott Fodor-telepből Fodor-kert, Felszabadulás ligetből Franciahögy, Ságvári-telepből ismét Kecskés István telep, Hattyastelepből Klebelsberg-telep lett. A város Tisza bal-parti részén Újszeged és Odessza mellett megjelent a Marostói városrész és kiskertek, valamint Újszőreg.

Az 1972 óta eltelt időszakban néhány utca vagy utcanév többszöri változtatáson ment át. 1974-ben például a Virág utca nevét Zöld Sándorra cserélték, ezt 1976-ban visszavonták, s a Lant utca lett. A módosítás oka, hogy a Zöld Sándorról elnevezett újonnan épült rendelőintézetet a róla elnevezett utcában szerették volna látni, ezért a Vasas Szent Péter utcát cserélték Zöld Sándorra, egyúttal megszabadulva egy klerikális utcanévtől. A rendszerváltás után azonban a közterület visszakapta régi nevét. Hasonló utat járt be a Szent Gellért utca is, amelyet 1977-ben dr. Kálmán Andrásról neveztek el, de 1991 óta ismét Szent Gellértnek hívják. A Mátyás király tér 1974-ben Mátyás tér lett, de 1993-ban visszakapta régi nevét. A Marx Károly tér 1974-ben Marx tér, majd 1991-ben az 1945 előtti nevét visszaszerezve ismét Mars tér lett. Sajátos utat járt be az Ilona utca, amelyet 1982-ben megszüntettek, de egy évvel később más helyen és nyomvonalon új Ilona utcát alakítottak ki.

Az utcák elnevezésekor többször olyan, ún. névbokrok kerültek bevezetésre, amelyek szegedi kötődésű dolgokra utalnak. Így Móravárosban a Szegedi Vadaspark állatairól neveztek el utcákat. Baktóban, Bodomban és Tompaszigeten a várost és környékét egykor jellemző flóra és fauna adott lehetőségeket a névbokrok kialakítására. Újszegeden pedig a szegedi egyetem egykori tudós professzorainak emlékére örökítették meg az utcanév együttesben.

Felsorolásunkat a közterületek nevével kezdjük. A jegyzék tartalmazza a korábbi nevet is, új utca esetén értelemszerűen nem írunk előzményt.

Feltüntetjük rövidítve a városrész hivatalos elnevezését is, ahol a közterület van. Az 1972 előtti részben jelölteken kívül a következő rövidítéseket használtuk: Ba.= Baktó. Bkk.= Baktói kiskertek. Bt.= Béketelep. Bo.= Bodom. D.= Délikert. É.= Északi városrész. Ft.= Fodor kert. Fh.= Franciahögy. Gy.= Gyálarét. I.= Iparváros. K.= Kálvária. (városrész) Kt.= Kecskés István telep. Kkd.=Kiskundorozsma. Kl.= Klebelsberg telep. Mh.=Makkosháza. Mkk.= Marostói kiskertek. Mtv.= Marostói városrész.. O.= Odessza.. Pt.= Petőfitelep. Rff.= Rókusi feketeföldek. S.= Subasa. Szm.= Szentmihály.. Szf.= Szikszósfürdő. Sz.= Szőreg. T.= Tápé. Tkk.= Tápai kiskertek Ta.= Tarján. Tsz.= Tompasziget. . Ú. = Újszeged. Újb.= Új-Béketelep. Újp.= Újpetőfitelep. Újr.= Újrókus. Újsz.= Újszőreg. N.= Nincs hivatalos városrész elnevezés. Végül azt a határozatszámot is jelöltük, amelyben az 1990-ig működő tanácsi végrehajtó bizottság, vagy az 1991-től illetékes önkormányzati közgyűlés az előterjesztést elfogadta.

Nem kerültek be a felsorolásba azok a változások, amelyeket érdemi teljesülés nélkül hivatalosan visszavontak. Például 1979-ben a Püspök utcát Wallisch Kálmánról akarták elnevezni (31/1979. VB. sz.), de politikai megfontolások miatt a következő testületi ülésen a döntést megváltoztatták, és a munkásmozgalom alakjáról Újszegeden neveztek el utcát. Olyan is előfordult, hogy az új lakótelepek tervezésében a VB. döntések után módosulások történtek, s emiatt az utcaelnevezés nem valósult meg.

Bizonyos közterületeknél nem tudtuk a megszűnés pontos idejét, és hivatali eljárását fellelni. Ezeket a jegyzékben *-gal jelöltük. Nem kerültek be az adatok, mert a településrész időközben újból önálló községgé alakult. Nem tudtuk jelölni azt sem, ha az utca eredeti döntéstől eltérően más nyomvonalon valósult meg. A csatolt településrészek 1972 előtt elnevezett utcáinak feldolgozását az Atlasz nem vállalta magára. Ezekről a településrészi monográfiák adhatnak tájékoztatást. Ezek a következők: Szőreg és népe 1977. 25–47.; Tápé története és néprajza 1971. 847–880.; Kiskundorozsma 1995. 516–549.

A nevek forrását a Szeged Városi Tanács Végrehajtó Bizottsági üléseinek levéltárban található jegyzőkönyvei szolgáltatták, az 1991 utáni változásokat Szeged Város Polgármesteri Hivatala Igazgatási és Építési irodája bocsátotta rendelkezésünkre.

1. utca (Bkk., 951/2002.)
2. utca (Bkk., 951/2002.)
3. utca (Bkk., 951/2002.)
4. utca (Bkk., 951/2002.)
5. utca (Bkk., 951/2002.)
6. utca (Bkk., 951/2002.)
7. utca (Bkk., 951/2002., megszüntetése 356/2005.)
8. utca (Bkk., 951/2002.)
9. utca (Bkk., 951/2002.)
10. utca (Bkk., 951/2002.)
11. utca (Bkk., 951/2002.)
12. utca (Bkk., 951/2002.)
13. utca (Bkk., 951/2002.)
14. utca (Bkk., 951/2002.)
15. utca (Bkk., 951/2002.)
16. utca (Bkk., 951/2002.)
17. utca (Bkk., 951/2002.)
18. utca (Bkk., 951/2002.)
19. utca (Bkk., 951/2002.)
20. utca (Bkk., 951/2002.)
21. utca (Bkk., 951/2002.)
22. utca (Bkk., 951/2002.)
23. utca (Bkk., 951/2002.)
24. utca (Bkk., 951/2002.)
25. utca (Bkk., 951/2002.)
26. utca (Bkk., 951/2002.)
27. utca (Bkk., 951/2002.)
28. utca (Bkk., 951/2002.)
29. utca (Bkk., 951/2002.)
30. utca (Bkk., 951/2002.)
31. utca (Bkk., 951/2002.)
32. utca (Bkk., 951/2002.)
33. utca (Bkk., 951/2002.)
34. utca (Bkk., 951/2002.)
35. utca (Bkk., 951/2002.)
36. utca (Bkk., 951/2002.)
37. utca (Bkk., 951/2002.)
38. utca (Bkk., 951/2002.)
39. utca (Bkk., 951/2002.)
40. utca (Bkk., 951/2002.)
41. utca (Bkk., 951/2002.)
42. utca (Bkk., 951/2002.)
43. utca (Bkk., 951/2002.)
44. utca (Bkk., 951/2002.)
45. utca (Bkk., 951/2002.)
46. utca (Bkk., 951/2002.)
47. utca (Bkk., 951/2002.)
48. utca (Bkk., 951/2002.)
49. utca (Bkk., 951/2002.)
50. utca (Bkk., 951/2002.)

51. utca (Bkk., 951/2002.)
 52. utca (Bkk., 951/2002.)
 53. utca (Bkk., 951/2002.)
 54. utca (Bkk., 951/2002.)
 55. utca (Bkk., 951/2002.)
 56. utca (Bkk., 951/2002.)
 57. utca (Bkk., 951/2002.)
 58. utca (Bkk., 951/2002.)
 59. utca (Bkk., 951/2002.)
 60. utca (Bkk., 90/2012.)
 Aba (Mkk., 228/1991.)
 Ábel (Mkk., 108/1980.)
 Abony (Ady Endre, T., 156/1974.)
 Ábrahám köz (1871) = 1880: Makai (F.)
 Ábrahám köz (1871) = 1880: Makai (F.)
 Ács (Áts): 1814 (F.)
 Ádám (Tkk., 951/2002.)
 Adél köz (Ady Endre köz, K., 156/1974.)
 Adorján (Alkotmány, T., 156/1974.)
 Ady tér (Ady Endre tér, B., 156/1974.)
 Áfonya (S., 951/2002.)
 Ág (É., 24/1978.)
 Ágnes (Mkk., 108/1980.)
 Ágnes utca meghosszabbítása (Ú., 384/2009.)
 Agyagos (É., 24/1978.)
 Ajtony köz (Alföldi köz, Szm., 309/1972.)
 Akácos (56. utca, Ba., 1035/2003.)
 Akol köz: 1879 (F.)
 Akol l. Hosszú
 Ákos (Árpád, T., 156/1974.)
 Alexi vagy Elexi (1844) = 1880: Homok (A.)
 Alföldi l. Ingen
 Algyeyi országút+Gazdagék utcája (1814) = 1846: Gyevi nagy = 1879: Gyevi (B., F.)
 Algyői út meghosszabbítása (Ba., 764/2003.)
 Alig (Kt., 17/1984.)
 Állomás (Vaspálya, A., 156/1974.)
 Alma (Ba., 103/1979.)
 Álmos köz (Árpád köz, Szm., 309/1972.)
 Alpári Gyula (Bajcsy-Zsilinszky, Kkd., 156/1974.)
 Alsó kis Tisza-part (1844) = 1850: Alsó part = 1878: Alsó Tisza-part = 1880: Hattyas sor (A.)
 Alsó nyomási földek l. Alsóvárosi nyomás
 Alsó part l. Alsó kis Tisza-part
 Alsó Tisza-part l. Alsó kis Tisza-part, Tisza-part
 Alsóvárosi nyomás (1855) = 1859: Alsó nyomási földek (A.)
 Ambrus (Mkk., 108/1980.)
 Ananász (Gy., 951/2002.)
 András (Mkk., 108/1980.)
 Angyal (1522: Angyál) = 1879: kb. Gál(1) és = 1850: Szent György tér (F.)
 Ánizs (S., 951/2002.)
 Anna (Mkk., 96/1983.)
 Anna (Szent Anna, Mkk., 156/1974.)*
 Apáca (Lumumba, B., 155/1990.)
 Apáca l. Balogh
 Apály (Kölcsey, Gy., 156/1974.)
 Apáthy István (Eötvös egy része, B., 226/1987.)
 Aradi l. Kígyó
 Aranka (Mkk., 108/1980.)
 Arany János l. Tükör
 Arató (Torda, T., 156/1974.)
 Árkon (1814) = 1871: Árok (B.)
 Árnika (S., 951/2002.)
 Árnyas (Kiss Ernő, T., 156/1974.)
 Árok (T., 96/1983.)
 Árok l. Árkon
 Árokhat (1522: Arokhat) = 1546: Fazékjártó = 1546: Fazékszer = 1578: Fazekas = 1580: Fazék = 1880: kb. Szabad sajtó (A.)
 Árpa (Kkd., 167/1988.)
 Árva l. Kék kakas
 Árvácska (Móricz Zsigmond, T., 1974.)
 Árvíz l. Hosszú
 Ásványhát (T., 17/1984.)
 Átrium köz (Mkk., 135/1988.)
 Attila l. Kislatrán
 Bába (1850) = 1883: Bajza (B.)
 Bába-lyuk l. Három sarok köz, Tarján(i)
 Babér: 1880 (F.)
 Babits Mihály utca (Haladás tér, Ú., 36/1979.)
 Back Bernát (N., 620/2009.)
 Bácska (1826) = 1830: Bácskai (B., A.)
 Bacsó Béla (Arany János, Gy., 156/1974.)
 Bagoly (Mtv., 104/1981.)
 Bajza l. Bába
 Baktói (Baktói sor, Ba., 135/1988.)
 Balabás (Kkd., 103/1979.)

Balik l. Balogh
 Bálint Sándor (Fh., 17/1984., meghosszabbítása 356/2005.)
 Ballada (Béke, Kkd., 156/1974.)
 Ballagi-tó sor: 1850 (A.)
 Balogh (1522: Baaloogh) = 1546: Balik, Új Boldog Asszony = 1850: Sárkány = 1880: Mátyás király tér és Apáca utca részei (A.)
 Bálvány l. Káka
 Banán (Gy., 951/2002.)
 Bánfalva (Banfalwa): 1522 (F.)
 Bánom kerti köz l. Liliom
 Bánom kerti: 1869 (B.)
 Bánom-kert sor: 1880 (B.)
 Banya (Sz., 17/1984.)
 Barack (Gy., 951/2002.)
 Barát tér l. Barátok piarca
 Barátok piarca (1826) = 1850: Barát tér = 1871: Barátok tér = 1879: Barátok tere = 1880: Mátyás király tér (A.)
 Barátok tér l. Barátok piarca
 Barátok tere l. Barátok piarca
 Barázda (Aradi, Sz., 156/1974.)
 Barcsay Károly (Ú., 384/2009.)
 Bárka köz: 1850 (F.)
 Bárka l. Tápai országút
 Bárka l. Varga(2)
 Barna (Pt., 207/2004.)
 Báró Jósika l. Török fej, Varga(1)
 Baross László (O., 156/1974.)
 Bartók tér (Bartók Béla tér, B., 156/1974.)
 Bartucz Lajos (Fh., 1035/2003.)
 Bátor l. Bátorság
 Bátorság (1814) = 1879: Bátor (A.)
 Bazsalikom (Szm., 96/1983.)
 Becsei: 1844 (F.)
 Bécsi körút: 1880 (A.)
 Béla l. Kéménysöprő
 Belvárosi híd (régi híd, B., 333/2001.)
 Belvív (Árvíz, T., 156/1974.)
 Bem (Bem tábornok, A., 156/1974.)
 Bence (Toldi, Kkd., 156/1974.)
 Bencfahát (Bencfahát sor, T., 17/1984.)
 Beretzk Péter (Fh., 17/1984.)
 Berettyó (Brassó, T., 156/1974.)
 Berkenye (Szf., 108/1980.)
 Bertalan (Mkk., 108/1980.)
 Bertalan híd (Új híd, B., 333/2001.)
 Bethlen Gábor (Rózsa Ferenc, Kkd., 156/1974.)
 Bibic (Mtv., 104/1981.)
 Bibó István (Fh., 356/2005.)
 Bihari l. Hangász
 Bimbó (É., 24/1978.)
 Birkózó köz (Ú., 117/1984.)
 Birs (Gy., 951/2002.)
 Bite Pál (Ta., 156/1974.)
 Bocskai l. Perec
 Bodó köze (1814) = 1844: Masa = 1850: Pásztor (A.)
 Bodobács (Tsz., 951/2002.)
 Bodomi út (Szm., 135/1988.)
 Bodza (1830) = 1860: Bodzafa. (R.)
 Bodzafa l. Bodza
 Boglárka (Mkk., 108/1980.)
 Bogrács: 1850 (F.)
 Bojtorján (Tkk., 951/2002.)
 Bokor köz l. Hajós
 Bokor l. Hajós
 Bokréta (Fürost Sándor, Sz., 156/1974.)
 Boldogasszony sugárút (Április 4. útja, B., 155/1990.)
 Boldogasszony sugárút l. Segítő Boldogasszony
 Boldogasszony(1) l. Szántó
 Boldogasszony(2) l. Segítő Boldogasszony
 Bolygó (Csillag, T., 156/1974.)
 Bondi? (1522: Bondy) = 1880: Maros egy része (F.)
 Bor (Ba., 103/1979., meghosszabbítása 688/2008.)
 Borbála (Mkk., 108/1980.)
 Borbás l. Kun
 Bordányi út, (Szf., 108/1980.)
 Boróka (S., 951/2002.)
 Bors (S., 951/2002.)
 Borsika (S., 951/2002.)
 Boszorkánysziget l. Szél(1)
 Botond (Mtv., 108/1980.)*
 Botond (Bem tábornok, T., 156/1974.)
 Bölcs (Deák Ferenc, Kkd., 156/1974.)
 Bölcsőde (Ta., 156/1974.)
 Börzsöny (Damjanich, T., 156/1974.)
 Brigád köz (József Attila köz, Szm., 309/1972.)

Bródy Mihály (Kisfaludy, Kkd., 156/1974.)
 Bronz (Újp., 135/1988.)
 Bronz sor (Bronz, Újp., 764/2003.)
 Brüsszeli körút: 1880 (F.)
 Búcsú sor (T., 96/1983.)
 Budai Nagy Antal (Dózsa György, T., 156/1974.)
 Budai országút (1814) = 1844: Budai(2) = 1850: Nagyposta út,
 Dorozsmai út = 1880: Budapesti sugárút (B., R.)
 Budai(1) (1522: Bwdy) = 1546: Közép belső része = 1958: József Attila
 sugárút egy része (F.)
 Budai(2) I. Budai országút
 Budapesti sugárút I. Budai országút
 Budzsák (Rákóczi, Sz., 156/1974.)
 Bulcsu (Mkk., 108/1980.)
 Busa (Bo., 951/2002.)
 Búza (Búzavirág, Kkd., 156/1974.)
 Búza piarc (1826) = 1859: Búza tér = 1878: Dugonics tér (B.)
 Búza tér I. Búza piarc
 Búzaszentelő (1850) = 1880: Zoltán. (M., R.)
 Buzogány (Zrínyi, Kkd., 156/1974.)
 Cankó (Mtv., 104/1981.)
 Cickafark (S., 951/2002.)
 Cigány (1814) = 1850: Liliom (B.)
 Cigánysor I. Hangász
 Cincér (Tsz., 951/2002.)
 Cinke (Mtv., 104/1981.)
 Cirill (Sz., 17/1984.)
 Citrom (Gy., 951/2002.)
 Citromfű (S., 951/2002.)
 Compó (Bo., 951/2002.)
 Czékus (Kkd., 103/1979.)
 Czipula (Kt., 135/1988.)
 Csáky József (Újr., 108/1980.)
 Csalán (S., 951/2002.)
 Csányi (Csanyi?): 1740 (Helye ismeretlen)
 Csaplár Benedek (Fh., 356/2005.)
 Csatár (Felszabadulás, T., 156/1974., meghosszabbítása 466/2008.)
 Csatorna (Thököly, Kkd., 156/1974.)
 Csefkó Gyula (Fh., 17/1984.)
 Csekély (1850) = 1879: Csekély köz (A.)
 Csekély köz I. Csekély
 Csendes I. Kormányos
 Cserebogár (Tsz., 951/2002.)
 Cserép (M., 331/2006.)
 Cserép köz (M., 331/2006.)
 Cserepes sor I. Masina sor
 Cseresznye (Szf., 108/1980.)
 Cserőke (Mkk., 108/1980.)
 Csértő (Táncsics Mihály, T., 156/1974.)
 Csíbor (Tsz., 951/2002.)
 Csiga (1850) = 1880: Sajka. (F.)
 Csillag: 1850 (M.)
 Csinszka (Mkk., 108/1980.)
 Csipkebogyó (S., 951/2002.)
 Csíz (Mtv., 104/1981.)
 Csízik (1844) = 1880: Röszei (A.)
 Csobánka (Uzsoki, T., 156/1974.)
 Csokonai (Tömörkény, T., 156/1974.)
 Csongor Győző (Ba., 69/2003.)
 Csongor tér (Ta., 156/1974.)
 Csongrádi I. Csongrádi országút
 Csongrádi országút (1814) = 1842, 1879: Csongrádi = 1880: Pusztaszeri,
 Szent László (F.)
 Csongrádi sugárút I. Felsővárosi határ
 Csonka (Csonka fivérek utcája, A., 156/1974.)
 Csonka(1) I. Kereszt(1)
 Csonka(2) I. Köldök
 Csorba (Ta., 156/1974.)
 Csöndes (Csendes, Csöndes, M., 156/1974.)
 Csörlő (Ta., 156/1974.)
 Csuka köz(1) (1850, 1879) = 1878: Spaka köz. (F.)
 Csuka köz(2) I. Lippai köz
 Csuka: 1814 (F.)
 Csuma köz (Kubikos köz, Szm., 156/1974.)
 Dália (S., 951/2002.)
 Damjanich I. Epreskert
 Dandár (F., 89/1986.)
 Dáni (Dáni János, B., 228/1991.)
 Dáni I. Pétervári országút
 Darab: 1850 (F.)
 Darázs (Tsz., 951/2002.)
 Daru I. Nagy kút
 Datolya (Gy., 951/2002.)
 Deák 1814 (A.)
 Debreceni I. Kapás-köz
 Dehogy (1814, 1879) = 1844: Széles = 1880: Róna (F.)

Deli Károly (Deák Ferenc, Gy., 156/1974.)
 Délbáb I. Szarka
 Délikert (városrész) (597/2004.)
 Demeter Ferenc (Mtv., 207/2004.)
 Dér István (Újb., 321/2010.)
 Derce (Kkd., 103/1979.)
 Deres (Pt., 207/2004.)
 Deszkás I. Szarka
 Dettre János (Kt., 135/1988.)
 Dianovszky tér (Kkd., 197/2013.)
 Dimitrov (Damjanich, Kkd., 156/1974.)
 Dinnyés (Dózsa György, Kkd., 156/1974.)
 Díszlet (Kkd.-Szérsűkert) (596/1998.)
 Dobi István (Dobó István, T., 156/1974.)
 Dobó I. Sárköz
 Dobos (Dobó, Kkd., 156/1974.)
 Dobozi (Deák Ferenc, T., 156/1974.)
 Dohány utca megszüntetése (Ú., 135/1988.)
 Dóm tér: I. Nagy, Szent Dömötör
 Domaszéki út (Kkd., 48/1982.)
 Dongó (Tsz., 951/2002.)
 Dorogi Imre (T., 17/1984.)
 Dorottya (Mkk., 108/1980.)
 Dorozsmai út (Petőfi Sándor, Kkd., 156/1974.)
 Dorozsmai út I. Budai országút
 Dózsa (Dózsa György, B., 156/1974.)
 Dr. Kálmán András (Szent Gellért, R., 30/1977.)
 Dráva (Béke, T., 156/1974.)
 Dudás (Kkd., 103/1979.)
 Dugonics I. Szent György
 Dugonics tér I. Búza piarc
 Ecetfa (S., 951/2002.)
 Egres (Gy., 951/2002.)
 Egyenlőség (Szabadság, Szm., 156/1974.)
 Egyetem (Táncsics Mihály, B., 156/1974.)
 Egyház tér I. Szent Dömötör
 Eke köz (Partizán köz, Szm., 309/1972.)
 Élész ház I. Prófont
 Elexi (1850) = 1868: Gyár = 1880: Rákóczi (A.)
 Előd (Árpád, Gy., 156/1974.)
 Emese (Mkk., 108/1980.)
 Engels (Lenin, Sz., 156/1974.)
 Eötvös: 1848 (Helye ismeretlen)
 Építő (Ta., 156/1974.)
 Epreskert (1850) = 1880: Damjanich (F.)
 Epreskert sor: 1850 (F.)
 Érc (Újp., 135/1988., meghosszabbítása (764/2003.))
 Erdei Ferenc (Dózsa György, Szm., 309/1972.)
 Erdélyi (1850) = 1880: Nádas (F.)
 Erdész park (Újr., 688/2008.)
 Erdész ház (Ba., 69/2003.)
 Erdő I. Kis erdő
 Erdőkerülő (Ba., 69/2003.)
 Erdőstarcsa (Kkd., 103/1979.)
 Erdőszéli út, (Ba., 48/1982.)
 Erkel (Erkel Ferenc, Kkd., 156/1974.)
 Erős János (Ta., 156/1974.)
 Erzsébet (Marx, Kkd., 156/1974.)
 Erzsébet-rakpart I. Alsó Tisza-part
 Estike (Szm., 96/1983.)
 Esze Tamás (Bajcsy-Zsilinszky, T., 156/1974.)
 Eszter (Mkk., 108/1980.)
 Etelka sor I. Szillér oldal
 Etelka széle I. Szillér oldal
 Eugen (1814, 1850) = 1826: Eugenius = 1880: Püspök (B.)
 Eugenius I. Eugen
 Evező köz (Ú., 117/1984.)
 Ezüst (Újp., 135/1988.)
 Ezüstfa (Engels, Sz., 60/2013.)
 Fácán (Táncsics, Sz., 156/1974.)
 Fadrusz (Fadrusz János, Újp., 156/1974.)
 Fagyöngy (Tkk., 951/2002.)
 Fahéj (S., 951/2002.)
 Fakopáncs (Ú., 104/1981.)
 Faludi: 1870 (A.)
 Faragó I. Sárköz
 Faragó tér (Kkd., 58/2000.)
 Farkas: 1850 (M.)
 Fátyolka (Tsz., 69/2003.)
 Fazék I. Árokhát
 Fazekas I. Árokhát, Kőégető
 Fazékjártó I. Árokhát
 Fazékszer I. Árokhát
 Fecske köz: 1879 (F.)
 Fecske(1): 1850 (F.)
 Fecske(2) I. Malom(5)

Fehér ló (1814) = 1880: Hét vezér (F.)
 Fehérpart (Lenin, Szm., 309/1972.)
 Fekete Sas (Bajcsy Zsilinszky, B., 5/1990.)
 Fekete sas: 1814 (B.)
 Felebarát köz (Kt., 207/2004.)
 Felhágó (1850) = 1880: Nyár (A.)
 Felhő I. Kormányos
 Felmayer köz I. Kéri Kata köze (~ lyuka)
 Felső: 1814 (A.)
 Felső I. Félster
 Felső Tisza szél (1834) = 1850: Felső Tisza-part = 1880:
 Ferenc József rakpart (F.)
 Felső Tisza-part I. Sódordó
 Felső Tisza-part I. Sódordó, Felső Tisza szél, Tisza-part
 Felsőnyomás út (Ba., 48/1982.)
 Felsővárosi határ (1850) = 1859, 1874: Gránic = 1862, 1879: Határ = 1880:
 Csongrádi sugárút (B., R.)
 Félster (1522: Feeylzer) = 1548: Felső = 1553: Fészter = 1880: Tisza Lajos
 körút egy része = 1880: kb. Püspök (B.)
 Fenék (1814) = 1844: Kápolna = 1880: Róka /népi neve Róka pék/ (A.)
 Ferenc József rakpart I. Felső Tisza szél
 Ferenc I. Perec
 Ferenc piac (1850) = 1861: Ferenc tér (B.)
 Ferenc tér I. Ferenc piac
 Fertő I. Kis temető(1)
 Festő(1) I. Szent Miklós
 Festő(2) (1846) = Nagy festő (1850, 1868) = 1866: Kádár = 1880: Vitéz (B.)
 Festő(3) I. Tímár(1)
 Fésű (O., 156/1974.)
 Fészter I. Félster
 Fiala Antal (Ú., 384/2009.)
 Flóra (Mkk., 108/1980.)
 Fodor kert (városrész, Fodor telep) (408/1992.)
 Fodor I. Kálmán
 Fodor I. Tóth
 Fogas (Bo., 951/2002.)
 Fontos Sándor köz (Újb., 321/2010.)
 Fonyó: 1879 (R.)
 Forrai (Kkd., 103/1979.)
 Fő fasor (Rózsa Ferenc sugárút, Ú., 55/1990., meghosszabbítása
 384/2009.)
 Fő tér I. Főpiarc
 Föld (Partizán, Sz., 156/1974.)
 Földmíves I. Mészárszék
 Földszél (Kkd., 103/1979.)
 Földvár I. Kis(3)
 Föltámadás (Feltámadás, R., 156/1974.)
 Főpiarc (1826, 1859) = 1830, 1860: Nagypiac = 1853: Fő tér = 1860:
 Széchenyi tér /nagyobb rész/ (B.)
 Francia I. Vendel(1)
 Franciahögy (városrész, Felszabadulás liget, 247/1993.)
 Fricsay (Újr., 17/1984.)*
 Fuvar I. Fuvar
 Fúrús I. Nagy kút
 Futrinka (Tsz., 951/2002.)
 Fuvar (1814, 1879) = 1846, 1878: Fuvar = 1861: Kasza (F.)
 Fülemlő (Mtv., 104/1981.)
 Fürdő utca megszüntetése (Ú., 549/2008.)
 Füredi I. Szép
 Fűrész (Tsz., 951/2002.)
 Fürt (Szf., 108/1980.)
 Fűtőház köz (Kl., 17/1984.)
 Fűtőmű (Újr., 108/1980.)
 Fűvészkert sor (Ú., 75/2009.)
 Gádor köz (Gólya köz, Szm., 309/1972.)
 Gál(1) I. Szappanlyos
 Gál(2) I. Angyal
 Galagonya (Szf., 108/1980.)
 Galamb: 1850 (A.)
 Gallé László (Ba., 69/2003.)
 Garat (Kkd., 103/1979., megszüntetése 695/2005.)
 Gárdonyi Géza utca (Iskola utca, Szm., 309/1972.)
 Gáspár Zoltán utca (Makkosházi utca egy része, É., 67/1983.)
 Gáz (É., 24/1978.)
 Gazdagék utcája I. Algyevi országút
 Gébics (Mtv., 104/1981.)
 Gelei József (Fh., 1035/2003.)
 Gém I. Lippai köz
 Gép I. Gyöp
 Gergely köz (Gergely, Újr., 108/1980.)
 Gerle (Gerle sor, Pt., 89/1986.)
 Gesztenye (Szf., 108/1980.)
 Gizella (Mkk., 108/1980.)
 Gizella tér I. Kápolna tér
 Glattfelder Gyula tér (Komócsin Zoltán tér, B., 333/2001.)
 Gólya I. Veresács
 Gólyahír (S., 951/2002.)
 Gömböc (1522: Gwmbwc) = 1830: Könyök = 1880: kb. Kölcsey (B.)
 Gömöri (É., 408/1992.)
 Görbe: 1844 (A.)
 Gőz I. Rózsa
 Gránic I. Felsővárosi határ
 Gránit sor (Szm., 225/2012.)
 Gulácsi park (Mtv., 207/2004.)
 Gutenberg (Gutenberg János, B., 156/1974.)
 Gyálai út (Gyálaréti út egy része, Tsz., 442/2007.)
 Gyalog köz: 1850 (F.)
 Gyalu (Kkd., 103/1979.)
 Gyár (1850) = 1880: Rákóczi. (A.)
 Gyár I. Elexi
 Gyártelep: 1880 (F.)
 Gyékényesi út (Gy., 48/1982.)
 Gyertyámos (Ságvári, B., 228/1991.)
 Gyevi (Gyevi sor, É., 67/1983.)
 Gyevi I. Algyevi országút
 Gyevi nagy I. Algyevi országút
 Gyík(1) (1814) = 1842: Gyík(1), Három dob = 1880: Zákány (R.)
 Gyík(2): 1850 (F.)
 Gyömbér (S., 951/2002.)
 Gyöngy I. Pétervári országút
 Gyöngyöspata (Kkd., 103/1979.)
 Gyöngytyúk I. Tyúkbögy
 Gyöp sor (T., 89/1986.)
 Gyöp út (1850) = 1880: Gép, Mező (M.)
 Gyuris (Kkd., 103/1979.)
 Gyümölcs: 1546 (B.)
 Gyűszűvirág (Tkk., 951/2002.)
 Hajdú (Bocskai, Kkd., 156/1974.)
 Hajlat (Ta., 156/1974.)
 Hajnal(1) (1522: Haynal) = 1880: Maros egyik része (F.)
 Hajnal(2): 1850 (M.)
 Hajnalka (Tkk., 951/2002.)
 Hajós (1777) = 1879: Bokor köz = 1880: Bokor (B.)
 Hal tér I. Latrán
 Haladás (Haladás tér, Ú., 36/1979.)
 Halas (Tisza, T., 156/1974.)
 Halász 1850 (F.)
 Halász I. Sódordó
 Halpiarc I. Latrán
 Hám (Kkd., 103/1979.)
 Hangász (1850, 1879) = 1862: Cigánysor = 1880: Bihari (F.)
 Hangya (Tsz., 951/2002.)
 Harangláb (Kl., 108/1980.)
 Harangvirág (Tkk., 951/2002.)
 Harcos sor (Szm., 90/2012.)
 Harcos utca (Honvéd, Szm., 309/1972.)
 Harcsa (Bo., 951/2002.)
 Három dob I. Gyík(1)
 Három fejsze (1850) = 1880: Őz (B.)
 Három korona I. Korona
 Három láb (1850) = 1879: Szécsi (A.)
 Három sarok köz (1850) = 1850: Tarján(i) = 1878: Három sarok = 1879:
 Bába-lyuk, Liba(2) = 1880: Hattyú (F.)
 Határ I. Felsővárosi határ
 Határköz: 1870 (B.)
 Hátszegi (Hátszegi sor, Mtv., 104/1981.)
 Hattyas (Hattyas sor, A., 135/1988.)
 Hattyas sor I. Alsó kis Tisza-part
 Hattyú I. Három sarok köz, Tarján(i)
 Héja (Mtv., 104/1981.)
 Helena (1850) = 1880: Ilona. (F.)
 Heller köz (T., 17/1984.)
 Herke (O., 156/1974.)
 Hét fejedelem: 1826 (Valószínűleg B.)
 Hét pacsirta I. Pacsirta
 Hét vezér I. Fehér ló
 Híd (Kállay Ödön, B., 156/1974.)
 Hiúz (M., 196/2005.)
 Hóbiárt basa: 1814 (F.)
 Holt-Maros sétány (Ú., 1/2009.)
 Homok I. Alexi
 Honfoglalás (Kossuth, T., 1/1974.)
 Hont Ferenc utca (Makkosházi utca egy része, Mh., 67/1983.)
 Hópárduc (M., 196/2005.)
 Horgony (Hajnal, T., 156/1974.)
 Horváth Mihály I. Szombathely tér
 Hosszú (1836) = 1859: Akol = 1869: Hosszú = 1880: Árvíz (F.)
 Hosszú-töltés út (Ba., 48/1982.)
 Hősök tere (Tolbuhin tér, Sz., 156/1974.)
 Huba (Hétvezér, Kkd., 156/1974.)
 Hunyadi János sugárút I. Szentháromság
 Huszár Mátyás rakpart (Rakpart egy része, B., 398/2001.)

Huszka Jenő (Bartók Béla, Kkd., 156/1974.)
 Hüvelyk (Ta., 156/1974.)
 Hűvös köz (Hajnal köz, Szm., 309/1972.)
 Ifjúság (Sz., 17/1984.)
 Ikarus köz (Iparváros) (442/2007.)
 Iker (Irinyi János, T., 156/1974.)
 Ikon sor (Sz., 17/1984.)
 Ildikó (Mkk., 108/1980.)
 Ilona (Újr., 67/1983.)
 Ilona I. Helena
 Ilona utca megszüntetés (Újr., 78/1982.)
 Ilosvai (Imre, T., 156/1974.)
 Indóház tér: 1880 (A.)
 Ingovány (Bánomkert, Kkd., 156/1974.)
 Ingyen (1814) = 1880: Alföldi (A.)
 Ipar I. Sörház
 Iskola I. Nagy
 Ispitály I. Régi ispitály
 Izabella (Mkk., 108/1980.)
 Izsóp (S., 951/2002.)
 Jácint (Kolozsvári, Sz., 156/1974.)
 János-ér út (T., 89/1986.)
 Jász (Kkd., 695/2005.)
 Jávorka (Jókai, T., 156/1974.)
 Jázmin (Sz., 162/1977.)
 Jerney (Lajos király, Kkd., 156/1974.)
 Jolánka (Dugonics, Kkd., 156/1974.)
 Jósika I. Varga(1)
 József Attila sugárút I. Budai
 József főherceg tér I. Sina udvar
 Judit (Mkk., 108/1980.)
 Juharfas (Mh., 104/1981.)
 Juhász (1814) = 1880: Szatymazi (R.)
 Juhász Gyula I. Tóth
 Júlia (Mkk., 108/1980.)
 Kabóca (Tsz., 951/2002.)
 Kácsa (Kacsa, A., 156/1974.)
 Kácsa köz: 1879 (F.)
 Kácsa I. Liba(1), Tobányi
 Kádár I. Festő(2)
 Kadarka (Szf., 108/1980.)
 Káka (1850) = 1879: Malom(4) = 1880: Bálvány (A.)
 Káka (Szf., 108/1980.)
 Kakukk (Mtv., 104/1981.)
 Kakukkfű (S., 951/2002.)
 Kalász (Móra Ferenc, Sz., 156/1974.)
 Kalicka I. Tél
 Kálmán (1814) = 1842: Kis(5) = 1874: Keskeny = 1880: Fodor (B., F.)
 Kálmán I. Kis séta
 Kálvária (városrész) (92/2012.)
 Kálvária sugárút (Tolbuhin sugárút, B., és K., 155/1990.)
 Kálvária tér (Úttörő tér, K., 155/1990.)
 Kálvária tér: 1850 (M.)
 Kálvária: 1814 (B., M.)
 Kamarási (Kamarás, Kl., 156/1974.)
 Kamilla (Zentai, Kkd., 156/1974.)
 Kanász: 1850 (A.)
 Kankalin (Tkk., 951/2002.)
 Kántor köz: 1879 (A.)
 Kántor I. Kettős
 Kapás köz (1850) = 1878: Kapás = 1880: Debreceni (F.)
 Kapás I. Kapás köz
 Kapisztrán út (Vörös Hadsereg útja, D., 408/1992.)
 Kápolna I. Segítő Boldogasszony, Fenék
 Kápolna tér (1860. máj.) = 1860. júl.: Rozália tér. = 1880: Gizella tér (B.)
 Kapor (S., 951/2002.)
 Kapu köz (T., 96/1983.)
 Kárász I. Pétervári országút, Szegedi
 Károlyi I. Laudon
 Kassák (Érsekújvári, Bt., 156/1974.)
 Kasza I. Fuvar
 Katalin (Mkk., 108/1980., meghosszabbítása 384/2009.)
 Katáng (Tkk., 951/2002.)
 Katica (Tsz., 951/2002.)
 Katona József utca meghosszabbítása (M., 331/2006.)
 Katona: 1850 (M.)
 Kavics (Ságvári, Sz., 156/1974.)
 Kazánház (Újr., 108/1980.)
 Kazinczy I. Míves
 Kece (Kl., 108/1980.)
 Kecsege (Bo., 951/2002.)
 Kecskés István telep (Ságvári telep, 408/1992.)
 Kegyesrendűek utcája I. Piarista
 Kék (Ságvári Endre, Kkd., 156/1974.)
 Kék kakas (1850) = 1867: Árva (F.)
 Kelemen László (Kelemen, B., 121/1977.)
 Kéménysöprő (1859) = 1883: Béla (B.)
 Kenguru köz (M., 196/2005.)
 Kerek (1522) = 1974: Sóhordó = 1952: Kálmány Lajos = 2001:
 Glattfelder tér (F.)
 Kerékgyártó (Lumumba, Kkd., 156/1974.)
 Kereskedő köz (I., 135/1988.)
 Kérész (Tsz., 951/2002.)
 Kereszt(1) (1814) = 1879: Csonka1 (A.)
 Kereszt(2) (1814) = 1850 Mészáros, Kereszt(2) = 1880: Somogyi (B.)
 Keresztöltés (Kereszt, Ta., 156/1974.)
 Keresztöltés széle (1879) = 1880: Tápei sor (F.)
 Kéri Kata köze (1868) = 1879: Felmayer köz = 1880: Zsótér (F.)
 Kernyi I. Környe
 Kert (1862) = 1880: Viola (A.)
 Kertész I. Takács, Régi zsidó temető
 Keskeny I. Kálmán
 Keszeg (Bo., 951/2002.)
 Kétértő (Ba., 103/1979.)
 Kettős (1879) = 1880: Kántor (A.)
 Kígyó (1830) = 1880: Aradi (B.)
 Kikirics (Szf., 108/1980.)
 Kis erdő (1850) = 1880: Erdő (F.)
 Kis kápolna I. Segítő Boldogasszony
 Kis kaszárnya: 1814 (B.)
 Kis köz(1): 1860 (R.)
 Kis köz(2): 1871 (F.)
 Kis Pest (1844) = 1880: Vajda (F.)
 Kis séta (1850) = 1871: Kis(5) = 1880: Kálmán (F.)
 Kis Szent Miklós I. Szent Miklós
 Kis temető köz: 1879 (F.)
 Kis temető sor (1850) = 1869: Kis temető(2) = 1880: Makkoserdő sor (F.)
 Kis temető(1) (1814) = 1880: Fertő (R.)
 Kis temető(2) I. Kis temető sor
 Kis Tisza (1850, 1868) = 1859: Kis Tisza-part(1), Kis Tiszaszél = 1880: Maros (F.)
 Kis Tisza-part(1) I. Kis Tisza
 Kis Tisza-part(2): 1844 (A.)
 Kis Tiszaszél I. Kis Tisza
 Kis Tisza-szél: 1826 (A.)
 Kis(1) (1522: Chws) = 1912: kb. Madách (B.)
 Kis(2): 1546 (A várban)
 Kis(3) (1814) = 1850: Nagy Péter = 1880: Földváry (B.)
 Kis(4): 1879 (B.)
 Kis(5) I. Kálmán, Kis séta
 Kis-Baktói út (Ba., 48/1982.)
 Kisbogáros (József Attila, Sz., 156/1974.)
 Kiserdő tér (Kkd., 58/2000.)
 Kisfaludy I. Kőégető, Fazekas
 Kislatrán (1522: Kyslatran) = 1826: Német = 1880: Attila = 1945:
 Nagy Jenő, és 1874: Klauzál tér része (B.)
 Kiss Ferenc (Baktó) (69/2003.)
 Kisteleki Ede (Kisteleki, Újr., 57/1978.)
 Kisszőlő (Béke, Sz., 156/1974.)
 Kivi (Gy., 951/2002.)
 Klára (Mkk., 108/1980.)
 Klauzál tér I. Kislatrán
 Klebelsberg-telep (Hattyastelep, 408/1992.)
 Kobna: 1553 (Helye ismeretlen)
 Kockaház (O., 156/1974.)
 Kocsonyás I. Varga(1), Török fej
 Kodály tér (É., 48/1982.)
 Kokárda (Vörös zászló, Ba., 228/1991.)
 Kókusz (Gy., 951/2002.)
 Kollégiumi (I., 408/1992.)
 Kolompár (1844) = 1850: Mátyás (A.)
 Komló (S., 951/2002., megszüntetése 356/2005.)
 Komócsin Zoltán tér (B., 25/1978., megszüntetése 5/1990.)
 Komszomol (Felszabadulás, Gy., 156/1974.)
 Kond (Lehel, Kkd., 156/1974.)
 Koppány köz (Pacsirta köz, Szm., 309/1972.)
 Korányi sor (Korányi Sándor rakpart, B., 156/1974.)
 Korda sor: 1850 (M.)
 Kórház: 1850 (R.)
 Kormányos (1850, 1878) = 1870, 1879: Régi temető = 1880: Csendes,
 Pethő = 1883: Felhő (M.)
 Koromék utcája: 1850 (Helye ismeretlen)
 Korona (1814, 1861) = 1859: Három korona (B.)
 Kossuth Lajos sugárút I. Lisza
 Koszorú (Komszomol, Gy., 408/1992.)
 Kovács (1850) = 1880: Tompa (A.)
 Kőbárány (Arany János, Kkd., 156/1974.)
 Kőégető (1522: Kwegyethw) = 1814: Fazekas = 1880: Kisfaludy (A.)
 Kőkény (Szf., 108/1980.)
 Kőköröcsin (Szm., 96/1983.)
 Kölcsey I. Gömböc
 Köldök (1879) = 1880: Csonka(2) (A.)
 Költő (Juhász Gyula, T., 156/1974.)

Kömény (S., 951/2002.)
 Könyök (Ba., 228/1991.)
 Könyök I. Gömböc
 Könyves Kálmán köz (Kálmány Lajos köz, Szm., 309/1972.)
 Környe (1850) = 1871: Kernyi = 1880: Zerge (B.)
 Köröm: 1578 (Helye ismeretlen)
 Körömvirág (S., 951/2002.)
 Körös sor (Tisza sor, T., 156/1974.)
 Körösmező (Ú., 384/2009.)
 Körte (Kkd., 225/2012.)
 Körte (Szf., 108/1980.)
 Köves köz: 1850 (A.)
 Kövidinka (Szf., 108/1980.)
 Közép I. Budai
 Közép-kapu (Közép, A., 156/1974.)
 Középkapu: 1850 (A.)
 Kristály (Madách, Sz., 156/1974.)
 Krúdy Gyula utca (Haladás tér, Ú., 36/1979.)
 Kubikos (Hámán Kató, Kkd., 156/1974.)
 Kubikos köz (Vajda köz, Szm., 309/1972.)
 Kukorica (Fh., 17/1984.)
 Kukovetz Nana (Újr., 17/1984.)
 Kulcs: 1850 (B.)
 Kun (1522: Kwn) = 1814: Borbás = 1880: Mátyás király tér,
 kb. Rákóczi (A.)
 Kundombi (Kundombi sor, Kl., 71/1978.)
 Kurta köz I. Kürt köz
 Kuruc (Partizán, T., 156/1974.)
 Kuruc-völgyi út (Ba., 48/1982.)
 Kút (Úttörő, Kkd., 156/1974.)
 Külös köz (Rigó köz, Szm., 309/1972.)
 Kürt köz (1850) = 1878: Kurta köz = 1879: Kürt (A.)
 Kürt I. Kürt köz
 Kürü sor (Mtv., 104/1981.)
 Laktanya (M., 463/2009.)
 Láma (M., 196/2005.)
 Lant (Zöld Sándor, Újp., 211/1976.)
 Lányi Béla (Ba., 69/2003.)
 Láp (Maros, Kkd., 156/1974.)
 Latrán (1499: Lathran) = 1826: Halpiarc = 1879: Hal tér = 1880:
 Rudolf tér. (B.)
 Latrán tér (1499: vicus Lathran) I. Szombathely tér
 Laudon I. Prédikátor, Mars mezei
 Laura (Mkk., 108/1980.)
 Léda (Mkk., 108/1980.)
 Légió (Zentai, Sz., 156/1974.)
 Lehel I. Vendel(2)
 Lengyel köz (1871, 1879) = 1878: Spaka köz (F.)
 Lengyel: 1867 (F.)
 Lenkey (Attila, Kkd., 156/1974.)
 Lepke (Pille, T., 156/1974.)
 Levél (Könyök, Ba., 408/1992., meghosszabbítása 688/2008.)
 Levendula (Rigó, Sz., 156/1974.)
 Liba(1) (1850) = 1880: Kácsa (F.)
 Liba(2) I. Három sarok köz, Tarjáni
 Liget I. Vessző
 Lile (Mtv., 104/1981.)
 Liliom (1850) = 1871: Bánom kerti köz (B.)
 Liliom I. Cigány
 Limány köz (Haladás köz, Szm., 156/1974.)
 Lippai Imre (F., 620/2009.)
 Lippai köz (1850) = 1879: Csuka köz(2) = 1880: Gém (F.)
 Lis(z)a (1522: Lysa) = 1892: Kossuth Lajos sugárút eleje a Rákóczi térig (B.)
 Szegedi családnév, Fogaras mellett falunév. Jelentése: vesszőfonadék
 (Kulcsár Péter, 1984.)
 Liszt (1844) = 1880: Tabán (F.)
 Liszt Ferenc sétány (Fő fasor egy része, Ú., 75/2009.)
 Lomb (Damjanich, Sz., 156/1974.)
 Ludvári út (Gy., 48/1982.)
 Madách I. Kis(1)
 Madaras: madarász (1522: Madaraazs) = 1861: Teleki (F.)
 Madarász (Munkácsy, T., 156/1974.)
 Magdolna (Mkk., 96/1983.)
 Magtár köz (Sz., 179/2011.)
 Magyar (Árpád, Sz., 156/1974.)
 Majakovszkij tér (Kölcsey tér, T., 156/1974.)
 Majális (Május 1., Kkd., 156/1974.)
 Major (Tkk., 401/1994.)
 Major (Tkk., 951/2002.)
 Majtény (Rákóczi, Kkd., 156/1974.)
 Makai I. Ábrahám köz
 Makai út (Dózsa György és Szabadság, Sz., 156/1974.)
 Makkoserdő sor I. Kis temető sor
 Makkosházi körút (Északi körút egy része, Mh., 78/1982.)
 Makkosházi utca (É., 24/1978.)
 Malinovszkij (Felszabadulás, Kkd., 156/1974.)
 Málna (József Attila, Kkd., 156/1974.)
 Malom út (1814) = 1842: Malom(1). (A.)
 Malom utcája (1850) = 1867: Szép = 1880: Ősz (F.)
 Malom(1) I. Malom út
 Malom(2) I. Molnár
 Malom(3):1880 (F.)
 Malom(4) I. Káka
 Malom(5) (1879) = 1880: Fecske(2) (F.)
 Mályva (Hámán Kató, Sz., 156/1974.)
 Mállyarózsza (Tkk., 951/2002.)
 Mandarin (Gy., 951/2002.)
 Mandula (Szf., 108/1980.)
 Margaréta (Öthalmi út egy része, R. és Fh., 67/1983.)
 Margit (Mkk., 951/2002.)
 Margit I. Ördöglyuk
 Mária (Mkk., 96/1983.)
 Márna (Bo., 951/2002.)
 Maróczy Géza tér (O., 207/2004.)
 Maros I. Bondi?, Hajnal(1), Kis Tisza
 Marostorok (Maros, Sz., 156/1974.)
 Maróthy Gergely tér (Kkd., 58/2000.)
 Mars mezei (1826) = 1842: Mars téri = 1850: Mars tere [utca] = 1870:
 Laudon (B.)
 Mars mező I. Mars tére
 Mars tér (Marx tér, R., 228/1991.)
 Mars tér I. Mars tére
 Mars tére (1842) = 1868: Mars tér = 1870: Mars mező = 1871, 1878:
 Mars tér (R.)
 Mars tere [utca] I. Mars mezei
 Mars téri I. Mars mezei
 Marx tér (Marx Károly tér, B., 156/1974.)
 Masa I. Bodó köze
 Masina sor (1850) = 1880: Cserepes sor (M.)
 Máté (Zalka Máté, Sz., 408/1992.)
 Mátra köz (Maros köz, Szm., 309/1972.)
 Mátyás király tér (Mátyás tér) (246/1993.)
 Mátyás király tér I. Balogh, Barátok piarca
 Mátyás I. Kolompár, Szarka
 Mátyás tér (Mátyás király tér, A., 156/1974.)
 Mátyás tér I. Kun
 Maty-parti út (Kkd., 48/1982.)
 Mayer Miklós (Ú., 384/2009.)
 Mazsola (Gy., 951/2002.)
 Medveszőlő (Tkk., 951/2002.)
 Meggyfa (Fk., 89/1986.)
 Mész (Tsz., 951/2002.)
 Melinda (Mkk., 96/1983.)
 Mély árkon (1850) = 1867: Mély árok (B.)
 Mély árok I. Mély árkon
 Mély I. Tükör
 Menta (S., 951/2002.)
 Mérey: 1814 (B.)
 Mertz Tibor (Kisdobos, M., 401/2010.)
 Mészáros I. Kereszt(2)
 Mészárszék (1850, 1878) = 1862: Sárkány = 1880: Földmíves (A.)
 Metód (Sz., 17/1984.)
 Mező I. Gyöp út
 Miatyánk: 1874 (B.)
 Mihály (1842) = 1880: Pulz tábornok (R.)
 Mikes Kelemen (Rákóczi Ferenc, Szm., 309/1972.)
 Miklós (Toldi, Gy., 156/1974.)
 Mikszáth Kálmán I. Prédikátor, Mars mezei
 Mikszáth I. Predicator
 Milcentenáriumi liget (Újr., 398/2001.)
 Mimóza (Makarencó, Sz., 408/1992.)
 Minorita I. Minoriták(1), Minoriták(2)
 Minoriták(1) (1814, 1850) = 1833: Minorita = 1859: Zárda (F.)
 Minoriták(2) (1830, 1850) = 1833: Minorita = 1880: Munkácsy (F.)
 Míves (1522: Mywes) = 1546: Sziártó = 1850: Sánc = 1862: Kazinczy (B.)
 Mogyoró (Gy., 951/2002.)
 Mokri (Mokri sor, Kl., 71/1978.)
 Molnár (1850) = 1880: Malom(2) (F.)
 Monti Sándor park (Sz., 384/2009.)
 Móra kert (Roosevelt tér egy része, B., 156/1974.)
 Móra: 1843 (M.)
 Móra-hegyi út (Kkd., 48/1982.)
 Móravárosi körút (III. körút egy része, M., 16/1997.)
 Mozdony (Kl., 108/1980.)
 Munkácsy (Munkácsy Mihály, B., 156/1974.)
 Munkácsy I. Minoriták(2)
 Muskátli (Rózsa, T., 156/1974.)
 Muskó köz (Kossuth köz, Szm., 309/1972.)
 Muskotály (Szf., 108/1980.)
 Muslinca (Tsz., 69/2003.)
 Must (Ba., 103/1979., meghosszabbítása (688/2008.)
 Mustár (S., 951/2002.)

Nadályfű (S., 951/2002.)
 Nádas I. Erdélyi
 Nádor I. Rozmaring
 Nagy (1522: Magna) = 1777: Palánk(a) = 1814: Palánk(a), Iskola = 1859: Tanoda = 1880: Iskola és 1942: Dóm tér része (B.)
 Nagy festő I. Festő(2)
 Nagy Jenő I. Kislatrán
 Nagy kaszárnya (1814) = 1880: Tábor (B.)
 Nagy kút (1777) = 1850: Fúrús, Nagy kút = 1880: Daru (A.)
 Nagy Péter I. Kis(3)
 Nagy Szent Miklós I. Szent Miklós
 Nagy-Baktói út (Ba., 48/1982.)
 Nagypiarc I. Főpiarc
 Nagyposta út I. Budai országút
 Nagyrét (Széchenyi, T., 156/1974.)
 Nagyszeg (Tizenkilences, Kkd., 408/1992.)
 Napfény köz (Népfront köz, Újsz., 408/1992.)
 Napraforgó (Széchenyi, Gy., 156/1974.)
 Napsugár (Ttk., 401/1994.)
 Narancs (Gy., 951/2002.)
 Naspolya (Gy., 951/2002.)
 Negyvennyolcas (Kossuth, Kkd., 156/1974.)
 Nemes takács: 1850 (M.)
 Német I. Kislatrán
 Németh András (Ú., 384/2009.)
 Nemzetőr sor (Munkásőr sor, Kt., 228/1991.)
 Nincski (1850) = 1880: Szabad sajtó (A.)
 Nyár I. Felhágó
 Nyárfa (Jókai, Sz., 156/1974.)
 Nyíl I. Varga(3)
 Nyírfá (S., 951/2002.)
 Nyomás (1879) = 1880: Szent Mihály telki sor (A.)
 Óbébai (Óbébai sor, Kl., 135/1988.)
 Ocskó (Kkd., 103/1979.)
 Október 6. (Aradi, Kkd., 156/1974.)
 Olajbányász tér (Ta., 156/1974.)
 Olajos (1850) = 1880: Szabad sajtó (A.)
 Olajos (Ta., 156/1974.)
 Oltványi I. Fazekas
 Orczy István (Kkd., 135/1988.)
 Orgona: 1880 (R.)
 Oroszlán I. Szántó
 Orsolya (Mkk., 108/1980.)
 Ortutay (Makkosházi utca egy része, Mh., 67/1983.)
 Orvos köz (Táncsics köz, Szm., 309/1972.)
 Ostrom (Rákóczi, T., 156/1974.)
 Ökörszem (Mtv., 135/1988.)
 Ördöglyuk (1869) = 1880: Margit (B.)
 Öreg tér (Szabadság tér, Kkd., 156/1974.)
 Órló (Malom, Kkd., 156/1974.)
 Ősz I. Malom utcája
 Őszibarack (Szf., 108/1980.)
 Őt pacsirta I. Szántó
 Őtház (Kt., 104/1981.)
 Őz I. Három fejsze
 Pacsirta (1850, 1879) = 1860: Hét pacsirta (R.)
 Pacsirta I. Szántó
 Pajtás (Úttörő, T., 156/1974.)
 Palackozó (Vajda, Sz., 156/1974.)
 Palánk(a) [Gasse] (1777) I. Nagy
 Palánkai utca (Palánkai sor, Kt., 331/2006.)
 Palatinus I. Rozmaring
 Pálffy I. Tél
 Pálma (Gorkij, Sz., 156/1974.)
 Palóc (Tavasz, Kkd., 156/1974.)
 Pálya tér (Szent Imre tér, Sz., 156/1974.)
 Páncél köz (Acél köz, Ú., 156/1974.)
 Panda tér (M., 196/2005.)
 Paprika köz: 1850 (F.)
 Paprika: 1814 (A.)
 Parajdi utca megszüntetése (Ú., 135/1988.)
 Parobek Alajos (Újb., 321/2010.)
 Pásztor I. Bodó köze
 Páva: 1880 (F.)
 Pázsit utca meghosszabbítása (Ba., 688/2008.)
 Pemete (S., 951/2002.)
 Pentelei sor (Ta., 156/1974.)
 Perc (1850) = 1879: Ferenc = 1880: Bocskai (B.)
 Pétervári országút (1814) = 1880: Dáni, Gyöngy (B.)
 Pétervári országút I. Szegedi
 Pethő I. Kormányos
 Petneházy (Bercsényi, Kkd., 156/1974.)
 Petőfi sugárút I. Szegedi
 Petresi I. Veréb
 Piarista (1844, 1830) = 1826: Piaristák utcája = 1862: Kegyesrendűek utcája = 1880: Révay (B.)

Piaristák utcája I. Piarista
 Pihenő park (Bkk., 384/2009.)
 Pillangó (Tsz., 951/2002.)
 Pille I. Rozmaring
 Pintér József (Újb., 321/2010.)
 Pinty (Mtv., 104/1981.)
 Pipiske (Mtv., 104/1981.)
 Pipitér (Szf., 108/1980.)
 Piroska (Ta., 156/1974.)
 Piszke (Gy., 951/2002.)
 Pisztácia (Gy., 951/2002.)
 Pitypang (Ttk., 951/2002.)
 Pók (Tsz., 951/2002.)
 Ponty (Katona, Szm., 309/1972.)
 Pósz Jenő (Ta., 156/1974.)
 Prédikátor (1522: Predicator) = 1814: Laudon = 1880: Károlyi és 1910: Mikszáth egy része (B.)
 Prófont (1814) = 1833: Prófontház = 1850: Élészáz = 1880 Takaréktár (B.)
 Prófontház I. Prófont
 Pulz I. Mihály
 Puskás: 1850 (R.)
 Pusztaszeri I. Csongrádi országút
 Pútyi I. Szarka
 Püspök I. Félser, Eugen
 Rába (Róna, T., 156/1974.)
 Rác I. Vendel(2)
 Rác temető (1850) = 1879: Szerb temető (B.)
 Radnóti (Radnóti Miklós, Ú., 156/1974.)
 Rahói (Mtv., 207/2004.)
 Rákóczi I. Kun, Gyár, Elexi
 Rebarbara (S., 951/2002.)
 Réce (Mtv., 104/1981.)
 Régész tér (Móra Ferenc tér, T., 156/1974.)
 Régi ispitály (1814) = 1830: Ispitály (A.)
 Régi posta út (Újb., 321/2010.)
 Régi temető I. Kormányos
 Régi zsidó temető (1850) = 1861: Takács = 1880: Kertész (R.)
 Regina (Ttk., 401/1994.)
 Reizner János (Ú., 384/2009.)
 Rekettye (Szf., 108/1980.)
 Remény: 1844 (M.)
 Répás: 1844 (Mórav.)
 Retek (1850, 1878) = 1870: Retek köz (F.)
 Retek köz I. Retek
 Réti (Réti sor, Kkd., 135/1988.)
 Rév (Tolbuhin, T., 156/1974., meghosszabbítása 1035/2003.)
 Révay I. Szent Dömötör, Piarista
 Réz (Újp., 135/1988.)
 Rezeda (Szm., 96/1983.)
 Ribizli (Gy., 951/2002.)
 Rigó: 1850 (M.)
 Rigómező (Hunyadi, Kkd., 156/1974.)
 Ringló (Szf., 108/1980.)
 Róka I. Fenék
 Rókusi körút (Északi körút egy része, Újr., 78/1982.)
 Róna I. Dehogy
 Rosta köz (Rózsa köz, Szm., 309/1972.)
 Rozália tér I. Kápolna tér
 Rozmaring(1) (1814) = 1861, 1880: Nádor = 1868: Palatinus (B.)
 Rozmaring(2) (1850) = 1880: Pille (F.)
 Rózsa (1814) = 1867: Teleki (F.)
 Rózsa I. Balogh
 Rózsató (Rózsa, Sz., 156/1974.)
 Röskei I. Csízik
 Rövid (Béla, Kkd., 156/1974.)
 Rudolf tér I. Latrán
 Rügy (Szf., 108/1980.)
 Sáfrány (S., 951/2002.)
 Ságvári (Ságvári Endre, B., 156/1974.)
 Sajka I. Csiga
 Sánc I. Míves
 Sáncpart (1859) = 1880: Zrínyi (B.)
 Sándor: 1814 (F.)
 Sár (1850) = 1880: Tündér (F.)
 Sár köz (1850) = 1880: Faragó (A.)
 Sarkantyú (Ladvánszky, Sz., 156/1974.)
 Sárkány I. Balogh, Mészárszék, Rózsa
 Sárköz (1777) = 1850: Sárköz, Várad = 1880: Dobó (A.)
 Sarolta (Mkk., 96/1983.)
 Sas (Mtv., 104/1981.)
 Sás (Ta., 156/1974.)
 Schusztér: 1830 (Helye ismeretlen.)
 Segítő Boldogasszony (1777) = 1830: Segítő Mária = 1850: Kápolna = 1869: Kis kápolna = 1878: Boldogasszony(2), Kápolna = 1879: Segítő Boldogasszony, Kápolna = 1880: Boldogasszony sugárút (B., A.)
 Segítő Mária I. Segítő Boldogasszony

Selyem (Vajda egy része, F., 48/1982.)
Selyem: 1844 (F.)
Simmelweis (Simmelweis Ignác, B., 156/1974.)
Serház I. Sörház
Séta (17/1984.)
Séta tér (1842) = 1868: Sétány (B.)
Sétány I. Seta tér
Sík Sándor (R., 398/2001.)
Sina telek I. Sina udvar
Sina udvar (1859) = 1878: Sina telek = 1880: József főherceg tér (B.)
Sínpar sor (Kl., 89/1986.)
Sípos Iván (Kt., 17/1984.)
Sóház (1878) = 1880: Szűcs (B.)
Sóhordó (1522: Sohordo) = 1546: Halász = 1972: Felső Tisza-part egy része (F.) 1974 óta ismét van Sóhordó utca.
Sóhordó (Kossuth, F., 156/1974.)
Sólyom (Ta., 156/1974.)
Som (Gy., 951/2002.)
Somogyi (1880: Somogyi Károlyról) (Somogyi Béla) (B., 156/1974.)
(Somogyi Károlyról 2010-től)
Somogyi Béla tér megszüntetése (B., 135/1988.)
Somogyi I. Kereszt(2)
Sömlék út (Szf., 108/1980.)
Sörház (1814) = 1819: Serház = 1880: Ipar (B.)
Sötér István (Fh., 356/2005.)
Spaka köz I. Lengyel köz, Csuka köz
Stefánia (Tanácsköztársaság útja, B., 408/1992.)
Strand (Szf., 951/2002.)
Subasa út (Szf., 108/1980.)
Sutu (1850) = 1878: Sajtó = 1880: Szabad sajtó (A.)
Sügér (Bo., 951/2002.)
Süllő (Bo., 951/2002.)
Süveg (Kinizsi, Kkd., 156/1974.)
Szabad sajtó I. Árokhát, Sutu, Nincski, Olajos
Szabadkai I. Szegedi
Szabadkai sugárút I. Szegedi
Szakolcai (Stéhli István, Fk., 408/1992.)
Szalay udvar (Kt., 103/1979.)
Szamóca (S., 951/2002.)
Szamos (Ta., 156/1974.)
Szántó (1522: Zantho) = 1546: Boldogasszony(1) = 1826: Pacsirta = 1842: Öt pacsirta = 1880: Oroszlány (B.)
Szappanlyos (1814, 1878) = 1864: Gál(1) (F.)
Szappanfőzés (1850) = 1861: Szappanfőző = 1869: Szappanos (R.)
Szappanfőző I. Szappanfőzés
Szappanos I. Szappanfőzés
Szarka (1814) = 1842: Deszkás = 1844: Mátyás, Pútyi = 1880: Délibáb (A.)
Szarkaláb (S., 951/2002.)
Szarvas köz (Harmat köz, Szm., 309/1972.)
Szatymazi I. Juhász
Száva (Maros, T., 156/1974.)
Széchenyi István utca meghosszabbítása (Felszabadulás, Kkd., 408/1992.)
Széchenyi tér I. Szombathely tér, Főpiarc
Szécsi I. Három láb
Szeder (S., 951/2002.)
Szegedi (1522: Zegediensis) = 1548: Szélös = 1580: Szobotka = 1814, 1850, 1862, 1878: Pétervári országút = 1842: Kárász egy része = 1844, 1859, 1868: Szabadkai = 1880: Szabadkai sugárút (B., A.)
Szék (T., 96/1983.)
Szekerce (Kkd., 103/1979.)
Szekeres: 1850 (M.)
Szekfű: 1814 (B.)
Széksósi út (Tolbuhin, Kkd., 156/1974.)
Szél(1) (1844) = 1880: Boszorkánysziget (A.)
Szél(2): 1850 (M.)
Széles I. Dehogy
Szélös I. Szegedi
Szélpál I. Tél
Széna (Szivárvány, Kkd., 156/1974.)
Szendrey Júlia (Petőfi, T., 156/1974.)
Szent Borbála park (B., 479/1997.)
Szent Dömötör (1522: Sanctus Demetrius) = 1942: kb. Dóm tér és 1880: kb. Révay (B.)
Szent Erzsébet (1458–1460: Sancta Elisabeth): Helye ismeretlen
Szent Ferenc (Hámán Kató, A., 408/1992.)
Szent Gellért (Dr. Kálmán András, R., 228/1991.)
Szent György (1522: Sanctus Georgius) = 1862: Dugonics (F.)
Szent György tér I. Angyal
Szent János tér 1-13 (Felszabadulás, Kkd., 408/1992.)
Szent László I. Csongrádi országút
Szent Mihály köz (1850) = 1878: Szent Mihály (B.)
Szent Mihály I. Szent Mihály köz
Szent Miklós (1522: Sanctus Nicolaus): = 1553: Kísszentmihály, Nagyszentmihály = 1850: Tímár(1) = 1880: Festő (F.)
Szent Péter tér (1458–1460: vicus Sancti Petri) = 1880: Mátyás király tér (A.)
Szent Rókus tér: 1878 (R.)
Szent-Györgyi Albert (Gyapjas Pál, Ú., 408/1992.)
Szentháromság (1522: Sancta Trinitas) – 1963-ig (B., A.)
Szentháromság (Hunyadi János sugárút, B., 5/1990.)
Szentlélek (1522: Spiritus Sanctus) = 1880: Zárda (F.)
Szentmihály (Szentmihálytelek) 408/1992.)
Szép (1850) = 1880: Füredi (B.)
Szép köz: 1879 (F.)
Szép I. Malom utcája
Szepesi (Szegedi, Pt., 156/1974.)
Szerb (Petőfi, Sz., 156/1974.)
Szerb temető I. Rác temető
Szercsika (Gy., 951/2002.)
Szigony (Kl., 108/1980.)
Szőjártó I. Míves
Szikra utca megszüntetése (B., 612/2007.)
Szilágyi I. Városistálló
Sziliszék út (Tkk., 89/1986.)
Szillér oldal (1850) = 1879: Etelka széle = 1880: Etelka sor (F.)
Színház I. Színkör
Színkör (1860) = 1868: Színház (B.)
Szirom (Szegfű, T., 156/1974.)
Szitakötő (Tsz., 951/2002.)
Sztások utcája: 1830 (B.)
Szív I. Szívek utcája
Szivárvány: 1850 (A.)
Szívek utcája (1869) = 1879: Szív (B.)
Szívvirág (Tkk., 951/2002.)
Szobotka I. Szegedi
Szolgáltatás sor (O., 135/1988.)
Szombathely tér (1458–1460, 1546: vicus Zombathel) = 1499: Latrán tér (vicus Lathran) = 1860: Széchenyi tér és 1880: Horváth Mihály utca tömbjei (B.)
Szondi (Bondi?): 1553 (Helye ismeretlen)
Szóráth sor (Sz., 17/1984.)
Szöcske (Tsz., 951/2002.)
Szögi József (Mtv., 207/2004.)
Szögi József kert (104/1981.)
Szőkefalvi-Nagy Béla (Pécsi, B., 60/2013.)
Szőlő (Gy., 951/2002.)
Szőri (Szabó, Ú., 156/1974.)
Sztriha Kálmán (Dimitrov, Kkd., 408/1992.)
Szűnyog út (Tsz., 89/1986.)
Szurokfű (S., 951/2002.)
Szűcs I. Sóház
Tabán I. Liszt
Tabáni I. Tobányi
Tábor I. Nagy kaszárnya
Tábornok (Bem, Kkd., 156/1974.)
Takács (1850) = 1880: Kertész (R.)
Takaréktár I. Tóth, Prófont
Taksony (Fecske, T., 156/1974.)
Talicska (Kkd., 103/1979.)
Talpas (Gyár köz, Szm., 156/1974.)
Tamás: 1879 (A.)
Tambura (Ú., 17/1984.)
Tanító tér (T., 764/2003.)
Tanoda I. Nagy
Tápai (1850) = 1879: Tápai köz (F.)
Tápai (Tápei) (F., 156/1974.)
Tápai köz I. Tápai
Tápai országút (1814) = 1880: Bárka (F.)
Tápai rét (Tápei rét, T., 156/1974.)
Tápe széle városrész (Ásványhát) (1033/1998.)
Tápei sor I. Tarján széle, Keresztöltés széle
Tapodi (Kkd., 103/1979.)
Tarján I. Tarjáni
Tarján széle (1879) = 1880: Tápei sor (F.)
Tarján széle (Tápei sor, Ta., 156/1974.)
Tarjánli (1850, 1878) = 1879: Bába-lyuk, Liba(2) = 1880: Hattyú (F.)
Tárkony (S., 951/2002.)
Tarnóci (Tarnóci, Bt., 156/1974.)
Tárnokfű (S., 951/2002.)
Tas (Árpád, Kkd., 156/1974.)
Tégla köz (M., 331/2006.)
Téglagyár (M., 331/2006.)
Téglagyár I. Új
Téglaverő (Teleki, Kkd., 156/1974.)
Tegzes (Tsz., 69/2003.)
Tél (1850) = 1878: Tél, Kalicka = 1879: Szélpál, Kalicka = 1880: Pálffy (A.)
Teleki I. Madaras, Rózsa
Temesvári körút (Odesszai körút, Ú., 5/1990.)
Tenkes köz (Homok köz, Szm., 309/1972.)
Terehalmi út (Vörös Hadsereg útja, D., 408/1992.)
Teréz I. Terézia
Terézia (1850) = 1870: Teréz (R.)
Testvériség köz (Szegfű köz, Szm., 156/1974.)

Teve (M., 196/2005.)
 Tiborc (Marx, Sz., 156/1974.)
 Tigris (József Attila, T., 156/1974., meghosszabbítása /Ostrom utca egy része/ 75/2009.)
 Tigris (Kálmány Lajos, Sz., 156/1974.)
 Tímár(1) I. Szent Miklós
 Tímár(2) (1844, 1879) = 1850, 1871: Vargák utcája (F.)
 Tinódi (Szövetkezeti, Szm., 309/1972.)
 Tisza Lajos körút (Lenin körút, B., 155/1990.)
 Tisza Lajos körút I. Félkör
 Tisza-part (1830) = 1844: Alsó Tisza-part = 1850: Felső Tisza-part = 1859: Tisza-szél = 1880: Erzsébet-rakpart (B.)
 Tisza-szél I. Tisza-part
 Tizenkilences (Móra Ferenc, Kkd., 156/1974.)
 Tobányi [=Tabáni] (1814) = 1850: Kácsa (F.)
 Tóbiás György (Újb., 321/2010.)
 Toboz (Szf., 108/1980.)
 Toldi: 1883 (B.)
 Tompa I. Kovács
 Tópart (Újr., 17/1984.)
 Tordai (Tordai sor, Mtv., 104/1981.)
 Torma (S., 951/2002.)
 Tóth (1522: Toth) = 1880: Takaréktár és 1945: Juhász Gyula utca egy része (B.)
 Törő (Tisza, Kkd., 156/1974.)
 Török fej (1841) = 1850: Kocsonyás, Török fő = 1880: Török(2), báró Jósika, Vadász (B.)
 Török fő I. Török fej
 Török(1): 1844 (F.)
 Török(2) I. Török fej
 Törökverő (Hunyadi János, T., 156/1974.)
 Tőzike (Tkk., 951/2002.)
 Trafik (Zombolyai, Kkd., 156/1974.)
 Trencsényi (Gladics József, Fk., 408/1992.)
 Trombita (Kürt, Kkd., 156/1974.)
 Tulipán (Pacsirta, Sz., 156/1974.)
 Turbolya (Tkk., 951/2002.)
 Turista (Szf., 951/2002.)
 Turul (Mtv., 408/1992.)
 Tücsök (Tsz., 951/2002.)
 Tükör (1850, 1879) = 1880: Mély, Völgy(2) = 1880: Arany János utca része (B.)
 Tünde tér (Ta., 156/1974.)
 Tündér I. Sár
 Tüsök (S., 951/2002.)
 TŰZÉP (helyesen Tüzép) köz (Újr., 688/2008.)
 Tűzoltó (I., 228/1991.)
 Tyúkbögy (1814) = 1880: Gyöngytyúk (F.)
 Ugar (Ba., 356/2005.)
 Új (1842) = 1880: Téglagyá. (R.)
 Új Boldog Asszony I. Balogh
 Új Élet (Kisvasút, Szm., 309/1972.)
 Új-Béketelep (városrész) (179/2011.)
 Újföld sor (Udvarhelyi, T., 156/1974.)
 Újhelyi köz (Radnóti köz, Kkd., 156/1974.)
 Újrókus kert (Újr., 398/2001.)
 Újváros (Jókai, Kkd., 156/1974.)
 Újvilág (Kossuth, Sz., 156/1974.)
 Úrhajós (Ta., 156/1974.)
 Üröm (S., 951/2002.)
 Vadalma (Gy., 951/2002.)
 Vadász I. Török fej
 Vadgalamb (Gerle) (156/1974.)*
 Vadkerti kereszt tér (1879) = 1880: Vadkerti tér (A.)
 Vadkerti tér I. Vadkerti kereszt tér
 Vadmacska (M., 196/2005.)
 Vajda I. Kis Pest
 Vajk (Géza, Kkd., 156/1974.)
 Valéria tér: 1880 (B.)
 Vályog köz (M., 331/2006.)
 Vályogos (Kkd., 103/1979.)
 Vám tér: 1880 (A.)
 Vándor (Pozsonyi, Kkd., 156/1974.)
 Vándor köz (Kkd., 500/2011.)
 Vánky József (Mtv., 207/2004.)
 Vánky József kert (104/1981.)*
 Vánky József köz (104/1981.)*
 Vár: 1880 (B.)
 Várad I. Sárköz
 Varga (Kt., 207/2004.)
 Varga(1) (1522: Warga) = 1850: Kocsonyás = 1880: kb. Jósika (B.)
 Varga(2) (1522: Warga) = 1880: Bárka és 1880: kb. Zsótér (F.)
 Varga(3) (1850) = 1880: Nyíl (A.)
 Vargák utcája (1850) = 1879: Tímár(2) (F.)
 Varjú I. Varnyú
 Varnyú (1844) = 1878: Varjú (F.)
 Városgazda (I., 135/1988., meghosszabbítása 500/2011.)
 Városistálló (1850) = 1880: Szilágyi (B.)
 Vásár (Vásártér, I., 156/1974.)
 Vásárhelyi sugárút I. Budai
 Vásárhelyi sugárút I. Budai
 Vasas Szent Péter (Zöld Sándor, R., 228/1991.)
 Vasas Szent Péter: 1880 (R.)
 Vasgyár (Pálffy-telep, A., 156/1974.)
 Vasvári Pál (Vaspálya, Szm., 309/1972.)
 Vaszy Viktor (B., 17/1984., megszüntetése 1035/2003.)
 Vaszy Viktor tér (B., 1035/2003.)
 Végetlen (1879) = 1880: Végetlen köz (R.)
 Végetlen köz I. Végetlen
 Velence: 1818 (F.)
 Vellay Imre (Mtv., 207/2004.)
 Vendel(1) (1850) = 1880: Francia (R.)
 Vendel(2) (1878) = 1879: Rácz = 1880: Lehel (R.)
 Venyige (Szf., 108/1980.)
 Verbéna (Szm., 96/1983.)
 Vércse (Mtv., 104/1981.)
 Veréb (1867) = 1880: Petresi (F.)
 Verem (1850) = 1880: Zsinagóga (B.)
 Veres ács (1850) = 1880: Veres ács, Gólya (M.)
 Veres Péter (Arany János, T., 156/1974.)
 Vereshomok út, Szf., 108/1980.)
 Vér-tói út (Öthalmi út egy része, Újr., 67/1983.)
 Vessző (1850) = 1880: Liget (F.)
 Vidra: 1850 (B.)
 Vikunya (M., 196/2005.)
 Vinkler László (Újb., 321/2010.)
 Viola (Sz., 156/1974.)
 Viola I. Kert
 Vitéz (Partizán B. 155/1990.)
 Vitéz köz (Vitéz utca, Kkd., 46/1994.)
 Vitéz I. Festő(2)
 Vitorla (Nádor, Kkd., 156/1974.)
 Vívó köz (Ú., 117/1984.)
 Víz köz: 1879 (B.)
 Viza (Bo., 951/2002.)
 Vízállás: 1861 (B.)
 Vízipók (Tsz., 951/2002.)
 Víztorony (Ta., 156/1974.)
 Vlasics Károly (Újb., 321/2010.)
 Vöcsök (Mtv., 104/1981.)
 Völgy(1): 1850 (B.)
 Völgy(2) I. Tükör
 Völgyérhát (Ba., 103/1979.)
 Vöröshadsereg útja (Felszabadulás útja, Szm., 156/1974.)
 Wallisch Kálmán (Haladás tér, Ú., 36/1979.)
 Wimmer Fülöp (N., 397/2012.)
 Zádori (Kkd., 103/1979.)
 Zágon (Rákóczi, Gy., 156/1974.)
 Zágráb (Gerle sor egy része, T., 48/1982.)
 Zákány I. Gyík(1)
 Zalán (Vörösmarty, Kkd., 156/1974.)
 Zápor kert (Ta., 156/1974.)
 Zápor út (Rff., 596/1998.)
 Zárda I. Szentlélek, Minoriták(1)
 Zátony (Kossuth, Gy., 156/1974.)
 Zerge I. Környe
 Zoltán I. Búzaszentelő
 Zoltánfy István (Újb., 321/2010.)
 Zöld kert (1814) = 1850: Gácser = 1880: Vaspálya (A.)
 Zöld Sándor (Vasas Szent Péter, R., 211/1976.)
 Zöld Sándor (Virág, Újp., 156/1974.)
 Zöldfa (Ta., 156/1974.)
 Zöldfási út (Kkd., 48/1982.)
 Zrínyi I. Sánccpart
 Zsák köz (Szm., 135/1988.)
 Zsálya (Sz., 156/1974.)
 Zsámbok-réti sor (Újb., 321/2010.)
 Zsilip (Munkácsy, Kkd., 156/1974.)
 Zsinagóga I. Verem
 Zsoldos köz (Szivárvány köz, Szm., 309/1972.)
 Zsótér I. Varga(2)
 Zsótér I. Varga, Kéri Kata köze
 Zsukov tér (Lenin tér, T., 156/1974.)
 Zsurló (Tkk., 951/2002.)

9. Egyházak / Churches

(Szerdahelyi Péterné)

9.1. Keresztény / Christian

9.1.1. Római katolikus / Roman Catholic

Fogadalmi templom (Magyarok Nagyasszonya, Dóm tér). Épült 1913–30-ban. Fölszentelve: 1930. október 24-én. Az eredeti terveket Schulek Fri-gyes készítette, majd pénzhiány miatt Foerk Ernő jelentősen átalakította. Az 1879. március 12-i nagyárvíz emlékére fogadalomból építették. 1882. szeptember 25-én a Dömötör-templom helyét jelölték ki az építésre. 1914. június 21-e a templom alapkövének letétele. A munka az első világháború kitörése miatt megszakadt. 1923 áprilisában folytatódta a munkálatok. 1931-ben XI. Pius pápa székesegyház rangjára emelte a templomot, amely fölszentelésétől a Csanádi Egyházmegye széke temploma. 1982. augusztus 5-től Szeged-Csanádi Püspökség. 1923-tól az altemplom kriptája. 1990-től külső lejárát készült a kriptához. A tornyok alatt egy-egy kápolnát szenteltek 1937-ben Szent Dömötör és 1944-ben a Segítő Szűz Mária tiszteletére. (O. Csegezi Mónika 2000. 373–375., SZCSEN 2000. 16. 36., Szilas József 1980. 50–63.)

Szent Dömötör templom (Dóm tér). Épült a 13. században. A Palánk városrész temploma volt. Építését többen a 11. századra teszik. Az 1332–37-i pápai tizedlajtsromban már említik. 1458-ban a belváros (Palánk) plébániája. 1501-ben a templomot Szűz Mária tiszteletére épített kápolnával bővítette Lukács zágrábi püspök. (Boldogasszony kápolna.) A törökök a templomot mohamedán imahellyé alakították. Tornyát minaretként használták (Evliá Cselebi 1666-ban ódonszerű dzsámiként említi.). 1725 és 1749 között gótikus hajóboltozatát, valamint Boldogasszony kápolnáját lebontották, és a templomot barokk stílusúvá építették át. 1925-ben lebontották. Ekkor találták meg a barokk templom tornyában a város leg-
régebbi műemlékét, a Dömötör-tornyot. Bejáratot 1931-ben, helyreállításakor nyitottak rajta. Alapjaiban 11. századi, alsó négyszögletes román stílusú része 12. századi, felső, kora gótikus része a 13. századból való. (Horváth Ferenc 2000. 369–371., Nagy Zoltán – Papp Imre 1960. 74.)

Szent György templom (Szent György tér 7.). Épült a 12. században. A középkorban már említették a felsővárosi Szent György plébániatemplomot (pápai tizedjegyzék 1332–1337). A mai Dugonics utca és József Attila sugárút között állt, az általános iskola helyén. De Beaulaincourt hadmérnök 1686-ra keltezett rajzán a kép sarkában fölismerhető, hogy a templom tető nélkül árválkodik, és a falak tetejét gaz veri föl. A romos templomnak 1719-ben csak ideiglenes helyreállítása kezdődött meg. A minoriták 1739. évi letelepedésével a munka befejezése lekerült a napirendről. A romokból alakították ki 1859-ben a tornyos iskolát, amely 1905-ig állt. (Horváth Ferenc 2000. 539–540., Reizner János 1899–1900. 1: 291., Bálint Sándor 1959. 73–74.)

Havi Boldogasszony-templom (Mátyás templom, Mátyás tér 26). Épült a 15–16. században. Obszerváns ferencesek építették. A két zárókö utal a templom építésének befejezésére (1503). Az Alföld egyik legmonumentálisabb ma is álló középkori építménye. A török hódoltság idején plébániai feladatot látott el. Hivatalosan 1789-ben lett plébánia. Először a hajója készült el, majd a szentély. A torony két alsó szintje 1503 és 1543 között épült a szentélyhez csatlakozva. A város 1543 farsangján török kézre került, az építkezések megszakadtak. Működőképesen egyedül a Havi Boldogasszony templom és kolostor vészelte át a 143 éves megszállást, de a templomot 1625-ben újra kellett boltozni. A templom barokk átalakításakor (1713–1772) alakult ki a jelenlegi alaprajz. A meglévő toronyra két felső szintet emeltek. Ekkor épült a káptalanterem, a templom mai, barokk keretes nyugati bejárata, valamint a szentély alatt kialakított kriptája. A temetkezést az 1860-as évek második felétől megszüntették. (Horváth Ferenc 2000. 461–466., SZCSEN 2000. 35., Reizner János 1899–1900. 1:118.)

Felsővárosi (minorita) templom (Munkácsy u. 7.). Épült 1754–67-ben. Tervezője: Lechner Vencel rendtag. A Belgrádból Szegedre 1739-ben települt minoriták a várostól a középkori Szent Miklós dominikánus templom romjainak helyét kapták meg. 1744-ben ideiglenes kápolnát építettek. Új rendi templomuk Szent Miklós nevét kapta. 1789-től plébániatemplom. 1888-ban a restauráláskor egyszerűbb, késő barokk homlokzatot kapott. A timpanonos kapuépület az 1928. évi följújtás eredménye. A kórus alatt elhelyezett kriptában 1740–1879 között temetkeztek. 2011-től följújtás folyik. 2012 szeptemberében megtalálták a lejárátot a barokk kriptákhoz. (O. Csegezi Mónika 2000. 469–470., Szilas József 1980. 103., Reizner János 1899–1900. 1:291., Bálint Sándor 1959. 73–74.)

Rókusi templom (Szent Rókus tér). Vedres István tervei alapján épült 1832-ben. Elődje már 1805-től plébánia. Fölszentelve: 1833-ban. 1739-ben a pestistől megmenekült lakosság Szent Rókusról elnevezett fogadalmi kápolnát építtetett. Helyére emelték később a templomot. 1829-ben letették az új templom alapkövét. A nagy árvíz alatt a templom megrongálódott, 1902-ben tornyának párkánya a padlásra zuhant. A ma álló templom 1906–1910-ben épült. Építész: Aigner Sándor és Rainer Károly. Fölszentelve: 1911. október 1. A város mint kegyúr vállalta az építéssel járó terheket. A régi templomnak az új területébe eső részét elbontották,

a szentmiséket a megmaradt templomrészben tartották. 1906-ban megkezdték az alapozást. 1907-ben elkészült a huszártorony, ez azonban nem látható. A homlokzatok neogótikus szerkesztésűek. A templom két ablakát Róth Miksa készítette. A templom titulusa: Szent Rókus. 1924–1928 között, a püspöki székhely Temesvárról Szegedre való áthelyezése után, a székesegyház szerepét töltötte be. (O. Csegezi Monika 2000. 545–547., Apró Ferenc–Péter László 2002. 163–166., SZCSEN 2000. 38., Kretovics László–Oláh János 2006. 13–18. 56.)

Árpád-házi Szent Erzsébet templom (Újszeged, Torontál tér 4.). Épült 1909–1910-ben. Fölszentelve: 1919. november 19. Wihart Ferenc munkája. Az önálló mezővárost, Újszegedet 1880-ban csatolták Szegedhez. Ekkor kapott saját templomot. A neogótikus stílusú templomot Jászai Géza szentelte föl. Kezdetben a belvárosi plébániához tartozott. 1923. május 14-től önálló plébánia. A templom mellett a sziklabarlangban állították föl a lourdes-i Szűz Mária szobrot, Tápai Antal alkotását (1937). A liget rendezésére hivatkozva 1968-ban lebontották. (O. Csegezi Mónika 2000. 573., Tóth Zsuzsanna 2011. 13–25.)

Móravárosi Szent Kereszt-plébániatemplom (Kálvária tér 21). Épült 1933-ban. Tervezője: Fennesz László. E szegények lakta városrész elnevezése visszanyúlik 1676-ra, Móra Balázs főbíró idejére. A terület központja a Kálvária tér volt a kápolnával és a stációkkal. Glattfelder Gyula 1930-ban plébániát alapított, amelynek kegyúri támogatását a város vállalta. A modernista stílusban épült templomra jellemző a puritánság. A templomhoz árka-dos tornác járult. A tornácot később beépítették. 1989-ben a II. sz. kórházban alapított Szent Kereszt-kápolna e templom filiája. (O. Csegezi Mónika 2000. 420–421., SZCSEN 2000. 37., CSML 1464 3.K–O.817.)

Petőfitelepi római katolikus templom (Fő tér). Épült 1934–1935-ben. Tervezte: Fábíán Gáspár. Fölszentelték 1935. október 13-án. Felsővárosnak ezt az északkeleti, Szilléri és Szillapis néven emlegetett, a körtöltés és Tápé közötti, mély talajú települését 1927 óta Somogyi-telepnek nevezték el. A hívek 1928-ban önálló lelkipásztort kaptak. A plébániát ekkor, 1928. március 11-én alapította a csanádi püspök. A szentmisét még iskolakápolnában tartották. A templom titulusa: Jézus Szíve. (SZCSEN 2000. 37., Somorjai Ferenc 2002. 238–239., Szilas József 1980. 104., SZÚN 1935. okt. 15. 4.)

Szent Gellért templom (Tátra tér 5.). Épült 1971–1975-ben. Tervezte Tarnai István. Fölszentelve: 1975. szeptember 21. 1947-ben bérelt magánházban (Uzsoki u. 10.) alakítottak ki kápolnát, külkaplanság címen, amely 1966-ban lett önálló plébánia. A Tátra téri telek a rajta lévő házzal 1958-ban adományként került a Csanádi Püspökség tulajdonába. Ide költöztették 1959-ben a kápolnát. 1971-ben rakták le a templom alapkövét. 1975-ben szentelte föl Udvardi József megyés püspök. A templom tömege szokatlan. Négyszögletes alapépítményre szerkesztett, átlós tetőzettel épült. Kapuja előtt harangláb áll. (SZCSEN 2000. 39., Somorjai Ferenc 2002. 147–148., Laurinyecz Mihály 2007. 11.)

Szent Mária (Boldogasszony) templom. A templom helye feltehetően a Palánkban (Vár) volt. A 11. századi királyi alapítású vártemplom román stílusban épült. Főkegyura a város volt. A ferencesek első temploma 1433-ban az írásos emlékek szerint már állt. Régészeti leletek nem maradtak fent. (Horváth Ferenc 2006c. 21– 24.)

Szent Péter ispotálytemplom (Mátyás tér). Épült a 12. században (?) A Borbás utca tájékán állt. Hunyadi Mátyás 1458-i oklevelében említi. Egy másik, 1497-ben kelt oklevél Szilágyi László kőháza és egy mészárszék mellett jelölte (ante ecclesiam beati Petri). 1444-ben az obszervánsoké, akik 1480–1543 között lebontották. A Szent Péter templom ispotálya 1806-ig működött. Szeged 1686-i vedutáján St. Peter fölirattal, Balla Antal 1776. évi térképe és ennek 1814-i másolata (Buday Mihály) a Régi Ispítal utca és a Borbás utca között lévő telket kereszttel jelöli („Xenodochium”). (Balla Antal 1776./1.1776/2., Horváth Ferenc 2000. 459–461.)

Az **Árpád-házi Szent Erzsébet** gótikus vártemplomot a 14. század első felében kezdték építeni. Korabeli történeti feljegyzés nem készült róla. Dugonics András említi először 1794-ben a várbeli Szent Erzsébet templomot. A 15. században gótikus és reneszánsz stílusban átépítették. A törökök dzsámivá alakították. Az 1686-ban és az 1698-ban készült látképekről ismerjük az épületet. A támpillérekkel megerősített nagyméretű, többhajós csarnoktemplomot csúcsíves ablakok díszítették. Északi oldalához nyolcszögletű torony, déli oldalához oldalkápolna járult. 1713 és 1716 között az osztrák várkapitány lebontatta. Régészeti feltárása 1999 és 2010 között folyt. (Horváth Ferenc 2006b. 24–30., Horváth Ferenc–Fogas Ottó 2011. 245–255.)

Szent József jezsuita templom (Dáni u. 3.). Épült 1930–1936-ban. Tervezője: Magyar Nándor és Pozsonyi Zoltán. Fölszentelve 1931. október 24-én. Trianon után a felvidékről menekült Jézus Társaságának rendi felsőiskolája rövid ideig a Délvidéki Konviktus épületében (Kálvária út 1.) talált helyet. A Gyöngy (ma Dáni) utcában volt kápolnájuk. Helyszűke miatt ugyanazon a helyen templom építésébe kezdtek. 1931-ben segílyt kaptak hozzá a várostól. A neobarokk templomot 1936-ban megnagyobbították: a jobb oldalán a beépítetlen udvart lefedték, gyóntató folyosót és oratóriumot alakítva ki. A bal oldali udvar lefödésével a templom beilleszkedik az utca

házsorába. 1950-től az egyházmegyei papság látta el a szolgálatot, 1989-ben visszakerültek újra a jezsuiták. (O. Csegezi Mónika 2000. 363–364., SZCSEN 2000. 38.)

Piarista vértanúk temploma (13 Spanyol Piarista Vértanú temploma) (Bálint Sándor u. 14.). Épült 2000–2001-ben. Tervezte: Golda János és Manzin Attila. Alapkövetétele 2000-ben volt. 2001. június 17-én Gyulai Endre szeged-csanádi püspök szentelte föl. Fölidézi a régi barokk épület léptékét és grandiózus térformálását, eszközeiben azonban letisztult, szinte japánosan minimalista. Üvegfalát Rákóczy Gizella készítette. A gimnázium és a templom tömege redukált félnyeregteretűs forma, amelyből csak alig emelkedik ki a harangfal teste. (Miklós Péter 2013. 47., Kubinszky Mihály 2013., DAPGÉ 2008. 48–50.)

Újszegedi Boldog Kalkuttai Teréz anya templom (Fő fasor 101.) Épült 2006-ban. Tervezte: Kiss Ágoston és Valkony Károly. Fölszentelve: 2006. október 14. 1975-től 2005-ig, tehát 30 éven át a Szent Kereszt kápolna állt a helyén, a mai templom elődje. A kápolna létrehozása, lelkipásztori ellátásának megszervezése Havass Géza újszegedi plébánosnak köszönhető. Agócs Rózsa és Ilona azért választották akkoriban ezt a telket házépítésre, mert itt állt az egyházmegye jubileumi kökeresztje (1930-ban állították). A munkálatok kezdete: 2006. január 8. Ünnepeles alapkövetétele: 2006. április 8. A templomot Gyulai Endre ny. püspök és Kiss-Rigó László szeged-csanádi püspök szentelte föl. (Dobó Csaba 2008.15.)

Boldogasszony kápolna (Dóm tér). Épült 1501-ben. Szegedi Lukács zágrábi püspök a Szent Dömötör templom nyugati oldalán, a torony mellé – 1501. máj. 29-én kelt alapítólevele értelmében – Mária tiszteletére kápolnát építtet, és két káplán javadalmazására alapítványt tesz. A kápolnát, amelyet a püspök ugyancsak a város kegyurasága alá helyezett, 1703-ban a jezsuiták használták. 1725 és 1749 között a Szent Dömötör templom gótikus hajóboltozatát, valamint Boldogasszony kápolnáját lebontották. (Reizner János 1899–1900. 3:5–6., Blazovich László 2005. 33., Balla Antal 1776./ 1. 1776./ 2.)

Szent Erzsébet ispotály kápolna (Fölsőváros [Felszeged]). Valószínűleg a 14. században alapították. Később természeti csapás romba döntötte. 1449. évi okirat szerint Fekete Szabó János (Johannes Sartor Niger) az elhagyott Szent Erzsébet-kápolnát és házat (capellam et domum sub vocabulo S. Elizabet) Mizsér János (Johannes Misser) segítségével a szegények számára újjáépíti. Mátyás 1458. évi oklevele említi. (Petrovics István 1983b. 417.)

Szenháromság kápolna (Szenháromság u.). Épült 1721-ben. A Balla-térkép VI. szelvényén és a Buday-térkép 6. lapján, az utcahossz felénél, a széles utca közepén állt a „Capella SS.Trinitatis „ – a Szenháromság kápolna. Helye a mai Szenháromság utca Bécsi körút és Bokor utca közötti szakaszán, szintén az utca közepén lehetett. Külber János szegedi polgár a Szenháromság tiszteletére építtette a kápolnát. Hatósági engedély nélkül épült, de az akkor Szegeden székelő Nádasdy László csanádi püspök megadta az egyházi engedélyt. (Péter László 1986b. 11., Balla Antal 1776./ 2., Cs. Sebestyén Károly 1938. 3–4., Cs. Sebestyén Károly 1938–1939. 12.)

Kálvária kápolna (Kálvária tér). Épült: 1884. Fölszentelése: 1884. június 2. Tervezte: Halmay Andor. Az 1714-i pestisjárvány után 1734-ben (?) épült Szent Kereszt kápolnát az 1879-i nagyárvíz megsemmisítette. Lebontása után a 10–15 méterrel távolabb, neobarokk stílusban fölépített új kápolna szebb lett, mint elődje. Két négyszögletes torony zárta közre a középkupolát. A toronylajkából lépcső vezetett a teraszra. A lebontott kápolna kökeresztjeit itt helyezték el. A kálvária stációinak 14 képét Kacziány Ödön, megrongálódása után újból Tóth Molnár Ferenc festette. 1934-ben bronz domborműveket helyeztek el új műköbe. A kápolnát a kommunista hatalom 1968-ban szétrobbantatta a néphadsereggel. Helyén ma fake-reszt áll két kopjafával. (Lechner Lajos 1891. 10. t., Csonka Antal 1997. 15. 16–23., SZCSEN 2000. 37., Apró Ferenc 1993. hátsó borító)

A Miasszonyunkról Nevezett Szegény Iskolanővérek Egyházi (Karolina) Iskolájának kápolnája (Szenháromság u. 74.). A Szentlélek tiszteletére. (SZCSEN 2000. 35.)

9.1.2 . Görög katolikus

Szent Rozália-kápolna (Dóm tér, Lechner tér). Épült: 1739.; újjáépítve; 1881–82. Nendtvich Gusztáv tervei alapján. Fölszentelve: 1929. november 17-én. Az 1738. évi pestisjárvány utáni fogadalomból 1739-ben épített barokk kápolna eredeti helye a Segítő Boldogasszony utca és a Templom tér kereszteződésében (ma a Hősök kapujának környéke) a Szent Dömötör templom előtt volt. 1739. augusztus 1-jén szentelték föl. Az 1700-as évek végén József császár rendeletére bezárták, és csak 1805-ben nyitották meg újra. A fogadalmi kápolnát az árvíz után eredeti helyéhez közel újjáépítették. A Dóm tér árkádos bejáratánál (a Szent Gellért Kapunál) állt. Ezt az épületet 1883-ban szentelték föl. 1922-ben a görög katolikus híveknek adták át plébániatemplomként. A Dóm tér építésekor, 1928-ban, megnagyobbítva, s jóval díszesebben áttelepítették mai helyére, a Lechner térre. A munkákat Ligeti Béla irányította. (O. Csegezi Mónika 2000. 372–373., Szent Rozália kápolna 2012. 1–4.)

9.1.3. Görögkeleti (ortodox) egyház

Az első **görögkeleti szerb** templom a Várban épült. A várépítési munkálatok miatt 1715-ben lebontották.

A fölsővárosi görögkeleti szerb templom 1717 (?) körül épült. A nép „*kiscérkó*” néven emlegette. A mai Kálmány Lajos utca eleje táján, a Maros utcánál állt. A 18. századi térképeken tűnt föl. A Mihály és Gábor arkangyalok tiszteletére épült templomot 1879-ben az árvíz mosta el. A Víz után árverést hirdettek lebontására. (Bálint Sándor 1959. 76., Balla Antal 1776./1., Nagy Zoltán 1985c. 609–610.)

Görögkeleti szerb templom (Dóm tér). Épült 1773–1778-ban. A várostól kapott telken 1725-ben épült a Szent Miklós templom. Ehhez készült az országosan is kiemelkedő ikonostáz (1761). A korábbi Szent Miklós templomot lebontva építették fel ugyanazon a telken a ma is álló Szent Miklós templomot 1773–1778 között Jovan Dobics tervei alapján. 1820-ban villámcsapás érte az épületet. 1879-ben az árvíz pusztította el. 1882-ben helyreállították. 1960-ban megfosztották a timpanontól a templomot. (O. Csegezi Mónika 2000. 371–372.)

Szent György Nagyvértanú Magyar Ortodox Egyházközség (Kazinczy u. 7.).

Az egyházközség 1932-ben alakult. 1941-ben vásárolta meg az ingatlant, amely ma a temploma. Ikonostázát Ortmann Rezső készítette 1942-ben. (Pál József 2010a. 488.)

9.1.4. Evangélikus / Lutheran

Evangélikus templom (Tisza Lajos körút 16.). Épült 1882-ben. Schulek Frigyes tervezte. Kivitelezési építési terv: Porzsolt Ernő és Halmay Andor. Fölszentelve: 1882. május 21-én. A várostól kapott telken, a Tisza Lajos körút és a Kazinczy utca kereszteződésében neoromán stílusban épült. A Tisza Lajos körút és a József Attila sugárút találkozásánál (a mai Glattfelder téren) épült volna fel az evangélikusok új hálaadási épülete, a Kegyelem temploma, körülbelül ugyanazon a szent helyen, ahol egykor a Szent Erzsébet ispotály, majd később a *kiscérkó* állt. A második világháború alatt az építkezés pénzhiány miatt abbamaradt. (Györy Aranka 1944. 208–210., Rapcsányi J. Jenő 1943. 70–71., Pál József 2010a. 493., Szerdahelyi Péterné 2013. 24–25.)

9.1.5. Református / Calvinist

Kálvin téri református templom (Kálvin tér). Épült 1882–1884 között Schulek Frigyes tervei alapján. Fölszentelve: 1884. május 25. Az északnémet gótika stílusában épült. 1882. augusztus 25-én volt alapkövének elhelyezése. A norvég származású kivitelező, Gregersen Guilbrand a mélyfekvésű terület kétméteres feltöltését saját költségén végeztette el. (Magyarka Ferenc 1991. 933., Takó Edit 2012. 24–25., Apró Ferenc-Bartha Tibor 1984. 112–118., Schulek Frigyes 1991. [9–10.]

Szeged-Petőfi-telepi Református Egyházközség temploma (Sirály u. 14.). Épült 1940–41-ben. A Sirály utca és a Szellő utca sarkán áll, bejárata a Sirály utcára nyílik. Alapkövetétele 1940. május 19-én volt. 1941. október 26-án vették használatba, de hiányos fölszerelése miatt még nem szentelték föl. Önálló egyházközség 1948-tól működik itt. A templom építésekor terveztek karzatot is, de az akkor nem épülhetett meg. Megépítésével a templom építését 65 év után fejezték be. 2004. május 25-én ünnepi istentiszteleten szentelték föl. (Giczi Zsolt 1994. 614., Takó Edit 2012. 25.)

Honvéd téri református templom (Honvéd tér 1.). Épült 1941–1944-ben Borsos József tervei alapján. Fölszentelve: 1949. december 26. 1928-ban már született határozat második református templom építésére. Az építési kezdeményezés 1940-ben éledt újjá Horthy Miklós kormányzónak, az építés fővédnökének 1000 pengős személyes adományával. A kiskörút saroktelkét a város adományozta templomépítésre. 1941. október 26-án volt az Új Magyar Hajnal Templomának alapkövetétele. Az építkezés 1944 nyarára befejeződött. (O. Csegezi Mónika 2000. 405–406., Takó Edit 2012. 25–27.)

Újszegedi Református Egyházközség temploma (Szent-Györgyi Albert u. 6–8.). Épült 2010–2011-ben. Tervezték a Tér és Forma Építéstervező Kft., Vesmás Péter és munkatársai. A három szegedi református gyülekezet közül a legkisebbet 1927-ben alapították, hogy az akkor még egyetlen városi gyülekezetet tehermentesítse a környező falvak szórványgyülekezeteinek ellátásában. Az egyház 1928 márciusában az akkor még Ráday 6–8. és Pozsony (ma Fürdő) u. 9. sz. alatt lévő rozoga házakat magába foglaló telket megvásárolta. Átmenetileg a vakok intézetében tartották az istentiszteleteket. 1928. július 8-án volt a templom és a lelkeszlakás alapkövetétele. Fölszentelése: 1928. december 15. Az imaházat 2010-ben elbontották, és új templomot építettek. Az imaház és a kert egy részének helyén az épülethez új tornyos szárnyat toldottak. Onnan nyílik a 250 személyes templom. A templomtér legfontosabb belsőépítészeti munkálatai 2011. április 3-ra fejeződtek be. (Giczi Zsolt 1994. 614., - ml - 1988. 5., Dombai Tünde 2009. 4., Takó Edit 2012. 25.)

9.2. Izraelita felekezet / Jewish

Régi zsinagóga (Hajnóczy u. 12.). Épült 1843-ban. Lipovszky Henrik és Lipovszky József terveit a hitközség 1839-ben fogadta el. A zsinagógát 1843. május 19-én szentelték föl. 1857-ben a császár látogatásakor renoválták. Arleth Ferenc és Hoffmann Mihály két tervet készített (1860) a magasra helyezett és szűk női karzat átalakítására. Az 1879-i restauráláskor az almemor (emelvény) megnagyobbítását végezték el, valamint a kar számára külön hely készült. A klasszicizmus egyik legszebb szegedi emléke. 1906-ban Baumhorn Lipót a főpárkány fölé timpanont emelt. Mai formáját az épület az 1950-es években nyerte el. Akkor tűnt el a keleti homlokzatról a timpanon és a főhomlokzat oromépítménye. (T. Knotik Márta 2000. 403–404., Löw Immanuel–Kulinyi Zsigmond 1885. 159–162.)

Új zsinagóga (Jósika u. 6–10.). Épült 1900–1903-ban Baumhorn Lipót tervei alapján. Fölszentelése: 1903. május 19. Bizánci eredetű a kupola beillesztése csegelyekkel, a román stílust a karzattartó oszlopok idézik, a kupola kívülről barokkos. A körívekből szerkesztett hármas ívek mór hatásra utalnak. 1944-ben itt gyűjtötték össze a Szegedről deportáltak javait. 1979–1980 között az épületet följújítták. (O. Csegezi Monika 2000. 415–417.)

9.3. Kisegyházak / Free Churches

Nazarénusok

Krisztusban Hívó Nazarénusok Gyülekezet. A gyülekezet imaháza: (Batthyány [Zerge] u. 25., Ybl Miklós u. 4.). Épült: 1995-ben. Bár jogállásuk nem volt rendezett, de a második világháború kitöréséig Szegeden meglehetősen nyugodtan éltek, amíg a belügyminisztérium be nem tiltotta működésüket (1939). A szovjet csapatok bevonulása után visszakapják a Zerge (ma Batthyány) utcai imaházukat. 1995-ben imaházat és szociális otthon adtak át az Ybl Miklós utcában. (Giczi Zsolt 1994. 619., Pál József 2010a. 499–500., Fazekas Gábor 2006. 7.)

Baptisták

Martin Luther King imaház (Hétvezér u. 5/B.) Épült: 1972. Tervezte: Kóhalmi József. A baptista gyülekezet 1915-ben jött létre. Elismert felekezetként élhettek. Imatermüket a szovjet csapatok bevonulásakor elvesztették, mivel a bérbeadó élelmiszerral fizetőnek adta bérbe. 1955-ben a Hétvezér u. 5/B. alatt egy régi épületből alakítottak ki imaházat. 1968 elején a Déli Baptista Szövetség segítségével az életveszélyessé vált imaterem helyén kápolna építésébe kezdtek. Az imaházat 1973. január 2-án szentelték föl. (Giczi Zsolt 1994. 619., Pál József 2010a. 496.)

Adventisták

Hetednapi Adventista Egyház imaháza (Petőfi Sándor sugárút 36. sz.) Az 1920-as években már éltek a városban adventisták. Első (1950-ben megszűnt) imaházuk a Csongrádi sugárúton állt. A másik gyülekezeti imatermüket 1948-ban a Batthyány u. 25. sz. alatt a nazarénusoktól vásárolták meg. Államosítása után a Petőfi Sándor sgt. 36. sz. alatt vásároltak imaház céljára épületet. (Pál József 2010a. 497.)

Metodisták

Magyarországi Metodista Egyház imaháza (Londoni körút 30.) 1929–1930-ban alakultak önálló gyülekezetté. 1930-ban vásárolták meg a Londoni körút 18. (ma 30.) sz. alatti imaházukat, amely máig otthonuk. Szeged–Alsóközponton 1934-től volt imaházuk, 1941-ben építették újjá. (Giczi Zsolt 1994. 619., Pál József 2010a. 501.)

Evangéliumi Testvérközösség imaháza

 (Bokor u. 5.).

A metodista egyházból szakadtak ki. 1981-ben holland segítséggel vásárolták ezt az épületet. Lelkészi lakást és imaházat rendeztek be benne. (Pál József 2010a. 501–502.)

Mormonok

Az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyháza (Gutenberg u. 23.). A templom és gyülekezeti ház építésének megkezdése 2013. február, az építkezés befejezésének várható időpontja 2014. június. Tervezője Bordás András. Kivitelező: KÉSZ Építő és Szerelő Zrt. (Vida-Szűcs Imre 2013. 5.)

A Hit Gyülekezete

Pihenő park 1. (Béke telep, a Tapolcsányi utca mellett, 1984-től Kelemen u. 11). A rendszerváltás után egyre nagyobb bérleményeket vettek igénybe (SZOTE, Oktatási Központ, a Csonka János Gimnázium sportcsarnoka, Deák Ferenc Gimnázium) 1999-ben háromszintes épületet vásároltak a Vasas Szent Péter utcában, és ott alakították ki imatermüket. (Pál József 2010a. 498., Pál József 2010b. 450.)

Jehova Tanúi

Magyarországi Jehova Tanúi Egyház imaháza (Szent István tér 5.). Épült 1883-ban. Tervezte: Erdélyi Mihály. A Jehova tanúi az 1920-as évektől vannak jelen Szegeden. A 30-as években lendült föl tevékenységük. A 40-es évek végén az Oroszlán u. 4. sz. alatt imatermet, „Királyságtermet” hoztak létre. 1997-ben a Szent István tér 5. szám alatt egy régi családi házat alakítottak imaházzá. A Pap-házként ismert eklektikus épületet a Nagyárvíz után, a tér föltöltésekor emeltetette Pap József és neje. (Giczi

Zsolt 1994. 619., Pál József 2010a. 498–499., Nyilas Péter 1997. 1., O. Csegezi Monika 2000. 545.)

10. A temetők / Cemeteries

(Apró Ferenc)

A Szent Erzsébet vártemplom körül

A templom dedikációját Dugonics említi: gyermekkorában még látta a romjait. Építése az 1300-as évek elején kezdődött, és – folytatásokkal, átalakításokkal – a 16. sz. elejéig tartott. Romjait 1764-ben széthordták. Alapfalainak egy részére 1999-ben bukkantak rá. A templom körüli temetőből 2009-re falazott kriptákat, és mintegy ezer sírt ástak föl. Évszámfölirotas sírkő ez ideig nem került elő. (Horváth Ferenc–Fogas Ottó 2011. 251–255.)

A Szent Mihály–Szent Gábor templom körül

A templomot (kiscerkó) a szerb közösségből kivált görögök építették az 1760-as évek első felében a Maros utca és mai kiskörút találkozásában, a rácpiac szomszédságában. A templom az árvízben (1879) megrongálódott, elbontására 1880-ban hirdettek árlejtést. A templom körüli temető megszűnt. A Kálmány Lajos utca elején csatornázáskor (1904) kripták falaira és csontokra találtak. (Cserzy Mihály 1922. 19.)

A Szent Miklós templom mögött

A minoriták főszóvárosi, Lechner Vencel tervezte Szent Miklós temploma – a hajdani helyén – 1754 és 1767 között készült el. Balla térképe szerint a temető a templom mögött volt. A kriptájában 38 – ismert nevű – rendtag nyugszik, akik 1740 és 1879 között hunytak el. Jellemző az idő múlására, hogy 2011-ben műszeres vizsgálatokkal kellett keresni az altemplo mot és a kriptá lejáratát. (Körtvélyessy László 1943. 124–125.)

A pestises temető

Csak Balla térképe jelzi az Aszaló-hegy délkeleti részében, a Pétervárad kapu közlében. Területe 82x76 méter, alakja nem szögletes, szabálytalan. Szőlők vették körül, út nem vezetett hozzá. A mai Rákóczi és Katona József utca találkozásában volt.

A görögkeleti szerb temető

Az 1778 nyarára elkészült újabb görögkeleti szerb templom körül is temetkeztek. A szomszédos parókiaépületet alapozásakor (1910) hatalmas kriptát tártak föl. Egyásra rakott három sorban mintegy 25 koporsót találtak. Az egyikben Radisich városi szenátor földi maradványai voltak. A templomépület falában öt, 1759 és 1841 közötti sírkőlap van. Nyilvánvaló, hogy e két helyet a rangosabb, tehetősebb családok halottai részére vették igénybe.

A szerb lakosok többsége 1831 előtt a palánki temető északi (szerb) részébe temetkezett. Amikor 1831-ben kijelölték az új temetőket (Belvárosi, zsidó, görögkeleti szerb), az akkor az övék a mai Fonógyári útról nyílvá, a Belvárosi temetőbe ékelődött. A legrégebbi – nehezen olvasható – sírkő 1831-ből való (Szávits János). Hátsó, nyugati, elkerített része az első világháborús szerb hősi temető. (Bálint Sándor 1980b. 157.)

A rác (szerb) temető

A Szegedi Híradó 1860. március 18-i számában Bakay Nándor említi a Sina-telken a hajdani rác temetőt. Körülbelül az egykori tiszti pavilon, a mai egyetemi gazdasági hivatal helyén.

A protestáns temető

A szegedi református közösség 1857-ben, az evangélikus pedig 1860-ban alakult anyaegyházzá. A városi tanács 1856-ban két hold földet adományozott nekik a palánki temetőtől délre, a városból kifelé haladva, az országúttól balra. A két felekezet tagjai fele-fele arányban használták. Megtelt, ezért az 1880-as évek elején e temetővel szemben, az országút másik oldalán kapták meg a protestánsok a végleges temetkezési helyet, és a halottaikat ide hozták át. (E ténylet emléktáblán örökítették meg.) A területet 1914-ben három holddal bővítették, a birtokbavétel 1915-ben volt. Ez időtől a két felekezet – a temetőn belül – külön-külön területet használ. A bejárat közös. 1927-ben artézi kutat fúrtak. A temetőben külön nyugszanak az első világháború katonahalottai. E részt Margó Edének A bajtárs imája c. másfélszeres életnagyságú szobra ékesíti (1932). Az új, tetszetős ravatalozót 2003. március 1-jén vették használatba.

A szegedi köznyelv a közös temetőt református temetőnek nevezi. A temető evangélikus részének a szomszédságában van az 1985-ben elkészült halotthamvasztó. (Rapcsányi J. Jenő 1943. 169–172.)

AZ Alsóvárosi temető

A 16. sz. legelején a ferencesek Havi Boldogasszony templomától északra keletre terült el, fallal körülvéve. A hagyomány szerint Dózsa György fejét is itt temették el (Juhász Gyula: Az alsóvárosi temetőben, 1925). A jelesebb halottakat a templomépület kriptáiban helyezték végső nyugalomra: a várparancsnokait (De Piliers és De Serrière latin nyelvű epitáfiumai /1728, 1752/ megmaradtak a szentély két oldalfalában), a város vezetőit, a törökkel vívott csatákban elesett főtiszteket (De la Vergne, Heissler stb.) Itt pihen

Lotharingiai József herceg (1758–1812) is. A legkorábbi sírkő 1560-ból maradt fenn (Stefanus Micaelis, azaz Mihály fia István). Fölirata:

HIC . IACET . STEF
ANVS . MICAE
LIS . QVI . OBII
T. DIE . STS. FEB. MDLX.

1936-ban Cs. Sebestyén Károly, majd 1984-ben kutatók kis csapata ereszkedett le a kriptába. A koporsók szétmállottak a vizes, párás közegben, a személyazonosítás – mellékletek hiányában – lehetetlen volt. Ide utoljára 1863-ban temettek.

Mária Terézia 1775-ben megtiltotta a templom körüli temetkezést (Generale normativum in re sanitaris), de általában hosszú évek kellettek, amíg ez érvényre is jutott. E temető 1776-ban szűnt meg, ekkor nyílt meg az akkori Pétervárad kapu belső oldalán és a mai temető déli végében a két új, melyeket Balla a térképén már föltüntetett (Novum coemeterium). Az 1834. évi várostérkép ábrázolja a kettő közötti harmadikat is, a mai sírkert északi végében. A Pétervárad kapun belültre a terjeszkedő város ráépült, a középsőt pedig 1848-ban lezárták. (Később újból használatba vették.) Bainville térképén (1850) két részből áll, ezek a későbbi mappák tanúsága szerint – 1937 és 1939 között – eggyé nőttek össze. A temető az Alsónyomás sor és a Szabadkai út közti hosszúkas területen fekszik. Kápolnáját Oltványi Pál prépost építtette (1878), ő maga is ennek a kriptájában nyugszik. E temetőben van a sírja Bálint Sándornak és Cserzy Mihálynak. (Az alsóvárosi temető. SZH 1886. ápr. 30. – Oltványi Pál 1886. 159. – Kaizer Nándor 1925. 4. sz. – Lugosi Döme 1932. 37-39., 63-68.)

A Belvárosi (Palánki) temető

A belvárosi plébániatemplom körüli temetkezések az 1720-as 30-as évek fordulóján szűntek meg. Ekkor a város nyugati szélén jelöltek ki temetőhelyeket. Magja a mai nagykörút és a Kálvária sugárút találkozásában volt, határai elhúzódtak a keleten a mai Jósika, nyugaton a Zoltán és délen a Gyertyámos utcáig. A Kálvária sugárúttól délre volt a katolikusok temetőhelye, északra a katonáké (a terület nyugati része) és a rácoké (keleti rész). Az épületekkel lassan körbefogott katolikus temető 1831-re betelt, ehhez hozzájárult a nyári kolerajárvány is. Ez évben jelölték ki a mai Belvárosi temető egy részét, melyet 1868-ban – majd később is – bővíteni kellett. Mai határai: a Bajai út, a Fonógyári út, a szeged-budapesti vasút, és északon az ún. Iparváros. E temető fogja közre három oldalról a mai zsidó és a szerb temetőt.

A Belvárosi temető Szeged legismertebb temetkezési helye. Itt nyugszik Vedres István, Klauzál Gábor, Dankó Pista, Reizner János, Tömörkény, Móra, Juhász és sok más jelesünk. (Reizner János 1899-1900. 3:207. – Cs. Sebestyén Károly 1938. 32., 67. – Péter László 1985.)

AZ Újszegedi temető

A Makai út és a Makóra vezető vasútvonal töltése között hosszanti irányban terül el. 1879-ben az árvíz halottait Újszegeden, a Tiszától mintegy másfél km-re temették el. A helyet 1879. március 15-én föl is szentelték, de az állandó temetői jelleget jóval később, 1906-ban kapta meg. A Víz áldozatainak az emléket obelisz (1906) őrzi. A temetőt 1907-ben, majd 1931-ben bővítették, ekkor a protestánsok 1000 négyzetölnyi külön részt kaptak. Új a ravatalozó (1991), az urnafal (1997) és a 2003-ban elkészült gondnoki épület. (Bátyai Gitta 2008. 43-48.)

A Dugonics temető

Az 1834. évi várostérképen jelenik meg. Deszkakerítéséről Deszkás temetőnek hívták. Bainville térképén a város szélén terül el, rajta túl már nincsenek házak. Területe északi irányban növekedett. 1913-ban neveztek el Dugonics Andrásról, legnagyobb halottjáról. Rendtársai 1847-ben emlékoszlopot emeltek a sírjára. Jeles halottja még a szoborrá nőtt Kálmány Lajos, Lázár György, a városépítő polgármester és Magyar Ede építésztervező. Az új ravatalozót 2004-ben szentelték föl. Határai: a Rózsa és a Temető utca, (lényegében) a Csongrádi sugárút, míg észak-keleten üres terület van.

A Rókusi temető

A rókusiak a plébánia megalapításáig (1805) a palánki temetőbe temetkeztek. Első saját temetőjük (1806) a Franciahegyben volt, a szőlők mellett. 1816-ban a rókusi városmajorból kértek helyet, nincs nyoma, hogy megkapták-e. 1831-ben az akkori városszéltől messzire, a Dorozsmai út baloldalán, az aklok mellett, a legelőkből kihasított részen volt az új – 1836-ban, 1850-ben, majd 1887-ben bővített – (külső) temető. Viszont 1842-ben az első, sokkal közelebbi (belső) temetőt bővítették, ekkor szentelték föl a Rózsa (Márton)-keresztet és a harangot. Díszes kaput 1865-ben kapott. 1881-ben a temetőt újabb 3 hold földdel bővítették, és ekkor Föltámadás-szobrot is szenteltek. A tanács egyúttal a régi temetőt lezárta. Szomszédos földek megvételével bővítették 1890-ben, 1897-ben, 1899-ben és 1905-ben. Legismertebb halottai a városrész szerepvívó családjaiból (Babarczy, Bérczy, Temesváry, Meák stb.) kerültek ki.

A városi tanács 1965. december 31-vel a lezárását rendelte el. A felügyelet nélkül maradt területről az értékes sírkövek jórészt ellopták, a kriptákban hajléktalanok laktak. A kegyeleti idő eltelte után a szeged-csanádi püspökség eladta a földterületet, melyen lakópark épült. A temető földszámlása 1999. szeptember elején kezdődött, és a folyamatos építkezéssel a tervezett mintegy 600 lakásból 2002 szeptemberére 200 lakás el is készült.

A temetőt a 20. században csak két oldalról határolta utca (Makkoserdő sor, Körtöltés sor). (Jászai Géza 1905. 305–308., 315–320., 327–328.)

A Gyevi temető

Az 1754. évi canonica visitációban írt három fölsővárosi temető egyike. Az Algyőre vezető út mentén terül el. Ma használt nevét innen kapta: az Algyevi, rövidülve a Gyevi út menti. Használatos volt a fölsővárosi temető név is. Területét a „nagytarjányi szőlőkből” hasították ki, rajta túl házak már nem voltak. Balla és Bainville térképét összevetve, területe nem változott. Mindig a kismemberek temetkezési helye volt, jelesebb halottjáról nem tudunk.

Városrendezési okokból 1972. január 1-jén 00 órakor lezárták. A városi tanács végrehajtó bizottságának határozata szerint 1996. december 31-ig kegyeleti parkként kellett fenntartani, csak utána számolható föl. A lezárt temető elvadult, vandálok törtek-zúztak benne, néhány kriptában hajléktalanok laktak. A sírkertnek a 20. század derekán csak nyugatról (József Attila sugárút) és délről (Tápai sor) volt határvonala.

A fölsővárosi katolikus egyházközség 2003-ban eladta az OTP Ingatlan Rt-nek, majd 2007-ben ismét új tulajdonosa lett. A sírokat, síremlékeket 2004–2005-ben számolták föl (a maradványokat kihantolták, más temetőbe szállították). A tervezett lakásépítés elmaradt, mert a gazdasági környezet nem kedvezett az effajta beruházásnak. A terület jelenleg (2012) üresen áll. (Péter László 1985.)

A Tabáni temető

Egyetlen adatunk van róla: szerepel Balla térképén, a mai Kemes utca tájékán volt. Ritkaság, hogy nem templom mellett terült el. 1834-ben már nem volt meg.

A Szent Dömötör templom körüli

Az 1740-es évek vége felé szüntették meg, a templom barokk stílusú fölújításának (1725–1751) befejezte táján. (1711-ben földel nélkül állott, rakárnak használták.) Az 1754. évi canonica visitatio a deszkával kerített újabb temetőt említi a „Kálvária mellett”. A templom hatrészes kriptája kései, föltehetőleg a 18. században készült. A templom 20. századi, hosszas bontásakor tele volt csontmaradvánnyal. (Ezeket – közös sírban – a Belvárosi temetőben hantolták el.) Itt pihentek többek között a szegedi születésű Bajalich Ádám (1734–1805) altábornagynak a szülei és a nagatyja. Latin nyelvű epitáfiumuk ha nehezen is, kisilabizálható a templomból megmaradt Dömötör-torony falán. (Cs. Sebestyén Károly 1938. 32., 67.)

A Szent György templom körüli

Szerepel Balla térképén, a templomtól északra. Körül volt kerítve, a mappa e részében olvashatjuk: coemeterium. Az 1754. évi canonica visitatio jegyzőkönyve szerint a szentély alatt kriptá volt. Cs. Sebestyén valószínűsíti, hogy a kriptá az első, a román stílusú templom idejében készült.

Nem lehetetlen, hogy a közeli Dugonics utca 9/A számú ház építésekor talált (1991), jó állapotú fehér mészkőlapra levő sírfölirat a templomból vagy a kriptájából való:

+HIC REQUIE
SCIT E?S MAR
CUS BONE ME
MORIE MILLO
C.C.LXII.

A hiányzó betű minden biztonnal P volt (EPS), ez esetben a fölirat fordítása: Itt nyugszik a jó emlékezetű Márk püspök 1262. A főpapról egyelőre semmilyen adat sem ismeretes. A kis temető a templom körüli temetések betiltása utáni évtizedben szűnhetett meg. (Cs. Sebestyén Károly 1938. 76–77.)

A zsidó temető

A kicsiny, keskeny négyszög alakú zsidó temető a mai Bakay Nándor és Boros József utca találkozásában, a hajdani 46-os laktanya dél-nyugati sarka helyén terült el. (Ezért is volt a Bakay Nándor utca egy részének a neve Zsidótemető utca.) Az első temetés 1794. június 23-án volt. 1810-ben bővítették. 1831-ben nyitották meg az új zsidó temetőt a mai helyen, a Fonógyári úton, beékelődve a Belvárosi temetőbe. A város növekedése miatt a bezárt temetőből az elhunytak maradványait 1868-ban átvitték az újabb temetőbe, és a maradványokat közös sírhelyen temették el. Csőszház épült (1831), fásítottak (1833), a területet növelték (1844, 1855, 1873), majd a csőszház helyett csőszlakást építettek (1880). A temető korabeli térképe megtalálható Löw Immánuel–Klein Salamon: A szegedi chevra 1787-től 1887-ig c. könyvében (1887). A temető – cinteremnek nevezett – ravatalozóját (1907) Baumhorn Lipót tervezte. Kriptájába is temetkeztek. A temető jeles halottai: Löw Lipót főrabbi, a zsidó tudományok nagy alakja, Kulinyi Zsigmond történétíró és Heller Ödön festőművész. (Löw Immánuel–Kulinyi Zsigmond 1885. 286–288., 297–299. – Löw Immánuel–Klein Salamon 1887. 49–57.)

A szegedi székesegyház kriptája

A városlakók ajkán dóm, Fogadalmi templom (1930). Kriptájában főpapok (Glattfelder Gyula, Becker Vendel stb.) politikusok (Klebensberg Kunó miniszter, Somogyi Szilveszter, Pálffy József, Perbír József polgármesterek) és a Schulek-féle templomterveket átalakító Foerk Ernő nyugszik. 1995-ben megkezdtek urnatemető kialakítását; ide a lakosság is temetkezhet.

A hajdani török temető maradványa

[Tápai] Szabó László írta A szegény ember gazdag élete c. könyvében (1928), hogy a nagyvízben látta a fölszaggatott sírokból kikerült, úszó koporsókat. Innen idézem: „de azok nem a Gyevi temetőből úsztak be, hanem abból a régi török temetőből valók voltak, amely a mi kertünk és a velünk a Hóbiárt basa utca felé szomszédos Báthory család telkének a helyén volt” (1: 69). Szabóék háza az akkori Gazdagék utcája 1055. számú volt, ez lett később a Vásárhelyi sugárút 57. (A sugárút a Szt. György tér északi részétől indult.) Az ismeretlen nagyságú temető hozzávetőleg a mai Római körút és József Attila sugárút kereszteződésében lehetett.

11. Útmenti keresztek, szobrok, köztéri emlékek / *Roadside crosses, statues, public memorials*

(Kelemen Gábor)

11.1 Útmenti keresztek (képoszlopok, haranglábak, kálváriák) / *Roadside crosses, (icon columns, belfries, calvaries)*

(*Temetőiek, templomkertiek nélkül*)

Eltűntek:

Kálvária és kápolna az 1738-as pestisjárvány emlékére a Kálvária téren.

1882-ben újjáépítették, 1968-ban lebontották (1783: KF I., Nagy Zoltán 1991b. 176.)

Róma hegyi kálvária, a Bakay Nándor u. 48. helyén állt (1776: Balla Antal 1776/1. 1776/2.)

Csongrádi országúti kereszt, a mai Csongrádi sgt. 98. helyén állt (1776: Balla Antal 1776/1. 1776/2.), 1884: KF III.)

A Szent Rókus kápolna előtti kereszt. A mai Rókusi templom helyén állt (1776: Balla Antal 1776/1. 1776/2., 1783: KF I., 1834: C.2.1. térkép.

Kereszt, az Alsóvárosi templom nyugati oldalán állt (1776: Balla Antal 1776/1. 1776/2., 1834: C.2.1. térkép.

Öthalmi kereszt, („*Ött halom*” helyén állt, 1783: KF I.)

Kereszt, a Ballagi tótól északra a mai Szabadkai és Terehalmi út elágazásában állt (1783: KF I., 1861: KF II. képoszlop jel, 1882: KF III.)

Vörös kereszt, vörösre festett fakereszt állt a szentmihályi út elágazásában (1783, 1861, 1914: KF I., II., IV., Bálint Sándor 1957b. 2:686.)

Újszegedi kereszt a Tisza mellett, a Belvárosi hídtól délre. 1823-tól többször átalakították, a 20. század elején eltűnt (Bátyai Gitta 2002. 21.)

Budai úti kereszt, a mai rókusi állomástól 200 m-rel nyugatra állt (1861: KF II., 1884: KF III., 1914: KF IV.)

A Rozália kápolna előtti kereszt, a mai Boldogasszony sgt. kezdeténél állt (1879 előtti fényképen: Bálint Sándor 1977. 2: 89.)

Aigner (mai nevén: Béke) telepi képoszlop. A telep délkeleti sarkán állt (1914: KF IV.)

Jelenleg is állók, az 1973-ban Szegedhez csatolt községekkel együtt:

A Felsővárosi templom melletti barokk kálvária szoborcsoport. (1800, Tóth Attila 1993. 24.)

Kálvária téri kereszt (2011-ben állították az 1968-ban lebontott kálvária és kápolna helyén)

Vadkerti téri műemlék kereszt és szoborcsoport. 18. század végi, átalakítva 1817 (Tóth Attila 1993. 174.)

Újszeged, Lövölde út 199., Bugyi Mihály és Szűcs Anna keresztje (1931, Bátiai Gitta 2002. 23.)

Gyulapüspöktelepi, a mai Gyula-telepi kereszt (1931)

Algyői úti kereszt, a kettős körforgalom után az úttól jobbra (1834: C.2.1. térkép, 1914: KF IV., felújítva: 1991.06.20)

Anna kereszt, a Fehértótól keletre, a lebontott baktói iskola újra felállított keresztje (2007)

Kecskés telepi kereszt, Szabadkai út – Palánkai u., I. világháborús emléktáblával (1928)

Klebelsberg telepi kereszt, Kamarási u. 1. (1929)

Klebelsberg telepi harangláb, Rendező tér 1. (1929)

Gyálarét, harangláb, Előd u. 16. (1980, még a tér közepén:, 1914: KF IV., 1952: katonai térkép)

Kiskundorozsma, Zádori-kereszt a sziklásúti úton (1944)

Kiskundorozsma, kálvária (kétszer átépítve), kápolna kereszttel (1855-1858, 1932, 2012)

Kiskundorozsma, Pap-kereszt, az 55-ös főút mellett (1915)

Kiskundorozsma, Kettőshatár út, Szabóné Ocskó Zsuzsanna fakeresztje bádóg Krisztussal (2003)

Kiskundorozsma, Veres József és Jernei Veronika keresztje a nagybani piacon (1882)

Kiskundorozsma, K. Tóth János és családja keresztje, Dorozsmai út – Vályogos u. sarok (1945)

Tápé, id. Mádi István keresztje a Déli út mellett a kerékgyöppön. A Mádi család találta és állította fel (2003).

Tápai Krisztus, Budai Nagy Antal u. 60., bádógból, Juhász Gyula

versében megörökítve (1800-as évek)

Tápé, kőkereszt a leböi dűlőnél (felirat megújítva: 2009).

Tápé „Öregjézsuka” az Ószegedi út 15-ös kőnél, fa, bádóg (felújítva: 2012).

Tápé, a pajori iskola emlékkeresztje (2004).

Tápé, Budai Nagy Antal u. 110. Terhes Mátyás és Nyiszko Teréz hálaadó keresztje (1911).

Szőreg, az 1192-ben dokumentált monostor helyén „temetőkörösz” (1920-as évek)

Szőreg, kereszt a deszki úton (először: 1882: KF III.)

Szőreg, Hősök tere, Ökrös-Papdi kereszt (1997)

Szőreg mellett Jamen Gyorgyevics keresztje a kübekházi úton (1847, felújítva: 1997, Radovan Belancsity)

Szőreg, Arany kereszt Kübekháza felé (első megjelenés 1952: katonai térkép)

11.2 Történelmi jelentőségű szobrok, köztéri emlékek / *Statues, public memorials with historical significance*

Eltűntek:

Szentháromság szobor, Forum Publicum, majd Szentháromság tér, a mai Klauzál tér, 1724 és 1873 között állt, Kárász Miklós állíttatta (1751: Durchlasser C.1.5. térkép, 1861: KF II., Tóth Attila 1993. 174.)

Nepomuki Szent János szobor, Csongrádi kapu, a mai Stefánia – Kazinczy u. találkozási, az 1879-es árvíz elpusztította (1776: Balla Antal 1776/1. 1776/2., Bálint Sándor 1980a. 3:276.)

Nepomuki Szent János szobor, a Révhivatal előtt állt, a mai Roosevelttér helyén (1776: Balla Antal 1776/1. 1776/2.)

Segítő Vendel szobor, az 1800-as években Rókus – Juhászvárosban állt, (Bálint Sándor 1976. 1: 476.)

Bertalan Lajos emlékmű, a mai Bertalan híd újszegedi hídfőjénél (Zielinszki Szilárd, 1903), az új híd építése miatt lebontva 1973-ban (Tóth Attila 1993. 179.)

Jelenleg is állók:

A Napba öltözött Mária, a gyermek Jézus, Szent Anna és Szent Joachim szoborcsoport az Alsóvárosi templom főkapuja előtt (1752), a kommunizmus alatt a földbe rejtve. Újra felállítva: 2006-ban (Tóth Attila 1993. 21-22., Bálint Sándor 1980a. 3:306.)

Mária szobor barokk oszlopon, jelenleg a Felsővárosi templom előtt. 18. századi, több helyen állt (Tóth Attila 1993. 22-23., Bálint Sándor 1976. 1:95. Bálint Sándor 1980a. 3:387.)

Nepomuki Szent János szobor, Szentmihály, a Maty-éri hídon (19. század vége, 1882: KF III., Tóth Attila 1993. 27.)

A szegedi nagy árvíz áldozatainak emlékműve (1879). Újszegedi temető (Tóth Attila 1993. 176.)

Szentháromság szobor, a Dömötör-templom, ma a Dóm előtt, Köllő Miklós, 1896 (Tóth Attila 1993. 178.)

Az 1879-es árvíz betörési helye a Körtöltésen (1908), a Vértói úti vasúti átjárótól délre, a betörés valódi helyére került: 1999-ben (Tóth Attila 1993. 186.)

Hősök kapuja, az I. világháborúban elesett 12 ezer szegedi katona emlékére, Aradi vértanúk tere (1937), Aba Novák Vilmos freskóit 1949-ben eltüntették, 2000-re visszaállították (Tóth Attila 1993. 204.)

Árvi emlékmű, Tisza Lajos körút déli vége, az árvíz 100. évfordulójára, Segesdy György, 1979. (Tóth Attila 1993. 221-223.)

11.3 További szobrok, köztéri emlékek / *Other statues, public memorials*

Az 1993 után felállítottak. Addig Tóth Attila: Szeged szobrai és muráliái című könyve dolgozta fel. Szeged, 1993.

Szent Ferenc a farkassal, Mátyás tér, Virágh József, 1994

Bibó István mellszobor, Dóm téri panteon, Barthné Mezőfi Mózer Ilona, 1996

Kováts József mellszobor, Dóm tér, Kalmár Márton, 1996

Bay Zoltán mellszobor, Dóm téri panteon, Tóth Sándor, 1996

Klebelsberg Kunó szobor Széchenyi tér, Melocco Miklós, 1996

Szent István és Gizella szobra, Széchenyi tér, Klígl Sándor, 1996

Reizner János szobra, Móra park, Fritz Mihály, 1997

A szabadság pillangója (1956), Rerrich tér, Melocco Miklós, 1997

Szent Borbála szobor, Oskola u. 4., Popovics Lőrinc, 1998

A közúton közlekedők emlékműve, Dorozsmai út 20., állíttatta: a Magyar Közlekedési Közművelődésért Alapítvány, 1998

Tiszavirágzás szobra, Korányi fasor 1., Farkas Pál, 1998

Osztrovszky József-mellszobor, Osztrovszky u. 1-3., Kiss Jenő Ferenc, 1999

Köszöntő szoborpár, Kárász u. 2., Párkányi Raab Péter, 2000

Oroszlános millenniumi díszkút, Klauzál tér, Tóbiás Klára, 2000

Kölcsey Ferenc mellszobor, Dóm téri panteon, Fűz Veronika, 2001

Az ifjú Mátyás király, Stefánia, Lapis András, 2001

Utcai zene szoborpár, Kárász u. 16., Klígl Sándor, 2001

Kálmány Lajos mellszobor, Dóm téri panteon, Klígl Sándor, 2002

A kommunista diktatúrák áldozatainak emlékműve, Glattfelder tér, Klígl Sándor, 2002

Szegedi Kiss István, Honvéd tér, Lapis András, 2002
 Búza apó szobor, Mátyás tér, Mihály Árpád, 2002
 A dicsőséges aranycsapat szobor, Somogyi u. 1., Kalmár Márton, 2003
 Bálint Sándor mellszobor, Dóm téri panteon, Szathmáry Gyöngyi, 2003
 Nagy Imre-szobor, Rákóczi tér, Lapis András, 2003
 Löw Immanuel mellszobor, Dóm téri panteon, Lapis András, 2004
 Vaszy Viktor mellszobor, Dóm téri panteon, Fritz Mihály, 2004
 Bálint Sándor mellszobor, Mátyás tér, Kalmár Márton, 2004
 1956-os emlékmű, Ady tér, Tóth Béla, 2006
 Pálffy-Budinszky Endre szobra, Szent István tér, Bánvölgyi László, 2006
 Pénzes kárász-szobor, Alsókikötő sor 5., Farkas Pál, 2006
 Magyar Pieta 1956. szobor, Dóm tér, Tóbiás Klára, 2006
 Kállay Albert főispán és városszépítő emlékoszló, Thököly u. 48., állította: Szeged Megyei Jogú Város, 2006
 Gróf Batthyány Lajos mellszobor, Dóm téri panteon, Kalmár Márton, 2007
 Magyar Ede mellszobor, Szent István tér, Beliczay Mária, 2007
 Szeged műzsája szobor, Glattfelder tér, Lapis András, 2007
 Tóth Mihály mellszobor, Szent István tér, Tóth Sándor, 2007
 Zielinszki Szilárd mellszobor, Szent István tér, Barta András, 2007
 Korb Flóris mellszobor, Szent István tér, R. Törley Mária, 2007
 Abádi Benedek mellszobor, Honvéd tér, Lapis András, 2008
 Wass Albert mellszobor, Kálvin tér, Tóbiás Klára, 2008
 Feketeházy János mellszobor, Szent István tér, Szemerey-Kiss Balázs, 2008
 Trianoni emlékmű, Középfasor 1-3, Gál Imre, 2008
 Székely himnusz emlékműve, Vértói domb, Barta János, 2009
 Pesthy Frigyes, Dóm téri panteon, Szemerey-Kiss Balázs, 2009
 Doni áldozatok szobra, Rákóczi tér, Kligl Sándor, 2009
 Zsigmondy Béla mellszobor, Szent István tér, Tóth Sándor, 2009
 Időkapszula, Szent-Györgyi Albert u. 8., Pados Melinda és Rosta S. Csaba, 2010
 Gróf Bánffy Miklós szobra, Dóm téri panteon, Lapis András, Stróbl Alajos, 2010
 IV. Béla lovasszobor, Széchenyi tér, Tóth Béla és Tóth Dávid, 2010
 Katyni emlékhely (kereszt), Dóm tér, állította: a Szegedi Lengyel Önkormányzat, 2010
 Kisfiús ivókút, Gutenberg u. 11., Simor Márton, 2010
 Kacsakút, Roosevelt tér, Kligl Sándor, 2010
 Janikovszky Éva mellszobor, Korányi fasor 2., Zsemlye Ildikó, 2010
 Radnóti és Fanni, Glattfelder tér, Gyurcsék Ferenc, 2010
 Gregor József mellszobor, Dóm téri panteon, Bánvölgyi László, 2010
 Kopjafák, Kálvária tér, a magyar Gulágra elhurcolt szegediek emlékére és a kommunizmus áldozatainak emlékére, állította a Szent Kereszt Plébánia, 2011
 Ívek (térforma a régi kenderfonógyár emlékére), Londoni krt. 3., Popovics Lőrinc, 2011
 Vasúti híd emlékmű, Korányi fasor 18., állította: Szeged városa és a MÁV Zrt., 2011
 Jedlik Ányos szobra, Kossuth L. sgt. – Damjanich u. sarok, Bánvölgyi László, 2012
 Fény - a magyar feltámadás emlékjele, Vértói domb, Lőrincz Ferenc, 2012
 Pető Ferenc szobra, Rerrich tér, Kalmár Márton, 2012
 Délvidéki országzászló, Árpád tér, Simor Márton, 2013
 Tudássétány, Dugonics tér, 14 tudós megörökítése kőgolyókon, Székó Gábor, 2013
 Az örmény népirtás emlékműve, Dóm tér, állította: a Szeged-csanádi Egyházmegye és az Országos Örmény Önkormányzat, 2013

II. világháborús emlékmű, Kiskundorozsma, Szent János tér, Popovics Lőrinc, 2001
 Kopjafák, Kiskundorozsma, Negyvennyolcas u. 10., 1848 és 1956 emlékére, 2000
 Kőbárány-kút, Kiskundorozsma, Szent János tér, Barta András, 2009
 Országalma, zászlófelvonó hely, Kiskundorozsma, Negyvennyolcas u. 10., Barta András, 2011

A szőregi csata emlékhelye (kereszt), Szőregi út – Kamaratöltés találkozósa, 1999
 Kopjafa 1956 emlékére, Szőreg, Szerb u. 173., 2007
 Alessandro Monti ezredes emlékhelye, Szőreg, Monti Sándor park, 2010
 Emese-kút, Szőreg, Hősök tere, Máté István, 2012
 Rózsás lány, Szőreg, Hősök tere – körforgalom, Máté István, 2013

12. Erődítések / Defences

(Horváth Ferenc)

12.1.1. Városfalak / Walls around the inner Town

Szilárd építőanyagból készült városfalról, amely Szeged belvárosát a Palánkot vagy a csatlakozó városrészeket Alsó-, és Felsővárost, Középvárost kerítette volna, nincs biztos adatunk. Létezik ugyan utalás, amely szerint 1524-ben a várost az esztergomi érsek nagylelkűségéből Zákány István főbíró fallal kezdte körülkeríteni. II. József idejében ugyanis a város kényeztetése a helytartótanáctól, hogy a várat, amely a török megszállás előtt a város tulajdona volt, újra birtokba vehesse. Mindezt egy rejtélyes kőtábla fölíratával igyekeztek bizonyítani. A kőlap állítólag „egykor a vár

északi oldalán állott torony falába volt illesztve”, és még a 18. században, III. Károly uralkodása alatt (1711–1740) „került napfényre”, amikor a tornyot lebontották. A kőlap fölírata a beadvány szerint a következő volt:

SOLI DEO GLORIA
 REGNANTE SERENISSIMO LVDOVICO
 REGE STEPHANVS SACCAN
 CIVITATEM REGIAM HANC EX MVNIFICENTIA
 DOMINI ARCHIEPISCOPI STRIGONIENSIS
 MURO CINGERE COEPIT
 ANNO DOMINI 1524

Egyedül Istennek dicsőség. Fenséges Lajos király uralkodása alatt Zákány István ezt a királyi várost az esztergomi érsek úr bőkezűségéből fallal kezdte bekeríteni az Úr 1524. évében [H. F].

A helytartótanács 1786. január 10-i 1284. sz. leirata szerint a város igyekezete részben sikerrel járt: a vár területét megkapta, ám a felépítmények (super aedificatum) továbbra is katonai kincstári tulajdonban maradtak. Érthetetlen, hogy a bizonyító tárgy, a vár városi tulajdonát igazoló perdöntő kőlap két töredéke mégis a kegyesrendiek régi házánál (a Szent Dömötör templom mellett) a konyha padozatába építve került elő 1872-ben. Éppen abban az évben, amikor a város újra kénytelen lett perbe szállni a vártelek tulajdonjogáért, mégpedig ismét sikerrel. Az előkerülés körülményei és további megfontolások miatt Reizner szerint a kőtábla 18. századi hamisítvány (Reizner János 1899-1900. 1: 52. 228. 2. jegyzet; Reizner János 1887. 42–46).

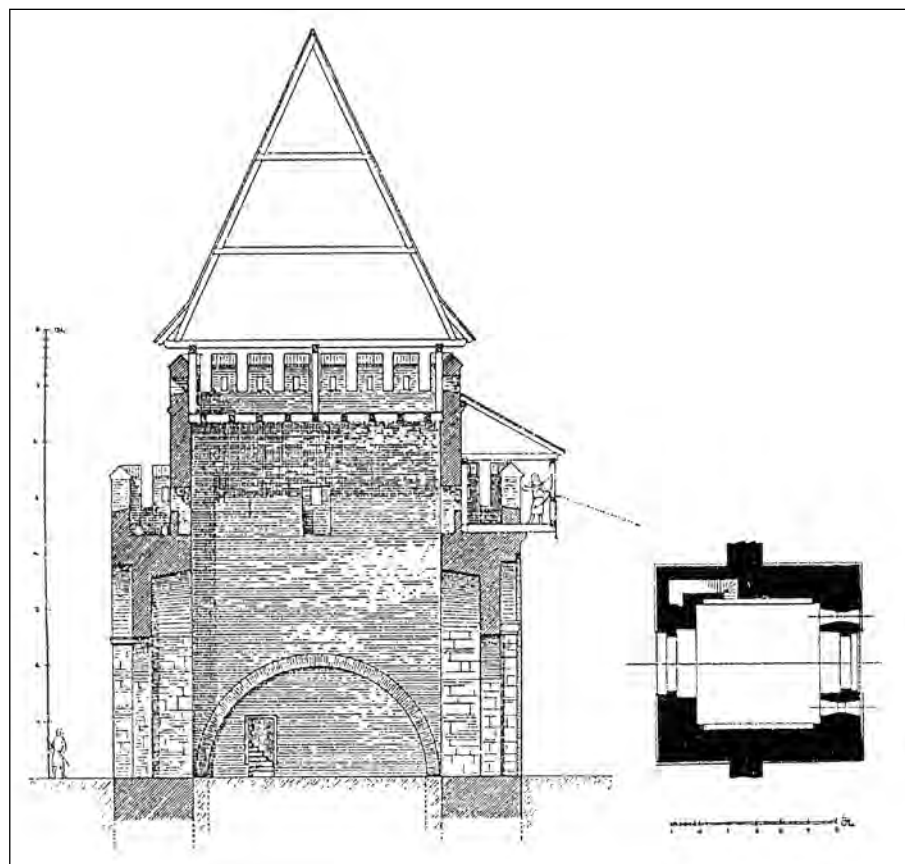
Ha létezett volna szilárd építőanyagból készült városfal Szeged körül, aligha született volna meg János király 1538. augusztusi rendelete, melyben a szegedi polgároknak megengedi, hogy a török veszély miatt a fallal bekerített városokban telepedjenek le. E városokat a szegedi lakosok befogadására szólította föl (Reizner János 1899–1900. 4: LXXI, 138).

Némely vélemény szerint a városfal építése megkezdődött, de az idő rövidsége és a jelentős költségek miatt hamarosan félbeszakadt (Kulcsár Péter 1983b. 493., Blazovich László 1995b. 93). A ma ismert adatok és logikai érvek azonban Reizner véleményét támasztják alá (Horváth Ferenc-Fogas Ottó 2011. 81. jegyzet).

12.1.2. A vár védművei:

A déli kaputorony: a középkori palotától keletre, mintegy 51 m-re, Tömörkény István szobra és a mai gyalogosjárda közötti területen állt. A török megszállástól a 18. sz. elejéig ez volt a vár egyetlen kapuja. Négyzetes alaprajzú (13,30 x 14 m), falai 2,5 m vastagságúak voltak. Belül nem volt boltozata. A Marsigli féle ábrázolás és a máriacelli veduta alapján pontosan ismerjük a 17. sz. végi külső képét. A várfalból néhány m-re kiugró alsó része – a 18. sz. közepén 14 m körüli – hasáb alakú szögletes torony, koronáján körfolyosós, lóréses mellvédpárkánnyal. Ezen ugyanilyen, de alacsonyabb felső torony helyezkedett el magas, cseréppel födött csonkagúla alakú tetővel. A tetőt újabb megtört síkú, összetett idomú (szoknyás, csúcsos sisakú) kis torony zárja le, melynek törésvonala alatti tetősíkja magas, a lezáró szakasz összeszűkülő alacsonyabb gúla. A kaputorony néhány évvel 1788 előtt ledőlt. (Cs. Sebestyén Károly 1928a. 281–283. 9. kép.)

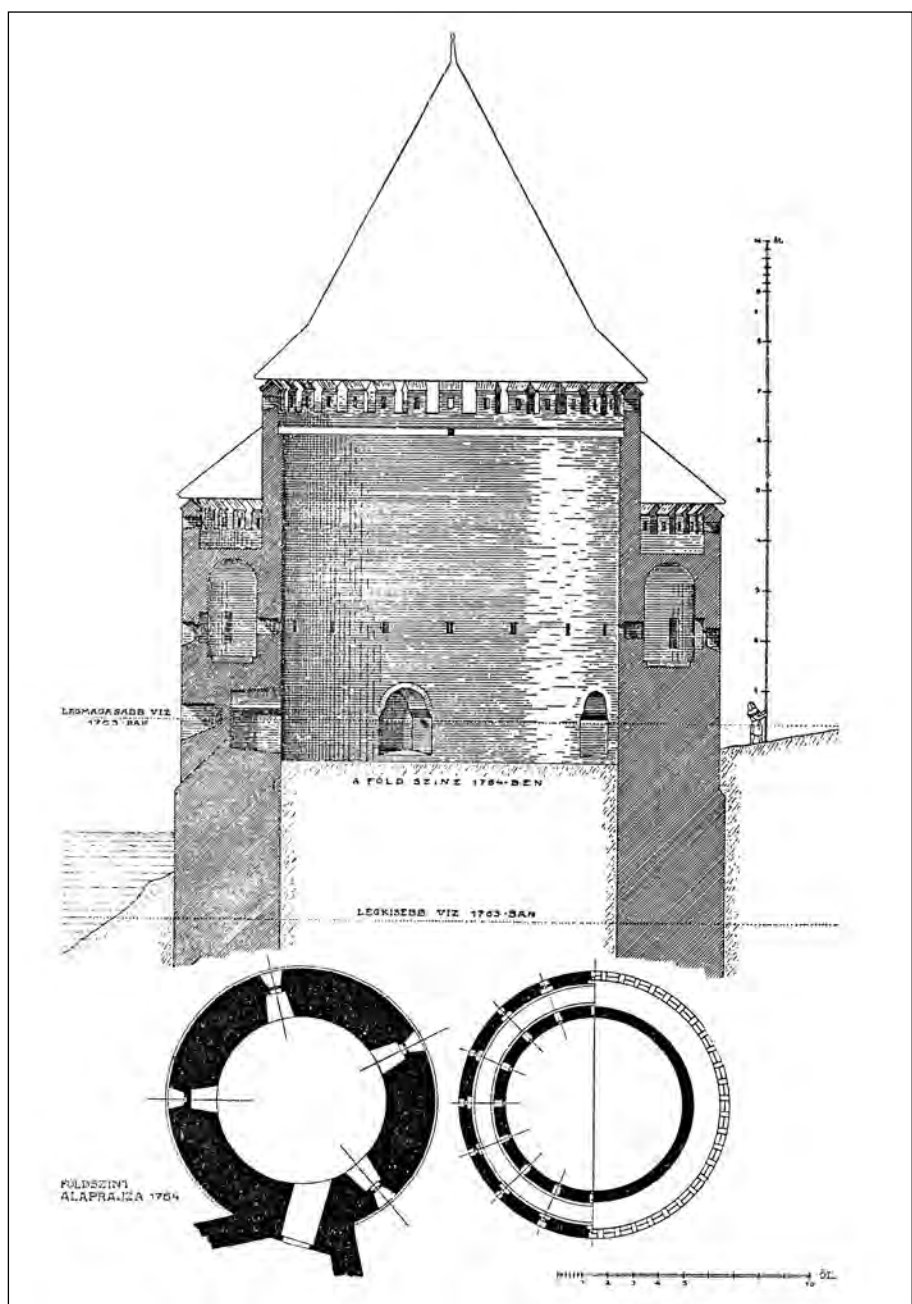
A délkeleti saroktorony (vízitorony): A saroktoronyok közül a legnagyobb, közvetlen a folyó partján állt. Alaprajza kör alakú, eredeti átmérője 20 m körüli, 1861-ben 20,9, belső átmérője mintegy 3,80 m. Egymásra helyezett

1. ábra: A déli kaputorony alaprajza és déli nézete (Cs. Sebestyén Károly rekonstrukciója)

2. ábra: A déli kaputorony DK-ről bontás közben (1881. Fotó: Lauscher Lipót)

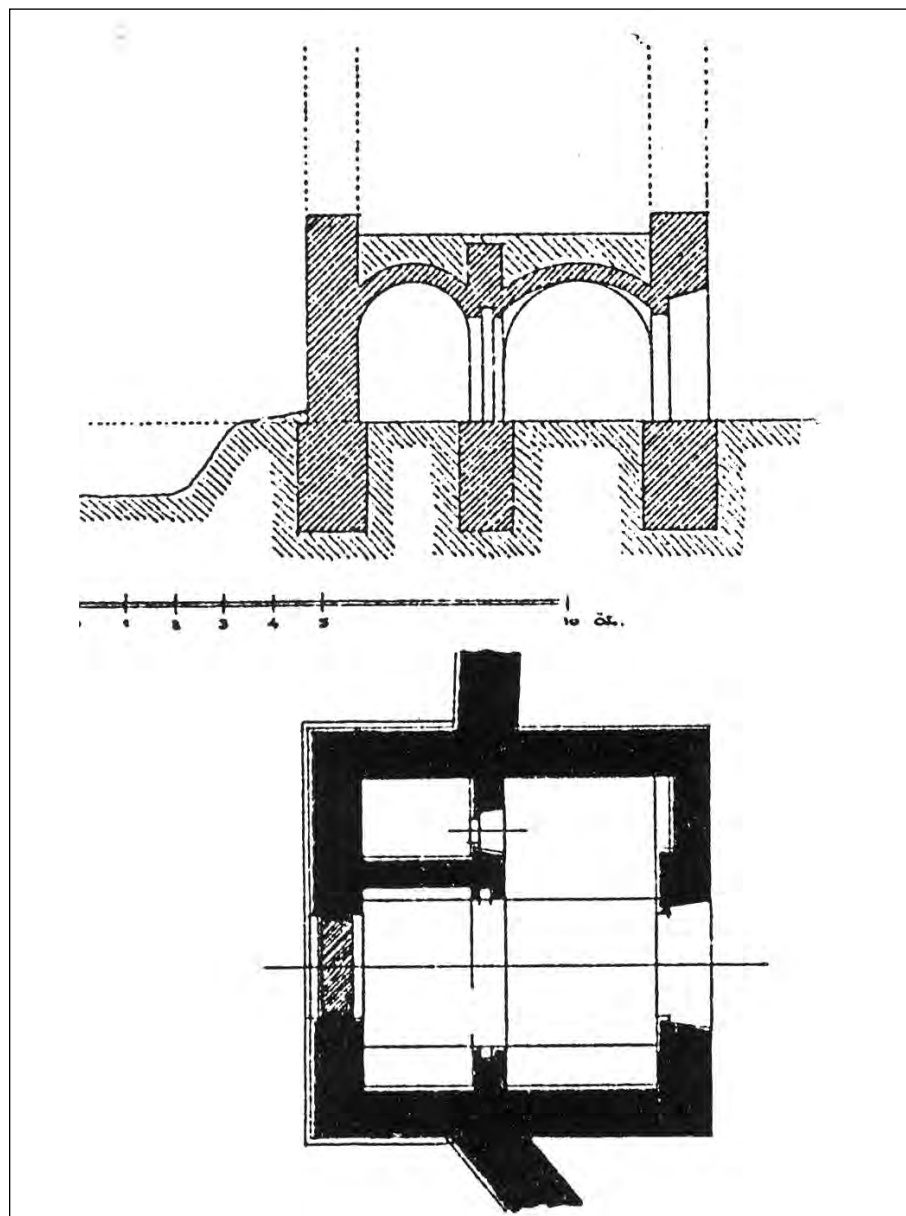
3. ábra: A vízitorony rekonstrukciója és vízszintes metszetei (Cs. Sebestyén Károly)

4. ábra: A vízitorony a lebontás előtt (1881. Fotó: Lauscher Lipót)

két hengeres toronyból állt. Teljes magassága 14 m, az alsó része 9 m körüli lehetett. A toronyfalon kettős, egy alacsonyabb külső és ez alatt mintegy 3,8 m-re egy magasabb belső körfolyosót alakítottak ki. Mindkét körfal koronáját csipkézett lőréses mellvédfalas védőfolyosó zárta le. A külső nyitott körfolyosó (*freyer gang*) alatt a fal vastagságában dongaboltozatos zárt folyosó (*gewölbte gallerie*) futott körbe, falán ki – és befelé rézsűsen szűkülő kis lőrészerű nyílásokkal. Felül 32 nyitott és ugyanennyi zárt, az alsó folyosón 44 nyitott és ugyanennyi zárt lőrést vágtak a mintegy 60 cm vastag mellvédfalba. A földszintről nem volt bejárata, csak a csatlakozó várfal tetejéről lehetett a belül teljesen nyitott, csupán a felső lőréses mellvédfal padlómagasságában síkmennyezettel fedett torony belsejébe jutni. A 18. századi tervrajzokon szereplő ajtónyílást és négy nagyméretű ágyúlőrést az 1700-as években nyitották (Cs. Sebestyén Károly 1928a. 283–287). Molnár József szerint a tornyot Szulejmán szultán udvari építőmesterével, Mimár Szinánnal építette az isztambuli janicsár-torony (1458) mintájára (Molnár József, 1959, 22–31; 1972, 26–27). Alapjait az 1980-as években az ATIVIZIG állította helyre.

2004-ben volt a ma már a Tiszában álló alapfal talajmechanikai vizsgálata. A kapott fúrásminták vizsgálata a fal és az alapozás szerkezetéről, valamint az alapozásban két rétegben fekvő szerves anyag maradványok koráról adtak tájékoztatást. Az alapozás mélysége 6,5 m körüli. Az alapozás technikája is egyértelmű: habarcsba ágyazott téglák és mészkötőrmelék, valamint homokrétegek váltakozásával kialakított alapfal, melyet az alapozási sík fölötti alsó rétegekben a vizes altalaj állékonyságbiztonságának növelésére fagerendák és rőzserétegek lefektetésével stabilizáltak. A famaradványok radiokarbon (^{14}C) izotópos vizsgálatának eredményei azonban igen tág időhatárokat adnak az építés koráról: Cal. A. D. 1430–1535 és 1510–1610 (Horváth Ferenc–Fogas Ottó 2011. 255–257).

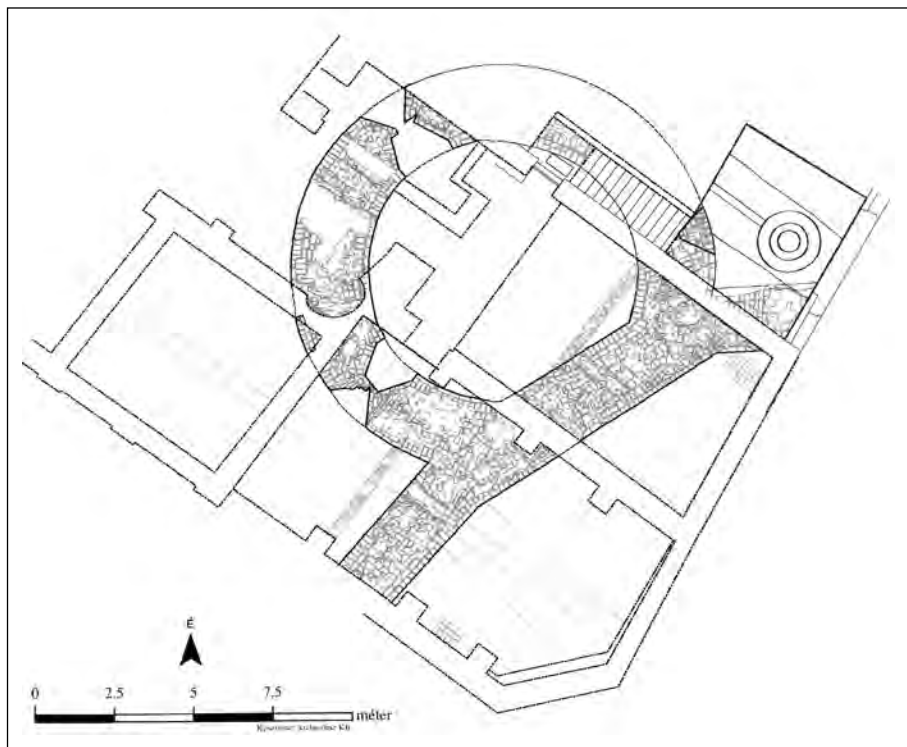
5. ábra: Az északi kaputorony alaprajza és metszete. Cs. Sebestyén Károly rekonstrukciója.

A keleti vagy vízikapu: a vízbástyától északra, a vár keleti, Tisza felőli szakasza déli harmadában állt. Négyzetes alaprajzú torony volt, a Tiszára nyíló kapuval. Alaprajza – pontosabban romjának alaprajza – Lambion 1695-ben készült fölmérésén szerepel utoljára; 1692-ben a várfallal együtt a Tiszába dőlt (Cs. Sebestyén Károly 1928a. 273).

Az északkeleti saroktorony: a délkeleti toronyhoz hasonló lehetett, pontos méreteit nem ismerjük, mivel a 17. sz. végére már elpusztult. Lambion fölmérésén és egy 1739-i alaprajzon, Oliva mérnökhadnagy tervein, hozzávetőleg jelölt kiterjedése a vízitoronyéhoz közel álló méreteket sejtet. Romjai a múlt század nyolcvanas éveiben alacsony vízálláskor még látszottak (Cs. Sebestyén Károly 1928a. 273).

Az északi kaputorony (Szolnoki kapu): az északi fal nyugati negyedében, a tompaszögű törésvonal kezdeténél állt, az északkeleti saroktoronytól mintegy 135 m-re, nyugat-északnyugati irányban. Alaprajza négyzet alakú, 15,30 – m-es oldalfalakkal. Mintegy egyharmad részben előregugrott a

várfal síkjából. Eredeti falvastagsága 2 m körüli lehetett. Pontos magasságát nem ismerjük (Veress D. Csaba szerint 16-18 m lehetett). A Breuning-féle fölmérésen már az erősen visszabontott állapot szerepel, alig magasabb, mint maga a várfal, koronája ugyanolyan lőréses párkányzatú volt, mint a többi toronyé. Az említett fölmérés fölirata szerint „*Alther thurn, unter welchen ein thor ware welches aber vermauret ist.*” Tehát a régi torony kapuja 1725-ben már be volt falazva. A kapuk tengelyeinek hengerágya még a várbontást megelőző időben is látható volt. Breuning rajzáról tudjuk, hogy bejárata, mely Fölsőváros felé nyílt, eredetileg hármaskapu volt. Egy-egy a külső és a belső falon, egy pedig középen, a tornyon keresztben húzott válaszfalban. A fölmérés alaprajza jól mutatja az ejtőrács falcsatornáinak helyét.

6. ábra: Az északnyugati saroktorony feltárt alaprajza (2007). Fogas Ottó felmérése

A török uralom óta a kaput nem használták, hiszen közvetlen belső kapuja előtt az 1716 és 1751-es rajzok „*Alte Garnisons Kirchen*” fölirattal ismeretlen korú kis kápolnát ábrázolnak, karcsú, magas toronnyal. Cs. Sebestyén Károly szerint ez volt a vár első, a török hódoltság után épült helyőrségi temploma. 1811- után bontották le (Cs. Sebestyén Károly 1928a. 274–275).

Az északnyugati saroktorony: hengeres alaprajzú, eredeti magasságát nem ismerjük (Veress D. Csaba szerint 15–16 m). 1773-ban már csak 8,80 m magas. A déli saroktoronyoktól eltérően a legkorábbi ábrázolások (De Beaulaincourt 1686, máriacelli kegykép 1709 előtt, Beausson 1716, stb.) szerint – vagy nem volt felső része, vagy már korábban lebontották – csak egyetlen szabályos hengertestből állt, falkoronáján lőréses mellvéddel. Mintegy kétharmada kiugrott a várfal síkjából. A 18. században lőportoronyként használták. Cs. Sebestyén Károly szerint ekkor, vagy még a török uralom éveiben 1,10 m vastag kupolaboltozatot építettek mindkét toronybelsőbe, amelyre mintegy 1,90 m-es földtöltést raktak. (Veress D. Csaba 1986. 39., Cs. Sebestyén Károly 1928a. 275–276.)

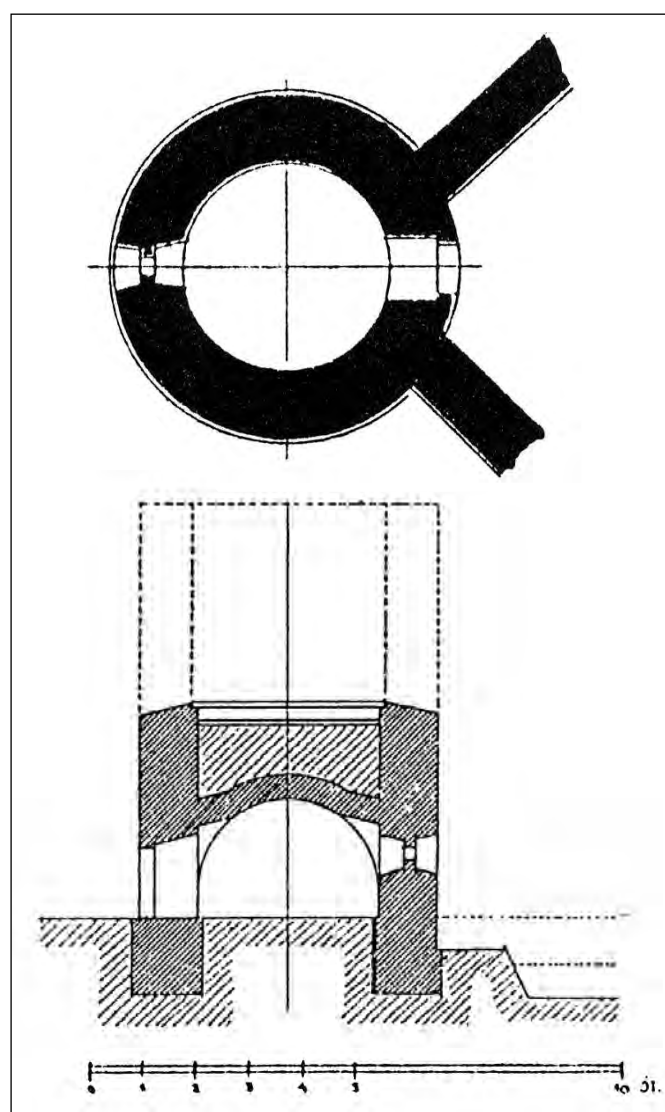
7. ábra: Az északnyugati saroktorony feltárása K-ről (2007). Fotó: Fogas Ottó

A Vörösmarty és Deák Ferenc utca sarkán, a hajdani Juhász Gyula Művelődési Otthon épülete alatti pincében 2007-ben végeztünk megelőző régészeti feltárást. Mintegy 370 m² nagyságú területen sikerült szinte teljes egészében föltárni az egykori saroktoronyt a hozzá csatlakozó északi és nyugati várfalszakaszokkal együtt. A torony alsó szintjén, közvetlen a még kibontható padló felett, egymástól szabályos távolságra nyíló, há-

rom aszimmetrikus falú lőrés került elő, a toronybelsőben pedig a falhoz csatlakozó följáró (falépcső) egyértelmű nyomait lehetett megfigyelni. A 12, 90–13 m átmérőjű torony nem szabályos kör alakú, hiszen déli fele egyenesen kapcsolódik a várfalba, mely ezen a szakaszon meg is törik. A falak vastagsága 2, 40 m, az alapok szélessége eléri a 3 m-t. A föltárás eredményeképp bebizonyosodott, hogy az 1881–82-ben lebontott középkori téglavár falait ezen a ponton nem rombolták le az alapfalakig, hanem mintegy 1,5 m magasságban megálltak a bontással. Néhány falszakaszon az egykori fölmenő fal magassága eléri a 170 cm-t is. Ez azért fordulhatott elő, mert ezen a területen a várudvar szintje mélyebb volt, mint középen és a keleti oldalon, így a Belváros újjáépítésekor tervezett új terepszintet az akkori járószinthez képest mintegy 1,5 m-rel magasabban alakították ki (Horváth Ferenc – Fogas Ottó 2011. 257–259).

A nyugati „kaputorony”: a nyugati várfal közepén, a két nyugati saroktorony mindegyikétől egyenlő távolságra, kb. 90-90 m-re, kétharmad részével a külső falsík előtt állt. A négyzetes alaprajzú toronynak Beausson rajza (1716) szerint a várudvar felé nem volt fala. Az ábrázolások hol két-részes, három oldalán lőréses körfolyosóval, hol egyetlen, magas, védőparkányos építményként ábrázolják. Az írott források szerint nem használták kapuként, a fölbukkanó *Budai kapu* megjelölés a várat körülvevő erődítés bejáratát jelölte. 1716-ban Beausson ábráján romos, de nyitott kapuként szerepel. A 18. sz. végén – miután a déli kaputorony összedőlt – biztosan bejáratként használták. 1725 előtt magas, barokkszakos kaputoronnyá építették át, amelyet a 19. sz. első évtizedeiben lebontottak. Kapuja a legkésőbbi, lebontás előtti állapotáról készült fényképeken be van falazva, s valószínűen csak gyalogátjáróként működött (Cs. Sebestyén Károly 1928a. 276–277).

A délnyugati saroktorony: kör alaprajzú, két hengeres részből áll. A felső rész koronáján lőréses pártázat futott körbe. Fedése kúpos alakú cseréptető volt. Átmérője Cs. Sebestyén Károly szerint 12,30, majd a 18. sz. végén 12,90 m. Eredeti magasságát nem ismerjük (Veress D. Csaba szerint 16-17 m lehetett). A 18. sz.-ban, visszabontott állapotban magassága az északnyugati saroktoronyéhoz hasonló volt, s ugyancsak lőportoronyként szolgált (Veress D. Csaba 1986. 39., Cs. Sebestyén Károly 1928a. 277.).

8. ábra: A délnyugati saroktorony alaprajza és metszete (Cs. Sebestyén Károly rekonstrukciója)

12.2 Erődítések / Defences of the suburbs

A Palánkot övező védőmű: Reizner János véleménye szerint a középkori vár külső erődje, a suburbiumot övező sánc és árok (palánk) Zsigmond király uralkodása alatt készült. Ezt azonban nem történeti forrásra támaszkodva állítja. Mindössze Zsigmond 1405. évi törvényéből (decretum minus) vélte nyilvánvalónak, mely elrendelte, hogy a szabad királyi városok fallal vegyék körül magukat. Eszerint a török alatt pusztán párhuzamos sánc és bástya épült volna a már meglevő árok és sáncvédő megerősítésére. (Reizner János 1899-1900.1:48.) Csakhogy Bertrandon de la Brocquière 1433-ban Szegedet még „*nyílt, nagyobb város*”-ként említi,

és ez arra utalhat, hogy a 15. század elején még nem létezett a Palánk városrészt kerítő védőmű. Lehetséges azonban az eredeti szöveg *'ville champêtre/champestre'* *'nyílt város'* kifejezése helyett ennek *'síkföldi város, mezőváros'* fordítása is, ebből már nem következtethetünk egyértelműen arra, hogy a városrész minden erősítés nélkül lehetett (Szamota István 1891. 91., Haraszi Sándor–Pethő Tibor 1963. 56., Palásti László 1983. 245–252).

Az 1514. évi parasztháború idején már valószínűen létezett a Palánk körüli sánc és árokrendszer, amelyet a török hódítók 1543 után jelentősen megerősítettek (Istvánffy Miklós 1962. 56., Benits Péter 2003. 174–175). Evlia cselebi 1665-ben pontosan leírja a vár és a Palánk erősítését (Blazovich László 1985. 171). Legkorábbi megbízható ábrázolásai Lambion (1695) és De la Croix Paitis (1713) fölméréseiből ismeretesek (Reizner János 1899–1900. 1: 184–185 és 224–225 között, valamint az **A.3.3**; **C.1.4**; **C.1.4** sz. térképmellékletek. A védőmű létrejöttének pontos idejét azonban nem ismerjük. Az sem állapítható meg pontosan, hogy részletei mikor épültek. Annyi bizonyos, nem egyszerre készült el a 18. sz. végén rögzített állapot. A vár körüli árok létesítésében sem követhető sorrendiség. Bizonyos tudósítások az 1552-évi események idején a vár déli oldalán árkot és felvonóhidat írnak (Veress D. Csaba 1986. 54). Újabb források szerint azonban a déli oldal előtti árkot csak az események után ásták ki (Dávid Géza–Fodor Pál 2005. 485).

Az említett első fölmérések alapján a 16. sz. elején a következő lehetett a helyzet: a tulajdonképpeni palánk – azaz az erődítmény – kettős árokból és ezek mögött a belőlük kitermelt földből emelt sáncból állt. A külső, keskenyebb árok mintegy 9,50 m, az ezzel párhuzamosan húzódó szélesebb belső árok pedig 19 m széles volt. A Palánk keleti szélén, a Tisza mentén a mai Belvárosi hídtól a kiskörútig egy fűrészfogasan kialakított földsánc húzódott. Innen – már fűrészfogak nélküli – folyamatos vonalban, derékszögben fordult nyugatra, az egykori Árpád utca vonalán kb., a mai Aradi vértanúk terén levő Rákóczi szoborig. Itt szakította meg a sánc egyik gyalogbejárata, a *Kolostorkapu* vagy *Kolostor kiskapu* (1698: *Closter Türli*, 1747–77, 1751: *Kloster Türli*). Ez után a mai Zrínyi és Kelemen utcák vonalán északi irányba fordult, s a vár délnyugati sarokbástyáig – nagyjából a mai postapalotáig tartott. Itt, a Kelemen és a Victor Hugo utcák találkozásánál volt a palánk másik bejárata, a *Palánkkapu* (1630, 1709: *das pallancher thor*) vagy *Órmesterkapu* (1697: *Feldwäbl-Thor*) amely a vár és a Palánk városrész közötti hosszú, keskeny térre vezetett. A földsánc déli és nyugati szakaszán átlag ötven m-enként előreugró földbástyák a védelem számára szolgálták az oldalozó tüzelést. A meredek falú sánc tetején kihegyezett végű oszlopokra font, sárral betapasztott vesszőfonatos kerítés húzódott (Horváth Ferenc–Fogas Ottó 2011. 246, 7. kép; Kenéz Győző–Szakály Ferenc 1984. 30. 63; SzT 2, 1985. 4. fénykép; Bálint Sándor 1977. 84; Reizner János 1899–1900. 1:228–229; Veress D. Csaba, 1986. 21–22).

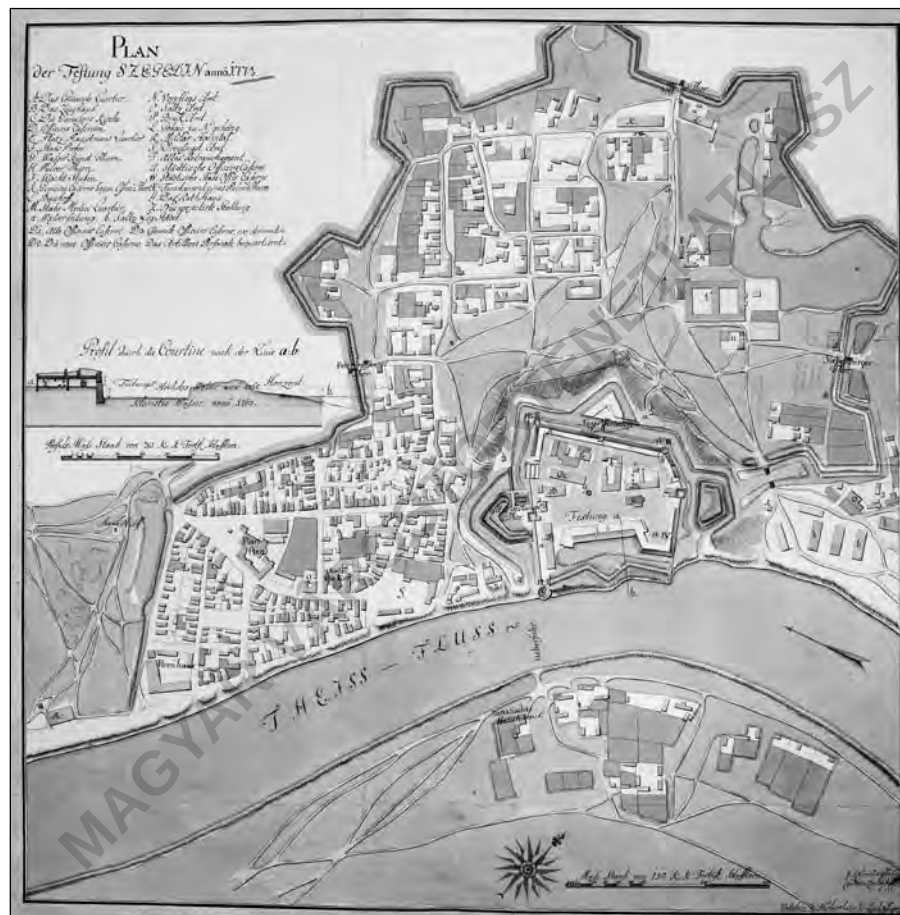
A sáncárokról kapta nevét az *Árokhát* utca (az 1522-es tizedlajstromban *Plathea Arokhath*) illetve később *Az Árkon*, *Árkon utca*, *Árok utca*, *Az Ároknál* a déli szakaszon, valamint a nyugati szakaszon a *Sáncpart* utca. Az előbbi a betemetést követően is fennmaradt, a későbbi Árpád utca elődeként *Mély Árkon*, *Árkon utca*, az utóbbi változatlan alakban. Bálint Sándor szerint Árokhát utca volt a neve az 1879-évi árvízig. Az 1552-es összeírás *Plathea Arokhathját* Máté Zsolt az Alsóvárosra helyezte. (Cs. Sebestyén Károly 1928b. 6; 2004. 71., Péter László 1974a. 111–112; Veress D. Csaba 1986. 22., Bálint Sándor 1962a. 149., Máté Zsolt 1989. 42).

Jelenlegi ismereteink szerint Felsővárost nem kerítette sáncárok. Alsóváros esetében azonban a *Tompai kapu* (a mai Vadkerti térenél: SZB 125/1871; Tt 673/1873) és a *Középkapu* utcák elnevezései a városrész egykori kerítettségére utalnak, amelyet megerősít a Bainville térképén (1850, **C.1.7** sz. térképmellékletet) a városrész legelők felőli (nyugatra) eső szélén futó *'város' sánca* megjelölés is (Cs. Sebestyén Károly 1970. 233–244).

Eugénius árok (helyi elnevezései: Csillagsánc, Mélysánc): mivel az 1699 januárjában megkötött karlócai béke mind a török, mind a magyar félnek megtiltotta a határvonalon új várak létesítését, csak a meglevő erődök korszerűsítése jöhetett szóba. Az így számításba vehető várak (Arad, Titel, Szeged) közül Savoyai Jenő, az udvari haditanács elnöke a szegedi vár megújítását javasolta. Az erődítmény a régi várat és a középvárost (nagyjából a mai kiskörút vonaláig) négy oldalról vette körül. A még 1713-ban De la Croix Paitis császári mérnökkari ezredes tervezte téglauerőd helyett – költségkímélés miatt – 1714-ben De la Croix utóda, Gosseau császári mérnökkari ezredes hat előreugró, ötszögű földbástyával megerősített 6 m koronaszélességű földerődöt építtetett, melyet 19 m széles és igen mély vízesárok övezett (Savoyai Jenőről nevezték „Eugénius ároknak”).

A földbástyák közül kettő északi, három nyugati, egy pedig déli irányba nézett. Az északkeleti földbástya a mai Stefánia északi szakasza (egy időben Magyar Tanácsköztársaság útja) és a Szent Mihály utca eleje között épült föl. Az északi földbástya a mai Szent István tér délkeleti felében, az északnyugati földbástya a mai Lechner tér déli körzetében, a nyugati földbástya a mai Mérey és Attila utcák közötti területen, a délnyugati földbástya a mai Gutenberg, Gogol és Jósika utcák találkozásában, a déli földbástya pedig a mai Bolyai és Dáni utcák területére esett. A földerődön belül erős cölöpkerítést emeltek.

A szegediek nyelvén „Csillagsáncnak” nevezett erődnek fölvonóhíddal ellátott három kapuja volt, a *Pétervárad*i, vagy *Szabadkai kapu* délen, a *Budai*, vagy *Kecskeméti kapu* nyugaton, valamint az északi oldalon a Csongrádi, vagy *Erdélyi kapu*. A belső vár főbejárata ekkor is a Palánkra nyíló, elősáncsal vagy barbakánnal védett déli kapu volt. A nyugati fal

9. ábra: A Csillagsánc Wettstein von Westerheim felmérésén, 1774.

közepén levő szögletes tornyot, mely már 1716-ban romos volt, helyreállították, és tetejére még 1725 előtt az egész város képét uraló magas barokksisakos tornyot emeltek. Ez elé is földbástyát építettek, és külön árkot vontak, melyen híd vezetett át (Reizner János 1899–1900. 1: 235–239., Veress D. Csaba 1986. 127–129). Az árokrendszert a 19. sz. első felében fokozatosan feltöltötték.

Az erődítményt jóval túléltek a kivezető kapuk elnevezései a 19. sz. folyamán. A levéltári adatok szerint legalábbis a hetvenes évekig egyrészt változatlanul, másrészt a későbbi kapuházak neveiben: *Pétervári kapuház*, *Szabadkai kapuház*, *Budai kapuház*, stb. Helyeik természetesen a város növekedésével párhuzamosan egyre kitolódtak: *Rókusi kapuház* (Tt. 9136/1873). Valamint analógiaként olyan *'kapuk'* – kapuházak – is születtek, amelyek már nem vezethetők vissza az Eugénius árokrendszerre: *Gyevi kapu*, *Tápai kapu*, *Kálvária kapu*, stb. (CSML. Ti. 3222/1822; 2566/1872; 692/1841).

12.3 Egyéb védelmi célú épületek / Other buildings connected to the defences (Szerdahelyi Péterné)

Katonasági épületek

Katonai Hajózási Hivatal (1697) – a Palánk Tiszai kapuja mellett. (Kenéz Győző–Szakály Ferenc 1984. 35.)

Katonai Bíróság (1751) – Vidra utca és Kossuth Lajos sugárút sarok (Durchlasser 1763).

Kiskaszárnya – Mikszáth Kálmán utca és Mérey utca eleje táján (Bálint Sándor 1979. 61.).

Nagykaszárnya – a 18. sz.-ban a mai Rákóczi téren állt. A 20. sz. elején lebontották. (Bálint Sándor 1979. 61.)

Sörkaszárnya - a városi sörház, a mai szemklinika helyén, építették át a Víz előtt kaszárnává. (Bálint Sándor 1979. 61.)

Negyvenhatos kaszárnya (Horthy Miklós gyalogsági laktanya) (Londoni körút 1.). – a Mars téren – a vár lebontása után (1883). A közös hadsereg és a helyőrség elhelyezésére épült. A vár átadása ellenében a Mars téri közös laktanya építése a várost terhelte. A munkálatokat a királyi biztosság műszaki osztálya végezte. 1920 tavaszától Horthy Miklós gyalogsági laktanya. Ma Gábor Dénes Gimnázium és magánlakások. (Bálint Sándor 1979. 61., Nagy Zoltán 1991b. 176., Somorjai Ferenc 2002. 159.)

Honvédkaszárnya (Honvéd tér 6.). Épült 1882-ben. Tervezte: Bachó Viktor. Az 5. honvéd gyalogezredé lett. Ma az egyetem, a levéltár és magánlakások osztoznak az épületen. (Apró Ferenc–Péter László 2002. 135.)

Honvéd gyalogsági fióklaktanya (Moszkvai körút 12-18.). Épült 1894-ben. Tervezte: Tóth Mihály. Ma a Magyar Rendőrség Határrendészeti Kirendeltsége használja az épületet. (Ágoston István 2004. 11.)

Huszárkaszárnya (Előbb Kábelgyár, ma önkormányzati hivatal, Rigó u. 38.). Épült 1890-ben. Tervezte: Tóth Mihály a 3. honvéd huszárezred számára (Bálint Sándor 1979. 61., Ágoston István 2004. 11.)

Kossuth laktanya (Bem-laktanya, Hattyas sor 10.). Épült 1897-ben.

Az alsóvárosi vízjárta Feneketlen mocsaras terület feltöltésével épült a hidász-, másként „pihanérkaszárnya.” (Pionír = utász). Gyakorlótere a Boszorkánysziget volt. 1898-ban, a nekik épített új laktanyába helyezték Szegedre az 1893-ban felállított cs. kir. 14. utászszázalóalj. Egy évszázad-

dal később, a kilencvenes évek elején került a tanárképző főiskola, majd az egyetem tulajdonába. A tucatszerű épületegyüttesből álló egykori katonai objektumot manapság a pedagógusképző kar hallgatói használják. (Bálint Sándor 1979. 61., Tóth Ede-Gaál Endre 1991. 842., Horváth Levente 2007. 11, Péter László 1974a. 173.)

Honvédtiszti laktanya (Tisza Lajos körút 107.). Épült 1880-ban. Tervezte: Meixner Károly. Az építkezésre a régi Sina-telket, az újonnan létesített Tisza Lajos körút, Szikra utca, József főherceg tér és Szellő utca határolta területet jelölték ki. A neoreneszánsz-ekletikus stílusban készült épület lakhatási engedélyét 1882. október 15-én adták ki. Az orvosegyetem 1962-ben vette használatba az egykori a tiszti pavilont. (T. Knotik Márta 2000. 571., Csákány Béla 2010. 361.)

12.4 Gátak-töltések / Levees-jetties (Kelemen Gábor)

12.4.1 Gátak a történelmi feljegyzésekben / Levees in historical records

- 1613: II. Mátyás dekrétuma, a folyók kiöntése elleni töltésepítés első elrendelése (Frisnyák Zsuzsa 2001. 16.)
- 1731: A Boldogasszony-sugárút vonalán létesítettek töltést (Reizner János 1899-1900. 1.:330.)
- 1731: Az árvíz után, a felsővárosi töltések kiépítésének kezdete (Frisnyák Zsuzsa 2001. 16.), a Tisza mellett összefüggő védgátat építettek (Kardos Imre 1975. 46.)
- 1740: Az árvíz után az alsóvárosi töltések további kiépítése, a Bánomkerti földek (a mai Gyermekklinikától a Nagyalomáshoz) védelme (Frisnyák Zsuzsa 2001. 16.)
- 1750: Az árvizek elleni átfogó védekezés kezdete Szegeden (Kardos Imre 1975. 72.)
- 1765: Szillér-baktói töltés építése a Fehér tó felé, Felsőváros keleti oldaláról indul, bővítések után kb. 14 km hosszú volt (Frisnyák Zsuzsa 2001. 16.)
- 1776 előtt: „Kereszt töltés” (körtöltés-jellegű), a mai Keresztöltés utca – Budapesti krt. – Makkosházi krt. vonalához közel (Balla Antal 1776/1.)
- 1816-os térkép „Situations Plan uiber einem Theil Terrains, vor gestellt mit der grossen Uiberschwemmung vom Jahr 1816” szerinti további töltések:
a Felsővárosi templomtól északkeletre a „Vízállásos-Nagyfenék” két vízmedre közötti töltés
a Kis Tisza (Maros u.) szakaszán két kis töltés
a Tiszától a Rozália kápolnáig (a mai Boldogasszony sugárút kezdetéig) tartó kelet-nyugat irányú töltés
az Alsóvárosi templomot és temetőt a „Barátok csöppörkájától” (vízállástól) védő töltés
- 1830: A Szillér-baktói töltés meghosszabbítása (Kardos Imre 1975. 48.)
- 1836 után: Szeged fölötti védvonalak építésével a Szillér-baktói töltés alvótöltéssé vált (Kardos Imre 1975. 49.)
- 1879: Az árvízkor a Szillér-baktói töltés egy része átmenetileg mégis védelmi szerepet kapott (Vágás István-Nagy Zoltán 1991a. 147.). Ma csak a Kokárda utcától észak felé egy kb. 2 km-es rész áll (Sárga töltés), nyomokban a Fehér-tóig követhető.

12.4.2 Fővédvonalak / Primary levees

Tisza-gát, a város létét alapvetően meghatározó objektum. Kiépítése 1830-tól, magasztás-szélesítés: 1881, 1895, 1912, 1970 években (Kardos Imre 1975. 49., 279.)

- jobb part, a város fölött a belvárosi beton partfalig (a Körtöltés északi végéig)
 - jobb part, belvárosi téglafalú védmű, az 1879-es árvíz utáni kiépítése 1886-ra (Lechner Lajos 2000. 88.), átépítés betonfalúra 1979-re (Kardos Imre 1975. 278.)
 - jobb part, a város alatt ismét gátjellegű a Boszorkánysziget kezdetétől
 - bal part (újszegedi oldal), a Maros bal parti gátjának folytatása dél felé, a Bertalan hídtól a vasúti híd maradványáig betonerosítással
- Maros-gát (mindkét oldalon), 1840-re épül ki. Magasztás, szélesítés: 1855, 1881, 1919, 1932 (Kardos Imre 1975. 70-71.)

12.4.3 Másodrendű védvonalak (lokalizációs töltések) / Secondary levees

Körtöltés: Szeged belterületét védené a Tiszától a Tiszáig. 1880–1883 között épült (Frisnyák Zsuzsa 2001. 18.)

- északkeleti szakasz, kb. 4 km, a Felső Tisza partra merőlegesen indul, a Vértói úti átjárónál a hódmezővásárhelyi vasút megszakítja
- északnyugati szakasz, kb. 3 km, a vasúton kívül a Kálvária sugárútig
- nyugati szakasz, kb. 2,5 km, a vasúton belül a Tompai kapu útig
- déli szakasz, kb. 2,5 km, alacsonyabb, a vasúti töltéssel azonos. A klinikakertben visszabontva, a vasúti híd lebombázása után fölöslegessé vált.
- „Nyaktag”, kb. 0,2 km, a Boszorkánysziget u. vonalában zár a Tiszáig Öthalmi (szegedi ipartelepi lokalizációs) töltés, kb. 2,4 km, a Vértói úti vasúti átjárótól északnyugat felé, az 1970-es árvízkor épült, egy helyen egy földút átvágja

Paphalmi lokalizációs töltés (Terehalmi út), a gyálai Tisza-kanyar levágása előtt (1887) közvetlen védőgát volt, most a „kapu alakú” gyálai holtág külső nyugati oldalán közforgalmi út (Kardos Imre 1975., 58.)

Kecskés- és Klebelsberg telep közötti töltés, kb. 1,3 km, a „Balagi tó” vizét zárta el (1861: KF II.), a Terehalmi úttól halad a körtöltésig

Kamaratöltés Újszegeden, kb. 5 km, a Szőregi úti emlékkeresztől délnyugatra felé, két töréssel a Tisza-gátig, a bécsi kamara (kincstár) építtette 1790 körül, (1882: KF III.)

Kamaratöltés kiegészítés, kb. 5 km, a Szőregi úti emlékkeresztől a Tisza-gátig, a régi Maros medrét követi keletről, 1885-re épült ki (Kardos Imre 1975. 113.)

12.4.4 Egyéb töltések / Other levees

Belső Maty-csatorna melletti terelőtöltések, kb. 1 km, a mai evezős-pályához menő vizet szabályozására, (1882: KF III.)

Gyálaréti Holt Tisza töltés Szentmihályig, kb. 6 km, a Tiszától indul, a „kapu alakú” holtág (1887 óta) belső oldalán halad (1783: KF I., Kardos Imre 1975. 58.)

Holt Maros töltései Újszegeden (1861: KF II.), 1931 körül lebontva, mert a kertvárosi rendezett holtág már nem igényel védelmet

Árvízvédelmi szerepű szegedi vasúti töltések (lokalizációs gátként):

- Cegléd–Szeged (1854) működő vonal
- (Szeged–)Újszeged–Temesvár (1857), a Szőregnél leágazó töltés ma is létezik
- Alföld–Fiumei Vasút (1869), a mai: Szeged–Röszke(–zombori) működő vonal
- Alföld–Fiumei Vasút (1870), a mai Szeged–békéscsabai vonal, az 1879-es árvízét 5 napig feltartotta (Vágás István-Nagy Zoltán 1991a. 147.)
- (Szeged–)Újszeged–Makó(–Kétegyháza) (1882–83), működő vonal
- (Szeged–)Újszeged–Csóka–Karlova (1897), a Szőregnél leágazó töltés ma is létezik

13. Igazgatási épületek / Administration Buildings

(Szerdahelyi Péterné)

Akasztófa

A Palánkban, a Vár nyugati sarka előtt volt a **katonai büntetőtér** (Durchlasser C.1.5. térkép 1751. ee jelzet: „Alt militärischer Gerichts Platz”).

A 19. század közepén a városon kívül, a Francia és Róma hegyi szőlők közti rókusi legelőn volt a **hóhérlak** és a **vesztőhely**. A rókusi nyomáson, vagyis a mai vasútállomáson kívül. (A mai Rókus-Iparváros, Cserje sor, Zoll-Platz Vám szabad terület.) (A Giba Antal-féle térképen **(A.1.2.)** a vesztőhely és hóhérlak a 92. szelvény északnyugati sarkában található. Bálint Sándor 1957a. 165.)

Börtön / tömlöc

Katonai tömlöc 1697 – a Palánkban, közelebből nem ismeretes helyen (Kenéz Győző–Szakály Ferenc 1984. 93.).

Várbörtön (Palánk). A vár katonai jellegét II. József szüntette meg, börtönné alakítva azt. 1784-ben Szegedre helyeztette a tallói országos fenyítőházat. A börtön céljára a vár északi és keleti falán lévő kazamatákat, a Zwinger részt vették igénybe (1785). 1831-től elsősorban olasz szabadságharcos rabokat tartottak itt (Oláh Miklós 1999. 14. 17.).

Törvényszéki fogház a városháza pincéjében (Széchenyi tér 10.). 1874. (Oláh Miklós 1999. 19.).

Csillagbörtön (Mars tér 13.). Épült 1883-ban Wagner Gyula tervei alapján. Az épület hátsó felének alaprajza csillag. Magyar Királyi Kerületi Börtön (1885). Ma: Szegedi Fegyház és Börtön (Oláh Miklós 1999. 26.).

Államfogház (Vasas Szent Péter u. 17–19.). Épült 1890-ben. Tervezte: Kiss István (Oláh Miklós 1999. 3–40., Oláh Miklós 2005. 96–97.).

1944. szept. 28. a Szegedi Országos Kerületi Börtönt (a Csillagbörtönt), valamint a Széchenyi téren, a bíróság épületében lévő fiókfogházat, ahol az előzetes letartóztatottakat őrizték, a hadi helyzetre való tekintettel kiürítették. Hadifogolytábor 1944–45. (Oláh Miklós 1999. 59., 61.).

Szegedi Fegyház és Börtön I. Objektum Mars tér 13. (Csillagbörtön)

II. Objektum (Dorozsmai út 25–27.). Átadva 1984. nov. 17-én.

Élészáz

Katonai élészáz (Profunt Haus) 1697 – a Palánkban a Szent Dömötör tömbjében (Kenéz Győző – Szakály Ferenc 1984. 29. 39–40., Szeged látképe 1698.). 1751, 1763 a Tisza Lajos körút és a Takaréktár utca között (Durchlasser 1763 térkép).

Élészáz (Tisza Lajos körút 24.) Palánk 3.= a Széchenyi tér és a Vidra utca sarka. Az élészáz L alakú telekre épült földszintes, négyszög udvarú hatalmas épület. Élelmiszerraktár, profuntház. Rohrbach Antal fotóján 1861-ből és az árvízi fölvételeken szerepel. 1880-ban bontották le. Erre a telekre épült 1896-ban a városi fürdő (T. Knotik Márta 2000. 557.).

Építési Hivatal

Királyi Építési Hivatal – a Bocskai és a Szilágyi utca között 1751, 1763 (Durchlasser 1763 térkép).

Magyar Királyi Államépítészeti Hivatal – (Széchenyi tér 1.) Posta – távirda palota, II. em. (Szegedi kalauz 1883. 31.).

Erdészeti Hivatal

Magyar Királyi Erdészeti Hivatal. Az 1883-ban Szegeden működő kir. erdészeti hivatal (1896-ban kir. erdőfelügyelőség) Csongrád, Csanád, Bács-Bodrog, Torontál vármegyék s a szomszéd városok erdeit vigyázta. 1899-től Szegeden kir. állami erdőhivatal működött a Roosevelttéren (Szegedi kalauz 1883. 29., Ruszoly József 1991. 643–644.).

Harmincad Hivatal

A Harmincad Hivatal 1687-ben kezdi meg működését (Habermann Gusztáv 1989. 120., SZT. Kron.1992. 40.).

Harmincad Hivatal – a Palánkban, a várral szemben, a Tisza-partján (ma Roosevelttér), (Durchlasser 1763.). Újszegeden 1724 előtt a Tisza mellett (Nagy Zoltán 1985a. 81., Balla Antal 1776.). A pozsonyi magyar kamara 1773–1785 között a harmincad- és sóhivatalok hálózatát átszervezte. A szegedi harmincadot ekkor szüntették meg (Vass Előd 1985a. 519.).

Kamarai épületek

Kamarai felügyelőség már 1687 tavaszán működött Szegeden a Palánkban, a várral szemben, a Tisza partján. A Kamarai Prefektúrát a Palánk 1697-es telekkönyve is említi (ma Roosevelttér); 1724, 1747 – Domus Cameralis (SZT Kron. 1992. 40., Kenéz Győző–Szakály Ferenc 1984. 35., 38., Nagy Zoltán 1985a. 81.).

Pellengér

1776 körül a várral szemközt, a városháza északkeleti sarkán állt a pellengér. Helyét a Balla-térkép (1776), azaz a feliratokkal is ellátott Buday-féle másolat (1814) „plingir” fölirattal jelzi (Csongor Győző 1970/1. 216.).

Pénzügyigazgatósági palota (Tisza Lajos körút 2.). Épült 1882-ben. Tervezte: Bachó Viktor és Heszlén József. Alapjait 1882 januárjában rakták le. Nyárra már elkészült a háromhomlokzatú impozáns épület, eklektikus stílusban. A kivitelezési munkákat a Jiraszek és Krausz cég végezte. Az árvíz miatt Nagyikindára áthelyezett részlegek 1882 októberében foglalták el az épületet. Később ipari tanuló iskola, pártház és irodaház, majd Belvedere (Apró Ferenc 1999. 50.).

Postai épületek

Az 1698-i látképen postakürt jelzi a vár és a palánki házak közötti térség nyugati végén kiemelkedő posta épületet. (Szeged látképe 1698.) 1707 katonai küldönc posta, 1717 postahivatal (Reizner János 1899–1900. 1: 242.). 1751 Postaház – a várral szemben, a Deák Ferenc utca környékén.

Régi postaház [Tisza Lajos körút 39.] Palánk 89. = a Budai országút északi házsorán volt. 1847-ben Posta. Évtizedekig „régipostaházként” említik (T. Knotik Márta 2000. 562.).

A **postahivatal** a Stein-házban [Jókai u. 5.] Palánk 816., a Búza tér (ma Dugonics tér) déli oldalán 1864-ben említik. 1867-ben átalakították az épületet. Valószínűleg 1873 őszén került át innen a magyar királyi postahivatal a Krausz-házba [Jókai u. 1.] Palánk 814. A Hoffer-házba [Somogyi u. 20] 1876. október 28-án költözött a hivatal és a Széchenyi téri nagyposta fölépítéséig itt működött (T. Knotik Márta 2000. 412–413., 497.).

Postapalota (Széchenyi tér 1.) Épült 1883-ban. Meixner Károly és Ney Béla tervezte. A Híd és Vár utcák, valamint a Széchenyi tér találkozásában neoreneszánsz stílusban, az állam pénzén épült. Előbb a távirda, majd a posta költözött az épületbe. 1930-ban, majd 1946-ban emeletráépítéssel bővítették. A posta 1976-ban tovább terjeszkedett a mögötte lévő két épületbe (T. Knotik Márta 2000. 521–522.).

Szeged 2. sz. postahivatal (Indóház tér) Épült 1902-ben. Tervezte: az államvasutak osztálymérnöksége. A Szeged állomástól (Pfaff Ferenc tervezése, 1901–1902) különálló, emeletes posta a földszinten közös előtérből nyíló két szoba–konyha lakással; az emeleten, tehát a pályaszinten a posta hét helyiségeivel (O. Csegezi Monika. 2000. 411., Molnár Gabriella 2003. 142. 143. 153.).

Postaigazgatóság, a posta és a Matáv székháza (Tisza Lajos körút 41.). Épült 1978-ban. Tervezte: Marossy Miklós. A Tisza Lajos körút 43.sz. alatt a Bohn-féle internátus, később a postaigazgatóság régi épülete (1904); ma az újhoz csatlakozik. Az új postaműszaki rendeltetésű épület a Tisza Lajos körút – Kossuth Lajos sugárút sarkán a Nyugat Európában „brutalizmusnak” nevezett modern építészeti irányzat markáns képviselője. A közterületek fölé emelkedő magas épület agresszív hatásán a szépen tagolt fém-üveg függönyfal sem javított. Második ütemként épült meg a műszaki szárnyhoz csatlakozó igazgatósági irodaépület. A két épületszárnyat füstmentes lépcsőház köti össze (Takács Máté 2010. 73., Apró Ferenc–Péter László 2002. 131., Tóth László 2010. 527–528.).

Sóhivatal

1687. jan. 22-én kezdte meg működését a fősóhivatal (sókamara). 1751, 1763 – A sóhivatal a Tisza partján, a vártól északra (Durchlasser 1763-i térkép) állt. Többszöri átalakulás után 1848-ban szűnt meg (Habermann Gusztáv 1989. 103–158., Giday Kálmán 1981. 105–109., Blazovich László 2010. 3–8.).

Törvényszéki Palota (Széchenyi tér 4.) Épült 1882-ben. Tervezte: Meixner Károly és Ney Béla. A Wesselényi utca, a Vörösmarty utca és a Széchenyi tér találkozásában kijelölt telekre épült eklektikus stílusban. A törvényszéki palota mögött, a Wesselényi utca, a Deák Ferenc utca és Vörösmarty utca által határolt királyi ítélőtábla telkeire a meglévő kétemeletes palota öttengelyes oldalhomlokzataihoz csatlakozóan háromemeletes épületet terveztek. Az épületet 1906-ban adták át (T. Knotik Márta 2000. 524–525.).

Vármegyeháza

Csongrád megye első székhelye a névadó Csongrád volt. A tatárjáráskor vára elpusztult. IV. Béla a szegedi várat erősítette meg, így lett megyeszékhely Szeged. Az 1697. évi telekkönyv szerint a Palánkban szerepel megyeháza (Provinzhaus), de helyét azonosítani nem lehet. A török uralom megszűnése után a megye 1723-ban itt tartotta első közgyűlését. Az Oskola u. 6. szám (régén Apponyi Albert utca) alatt lévő Török–Demján lakóház emeletes, öttengelyes, oromfalas épület. Alapjai középkori, vagy törökkori eredetűek, a barokk épület pedig a 17. század végéről való. A 18. században talán megyeháza volt. 1767 után a Károlyiak érdekében Szegvár, majd Szentes lett a megyeszékhely, 1950-től Hódmezővásárhely. Szeged csak 1962-ben kapta vissza megyeszékhelyi rangját.

Megyeháza (Rákóczi tér 1.).

Épült 1961-ben. Schöner Ervin terve (Somorjai Ferenc 2002. 152–153., Vass Előd 1985. 524–528., Máté Zsolt 2012. 16–18., Kenéz Győző–Szakály Ferenc 1984. 37.).

Városháza

A városi „hivatalok” a középkorban a mindenkori főbíró házában kaptak otthont. Egy 1668. évi szegedi beszámolóban erre lehet következtetni. Az első városháza a Palánkban, a várral szemben (ma Roosevelttér) állt (1697). Nem tudjuk, meddig. A polgári középítkezések Szegeden a városháza emelésével kezdődtek 1728–29-ben. A vár nyugati kapujával szemben állt épületet Josef Pyrneker katonai építész tervezte. Északi és nyugati homlokzata emeletes, másik két oldala földszintes volt. **Az új városháza** [Széchenyi tér 10.] 1799 és 1800 között épült a régi helyén Vedres István tervei alapján. Egyemeletes, három szakaszúra tagolt főhomlokzattal copf-neocopf stílusban. A szegedi városháza a tornyos városháza típusnak első példája Magyarországon (Fénykép: Letzter Lázár 1882. március 14-én.). 1882. május 22-én kezdték meg az épület lebontását. A mai városháza (Széchenyi tér 10.) 1883-ban épült Lechner Ödön és Pártos Gyula tervei alapján. A korábbi városházát alakították át, amely a nagyárvíz idején megrongálódott, és a belváros feltöltésével a tér szintje alá került. 1883-ban a mélyen maradt épületre emeletet húztak. Az új városháza a századforduló stílusának megfelelően a klasszicizmusba hajló késő barokk ismertető jegyeit viseli magán (Szakály Ferenc 1983c. 723., Kenéz Győző–Szakály Ferenc 1984. 37., T. Knotik Márta 2000. 530–532., Somorjai Ferenc 2002. 35–39., Blazovich László 2005. 82.).

Vízügyi Igazgatóság

Alsó-Tisza Vidéki Vízügyi Igazgatóság (Stefánia 4.). Épült 1883-ban. Tervezte Petsch Ede. A lebontott „váracs” helyén, a Bástya és Wesselényi utca sarkán lévő telekre eklektikus stílusban épült a Rósa-ház. Ez az épület adott helyet 1953-tól a vízügyi igazgatóságnak. (T. Knotik Márta 2000. 514–515., Pálfi Imre 2006. 6. 9.)

14. Kereskedelem / Trades and commerce

(Kelemen Gábor)

14.1 Kereskedelem a történelmi feljegyzésekben / Commerce in historical records

1407: A csanádi káptalan ítéletlevele említést tesz a Szegeden tartott hétfői hetivásárról (SZT Kron. 1992. 19.)

1431: Zsigmond király Felszegeden csütörtöki napon hetivásár tartását engedélyezi (SZT Kron. 1992. 20.)

1432: Bertrandon de la Brocquiere francia lovag leírása: „a szegedi vásáron 3-4 ezer ló is összekerül”, „daru és tűzok nagy-piaczot is látam” (Reizner János 1899–1900. 3: 493., Reizner János 1899–1900. 1: 45.)

1459: Mátyás király engedélye Alsóvároson a ferences rendház előtt szerdai hetipiac tartására (Blazovich László 2007. 34.)

1499: II. Ulászló országos vásár tartására adott engedélyt Szt. Luca ünnepére (dec. 13.) a Latorján utcába (a mai Roosevelttér), ugyanekkor

- itt csütörtöktől szombatig tartó hetipiacot is engedélyezett (Reizner János 1899–1900. 3: 501.)
- 1526: Kemal pasa leírása: „minden utczában nagy ritkaságú drága áruk voltak kirakva, melyeket a kereskedők a világ minden részéből hoztak oda” (Reizner János 1899–1900. 3: 463-464.)
- 1552: A sikertelen hajdútámadás után a magyar lakosokat katonai szempontok miatt a Palánkból kiköltöztették, de a piac a rév közelében tovább működött (Blazovich László 2007. 58.)
- 1560: „Ez időben egy kiterjedt vidéknek Szeged volt az egyetlen beszerzési helye: selyem-öveket, patyolatot, paplant, rókabélést, gyöngyház-késeket, csizmát, szárított és sózott halakat, mézet, és különösen darutollakat árultak, a szegedi vásárról több mint 2000 marhát hajtottak Kálmáncsába” (Reizner János 1899–1900. 1: 136-137.)
- 1665: Evlia Cselebi török utazó leírása Szegedről: „kétszáz bolt van benne” (Blazovich László 2007. 58.)
- 1690: I. Lipót adománylevele: Szt. György vértanú (ápr. 24.) és Szt. Mihály arkangyal ünnepét (szept. 29.) követő 8 napon Szegeden országos vásárok tarthatók (Reizner János 1899–1900. 1: 200.)
- 1720: III. Károly szabadalmi levelében Szt. Domokos (aug. 4.) és Szt. András (nov. 30.) napjain országos, szerdán és szombaton hetivásárok tartását engedélyezte (Reizner János 1899–1900. 3: 501.)
- 1747: Mária Terézia engedélyezi az Ignác napi (júl. 30.) országos vásár tartását a Domokos napi (aug. 4.) vásár helyett, mivel az közel esett a Kecskeméten tartott Lőrinc napi (aug. 10.) vásárhoz (SZT Kron. 1992. 47.)
- 1796: I. Ferenc *Újszegednek* mezővárosi rangot, Szt. György- és Szt. Mihály-napi országos, szerdán és szombaton heti vásár tartási jogot adott (Reizner János 1899–1900. 2: 17.)
- 1867: 250 ezer mázsá sőt tároltak Szegeden (Kápolnai Iván 1991a. 388.)
- 1872: Szegeden 350 üzlet; 300 bor-, sörmérés, pálinkakereskedés és vendéglő; 63 sertés-, 7 ló-, 42 fakereskedő működött (Kápolnai Iván 1991a. 382., 387., 388.)
- 1879: „Márczius 14-én, a katasztrófa (az árvíz) harmadik napján ... a gőzfürdő előtt lévő kis térségen e napon már egy kis piac is támadt, hol az élelmes kofák árvizes szappant, szalonnát, paprikát, vásznat stb. árulgattak” (Reizner János 1899–1900. 2: 351.)
- 1890: 38 önálló gabonakereskedő működött (Kápolnai Iván 1991a. 385.)
- 1893: A hetipiac szakosodása: Széchenyi tér: iparosok, Klauzál tér: tej-kenyér, Kiss Ernő u.: gyümölcs piac, Tisza Lajos krt. és Valéria (ma: Bartók) tér: általános piac, Mars tér: állat- és kocsivásár, Szent István tér: gabonapiac (Blazovich László 2007. 173.)
- 1920: Az első bértárolást is végző technológiai hűtőház alapítása (Szegedi Hűtőház és Élelmiszer Szállító Rt.)
- 1926: Az első teljesen modern üzletház létesítése (Kárász u. 10.) (Kiss F.–Tonelli S.–Sz. Szigethy V. 1927. 220.)
- 1930: A Szegedi Ipari Vásár újraindítása (Farsang Lászlóné 2010. 685.)
- 1932: A kocsipiac Mars térre való összpontosítása (Kovács József 1933. 25.)
- 1933: A Mars téri piaci eladók száma egy felmérésnél egyszerre 4990, ebből kocsipiacos 2100 volt (Kovács József 1933. 7.)
- 1954: Állami Áruház nyílt a Széchenyi tér Kárász utcai sarkán (Blazovich László 2007. 218.)
- 1959: Az első önkiszolgáló bolt megnyitása a József Attila sugárúton (Farsang Lászlóné 2010. 677.)
- 1965: Az első ABC áruház Újszegeden az Odessza lakónegyedben (Farsang Lászlóné 2010. 678.)
- 1966: A Centrum Áruház megnyitása a Tisza Lajos körúton. Az 1920-ban épült Püspök-bazár helyén létesült (Péter László 1974a. 298., Farsang Lászlóné 2010. 679.)
- 1980: A Szeged Nagyáruház megnyitása az Árpád téren. Hibás koncepció: rossz helyen, nehezített bejutással (Blazovich László 2007. 219.)
- 1980: A nagybani piac kihelyezése a Mars térről a Szegedhez csatolt Kiskundorozsmára (Farsang Lászlóné 2010. 667.)
- 1990: Szuper- és hipermarketek építése kezdődik
- 2000: A Szeged Pláza megnyitása a Rókusi vasútállomás mellett
- 2010: Új piaci csarnok átadása a Mars téren
- 2011: Az Árkád Pláza megnyitása a Londoni körúton

14.2 Kereskedelmi igazgatás és szervezés / *Commercial administration and organization*

- 106-tól: Dacia elfoglalása után a rómaiak a Maros-völgyi kereskedelmi útvonalon főleg aranyat és sőt szállítottak Pannónia felé. A tiszai átkelő *Partiscon* a mai Szegednél, valószínűleg a Ptolemaiosznál szereplő városszerű település.
- 1028: Szeged mint királyi birtok, szállítási és kereskedelmi központ lett Ajtony leverése után, a lefoglalt óriási állatállománya, a sószállítványok „megvámolásának” megszűnése Csanádon, a nemesfém, a bor és az építőanyag stb. „kihajózása” miatt (Szekfű L.–Nagy Z.–Horváth F. 1983. 279., Reizner János 1899–1900. 1: 33.)
- 1183: A III. Béla által a nyitrai egyháznak adományozott három sószállító hajó „Aradon vagy Szegeden (in Cigeddin) állomásoznak” (Blazovich László 2007. 28.)
- 1222: Aranybulla: „sőt az országon belül csak Szalacson (Bihar megye) és Szegeden tarthatnak” (Blazovich László 2007. 28.)
- 1273: Szeged város vámjának ügyében pereskedés dúl a Váradi püspökség és a káptalan között (SZT Kron. 1992. 15.)

- 1334: A pápai tizedlajstromok említik a szegedi pénzverdét, amely az ország más részében dívó pénzeketől eltérő nagyságú és súlyú pénzeket vert (Reizner János 1899–1900. 1: 34.)
- 1389: Zsigmond király megerősíti a szegedi polgárok vámmentességét. 1438-ig további négyzeri megerősítésről tudunk (SZT Kron. 1992. 18-21.)
- 1456: Az „ősidők óta tartott palánki piacon” a vasárnap és hétfőn érkezőktől Hunyadi János kormányzó megtiltotta az adószedést (Blazovich László 2007. 30.)
- 1471: A szegediek újabb kiváltságot nyertek Mátyás királytól a szerémségi bor szállításának adómentességére (Blazovich László 2007. 39.)
- 1683: „Mahmut bölükbsai a kecskeméti, kőrösi, czeplédi, jászberényi, árokszállási és gyöngyösi lakosokat körlevelekben biztosította, hogy a szegedi szentmihálynap i vásárra bejöjjenek, mivel itt jó békességes ország vagyon” (Reizner János 1899–1900. 1: 137.)
- 1687: A bécsi udvari kamara a hosszas katonai szolgálatai jutalmául Wibmer Pált a Szegeden szervezendő harmincad hivatalhoz vámszedőnek nevezte ki. A harmincad hivatal (Tricesima Regia, „királyi vámudvar”) a révtől délre épült meg. (Reizner János 1899–1900. 1: 197.)
- 1692: Domus annonaria (katonai élelstar) építése a Városházától ÉK-re (Reizner János 1899–1900. 1: 188.)
- 1716: Temesvár visszafoglalása után az *Újszegedi oldalon* felépült a bánáti harmincad hivatal (Blazovich László 2007. 82.)
- 1724: A város csak a sörfőzőháznak engedte meg a sörfőzést és megtiltotta a sör behozatalát (Farkas József 1985a. 388.)
- 1728: A bécsi udvari kamara alá tartozó szegedi harmincad hivatal bérletét árverésen Neffczér Konrád Farkas kamarai főtisztviselő nyerte el (Vass Előd 1985a. 518.)
- 1734: Tanács i jegyzőkönyv szerint a piacon előírták helypénz és „Flosztergeld” (kövezetvám) szedését, bár a városnak csak egy század múlva készült az első kövezete (Reizner János 1899–1900. 3: 502.)
- 1741: A város elvesztette korábbi, határszéli jellegét, ezért az újszegedi oldalon a királyi harmincad hivatalt Mária Terézia megszüntette. Az épület az 1774/75. évi térképen „Banatisches Maut-Haus”, az 1776/77-esen viszont még „30ma” jelzéssel szerepel (Balla Antal 1776/1. 1776/2., Reizner János 1899–1900. 1: 363.)
- 1742: Mária Terézia királynő a város által építtetett Máté (Maty) hídon engedélyezi a vámszedést (Tóth Ernő 2003. 193.)
- 1742: „Az országos vásárok alkalmával a legelső helyet a gyümölcskereskedők kapják, ezek után következnek a budai szabók, azután pedig a görög, örmény, rác és török kereskedők” (Reizner János 1899–1900. 3: 502.)
- 1772: Az udvari kamarai rendelet a tanácsnak felfüggesztés és hivatalvesztés terhe alatt meghagyta, hogy a sópajták és fatelepek részére újabban szükségessé vált területeket ingyen átengedje (Reizner János 1899–1900. 1: 242.)
- 1774: A harmincad és a sóhivatalok hálózatát átszervezték, a szegedi harmincadot megszüntették (Vass Előd 1985a. 519.)
- 1802: A tanácshoz beadott panaszos leveléből kiderül, hogy ekkor 60 ezer mázsá volt a városon átmenő dohányforgalom (Farkas József–Rákcs István 1985. 422.)
- 1845: A sóhivatalnokok száma 10 főre emelkedett. Fizetésük a szegedi bírónál is magasabb volt (Vass Előd 1985a. 522.)
- 1859: Bármilyen kereskedés megkezdését egyszerűen csak be kellett jelenteni a közigazgatási hatóságnál (Kápolnai Iván 1991a. 381.)
- 1876: Első „Szegedi Magyar Országos Ipar-, Termény- és Állatkiállítás” (Farsang Lászlóné 2010. 685.)
- 1879: Az árvíz évében, dec. 22-én a városba vezető utak bejáratánál 9 vámszedő helyet jelöltek ki, Újszeged 1880-as bekebelezése után a hidnál történő vámszedés helyett 3 másikat a túloldalon. (Gaál Endre 1991. 694.)
- 1882: Másodosztályú fővámhivalt létesítettek Szegeden (Ruszoly József 1991. 643.)
- 1890: A Szegedi Kereskedelmi és Iparkamara megalakulása (Kápolnai Iván 1991a. 396.)
- 1897: A Kereskedelmi és Iparkamara a Klauzál tér 2. sz. alól a Vörösmarty u. 3. sz. alatti új székházba költözött (Tonelli Sándor 1940. 20.)
- 1918-1920: „A csempészés Szeged ellátásának illegális, de nélkülözhetetlen forrása lett. Működését a hatóság nemcsak eltűrte, hanem egyenesen támogatta” (Rigóné Péter Irén 1994. 180.)
- 1944: A Szeged Városi Áruátvevő Hivatal 1944 novemberében kezdte meg munkáját, és széles körben alkalmazta a cserekereskedelem különböző formáit (Farsang Lászlóné 2010. 658.)
- 1947: A magánkereskedők száma: 3074 (Farsang Lászlóné 2010. 661.)
- 1948: A Kereskedelmi és Iparkamara megszüntetése, az érdekvédelmet a KISOSZ végezte (Farsang Lászlóné 2010. 661.)
- 1952: Megalakul a Szegedi Élelmiszer Kiskereskedelmi Vállalat, valamint a Szegedi Kiskereskedelmi Vállalat vegyes iparcikk profillal (Farsang Lászlóné 2010. 664.)
- 1953: A magánkereskedők száma: 135 (Farsang Lászlóné 2010. 661.)
- 1956: A bevezető utakon lévő hét vámház működésének beszüntetése (Farsang Lászlóné 2010. 667.) A Szőregi úti épület még áll.
- 1977: A Szeged-környéki ÁFÉSZ-ek egyesültek, amivel javult az ellátás (Farsang Lászlóné 2010. 661.)
- 1985: Az eredeti Kereskedelmi és Iparkamarához hasonló szervezet működhet

1995: A városi tartalékgazdálkodás átszervezése. Raktárak a Medencés Kikötő Rakparton
2000-től: A Nemzetközi Vásárok helyett elsősorban belvárosi halászlé- és szeszesital fesztiválokat, karácsonyi stb. vásárokat rendeznek

14.3 Jelentősebb piacok és vásározó helyek / *Main markets and fairs*

Bartók (volt Valéria) tér: 1893 után általános piac (Blazovich László 2007. 173.), 1900-tól paprikapiac (Bálint Sándor 1962b. 68.)
Dugonics tér (1878-ig Búza tér, Péter László 1974a. 159.): búzapiac, „FORUM ANNONARIUM vulgo BUZA PIARCZ” (1776: Balla Antal 1776/1. 1776/2. ; 1879-ig: Blazovich László 2007. 173.), 1872-ig sertéspiac is (Reizner János 1899–1900. 3: 503.)
Hunyadi tér – Körtöltés u. helye: marhapiac, „FORUM PECUARIUM” (1776: Balla Antal 1776/1. 1776/2.)
Kálvin tér: 1893 után gyékény- és borpiac (Bálint Sándor 1976. 86.)
Kiss Ernő utca: 1893 után gyümölcs piac (Blazovich László 2007. 173.)
Klauzál tér: 1872-ben választották le a Széchenyi térről, 1893 után tej- és kenyérpia (Blazovich László 2007. 173.)
Mars tér: gabonavásár 1716 után (Reizner János 1899–1900. 3:24.), 1893 után állat- és kocsivásár (Blazovich László 2007. 173.), 1980-ig nagybani piac is, a mai fő piac.
Maros u. 27. és 29., Felső Tisza-part 9.: DEPOSITORIA SALIS (1776: Balla Antal 1776/1., 1776/2.), sóházak, az 1813-as tűzvész után a Tiszával párhuzamosan épültek újjá. Két sóház és a sóhivatal máig megmaradt épületei (Nagy Zoltán 1985b. 685.)
Maros utca (déli vége): Rácz piac, 1830 körül már csak helymeghatározás (Reizner János 1899–1900. 3:29.)
Roosevelt tér: korábbi latorkert – Latorján – Latorján utca – Rudolf tér, a Rév mellett, 1949-ig a gazdasági vasút végállomása. Marhavásár, Halpiac, Makaipiac. Szerda és szombat: heti vásár, kedd és péntek: gyertyafényes piac, 1950-ig működött (Bálint Sándor 1962a. 148.)
Simmelweis u.– Markovits u. – Boldogasszony sgt. – Tisza Lajos krt. tömbje (volt Sina telek): fapiac 1879-ig (Péter László 1974a. 318., Nagy Zoltán 1991d. 210.)
Szent István tér: 1879-1950 között búzapiac (Lugosi József 1991. 374.), általános piac, paprikapiac, 2007 óta dekoratív kispia.
Széchenyi tér: a vár és a Városháza között „Nagypiac”, FORUM PUBLICUM (1776: Balla Antal 1776/1. A.3.3. térkép, 1776/2.), 1879 után paprikapiac Bálint Sándor 1962b. 68.), 1893 után az iparosok árusító helye (Blazovich László 2007. 173.), a mai alkalmi vásárok, fesztiválok helye.
Tisza Lajos krt. 28-30., a MÁV Igazgatóság helye, „Ferencz piac”, 1879-ig szénapiac (Kápolnai Iván 1991a. 394.)
Tisza Lajos krt. a Dugonics tértől az evangélikus templomig: 1893 után általános piac, paprikapiac, a MÁV Igazgatóság melletti rész: csirkepiac (Bálint Sándor 1962b. 68., Blazovich László 2007. 173.). 1950-ben megszüntetve.

15. Kézművesség és ipari termelés / *Craft and industrial production* (Farkas Csaba)

A források Szeged korai (12.–14.) évszázadaiból a kézművességről nem adnak közvetlen tájékoztatást. Bizonyos iparágak (főleg élelmiszeripar) jelenlétére azonban a város gazdag hal- és állatállományáról szóló forrásokból következtethetünk.

A 15. században, a vezetéknevek kialakulása után bukkannak fel az első konkrét információk kézművesekkel kapcsolatban, a vezetéknevek ugyanis általában nem voltak elválaszthatók a jelzett foglalkozástól. 1415-ben Szűcs Jánosról (pellifex), 1418-ban a szegedi foltozósabó (sartor) Mátyás fiáról, 1422-ben Mátyás kovácsról (faber) tesznek említést oklevelek, 1459-ben pedig 4 mészárosnak engedte meg Mátyás király, hogy a Boldogságos Szűz kolostora előtt mészárszéket (macellum) állíthassanak föl. A század közepétől számos kézműves vezetéknevű szegedi tanult az európai egyetemeken. Pontosabb lokalizációt azonban ezek a diplomák és iratok sem tesznek lehetővé.

Valamivel jobb topográfiai azonosítást nyújt a kalocsai érseki főegyházmegye 1522. évi tizedlajstroma. A városrészek 29 utcáját és Tápe valamint Szentmihály falvakat sorolja föl. Bár a vezetéknevek ebben az időszakban már állandósultak, tehát nem föltétlenül tükrözik a korabeli foglalkozási viszonyokat, sok esetben (pl. a latin vezetékneveknél) mégis erős a valószínűsége, hogy a vezetéknev az adott foglalkozást tükrözi. Atizedlajstrombankülönösen Felszeged utcáiban találhatók kézművesipari vezetéknevek A Műves (Myves) utcában lakik 2 Nyerges, 5 Sziigyártó (3 Zyggyartho és 2 Corigiator) 4 Csizsár (2 Chysar .s 2 Pulitor), 2 Kovács (1 Kowach, 1 Faber), 1 Ötvös (Aurifaber) és 1 Szekrény nevű család. A sort egy kereskedésre utaló Kalamár család egészíti ki. A többi utcában előfordulnak más típusú családnevek is, de sok kézműves található a palánki Szent Demeter, és a Nagy (Magna) utcákban. A tizedlajstrom adatai arra utalhatnak, hogy a kézműves iparosság bizonyos fokú koncentrációban élt a város akkori lakott részein. Ezt jelezhetik az utcanévek is, a ti-

zedlajstromban előfordulnak Varga, Kőégető, Madaras (Madarász), Sóhordó, valamint az 1578-ban előforduló Fazekas utcák, amelyek a múlt iparúzóinak emlékét bizonyíthatják. (Bálint Sándor:1963a. 28-46., Máthé Zsolt 1989. 5-75.)

A török megszállás után az oszmán birodalmi apparátus az adóbeszedés céljából azonnal felmérte a lakosságot.. 1548-ban már rendelkezésükre állt az adófizetők listája (defter), amely utcánként csoportosította a lakosokat. Nem jelölt ugyan foglalkozásokat, de néha előfordulnak benne hasznosítható információk. A felsővárosi Sziigyártó utcában tüntette fel például Antal kovácsot (?): Ez az utca egyébként jelentős százalékban kézműves családnévűek (Kovács, Szűcs, Szabó, Varga, Kocsis, Ötvös, Gombgyártó, Sípos) által lakott, csupán 6 családnév más típusú. Feltételezhető tehát, hogy ez az állapot egy korábbi kézműves koncentráció maradványa. (Vass Előd 1979. 42)

A 1548-i defter más utcáiban is vannak kézműves családnévek, és ugyanez jellemző az 1554. évi szegedi adóösszeírásra, amely a Felsőváros városnegyed (utca) adózói között szerepeltette László kovácsot és Sebős kalmárt, Alsó-Madaras városnegyedben Mihál kovácsot, aki szegény volt, Szombathel városnegyedben Gyur kovácsot, Tót városnegyedben Bertalan mészáros, és a Szentháromság városnegyedben Antal kovácsot. Ez utóbbi 1548-ban még a Sziigyártó utcában lakott. (Vass Előd 1982. 82, 84-86.)

Az 1570. évi defter Józsa kovácsot a Szent György utcában, Matias kovácsot a Halász utcában adózók között tünteti fel, és érdekes adalékokat szolgáltat a lakossági névviszonyokra. (Káldy-Nagy Gyula 2008. 14.)

Ebben az időszakban azonban már nem egyértelmű a kézműves családnévek és a foglalkozás kapcsolata. Egy 1585. évi szegedi török számadáskönyv szerint Asztaljártó Bálint birka átkelési illeték fizetésére volt kötelezve, Lantos Antal 500 birka gypja után fizetett vámot, Erszénjártó Péter pedig bor után adózott.

A török kiűzése után a város 3 részre tagolódott, az Alsó-és Felsőváros helyi magisztrátusi, a Palánk kamarai igazgatás alatt állt. Ez utóbbit 1697-ben súlyos tűzvész pusztította, amely miatt a városrészt újra kellett szervezni. Az újjáépítéskor telkeket osztottak, s a munkálatok során keletkezett a palánki városrész napjainkig fennmaradt. Telekkönyve. Benne 31 iparos neve és foglalkozása található, közülük néhány jól lokalizálható. Így Czvejő csizmadiamester telke Csonádi Pejő sarkának közvetlen szomszédja, Pejőval szembeni saroktelek pedig Barbély István borbélymesteré. Kovács Ferenc csizmadiáé a sarok az Örmesterkapu mellett s szomszédja Tabankutacz (vagy Tabanküracz) Márko csizmadia volt. Szabó Gábor szabó és kereskedő telke határos volt Milovan kereskedő saroktelkével és Egri Péter polgáréval. Szűcz Vesselinác szűcsmesteré volt a Barbél István házával szembeni sarok. Floridan Ferdinand szappanfőzőmester birtokolta a saroktelket a kamarai prefekturátus székházával szemben. Santa András császári molnárnak a császári kocsmáépülettel szembeni saroktelket osztották, szomszédságában Kocsis István fazekas élt. Gere Mihály vak sípos a kolostor kiskapujával szembeni saroktelken építkézhetett, Balog Mihók cipészmeister pedig a Boltisar Mihály lakatosmester házával szembeni sarkon. A kézművesek elhelyezkedésére a topográfiai szakirodalom még alaposabb következtetéseket is levont. Máté Zsolt a telekkönyv adatait elemelve leszögezte, hogy „a mai Tömörkény utca helyén futó utcában találjuk a város mindhárom aranyművését”. Ugyanő a fontos épületek (pl. prefektura székháza) mai térképekre vetítésével a környező telkek topográfiai azonosítását is megkönnyítette. (Kenéz Győző-Szakály Ferenc 1984. 68, 70, 74, 82, 88, 98, 111, 116-117., Máté Zsolt 2013. 10-13)

A 18. században tovább növekedett a kézművesek száma. Ekkor már szétosztottan éltek a városrészekben. A források tagolatlansága miatt az adatok azonban csak városrészekre lokalizálhatók, ezt mutatja a következő oldalon lévő táblázat.

A 19. sz. első felében már jobban lehetséges a szegedi iparos-kézművesség lokalizációja. 1839–1840-ből maradt fenn Szeged város adófükönyve, amelyben fellelhetők az iparosok is. A kisipar további részletezése terjedelmi miatt nem lehetséges. A 19. sz. első felének technikai-ipari forradalma Magyarországon is lehetővé tette a sajátos munkamegosztáson alapuló gyáripar kialakulását. E folyamatot még az 1851-es Iparrendtartás bevezetése is segítette. Szegeden is létrejött a viszonylag széles körű kézműves-kisipari környezetben a közép- és nagyipari struktúra.

Mind a kisipari, mind a gyáripar adatokat iparáganként mutatjuk be. A felsorolásban csak az ipari tevékenységet végző kézműveseket és gyárat soroljuk fel, más foglalkozási ágak kimaradnak (pl. halász, kocsis, vontató, szolgáltató iparok és üzemek). A molnárok, malmok, mivel róluk más fejezetben van szó, szintén nem kerültek be a listába. A kézművesek mesterségenként ábécé sorrendben csoportosított nevei után a városrészt és a házszámot tüntetjük fel, a keresztnéveket és a mesterségeket mai formájukban közöljük. A gyárak adatai a nevet, a címét, az alapítási, és megszűnési idejét, a tulajdonosok neveit, és a vállalkozások névmódosulásait tartalmazzák. Minden gyárnál közöljük az alapvető levéltári forrását, vagy ha, az nincs, a mérvadó szakirodalom adatát. Az adatok sorrendjét cégbejegyzés vagy iparendély kiadási idő határozta meg.

Azok a korai gyárosok (pl. Gábriel János, Fogel Jakab, Szűts Mihály, Zseravitz János, Nagy Pál kereskedők, árendások), akiknek nem sikerült fellelnem a gyári adatait, kimaradtak a felsorolásból. Ugyancsak nem szerepelnek a listákban azok a kisipari vállalkozások sem, amelyek működésük egy időszakában gyárként működtek, de gyárrá alakulásukra vonatkozóan hivatalos adatot nem sikerült fellelnem.

Iparág	1737–1741			1750			1777		
	Alsóváros	Palánk	Felsőváros	Alsóváros	Palánk	Felsőváros	Alsóváros	Palánk	Felsőváros
csizmadia	2	7	6	13	12	12	22	11	29
varga		3	3		9	1	1	8	
bocskorkészítő							3		
szűcs	5	10	5	9	6	6	15	9	14
kesztyűkészítő					1			1	
szabó	10	13	3	4	20	12	4	20	11
szűrszabó					4			5	4
gombkötő	1	2		1	5	1		5	1
harisnyakészítő					1			2	
harisnyakötő								1	
kelmefestő					1			1	
kalapos					1		2	4	1
paplankészítő					1			3	
takács	3		2	4	1	8	14	3	17
köteles		1	1		4	2		2	1
tímár			1		1	1	1	3	3
szíjgyártó			3?		6			5	
nyerges		1			1			1	
mészáros	1		8?	1	4	3		4	1
molnár	12		14	27	4	12	40	6	22
bábsütő					1			2	
pék		3	1		3	1		4	2
sörfőző					1				
kovács		3	2?	1	3	2	11	5	12
lakatos		2			5			3	2
bádogos					3			2	
puskaműves					1			1	
késes					3			1	2
aranyműves		1		4				1	
rézöntő								1	
ezüstműves						1			
tűkészítő		1							
ács, faragó	3	2	3	13	4	11	15	3	2
kőműves	1?			3	6	6	2	16	4
kőfaragó					1				
téglaégető								1	
építész					4			30	
hajóépítő					1		1		
fazekas	6	1	3	10		3	10	1	2
üveges		1			2	2		1	
esztergályos								1	
szobafestő						1		1	
asztalos		2	1		6	1		4	3
kádár			1?	1	3	2		3	2
bognár			1?		1	1		3	1
szitakészítő								2	1
fésűkészítő					1			1	1
szappanfőző							3	2	
dohánykészítő					1			2	
kávés					1			2	
kéményseprő								1	
könyvkötő					1				
köszörűs					1				
óras					1			3	
kaskötő								1	
borbély	2?	2	1?		2	2	1		
seborvos		2			2			5	1
patikus					1			1	
mézeskalácsos		1							

(L. Csajági Réka–Rákos István 1985. 317-320)

15.1. Élelmiszeripar / *Food processing* (Farkas Csaba)

Kisiparosok / *Craftsmen 1839/1840.*

Anika Károly bábos Palánk 2019
Heiter János bábos Palánk 1742/12
Máhr Ferenc bábos Palánk 2053-2054
Vinkovits József bábos Palánk 1766

Stampa Rudolf cukrász Palánk 1781–1782

Kalmár Antal ecetfőző Palánk 1671

Sárkány János árpakásás Palánk 1683
Scheker György kásás Palánk 1746
Teimel Lőrinc kásás Palánk 1753

Hakker Theresia mészáros Felsőváros 810
Joó József mészáros Felsőváros 859
Rieger Antal mészáros Palánk 1742/60
Vagner György mészáros Palánk 2044

Hauk Mihály pék Palánk 1700/1701
Heiter Ferenc pék Felsőváros 491
Heiter Ferenc pék Palánk 1742/5
Lász Flórián pék Palánk 1743/4
Lász János pék Palánk 1636
Ottovay József pék Palánk 1961
Pheilschifter Antal pék Palánk 1769/1
Secher János pék Palánk 1746
Vatzedli Józsefné pék Palánk 1881

Orlando Josef szalámis Felsőváros 884

Gyáripár / *Industrial production*

Leffter Mihály szeszgyára. Palugyai szerint 1837 óta gőzgéppel termeltetett a gyár. Helyét nem ismerjük. 1858-ban leégett. (Palugyay Imre 1853. 2. 254.)

Maglétter Kohn Izsák szeszgyára. (Palánk 1742/24.) Pontos alapítása és sorsa egyelőre nem ismeretes, 1839/40-ben azonban Maglétter már gyárosként van az adófizetők között nyilvántartva. (Farkas József 1985b. 372., Farkas József–L. Csajági Réka 1985. 434.)

Kilián Károly szeszgyára. (Alsóváros 2799/6.) Pontos alapítási ideje nem ismert, de Kilián 1839/40-ben már gyárosként adózik. A gyár 1847-ben csődbe jutott, Leffter Mihály ügyvéd vette meg, és árverésre bocsátotta. További sorsa ismeretlen. (Farkas József 1985b. 368–369.)

Poltzner József ecetfőzőgyára. (Palánk 1758.) Pontos alapítását és sorsát nem ismerjük. Tulajdonosa 1839/40-ben már ecetfőző gyárosként adózott. (Farkas József 1985b. 372.)

Dercsényi János és Dercsényi Pál szesz- és keményítőgyára. A testvérpár 1840-ben alapította a vállalkozást, akik a Belvárosban és Felsőváros szélén, a Tisza-parton telket kaptak a várostól. Mielőtt a gyár termelni kezdett volna a tulajdonosok csődbe mentek, és eladták a vállalkozást. (Reizner János 1899-1900. 3: 487., Farkas József 1985b. 369.)

Kovács (Schmidt) Ferenc szeszgyára. Felső Tisza-part. 1844-ben alapították, miután Kovács, aki Dolánszky Antal által épített gépeket használt, megvette a Dercsényi testvérpár szeszgyárát, és az építkezéseket 1850-ig folytatta. Ekkor társtulajdonosokként Pollák Ignác és Pollák Sándor betársult. A gyár 1863-ig működött, ekkor a tulajdonosok eladták. (Reizner János 1899-1900. 3:487., Palugyay Imre 1853. 2. 254.)

Pollák Ignác szeszgyára. Palugyai szerint a gyár 1850 óta a Rosch János építette gőzgéppel termelt. Sorsa és helye nem ismert. (Palugyay Imre 1853. 2. 254.)

Pollák testvérek szeszgyára. Palugyai szerint 1851 óta ez is Rosch János építette gőzgéppel termelt. Sorsa és helye nem ismert. Lehetséges, hogy azonos Kovács (Schmidt) Ferenc szeszgyarával. (Palugyay Imre 1853. 2. 254.)

Torossy József szalámigyára. A budapesti fűszerkereskedő gyáranak alapítási ideje ismeretlen, de 1852-ben már jelentős mennyiséget állított elő, és adott el Bécsben. Néhány év múlva azonban a gyártás megszűnt. (Palugyay Imre 1853. 2. 254.)

Reiner Mór szeszgyára. Felső Tisza-part. 1863-ban alakult, miután Reiner Mór megvette a gyárat Kovács (Schmidt) Ferenctől. Az üzem rövid ideig működött, 1869-ben gőzfűrészzel üzemmel bővült, majd a tulajdonos eladta. (Kápolnai Iván 1991c. 476.)

Pick Mór szesz- és ecetgyára. Fekete sas u. 17. Pontos alapítása nem ismert, de Pick Mór már szerepel egy 1865-ös pálinkás jegyzéken. A vállalkozást 1876. július 27-én jegyezték be a cégbíróságon. Az alapító 1882-ben meghalt, a gyár története utána nem ismert, 1892-ben törölték a cégnyilvántartásból. (Berta Tibor 1997. 8-9., CGE 260/1876.)

Patzauer Miksa első szegedi likőr- rum- és pálinkagyára. Kölcsey u. 9. 1866-ban alakult. A cégbíróságon 1876. május 26-án jegyezték be. 1892-től **Patzauer Miksa likőr és szeszgyár** néven működött. 1901-ben, a tulajdonos halála után, a felesége (May Matild) vette át az üzemet. 1903. július 1-jén Patzauer Sándor és May István is tulajdonostárs lett. 1927. április 26-tól Patzauer Dezső vette át a cég vezetését (tulajdonostárs Ambrus Dezső), majd 1930. május 10-től neje (Basch Márta) lett a tulajdonos. 1936. szeptember 21-én a gyár neve „Patzauer Szesz- és Gyümölcsipar”-ra változott. A zsidótörvények miatt egy ideig szünetelt a gyár tevékenysége, 1945-ben azonban újra működni kezdett. 1949-ben nem gyakorlás miatt megszűntnek nyilvánították. (Kápolnai Iván 1991c. 477, CGE 53/1876., CIL 5/1892., CGT 513/1903., CGE 2816/1930., DIL 108/1930., 148/1940.)

Szegedi Gyártelep Rt. (Szegediner Fabrikshofaction Gesellschaft). Felső Tisza-part. 1869-ben alakult pesti kereskedők vezetésével, és a bécsi Agrárbank közreműködésével, miután a tulajdonosok megvették Reiner Mór szeszgyárát. Első igazgatója, Treitz Nándor kibővítette a gyár tevékenységi körét, és gőzfűrészzel üzemeltetést is létrehozott. A vállalkozás az árvíz pusztításai és az igazgató 1881. évi halála után nehéz helyzetbe került, 1882 szeptemberében felszámolási eljárást kezdtek ellene. 1894. június 28-án szűnt meg. (Reizner János 1899-1900. 498., Kápolnai Iván 1991c. 476-477., CGT 75/1877., CGI 321/1876.)

Lausevits és Sztojkovics szalámigyár. Felső Tisza-part. Laudon (ma Mikszáth Kálmán) u. 22. 1872-ben alapította Sztojkovits Sándor fakereskedő, szakmai vezetője Lausevits István volt. Az 1880-as évek közepén a cég ellen csődeljárást indítottak, később megszüntették. 1886-ban Lausevits István kilépett, néhány évvel ezután a cég megszűnt. (Kápolnai Iván 1991c. 477, CGE 304/1877., EIL 47/1885.)

Ifj. Szemmári Ferencné (Gácsér Anna) sertésvágó, zsírolvasztó és szalámikészítő üze me. Budapesti (ma Kossuth Lajos) sugárút 34. 1878. december 19-én jegyezték be a cégbíróságon, 1942-ben hivatalból törölték a cégnyilvántartásból. Bár cégbírósági bejegyzéssel rendelkezett, lehetséges, hogy a vállalkozás nem érte el a gyáripari szintet. (CGT 340/1878., CGI 26/1878.)

Pick Márk terményüzlete, (1901-től) szalámigyára. Tisza Lajos körút 58., 1885-től Margit u. 12., 1907-től Felső Tisza-part 11-15., később Maros u. 17-19. Pick Márk 1878. október 22-én kapott iparengedélyt a terményüzletére, azonban az árvíz némileg késleltette tevékenységét, így vállalkozását csak 1880-ban jegyeztette be a cégbíróságon. 1886-ban szalámikészítésre kapott iparengedélyt, (1888-ban hentesiparra). A szalámikészítés azonban nem gyáripari méretekben folyt, a cég csak 1901-ben jegyeztette be, hogy a szalámigyár és terményüzlet egyaránt, és csak 1906-ban kapott szalámigyári iparengedélyt. Hirdetéseiben azonban már az 1880-as években szalámigyárként tüntette fel magát. 1893-ban, miután Pick Márk meghalt, özvegye, Weisz Katalin lett a tulajdonos. 1906-ban Pick Jenő tulajdonostársrá válásával a gyár közkereseti társasággá alakult. 1920-ban Pick Móric is a társaság tagja lett, de 1934-ben özv. Pick Márknéval együtt kilépett, s ezután a gyárat az 1948-i államosításig Pick Jenő üzemeltette. A zsidótörvények bevezetése után Pick Jenő kénytelen volt néhány évre bérbe adni a gyárat. (Lásd **Magyar Élelmiszerszállító és Árukereskedelmi RT. szalámigyára, Bányász Ferenc.**) (Berta Tibor 1997. 8-9., Mann Miklós–Sipos Péter 1970. 9-44., CGE 376/1880., EIL 24/1886, AIL 23/1988., CGT 621/1906.)

Első Szegedi Cukorkagyár, Zimmermann B. Szabadkai (ma Petőfi Sándor) sugárút 3. Zimmermann Istvánné (Kékesy Berta) 1882. március 21-én kapott iparengedélyt, 1888. április 26-i cégbírósági bejegyzése idején már tézstakészítéssel foglalkozott. 1890. január 13-án szűnt meg. (CGI 17/1888., CGE 749/1888., EIL 30/1888.)

Topita Károly és társai első szegedi szikvízgyára. A gyár helyét egyelőre nem ismerjük. 1884. április 1-én kezdte meg működését. Társulajdonosai: Friedmann Ida, Weiner Miksa, és Krausz Ignác. 1943-ban törölték a cégnyilvántartásból. (CGT 156/1884.)

Ernszt (Erdős?) Ignác (és Kövesdy Lajos) sajtóélesztő-gyára. Teleki u. és Kossuth u. sarkán. 1883-ban gyárként szerepel a Szegedi kalauzban. Erdős Ignác 1885. szeptember 10-én kapott csak engedélyt élesztőkészítésre, fél év múlva azonban megszüntette ezt a vállalkozását, mert cégbírósági bejegyzések szerint 1886. július 1-én kezdte meg a működését az Erdős Ignác és társa (Kövesdy Lajos) élesztőgyárosok közkereseti társasága. A vállalkozás 1886. július 9-én kapott iparengedélyt. 1892. április 14-én törölték a cégnyilvántartásból (Szegedi kalauz 1883. 62., EIL 36/1885., EIL 13/1886., CGT 194/1886.)

Wurda Adolf szalámigyára. Szegfű u. 6. 1885. december 3-án kapott iparengedélyt, 1888. december 30-án szűnt meg. (EIL 46/1885.)

Krausz Herman szikvízgyára. Jókai u. 5. Az alapítás és megszűnés ideje

nem ismeretes, 1883-ban szerepel a Szegedi kalauzban. (Szegedi kalauz 1883. 62.)

Deutsch Emil és Márer Gyula likőrgyára Boldogasszony sugárút 2. 1884. január 26-án kaptak iparengedélyt. 1886. december 30-án Marer Gyula kilépett, s a gyár **Deutsch Emil és Deutsch Lipót likőrgyára** nevet vette fel. Új engedélyt 1887. január 3-án kapott, 1889. december 31-én szűnt meg. (DIL 1/1887., CGI 15/1884.)

Friedmann Mór szikvízgyára. Jókai u. 5, később Kálvária u. Az alapítás pontos ideje nem ismeretes, 1883-ban szerepel a Szegedi kalauzban. 1887. június 27-én kapott iparengedélyt, 1888 februárjában megszűnt. (Szegedi kalauz 1883. 62., CIL 4/1887.)

Wertheimer Adolf és társai szikvízgyára. Polgár (ma: Gogol) u. 7. 1887. május 15-én alapították, 24-én kapott iparengedélyt. Tulajdonostárs Lindenfeld Bertalan és Lang Ignác volt. A gyártás 1887. szeptember 27-én megszűnt, a céget 1892-ben törölték a cégnyilvántartásból. A megszűnés után Wertheimer Adolf 1911-ig önállóan működtetett egy szikvízkészítő telepet, amely nem érte el a gyáripari minősítést. (CIL 3/1887., CGT 206/1887., EIL 9/1892.)

Dani János szikvízgyára. Budapesti út. (ma Kossuth Lajos sugárút.) 1887. november 15-én kapott engedélyt, 1888. március 1-én megszűnt. (CIL 5/1887.)

Haris János és Brolló Alajos szalámigyára. Római körút 23. 1887. december 13-án jegyezték be a gyáripari lajstromba, 1889 októberében eladták a gyárat. (CIL 6/1887.)

Nedeljkovics Mihály (Milán) szikvízgyára. Polgár (ma: Gogol) u. 61. 1888. március 26-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1883-ban a Szegedi kalauz már szikvízgyárként hirdeti. 1890. június 26-án a gyári tevékenység megszűnt. (CIL 1/1888.)

Pucher József szalámigyár. Római körút 23. 1889. október 17-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1891. július 28-án megszűnt, valószínűleg visszakerült az előző tulajdonos (Brolló Alajos) érdekltségébe, az 1898-as Szegedi útmutatóban, mint „Brolló és társai” szerepel. 1947. január 9-én megszűntnek nyilvánították. (CIL 2/1889., CGI 800/1941.)

Wertheimer Adolf és König József szikvízgyára. Polgár (ma: Gogol) u. 7. 1890. június 26-án jegyezték be a gyáripari lajstromba, november 2-án kezdett el működni. 1892. február 1-jén szűnt meg. (CIL 2/1890., CGT 30/1890.)

Krausmann Soma szikvízgyára. Zárda u. 22. 1891. február 12-én kapott iparengedélyt. Megszűnésének idejét nem ismerjük, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (EIL 4/1891.)

Schönberg Adolf szikvízgyára. Berliini körút 10. 1891. április 10-én kapott szikvízgyártási engedélyt. 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (EIL 5/1891.)

Schwarz E. és fia szalámigyára. Oroszlán u. 7. Az 1877-től kereskedőként Szegeden dolgozó Schwarz Emmánuel, gyermekeivel, Schwarz Henrikkel és Schwarz Laurával 1891. május 21-én kapott engedélyt szalámigyártásra. Cégüket május 30-án jegyezték be a cégbíróságon. Schwarz Emmánuel 1899. június 12-i halála után fia, Schwarz Henrik lett a tulajdonos. 1915-ben a gyár közkereseti társasággá alakult, ekkor Schwarz Herman és neje, Benedikt Margit a tulajdonos. 1947-ben a vállalkozást megszűntnek nyilvánították. (CGI 28/1891., CGT 920/1915., EIL 9/1891., DIL 83/1915.)

König József cognac- pezsgő- és szénsavval telített italok gyára. Attila u. 7. 1891. június 24-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. Megszűnési idejét nem ismerjük. (CIL 2/1891.)

Lábdy Antal szalámigyára. Fekete sas u. 22. 1891. július 21-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. Megszűnt 1893-ban. (CIL 3/1891.)

Szegedi Szeszgyár és Finomító Rt. Felső Tisza-part. 1891. augusztus 7-én egyezték be a gyáripari lajstromba. A források szerint az Első Szegedi Gyártelep Rt.-ből 1883-ban alakult budapesti részvénytársaság (Budapestben szerepel a cégbírósági lajstromban) ekkor bővítette üzletkörét szeszgyártással. A gyár 1893-ban felszámolási eljárás alá került, de 1896 áprilisában újrakezdte a termelést. Megszűnésének ideje ismeretlen. (Kápolnai Iván 1991c. 476-477., CIL 8/1891.)

Lindenfeld Bertalan cukorkagyára. Szentháromság 35., 1892-től Kárász u. 8. Később Dáni u. 5. Később Petőfi Sándor sugárút 14. 1889. december 31-én kapott cukorkagyártói engedélyt, 1892. március 17-én jegyezték be a cégbíróságon. 1924. július 8-án **Első Szegedi Cukorka- és Csokoládégyár** névvel egészült ki a vállalkozás. 1926. szeptember 14-én Lindenfeld Sándor belépésével **Lindenfeld Bertalan és fia Első Szegedi Cukorka- és Csokoládégyár** nevet vette föl. 1943. november 27-én a vállalkozást megszűntnek nyilvánították. (CGE 912/1892., CGT 1567/1926., EIL 53/1889., AIL 85/1892.)

Endrényi János „Hygea” néven szénsavval telített italok gyára. Kárász u. 16. 1893. november 18-án jegyezték be a gyáripari lajstromba, december 21-én jegyezte be a cégbíróság. 1894. május 21-én Wertheimer Adolf társulajdonos lett. 1895. február 28-án csődeljárás indult a gyár ellen, majd 1896. március 11-én törölték a cégnyilvántartásból. (CIL 6/1893., CGE 1017/1893., CGT 305/1894.)

Első Szegedi Gőz Szalámi Gyár és Terménykiviteli Üzlet. Lábdy és Herz. Laudon (ma: Mikszáth Kálmán) u. 22. 1893. november 21-én jegyezték be a gyáripari lajstromba, és még aznap megkezdte működését. Tulajdonosok: Lábdy Antal és Herz Ede. 1894. január 4-én cégbírósági nyilvántartásba vették, de még abban az évben Herz Ede kilépett. Ezután a cég Lábdy Ákos belépésével „**Lábdy Antal és fia szalámigyára**” néven működött. 1900-ban Lábdy Antal kilépett a vállalkozásból, amely 1901. március 1-jén meg is szűnt. (CIL 7/1893., 6/1894., CGT 297/1894, CGT 313/1894.)

Szegedi szállodások, kávéások, vendéglősök és kocsmárosok ipartestületének szikvízgyára. Oskola u. 18. később Ipar u., még később Szegfű u. 10., 1926 után Mérey u. 13/B. 1894. augusztus 24-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1911. június 1.-én a nevét „**Szegedi szállodások, kávéások, vendéglősök és kocsmárosok ipartársulatának szikvízgyára**” nevet vette fel. Az 1930-as években a „**Szegedi Vendéglősök Szikvízgyár Szövetkezete**” nevet viselte. 1950-ben szűnt meg. (CIL 3/1894., 4/1911., CGT 855/1913.)

Szelei Elek szikvízgyára. Pacsirta (ma Oroszlán) u. 17. 1897. május 28-án kapott iparendélyt, 1907. szeptember 15-én már meg is szűnt. (EIL 10/1897.)

Forgiarini János szalámigyára. Maros u. 27. Később Bercsényi u. 12. 1899. november 3-án jegyezték be a gyáripari lajstromba, december 5-én a cégbírószágon. 1904. december 31-én a tulajdonos öngyilkos lett. Halála után özvegye vette át a gyárat, és „**Forgiarini Jánosné (sz. Pfiffini Adél) szalámigyára**” néven folytatódott a termelés. 1907. július 12-én szűnt meg. (CIL 2/1899., CGE 54/1899., CGE 58/1905.)

Gottlieb Dávid ecetgyára. Zsinagóga u. 13., később Löw Lipót (ma Bolyai János) u. 15., 1925-től Kossuth Lajos sugárút 34. Az 1890-es években ecetgyárosként tartják nyilván a címtárak. 1902. november 1-jén a vállalkozásba beléptek Deutsch József és Szamek D. Adolf, társaságukat, a „**Gottlieb Dávid és társai**”-t 1903. január 21-én jegyezték be a cégbírószágon. 1906-ban a társak kiválása után Szamek Adolf egyedül birtokolta „**Gottlieb Dávid**” néven a vállalkozást, amelyet szeptember 2-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1925-től „**Gottlieb Dávid utóda Rt.**” név alatt működött, miután megvásárolta a Singer Antal és Fia Rt. famegmunkáló üzemét, és azt ecetgyárrá szervezte át. Az ecetgyár nevét 1942. december 7-én **Első Szegedi Ecetgyár Rt.** névre változtatták. 1950-ben szűnt meg. (CGT 512/1903., CIL 3/1906., CGT 1497/1924.)

Hrazdil Ede ecetgyára. Szentháromság u. 29. Az 1890-es években ecetgyárosként tartják nyilván a címtárak. A gyáripari lajstromban nem szerepel. A gyáripari vállalkozást csak 1903-ban jegyezték be a szegedi cégbírószágon. 1936-tól „**Hrazdil Ede ecetgyára Bt.**” néven működött, amelynek tulajdonosai Hrazdil Ede, Hertai Dezső és Löw Lipót voltak. 1939-ben Löw Lipót kilépett, 1940. április 25-től „**Hrazdil Ede és Fia ecetgyára**” nevet vette fel. 1943. október 26-án megszűnt. (CGI 27/1903., CGT 1748/1936.)

Első Szegedi Élesztőszajtoló, Klein József. Kossuth Lajos sugárút 12. 1901. március 18-án kapott iparendélyt, másfél hónap múlva megszűnt. (EIL 15/1901.)

Forgiarini János műjéggyára. Maros u. 27. 1902. március 10-én jegyezték be a gyáripari lajstromba, szeptember 10-én már meg is szűnt. (CIL 2/1902., EIL 24/1902.)

Tiani Francesco és társai szalámigyára. Maros u. 27. 1904. november 30-án alakult, december 23-án jegyezték be a gyáripari, december 28-án a cégbírószági lajstromba. Társulajdonosok: Alfonso Crovatto, Francesco Vallzacchi, Giuseppe Pittini, Luigi Isola, Batta G. Madile, Francesco Patat. Cégük 1906-ban csődbe ment, de 1907. szeptember 17-én özv. Pick Márkné belépett, az olasz tulajdonosok kiléptek, így került a gyártelep a Pick család tulajdonába. Pickék beolvastották saját gyárukba, így a cég hivatalból 1911. április 29-én megszűnt. 1939-ben törölték a gyári lajstromból. (CIL 4/1904., CGT 567/1904., Mann Miklós-Sipos Péter 1970. 9-44.)

Délmagyarországi Mustár és Keleti Cukorkagyár, Holczer Ede. Somogyi és Oskola u. sarok. 1907. augusztus 30-án jegyezték be a gyáripari lajstromba, 1909. március 1-én szűnt meg. (CIL 1/a/1907.)

Czinner és társa szalámigyár. Bercsényi u. 25. Boldogasszony sugárút 1. Tisza Lajos körút 83. 1884. május 4-én jegyeztette be a cégbírószágon Csányi Jánosné (Weisz Karolina) a már régebb óta működő (pontos alapítása nem ismeretes) Czinner és társa terménykereskedelmi céget, amelyhez 1892-ben Csányi János és Gál Ferenc csatlakozott. 1904-ben Gál Ferenc kilépett s Csányi János maga mellé vette fiát, Csányi Lászlót. 1907. november 24-én Csányi Jánosné vált ki, s helyette Csányi Károly lett beltag. A változások hatására a cég két szalámigyárat kezdett el működtetni. Az elsőt Bercsényi u. 25-ben, amelyet 1907. szeptember 30-án jegyeztek be a Csányi László nevére gyáripari lajstromba, az ipartulajdonos elmebetegsége miatt 1912. október 1-én szűnt meg. A másodikat Boldogasszony sugárút 1-ben, ez Csányi Károly nevére kapott iparendélyt 1908. október 17-én. A szalámigyár Csányi Károly háborús részvétele, majd szerb hadifogsága miatt nehéz helyzetbe került. A tulajdonosok helyett gondnokként Csányi Jánosné és Csányi Sándor vette át a vezetést. A Czinner és társa cég ellen 1915-ben felszámolási eljárás indult, de 1917. október 30-án tőkebevonással részvénytársasággá alakult, s a **Czinner és Társa Rt. szalámigyára** nevet vette fel. A gyáripari lajstromba november 12-én jegyezték be. 1930. május 27-én felszámolási eljárás indult ellene, 1937. január 30-án megszűnt. (CGI 28/1892., CIL 2/1907., CIL 7/1908., 5/1917., DIL 316/1917., CGT 962/1917.)

Wertheim Sándor villanyerőre berendezett fehérsütődéje és kenyérgyára. Valéria (ma Bartók) tér 6. 1910. július 27-én a felesége nevére jegyezték be a gyáripari lajstromba. Néhány hónappal később Tóth Sándor is betársult. (Iparigazolvány itt is a felesége nevére). A gyár 1912. október 26-án szűnt meg. (CIL 7/1910., 10/1910.)

Első Szegedi Kenyérgyár Rt. Polgár (ma Gogol) u. 31. 1910. augusztus 9-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. Mialatt az eljárás folyt, a társaság augusztus 7-én nevét „**Szegedi Kereskedők Kenyérgyára Rt.**”-ra változtatta. 1925. október 9-én felszámolással megszűnt. (CIL 8/1910., CGT 749/1910.)

Központi Szikvíztöltő telep. Mátyás és társa. Mérey u. 6/A. A helyét egyelőre nem ismerjük. Tulajdonosok Sulyok Mátyás és Telbisz Péter. 1912. február 8-án alakult, március 18-án jegyezték be a cégbírószágon. 1943-ban megszűntnek nyilvánították. (CGT 818/1912., EIL 10/1912.)

Kardos Jakab tarhonyatésztagyára. Jósika u. 4. Mikszáth Kálmán u. 4. 1943-tól Török u. 8. Pontos alapítása nem ismeretes, Kardos Jakab 1915. évi halála után 1916. január 17-én jegyezték be a gyáripari lajstromba Kardos Manó üzemvezető nevére, aki a nejevel, Schwarz Idával együtt a gyár tulajdonosa lett. Később „**Kardos Szegedi Tarhonya- és Tésztaárugyár**” lett a neve. 1950. szeptember 15-én szűnt meg. (CIL 1/1916., DIL 7/1916., CGI 3/1916.)

Szeged-Felsőtanyai Központi Szeszfőző Szövetkezet. Szeged-Felsőtanya (ma Balástya). 1916. december 24-én alakult, 1917. január 2-án jegyezték be a cégbírószágon. Az 1925. április 26-án felszámolási eljárás indult ellene, 1927. augusztus 4-én megszűnt. (CGT 939/1917.)

Szeged-Felsőtanya-Szatymazi Központi Szeszfőző Szövetkezet. Felsőtanya (ma Balástya). 1920. augusztus 5-től Szatymaz. 1916. december 24-én alakult, 1917. január 18-án jegyezték be a cégbírószágon. 1920. augusztus 5-től „**Szeged-Felsőtanya-Szatymaz Központi Szeszfőző és Konzervgyár Szövetkezet**” a neve. Székhelye: Szeged-Szatymaz. 1928. április 12-én a szövetkezetet megszűntnek nyilvánították. (CGT 941/1917.)

Szeged-Alsótanyai Központi Szeszfőző Szövetkezet. Szeged-Alsóközpont (ma Mórahalom) 7. 1916. december 24-én alakult, 1917. január 20-án jegyezték be a cégbírószágon. Az 1924. március 26-án indult felszámolási eljárás végén 1930. május 2-án megszűnt. (CGT 942/1917.)

Berkas József műtakarmánykészítő- és főzelékkonzervgyára. Rókusi feketeföldek 57. 1918. október 5-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. Megszűnésének ideje ismeretlen, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (CIL 1/1918., DIL 174/1918.)

Szegedi Hentesek Nagyvágo Társasága (Bt). Paral Pál és társai. (pl. Pick Jenő.) Tisza Lajos körút 72. 1918. augusztus 29-én alakult. 1922. szeptember 1-jén megszűnt. (CGT 996/1918., AIL 113/1918.)

Csongrád Megyei Vendéglősök, Kocsmárosok Ipartársulatának Szikvízgyára Rt. Boldogasszony sugárút 55. Később Bocskay u. 5. Később Madách u. 12. 1920. január 19-én alakult, 1927. szeptember 6-án a nevét **Csongrád Megyei Vendéglősök, Kocsmárosok Ipartársulatának Szikvízgyára és Kereskedelmi Rt.-re**, 1942-ben **Hűtőipari és Kereskedelmi Rt.-re** változtatta. 1951-ben február 12-én szűnt meg. (CGT 1081/1920., EIL 31/1920., CIL 5/1940.)

Szegedi Jéggyár és Hűtőház Rt. jéggyára. Ilona u. 4. 1920. április 18-án alakult, 1920. november 27-én egyesült a **Szegedi Hízaló és Élelmiszerszállító Rt.-gal**, amely a jéggyárat tovább működtette. (CGT 1085/1920.)

Agrária Kereskedelmi Rt. tarhonyagyára. Zerge u. 19. 1920. június 15-én kapott iparendélyt. 1942. július 24-én megszűnt. (CGT 1107/1920., DIL 277/1920.)

Szegedi Ipari Rt. ecetgyára. Petőfi sugárút 17., később 55. 1920. augusztus 4-én alakult. Az ecetgyártáson kívül az Rt. foglalkozott cipőkrém-, kés- gyártással, fa- cementfeldolgozással, mészégetéssel is. 1942. június 14-én kezdődött felszámolási eljárás után 1944. augusztus 16-án megszűnt. (CGT 1129/1920.)

Szeged-Alföldi Kereskedelmi Rt. szeszgyára. Maros u. 24. 1920. október 1-jén alakult, 1926. augusztus 31-én indult felszámolási eljárás után 1930. május 12-én megszűnt. (CGT 1202/1921.)

Szegedi Mezőgazdasági Ipari Rt. Rókusi feketeföldek 113. 1920. november 12-én kapott iparendélyt többek között mezőgazdasági termékek ipari feldolgozására, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (DIL 756/1920.)

Szegedi Hízaló és Élelmiszerszállító Rt. jéggyára. Ilona u. 4. Alapítása? 1920. november 27-én egyesült A **Hűtőház és Jéggyár Rt.-vel**, s ezután jéggyártással is foglalkozott. (CGT?)

Szegedi Szalámigyár Rt. Erzsébet (ma Korányi Sándor) rakpart 19. 1921. június 4-én alakult, 1921. augusztus 1-től „**Alföld**” **Szegedi Szalámigyár Rt.** a neve. 1928. július 20-án indult felszámolási eljárás után 1929. november 4-én megszűnt. (CGT 1226/1921.)

Lindner és Formann csokoládé és cukorkagyár. Somogyi u. 24. Később Felső Tisza-part 32. 1924-től Tisza Lajos körút 69. Formann Vilmos 1919. augusztus 10-én kapott cukorkakészítésre iparendélyt. 1921-ben Lindner Mór is belépett a vállalkozásba, amely a jelzett néven gyárrá alakult. 1926. november 30-án megszűnt. (AIL 315/1919.)

Szegedi Magyar Szalámigyár Rt. Tisza Lajos körút 83. 1922. június 16-án jött létre, július 3-án kapott iparendélyt. 1925. december 13-án indult felszámolási eljárás után 1927. május 31-én szűnt meg. (CGT 1315/1922., DIL 230/1922.)

Del Medico Jób Antal szalámigyára. Kálvária sugárút 6. 1922. szeptember 14-én kapott iparendélyt. Még abban az évben „**Del Medico Jób Antal és Lóránd Gyula szalámigyára**” nevet vette fel. 1927-ben tönkrement. (DIL 362/1922.)

Komócsin Gyula szikvízgyára. Vadász u. 4. 1923-ban a „**Angyal szóda- gyár**” nevet vette fel. 1922. október 6-án kapott iparendélyt, 1932. március 2-án megszűnt. (EIL 72/1922.)

Kenderesi Sajtgyár és Tejgazdaság Rt. Dugonics tér 12. Üzletvezető: Kenderesi György. 1922. december 14-én jött létre, 1923. január 3-án kapott iparendélyt. 1927. március 27-én kezdődött felszámolási eljárás után 1928. július 13-án megszűnt. (CGT 1346/1922., DIL 12/1923.)

Szegedi Húsipari Rt. Zrinyi u. 5. 1922. szeptember 30-án alakult. Hamar tönkrement, 1928-ban törölték a cégnyilvántartásból. (CGT 1365/ 1923.)

Szegedi Sertéshizlaló és Húsipari Rt. Rókusi feketeföldek 42. Tisza Lajos körút 83. 1923. március 18-án alakult, április 20-án kapott iparengedélyt 1926. május 29-én beolvadt a „Czinner és Társa Szalámigyár Részvénytársaságba”. (CGT 1381/1923., DIL 172/1923.)

Háztartási Ecetgyár Rt. Felső Tisza-part 19-24. 1923. április 20-án jött létre, 24-én kapott iparengedélyt. 1950. július 15-én szűnt meg. (CGT 1383/1923., DIL 178/1923.)

Lindner Mór cukorka- és csokoládégyára. Bécsi körút 4. 1934-től Petőfi Sándor sugárút 14. 1923. május 30-án kapott iparengedélyt. 1934-ben a gyártási tevékenység befejeződött, Lindner Mór cukrászként dolgozott tovább. (EIL 70/1923.)

Gárgyán Imre és Fia rum- és likörgyára. Kórház u. 13. 1939-től Polgár u. 10. 1924. szeptember 30-án kapott iparengedélyt, 1941. szeptember 4-én szűnt meg. (DIL 605/1924.)

Délvidéki Cukorka és Csokoládégyár. Garai Emil és Eibenschütz Ernő. Nádor u. 3. 1925. február 25-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1926. január 27-én felhagyott tevékenységével. (CIL 3/1925., AIL 41/1925.)

Szegedi Kenyérüzem, Szívós János, 1925-től Milotta János. Londoni körút 11. Később Szent Ignác (ma Dáni) u. 6. 1925. július 18-án kapott Szívós Gyula sütőipari engedélyt, tőle néhány hónap múlva Milotta János vette át az irányítást. Szívós 1926-ban kilépett a cégből, amelynek engedélyét 1951. január 30-án megvonták. (AIL 132/1925.)

Szegedi Kereskedők Szikvíz Szövetkezete. Mikszáth Kálmán u. 16. 1927. július 14-én jött létre, augusztus 8-án nyert cégbírószági bejegyzést. 1931. március 1-jétől a **Szegedi Kereskedők Árubeszerző, Elosztó és Szikvíz Szövetkezet** nevet vette fel. 1949. augusztus 31-én szűnt meg. (CGT 1589/1927., DIL 70/1931.)

Koppi Mátyás szikvízgyára. Gajgonya kapitányság (ma Balástya) 465. 1925. augusztus 22-én kapott iparengedélyt, 1948. február 10-én szűnt meg. (EIL 57/1925.)

Balla Gyula elemi erővel hajtott gépekkel felszerelt húsárugyára. Közvágóhíd. 1927. november 21-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1928. november 1-jén megszűnt. (CIL 4/1927., DIL 430/1927.)

Szeged-Alföldi Kereskedelmi Rt. szikvízgyára. Királyhalom (ma Mórahalom) kapitányság 711. 1928. július 12-én kapott iparengedélyt, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (DIL 197/1928.)

Kovács Oszkár nagyvágó és húsáru üzem. Londoni körút 9/B. Később Kossuth Lajos sugárút 97. Kovács Oszkár 1925. november 2-én kapott mézáros és hentes iparengedélyt, és műhelyét 1930-ban alakította üzemmé. 1952. április 28-án iparát megvonták. (Valószínűleg akkor már csak kisipari tevékenységet végzett.) (AIL 233/1925.)

Ifj. Gárgyán Sándor tésztaárugyára. 1910. június 30-tól Rigó u. 18. Később Szikra u. 2. Gárgyán Sándor 1900. október 20-án kapott sütőipari engedélyt a Kórház u. 16. sz. alatt levő műhelyéhez, amelyet 1931-re tésztaárugyárrá fejlesztett. A gyár 1945 után szűnt meg. (AIL 130/1900., EIL 4/1931.)

Alföldi Cukorkaüzem, Garai és társai. Kölcsey u. 10. 1933. április 18-án kapott iparengedélyt, egy év múlva megszűnt. (AIL 69/1933.)

Kohn Benő pékipari és tészta készítő üzem. Petőfi Sándor sugárút 3. 1933-ban alakult. 1935-ben a felesége, Deutsch Ilona tulajdonostárs lett. 1938. május 31-én indult felszámolási eljárás után 1941. április 12-én megszűnt. (CGT 1699/1933., BIL 45/1938.)

Húsiparosok Beszerző, Értékesítő Zsírolvasztó és Egyenlősítő Szövetkezete. Rókusi feketeföldek 64. 1936. szeptember 18-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1937-ben neve **Szegedi Húsiparosok Zsírolvasztó és Kereskedelmi kft.** lett. 1940-ben megszűnt a gyáripari tevékenység. (CIL 2/1936., AIL 233/1936.)

Sütőiparosok Termelőszövetkezete. 1937. január 31-én alakult, 1940. április 3-án hivatalból törölték a cégnyilvántartásból. (CGT 1779/1937.)

Szűcs Ferenc téliszalámi és hentesáru ipartelepe. Római körút 35. Szűcs Ferenc 1938. január 14-én kapott iparengedélyt, 1952. december 15-én engedélyét megvonták. (AIL 4/1938.)

Szegedi Gyógy- és Ásványvízüzem KFT. Patzauer Dezső és neje, Basch Márta. Kölcsey u. 9. 1938. március 8-án alakult, április 23-án jegyezték be a cégnyilvántartásba, miután Patzauer Dezső az „Anna” gyógyvíz kútját 1937-ben 25 évre bérbe vette a várostól. 1950-ben Szeged városa vette át működtetését. (CGT 1789/1938.)

Balla Ferenc konzervgyára. Liget u. 3. 1940-től Huszár u. 8. 1938. június 14-én kapott iparengedélyt. 1947. április 29-én szűnt meg. (DIL 132/1938.)

Turul ecetgyár, Bedő Árpád. Dr. Boros József u. 17. 1939. május 30-án kapott iparengedélyt. 1951. október 26-án megszűnt. (DIL 43/1939.)

Hangya Termelő, Értékesítő és Fogyasztási Szövetkezet, mint a Magyar Gazdaszövetség Szövetkezeti Központja szegedi baromfifeldolgozó, konzerv-, és műjéggyára. Ilona u. 16-20. 1939. június 12-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1947-ben a nevét **Magyar Országos Szövetkezeti Központ szegedi baromfifeldolgozó, konzerv- és műjéggyára** változtatta. (CIL 2/1939.)

Kunsági Rum- és Likörgyár, Kucska Mihály. Kossuth Lajos sugárút 21. 1939. augusztus 3-án kapott iparengedélyt, 1949-ben nem gyakorlás miatt visszavonták. (DIL 80/1939.)

Simon István rum- és likörgyára. Kígyó u. 7. 1940. július 1-jén kapott iparengedélyt, 1943. november 22-én megszűnt. (DIL 97/1940.)

Molnár István rum-, likőr- és alkoholmentes szörpök gyára. Szent István tér 2. 1940. augusztus 29-én kapott iparengedélyt. 1949-ben nem gyakorlás miatt megszűntnek nyilvánították. (DIL 126/1940.)

Első Kecskeméti Konzervgyár Rt. szegedi konzerv- és konzervdobozgyára. Rókusi feketeföldek 6. A fővárosi cég szegedi telephelyét 1940. szeptember 30-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1947-ben Patzauer Dezső vette bérbe, de 1948 januárjában disszidált. A gyárat 1948. március 26-án államosították. (CIL 7/1940., CGT 1836/1940., EIL 7/1940., Darázs Sándor 2011. 20-30.)

Tóth Jenő rum-, likőr- és pálinkagyára. Sajka u. 1/b. 1940. december 21-én kapott iparengedélyt, 1941. május 29-én megszűnt. (DIL 232/1940.)

Győry Béla ecetgyára. Felső Tisza-part 19. 1941. június 30-án kapott iparengedélyt, 1942. április 17-én szűnt meg. (DIL 156/1941.)

Magyar Élelmiszerszállító és Árukereskedelmi Rt. szalámigyára, Bányász Ferenc. Maros u. 17-19. 1941. szeptember 5-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. A gyár létrejött a zsidótörvényeknek köszönhető, Pick Jenő a saját szalámigyárát kénytelen volt bérbe adni a részvénytársaságnak, amely a saját vejét, Bányász Ferencet nevezte ki igazgatónak. A vállalat 1945-ben megszűnt, a gyárat visszaszerezhetette Pick Jenő. (CIL 6/1941.)

Szűcs Jánosné Sándor Eleonóra rum-, likőr- és pálinkagyára. Kígyó u. 4. 1941. december 23-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1943. november 22-én megszűnt. (CIL 7/1941.)

Magyar Élelmiszerszállító és Árukereskedelmi RT. (Bp.) szegedi konzerv- és szalámigyára. Felső Tisza-part 12. 1942. szeptember 18-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1945-ben feltehetően megszűnt. (CIL 2/1942.)

Horváth Árpád és Horváth Dániel konzervgyára. Széchenyi tér 13. 1943-tól Alsótiszapart 18. 1942. december 22-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. Megszűnésére egyelőre nincs adatunk. (CIL 6/1942.)

Berkes Dezsőné Kladek Terézia csokoládégyára. Berliini körút 6. 1947-től Somogyi u. 14. 1943. október 28-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1950. augusztus 5-én megszűnt. (CIL 2/1943.)

Szójabab Feldolgozó RT. Rókusi feketeföldek 6. 1944. február 12-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1949-ben megszűntnek nyilvánították. (CIL 1/1944.)

Bohó András konzerv- és tápszergyára. Veresács u. 18. 1944. december 6-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1947. november 21-én megszűnt. (CIL 5/1944.)

15.2. Építőipar / Building materials

Kisiparosok / Craftsmen 1839/1840.

Akker Mihály ács Rókus 1441/2
Báda János ács Rókus 1586
Braustetter Ferenc ács Palánk 1976–1977
Busa Pál ács Rókus 1387
Fonyó István ács Rókus 1302/2
Halál Antal ács Rókus 1567/7
Halál Jakab ács Palánk 1590/11
Heszler Ferenc ács Palánk 1722
Horváth Jakab ács Palánk 1590/38
Horváth Mihály ács Palánk 1604
Horváth Pál ács Palánk 2191/120
Kasza József ács Palánk 1615
Komótsin Mihály ács Palánk 1590/31
Méhész Pál ács Palánk 1612/1
Miklós Mihály ács Rókus 1397/5
Nagy György Mátyás ács Palánk 1590/30
Nagy Mátyás ács Rókus 1542
nemes Szegő János ács Rókus 1567/17
Nepper Ignác ács Palánk 1646
Saller Mihály ács Rókus 1365
Stadler József ács Palánk 1750
Szabó József ács Rókus 1291
Szeidlmaier Péter ács Palánk 1600
Tompai Sándor ács Palánk 1627-1628
Valkovits József ács Rókus 1353
Vetsernyés József ács Rókus 1523/1
Vlasits Mihály ács Rókus 1296

Bálint Imre cserepes Alsóváros 2799/54
Bálint Mátyásné cserepes Alsóváros 2799/52

Auslander János piktor (festő) Palánk 1755/1
Deutsch Salamon piktor (festő) Palánk 1687
Deutsch Sámuel piktor (festő) Palánk 1720
Mausperger Mórpic piktor (festő) Palánk 1633/1
Nagy Ferenc piktor (festő) Alsóváros 2548
Polyák Simon piktor (festő) Palánk 1723/2
Polyák Zsigmond piktor (festő) Palánk 1608

Ambrus Komótsin Istók kőműves Rókus 1225
Busa József kőműves Palánk 1602
Czíner Péter kőműves Rókus 1273
Csáki István kőműves Rókus 1562
Csanádi Antal kőműves Rókus 1474
Csanádi István kőműves Rókus 1446
Csikós Ádám kőműves Rókus 1411
Csikós András kőműves Rókus 1183

Csóti József kőműves Palánk 2015
 Daka Ferenc kőműves Rókus 1491
 Dunai József kőműves Rókus 1238/2
 Dunai Márton kőműves Rókus 1406/2
 Erdélyi Antal kőműves Rókus 1494
 Fehér István kőműves Rókus 1135/1
 Gebhard Jakab kőműves Palánk 1677
 Görög András kőműves Palánk 1590/37
 Gulyás Ferenc kőműves Rókus 1584/8
 Gulyás István kőműves Rókus 1237
 Gyólai János kőműves Rókus 1435
 Gyólai Márton kőműves Rókus 1215/29
 Gyólai Mihály kőműves Rókus 1215/25
 Haág János kőműves Palánk 1590/12
 Hegedűs István kőműves Rókus 1586/5
 Heszler János kőműves Palánk 1748
 Horváth György kőműves Palánk 1605/1
 Humai József kőműves Rókus 1419
 Janatsek György kőműves Palánk 2014
 Jankovits Ferenc kőműves Rókus 1280
 Jenei Antal kőműves Rókus 1385
 Kaminár Antal kőműves Palánk 1590/18
 Kaminár Antal kőműves Rókus 1584/28
 Kaminár István kőműves Palánk 159057
 Keszler József kőműves Rókus 1351
 Kiss György kőműves Rókus 1269/1
 Kiss János kőműves Rókus 1370
 Kováts János kőműves Rókus 1282
 Kovács Mihály kőműves Rókus 1584/8
 Kraller Antal kőműves Palánk 1590/39
 Krum Jakab kőműves Rókus 1370
 Lapu József kőműves Rókus 1326
 Licht János kőműves Palánk 1746
 Lipovszki Henrik kőműves Palánk 1702
 Máder Dániel kőműves Palánk 1606
 Mészáros Ferenc kőműves Rókus 1203
 Nádasdi Ferenc kőműves Rókus 1490
 Oldal Antal kőműves Rókus 1467
 Pásztor István kőműves Rókus 1466/2
 Pásztor István kőműves Rókus 1209
 Pördi József kőműves Rókus 1387
 Répás József kőműves Rókus 1343-1344
 Schluk Ferenc kőműves Rókus 1536
 Sinka György kőműves Palánk 1590/8
 Suszter József kőműves Rókus 1250
 Szabó Mihály kőműves Rókus 1148
 Szár Pál kőműves Rókus 1347
 Tápai Mihály kőműves Palánk 1590/27
 Terhes Tobi (sic) kőműves Rókus 1430
 Tóth János kőműves Rókus 1463/3
 Tóth Mária Ferenc kőműves Rókus 1312
 Üveges Antal kőműves Rókus 1584/12
 Vég János kőműves Rókus 1310/1
 Zákány István kőműves Palánk 1742/54

Gyárilap / Industrial production

Tóth Béla cserépgyára. 1850-ben létesült. Helye nem ismeretes. 1876. június 22-én jegyezték be a cégbíróságon. 1886-ban megszűnt. (CGE 93/1876., CGI 68/1876.)

Szegedi Első Géptéglagyár Rt. Téglagyár (ma Cserzy Mihály) u. 1868-ban alakult az Angol-Magyar Bank támogatásával, 1869-ben egyesült a másik téglagyárral. (Reizner János 1899-1900. 3. 492., Kápolnai Iván 1991c. 456–457.)

Szegedi Téglagyár Társulat. Téglagyár (ma Cserzy Mihály) u. 1868-ban alakították szegedi kereskedők. Hónapokig működött, majd egyesült a Szegedi Első Géptéglagyár Rt-gal. (Reizner János 1899-1900. 3. 492., Kápolnai Iván 1991c. 456–457.)

Szegedi Téglagyár Társaság Rt. Téglagyár (ma Cserzy Mihály) u. 30. 1869-ben a 2 téglagyár egyesülésével jött létre. A társas vállalkozást 1877. január 18.-án „**Szegedi Téglagyár Társulat Rt.**” néven jegyezték be a cégbíróságon. (Szegediner Ziegelfabriks Gesellschaft) 1891. augusztus 7-én „**Szegedi Téglagyár Társulat Gőztégla és Cserépgyára**” néven jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1950-ben államosították. (Reizner János 1899-1900. 3. 492., Kápolnai Iván 1991c. 456-457. CGT 74/1877., CGI. 324/1876., CIL. 7/1891.)

Első Szegedi Cement és Gipsz Öntöde. Gizella tér–Szentháromság u. sarka. (ma Tisza Lajos körút 97.) 1881. elején alakult, február 3-án jegyezték be a cégbíróságon. Tulajdonosai Buch August Emil, Gottlieb Miksa és Landesberg Mór voltak. 1881. szeptember elsején Gottlieb és Landesberg kiléptek, a gyár egyéni vállalkozássá alakult. 1882. március 13-án tulajdonostárs lett Schutz Pál. A gyár 1883. május 17-én megszűnt. (CGT 114/1881., CGE 5213/1881, CGT 140/1882.)

Szegedi Rakpart Építkezési Vállalat. 1881 februárjában alakult, 1892-ben megszűntnek nyilvánították. Tulajdonosa Hellwag Vilmos, Straka József, Würth Ferenc, Lanfranchi Énea, Král József volt. (CGT 115/1881.)

Tombácz Mihály mészégetőgyára. Felső Tisza-part. 1882. május 11-én jegyezték be a cégbíróságon. Tombácz Mihály halála miatt 1890. február 20.-án özvegyére, Kopasz Erzsébetre szállt a tulajdonjog. 1906-ban a gyár megszűnt. (CGE 494/1882.)

Eibenschütz Lipót aszfaltgyára. Kálvária sugárút ? Alapítás és megszűnés ideje nem ismert, 1883-ban szerepel a Szegedi kalauzban. Mivel nem jegyezték be a cégbíróságon, lehet, hogy nem terjeszkedett túl a kisipari minősítésen. (Szegedi Kalauz. 1883. 62.)

Fischer József és fiai sírkőgyára. Zsinagóga (ma Bolyai János) u. 13., később Kálvária u.3. 1884-ben kapott Fischer József iparendélytsírkőkereskedésre és kőfaragó iparra. 1891-től a tulajdonos halála után özvegye és fiai folytatták a vállalkozást, amely 1893. március 15-e óta a „**Fischer János és fiai**” nevet viselte. Ebből a műhelyből nőtt ki a az a gyár, amely az 1930-1940-es évek gyáripari katalógusaiban szerepel. A gyár, amely 1945 után kisipari méretűre zsugorodott, 1951. június 27-én szűnt meg. (Vegyes ipar lajstrom 53/1884., AIL 15/1890.)

Gottlieb Miksa és Landesberg Mór cement- és gipszöntöde. Szentháromság u. 2. 1885. november 14-én kapott iparendélyt. Megszűnésére nem találtunk adatot. (EIL 44/1885.)

Vass András és Sándor Ferenc téglagyára. Rókusi feketeföldek 38. 1891. július 9-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1929-ben Vass András halála után özvegye, Bárkányi Anna vette át a tulajdonosi jogokat. 1929-ben Sándor Ferenc is kilépett. A gyár az 1940-es évek végén szűnt meg. (CIL 1/1891.)

Mayer Ferdinánd és Mayer Jenő keramit- és műtéglagyára. Alsóvárosi feketeföldek 44. 1892. július 25-én kaptak iparendélyt, 1896-ban eladták. (CIL 3/1892.)

Landesberg Mór cementgyára. Bocskay u 10. 1886-ben bizományi üzlet tulajdonosaként jegyezték be a cégbíróságon. 1895-ben kapott gipsz-, cement-, aszfaltkészítési iparendélyt, azonban a címtárak gyárként tartják nyilván. 1911. szeptember 1-jén fia, Landesberg Sándor is tulajdonostárs lett. Az alapító 1919. évi halála után fia vezette a vállalkozást, amelytől 1952. május 17-én vonták meg az engedélyt. (CGE 695/1886, EIL 2/1895., CGT 796/1911.)

Szegedi Keramit és Műtéglagyár Rt. Alsóvárosi feketeföldek 44. 1896. május 5-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. Milkó Jakab és Milkó Sámuel szegedi fűrészes vállalkozók a Mayer Ferdinánd és fia keramit és téglagyárának megvételére és működtetésére hozták létre. 1930-ban eladták Lippai Imrének, ő először „**Keramit és Műtéglagyár**”, majd „**Szegedi Keramit és Műtéglagyár Rt.**” néven üzemeltette 1949. évi megszűnéséig. (CIL 2/1896, 1/1939.)

Mildner Alajos cementgyára. Feketesas u.22. 1882-ben fűszerkereskedőként jegyezték be a cégbíróságon. Az 1890-es években cementgyárosként tartják nyilván a címtárak. A gyáripari lajstromban nem szerepel. A tevékenység megindulásáról nincs adat a gyáripari anyagokban. 1904. február 1-jén megszűnt. (CGE 480/1882., Szegedi útmutató 1898. 204.)

Stark Vilmos cementgyára. Kossuth Lajos sugárút 24/A. A cégbíróságon 1895. szeptember 19-én kőfaragóként jegyezték be. A címtárak cementgyárosként tartják nyilván. A gyáripari lajstromban nem szerepel. 1942. március 25-én törölték a cégnyilvántartásból. (Szegedi útmutató 1898. 204., CGE 1100/1895., BIL 11/1895.)

Szegedi Házépítő Szövetkezet. Helyéről egyelőre nincs adatunk. 1901. június 27-én kezdte meg működését, október 31-én jegyezték be a cégbíróságon. 1911. április 29-én felszámolás miatt megszűnt. (CGT 476/1901.)

Politzer József cserép- és téglagyára. Rókusi feketeföldek 38. 1906. április 23-án jegyezték be a gyáripari lajstromba, miután kibérelte Vass András és társa telepét. 1910-ben a bérlet megszűnt, 1939-ben törölték a gyári nyilvántartásokból. (CIL 2/1906.)

Spiegel Lajos cserép- és téglagyára. Cserepes sor 16. 1906. december 25-én kapott iparendélyt. 1909. szeptember 6-án „**Wolf Lipót és társa (Spiegel Lajos) cserép és téglagyára**” nevet vette fel, mert Wolf Lipót, aki 1902 óta foglalkozott cserépetégetéssel, társtulajdonos lett. A gyár 1918. május 25-én szűnt meg. (CIL 2/1909.)

Dura Sándor hornyolt cement tetőcserép- és cementárugyára. Felső Tisza-part 27. 1907. július 11-én kapott iparendélyt, 1910. szeptember 21-én szűnt meg. (EIL 43/1907.)

Kertész és Kövári cserép- és téglagyára. Alsóvárosi feketeföldek 18. 1906-ban kaptak iparendélyt „**Kertész Márk és társa**” névre. Tulajdonosok Kertész Márk és Kövári Miksa voltak. A háború kirobbanása és Kövári Miksa 1915. május 25-i halála után a gyár egy időre szüneteltette a tevékenységét, majd Kertész Márk egyedül folytatta a vállalkozást. A tulajdonos 1928. évi halála után örökösei, dr. Kertész Béla, Kertész István és Beck Nándorné (Kertész Irén) vették át a tulajdonosi jogokat. 1938-ban Beck Nándor is belépett a cégbe, s a gyár neve a „**Beck Nándor téglagyára**” lett, 1949-ben nem gyakorlás miatt visszavonták iparendélyét. (EIL 43/1906.)

Klein Adolf cementáru- és műkögyára. Laudon (ma Mikszáth Kálmán) u. 21. 1910. február 9-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. Csak rövid ideig tevékenykedett, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (CIL 2/1910., CGT 743/1910.)

Szegedi Iparosok Festőáru Szövetkezete. Mérey u. 6. 1911. január 8-án alakult, március 2-án jegyezték be a cégbíróságon. 1933. január 9-én felszámolással szűnt meg. (CGT 769/1911.)

Aszfalt és Kátrányipar Rt. 1907. szeptember 12-én „**Szegedi Kereskedelmi és Kiviteli Rt.**” néven alakult társaság 1915. június 9-én nevet változtatott,

és építőipari tevékenységbe kezdett. Megszűnése 1924 után történt. (CGT 631/1907.)

Szegedi Festőmunkások Termelő Szövetkezete. Fekete sas u. 22. 1919. február 6-án alakult, az 1930. december 28-án indult felszámolási eljárás után 1931. augusztus 28-án megszűnt. (CGT 1023/1919., AIL 138/1919.)

Szegedi Kővezőmunkások Termelő Szövetkezete. Liszt u. 41. 1919. február 23-án alakult, az 1922. január 22-én indult felszámolási eljárás után 1924. július 18-án megszűnt. (CGT 1026/1919, EIL 33/1919.)

Szeged Város Téglagyára. Alsóvárosi feketeföldek 16. (ma Bajai út 2-4.) 1919. április 12-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1950-ben a Csongrád Megyei Téglagyári Egyesülés vette át a működtetését. (CIL 2/1919.)

Építőformatömb és Cementárugyár Rt. 1920. március 31-én alakult Csibi Sándor szegedi építész mérnök szabadalma hasznosítására. 1922. október 22-én felszámolás indult ellene és 1923. július 2-án megszűnt. (CGT 1084/1920.)

Szegedi Építő RT. Szabadkai műút mellett a vámháznál. 1920. május 16-án alakult, 1931. augusztus 28-án indult felszámolási eljárás után 1934. július 29-én megszűnt. (CGT 1115/1920.)

Szegedi Cementárugyár Rt. (működőgyártás) Püspökbazári épület (ma Mikszáth Kálmán u.) 1921. július 31-én alakult, 1929. augusztus 4-én indult felszámolási eljárás után 1933. december 29-én megszűnt. (CGT 1236/1921., DIL /1921.)

MÁV Alkalmazottak Házépítő Szövetkezete. Helyéről nincs adatunk. 1921. október 23-án alakult. Miután teljesítette a feladatát, a tagjai 1929. szeptember 8-án elhatározták felszámolását, amely után 1931. november 12-én megszűnt. (CGT 1275/1922.)

Szegedi Bankegyesület Rt cementárugyára. Bátya (ma Stefánia) u. 9., 1928-tól Mérey u 15. Az 1901-ben alakított bank 1923. szeptember 24-én kapott engedélyt cementárugyár működtetésére. 1928-tól az üzem az „**Alföldi Cementárugyár és Kereskedelmi Rt.**” nevet vette fel. 1950-ben városi tanácsi kezelésbe került, amely egyesítette a Szegedi kőfaragó vállalattal. (EIL 144/1923.)

Szegedi Kertesházak Építő Szövetkezete. Helyéről nincs adatunk. 1921. december 8-án alapították, 1925. július 14-én indult felszámolási eljárást követően 1927. június 18-án megszűnt. (CGT 1334/1922.)

Munkásotthon Szövetkezet (házépítés). Hét vezér u. 9. 1927. július 17-én hozták létre a tagjai, szeptember 30-án került cégbírósági nyilvántartásba vételre. Megszűnés 1939 után. (CGT 1593/1927.)

Auer Sándor szegedi sírköüzeme. Kossuth Lajos sugárút 44. Később Kálvária sugárút 26. Auer Sándor 1911. október 11-én kapott iparigazolványt kőfaragó munkák elvégzésére. Műhelye 1928-ra meghaladta a kisipari szintet, január 1-jén jegyezték be a cégbíróságon. A tulajdonos az 1930-as évek végén Esztergomba költözött, szegedi telepét 1942-ben felszámolta. (BIL 76/1911., CGI 2742/1943.)

Szegedi Ácsmunkakészítők Termelőszövetkezete. Helyéről nincs adatunk. 1929. szeptember 7-én alapították, 1934. április 25-én szűnt meg. (CGT 1629/1929.)

Szegedi Munkások Vállalkozó Szövetkezete. (építőipar) Újszeged. 1932. november 3-án kapott iparendélyt. 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (DIL 372/1932.)

15.3. Textilipar / *Textile production*

Kisiparosok / *Craftsmen 1839/1840.*

Grebenits Jánosné gombkötő Palánk 1780
Kováts József gombkötő Palánk 2190/3
Kunszt Ferenc gombkötő Palánk 1900
Kunszt Josef gombkötő Palánk 1857–1858
Lentz István gombkötő Palánk 1896
Lovászi András gombkötő Felsőváros 464–465
Lovászi Ignác gombkötő Palánk 1873
nemes Szalai Imre gombkötő Palánk 1856
Tokár József gombkötő Palánk 1951

Adler János festő Palánk 2107
Auer János festő Palánk 1559
Viderman Josef festő Palánk 1819/1

Malovetz Mihály flanéros Rókus 1256/3

Ausan Sándor harisnyás Palánk 1754/1
Holmán Márton harisnyás Felsőváros 502
Jambrik József harisnyás Palánk 2385
Kerber György harisnyás Palánk 1754/4
Tusán József harisnyás Felsőváros 969

Auer József kalapos Palánk 2094
Auer Leopold kalapos Palánk 2488
Auer Mihály kalapos Palánk 2021
Auer Péter kalapos Palánk 2256/5
Bogyó Pál kalapos Palánk 2393
Cseh Péter kalapos Palánk 2601
Damka Samu kalapos Rókus 1494
Hodáts József kalapos Palánk 2412
Horváth György kalapos Rókus 1583/3

Ifj. Zvér András kalapos Palánk 2070/2
Kalajtsi János kalapos Palánk 1655/2
Katetits József kalapos Rókus 1512
Kováts Máté György kalapos Palánk 2615
Lassú István kalapos Palánk 2391
Lemle János kalapos Palánk 1832-1833
Masa Mátyás kalapos Palánk 2415
Németh János kalapos Rókus 1584/4
Nider Ferenc kalapos Palánk 2369
Petrik János kalapos Palánk 2413
Rajtsányi Antal kalapos Palánk 2414
Saliga András kalapos Palánk 2410
Sinoghi (?) György kalapos Palánk 2097
Szekul György kalapos Palánk 2407
Szekul János kalapos Palánk 1986
Szekul József kalapos Palánk 2408
Timpauer Josef kalapos Felsőváros 526/2

Agátzi György köteles Palánk 1775/8
Agátzi Jánosné kötélgyártó Felsőváros 519
Hansenblasz György kötélgyártó Rókus 1461

Goldstein Jakab paplanos Palánk 1644

Hajek János posztónyíró Palánk 1923

Aradi Antal szabó Palánk 1784/3
Aradi József szabó Palánk 2087
Auer Mihály szabó Palánk 1662
Bajnotzi Lajos szabó Palánk 2109
Balala Mihály szabó Palánk 2489
Balala Mihály szabó Palánk 2489
Bogyó József szabó Rókus 1468
Boldizsár Ferenc szabó Felsőváros 495
Boldizsár György szabó Felsőváros 172
Boldizsár János szabó Palánk 2029-2030
Bullaut Antal szabó Palánk 1917
Csillag Imre szabó Palánk 2121
Csillag Pál szabó Palánk 2121
Danne Balázs szabó Palánk 1803
Dosztig András szabó Rókus 1480
Dosztig József szabó Rókus 1463/2
Döbrötzy János szabó Rókus 1463
Eberling Josef szabó Palánk 1955
Ebner Antal szabó Palánk 1835
Egresi Péter szabó Alsóváros 2741
Fábián László szabó Felsőváros 840
Farkas István szabó Felsőváros 907/1
Fenyvesi János szabó Felsőváros 500
Fleis Márkus szabó Palánk 1742/59
Gera János szabó Palánk 1801
Gergely János szabó Felsőváros 943/1
Győri József szabó Palánk 1934
Gyurts András szabó Palánk 1685
Hanselblasz Josef szabó Palánk 1668
Horváth János szabó Palánk 1617
Id. Lábdi István szabó Felsőváros 1100
Ifj. Mihályfi Ferenc szabó Palánk 1843
Joó István szabó Felsőváros 410
Kald Josef szabó Palánk 1792
Killer Vencel szabó Palánk 1820/1
Klivinyi Anna szabó Rókus 1215/7
Kováts Miklós szabó Palánk 1842
Krammer Mihály szabó Palánk 1688
Kreminger Dániel szabó Palánk 1921
Kurtz Jakab szabó Felsőváros 810
Kurtz Jakab szabó Palánk 1675
Lábdi István szabó Felsőváros 528
Lovászi János szabó Felsőváros 883/1
Matula András szabó Felsőváros 647
Matula János szabó Felsőváros 275
Mészáros Alajos szabó Palánk 1885
Mészáros Ferenc szabó Palánk 1850-1851
Misits István szabó Palánk 1830
Nagy István szabó Felsőváros 265
Nagy Károly szabó Felsőváros 840-841
Násztatits Jezsó szabó Palánk 1784/3
Náthán Izrael szabó Palánk 1662/2
nemes Bóka János szabó Palánk 1928
nemes Klivinyi József szabó Felsőváros 448
nemes Rézeki Márton szabó Palánk 1925
Nyári János szabó Palánk 2508
Ökrös János szabó Palánk 2483
Printz Illés szabó Palánk 1613
Prukner József szabó Palánk 1817
Rosencveig Sámuel szabó Palánk 1724/2

Ruzsa György szabó Palánk 2123
 Sánta Imre szabó Palánk 1919
 Straubert János szabó Palánk 1721-1722
 Straubert József szabó Palánk 1784/2
 Straubert Kristóf szabó Palánk 1795
 Stumph Antal szabó Rókus 1352
 Szalonnás József szabó Alsóváros 2741
 Szokoli János szabó Palánk 1744
 Szőri Illésné szabó Rókus 1514/16
 Szűts József szabó Alsóváros 2545
 Tokár Ferenc szabó Palánk 1919
 Tóth János szabó Felsőváros 530
 Tóth Kiss Jánosné szabó Palánk 1813-1814
 Tóth Mihály szabó Alsóváros 2530
 Trutskai Károly szabó Felsőváros 470-471
 Ugrótz Mihály szabó Palánk 2070/3
 Vahuti József szabó Palánk 1726/1
 Varga Károly szabó Palánk 1684
 Varga Mihály szabó Palánk 2112
 Vékes Sándor szabó Felsőváros 900
 Vidovits András szabó Felsőváros 504
 Vidovits Józsefné szabó Alsóváros 2721
 Zombori János szabó Palánk 1800
 Zvér Péter szabó Palánk 1966

Árvai József szűrös Palánk 2125
 Czimeg György szűrös Palánk 2115
 Czimeg Jánosné fia szűrös Palánk 1812
 Fürdők Pál szűrőszabó Felsőváros 538
 Ivankovits János szűrös Palánk 1909
 Kátai György szűrőszabó Felsőváros 459/1
 Nagy Mihály szűrös Palánk 1798/2
 Németh József szűrös Palánk 2406
 Németh Márton szűrös Palánk 2041-2042
 Simon István szűrös Palánk 1908
 Tukats Imre szűrös Palánk 2127
 Zvér András szűrös Palánk 2070/2

Almágy János takács Rókus 1481
 Apró István takács Alsóváros 2731
 Balog József takács Rókus 1470
 Beznovszki Ferenc takács Alsóváros 2285
 Császár István takács Alsóváros 3133
 Csiszár György takács Alsóváros 3062
 Csiszár János takács Alsóváros 2930
 Csonka Ferenc takács Alsóváros 2900
 Csóti Antal takács Alsóváros 2623
 Dani József takács Alsóváros 2898
 Doktor Miklós takács Felsőváros 34/1
 Dudás Antal takács Felsőváros 396
 Egyházi József takács Alsóváros 3054
 Fodor Mátyás takács Palánk 2184
 Hódy Gergely takács Felsőváros 703
 Ifj. Nagy Mátyás takács Felsőváros 1097
 Kanits József takács Alsóváros 3074/1
 Kertész Erzsébet takács Alsóváros 2799/76
 Király András takács Alsóváros 2961
 Király István takács Alsóváros 2987
 Kiss Mihály takács Felsőváros 703/2
 Lévy János takács Alsóváros 3026
 Major András takács Felsőváros 529
 Major István takács Alsóváros 2973
 Major József takács Alsóváros 2339
 Mák Imre takács Palánk 2177/2
 Márkus János takács Felsőváros 597/2
 Matzelka Ferenc takács Felsőváros 160
 Mészáros József takács Alsóváros 2299
 Nagy Márton takács Felsőváros 1111
 Németh Antal takács Felsőváros 1067
 Németh István takács Alsóváros 2654
 Piti István takács Rókus 1194
 Rátz Ferenc takács Alsóváros 2317
 Rózsa Pálné takács Felsőváros 987
 Rúzsa József takács Alsóváros 2274
 Sánta Imre takács Palánk 2210
 Szél Antal takács Alsóváros 2446
 Takáts Ignác takács Felsőváros 1010
 Takáts István takács Felsőváros 775/1
 Takáts Örsébet takács Felsőváros 74/2
 Takáts Pál takács Felsőváros 251
 Tóth Sándor takács Palánk 1740
 Ujvári József takács Alsóváros 2799/26
 Vass János takács Alsóváros 2691
 Vass József takács Alsóváros 2749
 Vecsernyés Péter takács Alsóváros 2320
 Vetsernyés Márton takács Alsóváros 2683

Vetsernyés József takács Alsóváros 2765
 Visnyei Antal takács Palánk 2371

Béér Sándor vattás Palánk 1646

Gyáripár / Industrial production

Felmayer Antal kékfestőüzeme. Felsőváros 468–469. vagy Kis-Tiszapart (ma Kis-Tisza és Maros) utca. 1826-ban Felmayer Antal németországi és franciaországi vándorlásai és tanulmányai után visszatérve Szegedre édesapjának kékfestő műhelyét külföldi tapasztalatai után gyári rangra emelte, s mintegy 60-90 embert foglalkoztatott. A gyár 1868-ban kibővült, a tulajdonos a saját házával szembeni telken új gyárépületeket emelt. Felmayer Antal 1873-ban meghalt, a kékfestőgyár 1876-ban megszűnt. (Reizner János 1899-1900. 3:491., Bálint Sándor 1977. 376–377, Kápolnai Iván 1991c. 463.)

Adler József kékfestőműhelye. Alsó Tisza-part. Palugyay Imre gyárként jeleníti meg, valószínűleg azonban csak manufaktúráis jellegű műhely volt. Alapításáról, megszűnéséről szinte semmit sem tudunk. Palugyay ezen kívül még Auer, Jankovich, Wiedeman kékfestő gyárat említ. Ezek azonban nem látszanak gyáripari műhelyeknek. (Lásd a festő kisiparosokat.) (Palugyay Imre 1853. 2. 254.)

Bakay Nándor kender-, ércökét-, kender- és tömlőgyára. Szerb temető u. (ma Londoni körút) 473. 1873-ban alapította a kötélgyártó mester, még főleg kézimunkára épült. 1877-ben beolvadt az új kötélgyárba. (Bakay Nándor 1874.)

Bakay Nándor kötélgyára. Búzaszentelő u. (ma Zoltán u. és Londoni körút) 546. 1883-tól Londoni körút 3. 1877-ben alapította a kötélgyártó mester, miután gépparkkal szerelte fel műhelyét. A vállalkozást 1877. december 13-án jegyezték be a cégbíróságon. Miután az árvíz súlyos károkat okozott az üzemben, és a telkéből is kisajátítottak, 1879 után le kellett állítani a termelést. 1883-ban azonban sikerült a Kálvária utcában telket szereznie, és idegen tőkét bevonnia az üzletébe. A gyár részvénytársasági formában működött tovább, „**Bakay-féle Fonó-, Szövő-, és Kötélgyár és Kenderbevéltő Részvénytársaság**” néven. A társaságot 1883. december 27-én alapították főleg a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank érdekeltségéhez tartozó vállalkozók, akik betársultak Bakay Nándor üzletébe. 1886. április 5-én a cég neve „**Első Magyar Kenderfonógyár Részvénytársaság**” lett. Pénzügyi nehézségei miatt 1890-ben felszámolták, s helyette a korábbi vállalkozások, akikhez Back Bernát is csatlakozott, 1890. december 29-én megalapították a „**Szegedi Kenderfonógyár Rt.**”-t, a cégbíróságon 1891. június 8-án jegyezték be, majd 1891. augusztus 4-én a gyáripari lajstromba. A gyár 1848. március 25-én állami tulajdonba került. (Szilágyi Gábor–Káposztás István 1976. 21–31., CGE. 317/1877., CGI 41/1877., CGT 151/1884., CGI 12/1884., CGT 249/1891.)

Hipp Miklós és Narbuth János kenderkikészítő gyára. Újszeged Alsó Tisza-part. 1887 júliusában alapították, 1888. október 12-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1891-ben szűnt meg, miután a Magyar Kender és Lenipar Rt. átvette. (Kápolnai Iván 1991c. 465., CIL 2/1888.)

Magyar Kender- és Lenipar Rt. Újszeged Alsó Tisza-part (ma Alsó kikötősor) 61. A cég 1889-ben alakult „**Első Magyar Kenderkikészítő Rt.**” néven. 1891. augusztus 4-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. Nem Szegeden, hanem valószínűleg Budapesten került bejegyzésre a cégbíróságon. 1896-ban felszámolták és eladták. 1910-es évek elején a Magyar Kender- és Lenipar Rt. visszaszerezte a gyárat, amelyet 1948. március 25-én államosítottak. (CIL 6/1891., Szegedi Kereskedelmi és Iparkamara 1896. évi jelentése., Kónya Sándor /1958./ 5–6.)

Faden Salamon napernyő- és esernyőgyára. Kárász u. 8. 1894. december 24-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1903. július 23-án szűnt meg. (CIL 7/1894., AIL 53/1898.)

Magyar Vitorlavászon és Kendergyár, Salzman Henrik és társai. Újszeged, Alsó kikötősor. 1898. június 25-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. (A tulajdonosi kört a budapesti cégbíróságon vezették be.) Megszűnésének időpontja nem ismert, a gyár az 1910-es években (1913 előtt) visszakerült a „Magyar Kender- és Lenipar Rt.” tulajdonába. (CIL 2/1898., Kónya Sándor /1958./ 5–6.)

Klein Lajos és testvére nyakkendőgyára. Gizella tér (ma Aradi vértanúk tere) 3. 1902. október 1-jén alakult, október 10-én jegyezték be a cégbíróságon, 1903. január 2-án a gyáripari lajstromba. 1904. március 30-án befejezte gyáripari tevékenységét. (CIL 1/1903., CGT 506/1902.)

Első Szegedi Fűző- Esernyőkészítő Ipartelep. Káldor Józsefné (sz. Krausz Irén) és társa. Kárász u. 6. 1903. augusztus 1-én alakult, és ekkor jegyezték be a cégbíróságon. Társulajdonos: Krausz Jánosné (Kramer Kunigunda), aki 1922. október 6-án kilépett a cégből. 1948-ban Káldor József lett a tulajdonos, de a gyár az 1950-es évek elején megszűnt. (CGT 531/1903., DIL 88/1903.)

Első Szegedi Blouse-, Jupón-, és Pongyolagyár, Deutsch Károly és társa. (Róth Dániel.) Kárász u. 10. 1905. augusztus 1-jén alakult, 1908. március 17-én csőd miatt megszűnt. (CGT 595/1905, AIL 7/1905., DIL 84/1905.)

Krier Rudolf szabósága. 1936-tól „**Krier Rudolf férfi egyenruha szabósága**”. Klauzál tér 5. 1906-ban kapott iparengedélyt, 1949 decemberében államosították. (AIL 20/1906., 104/1936.)

Első Szegedi Szabóipari Szövetkezet, mint az országos Központi Hitelszövetkezet tagja. Széchenyi tér 8, Francia u. 22. 1910. március 6-án alakult, április 14-én jegyezték be a cégbíróságon. 1949-ben nem gyakorlás miatt iparengedélyét visszavonták. (CGT 732/1910., AIL 77/1910., DIL 421/1942.)

Domán Mihály és fia ágyneműgyára. Petőfi Sándor sugárút 20. Domán Mihály 1879. július 1-én kapott iparendedélyt paplankereskedésre, vállalkozását 1883. december 6-án jegyezték be a cégbíróságon. Nem foglalkozott paplangyártással, de 1899-ben fia, Domán Miklós belépett a cégbe üzletvezetőként. Ő kért és kapott 1900. december 30-án iparendedélyt paplankészítésre. Műhelyét 1910-es években már gyárként jellemzik. 1921 januárjában Domán Mihály meghalt, 1934. december 21-én megszűnt a gyár. Utána már csak szőnyegkereskedéssel foglalkoztak. (Vegyes iparlajstrom 70/1879., CGI 52/1883., EIL 48/1900., DIL 467/1934.)

Adler Bernát műgyapjúgyára. Rókusi feketeföldek 57. 1913. július 20-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1939-ben a megszűntnek nyilvánították. (CIL 3/1913., DIL 152/1913.)

Varga Mihály és társai kötélgyára. Kálvária sugárút 138, Aradi u. 4. Varga Mihály és Grüner Mór 1906. április 12-én kaptak iparendedélyt. 1915-ben további társak léptek a cégbe, amelyek még abban az évben kiváltak, és „Varga Mihály kötélgyára” néven működött tovább. 1927. június 9-től „Varga Mihály kötél- és hálógyára” lett a neve. A tulajdonos 1945. évi halála után neje, Tenner Karolin vette át a tulajdonosi jogokat. A gyár 1949-ben szűnt meg. (AIL 57/1906., DIL 3/1915., 222/1927.)

Mezőgazdasági Kenderipar Rt. Helyére nincs adatunk. 1916. április 19-én alakult, május 21-én jegyezték be a cégbíróságon. 1926. június 26-án kimondta egyesülését a „Szegedi Kenderfonógyár Rt.”-vel. (CGT 930/1916.)

Szegedi női szabómunkások szövetkezete. Bástya u. (ma Stefánia) 5. 1918. március 16-án kaptak iparendedélyt, 1921. augusztus 15-én szűntek meg. (AIL 18/1918.)

Winternitz Izidorné (Markovics Rózsai) blúz-, ruha- és pongyolagyára. Kígyó u. 1. 1918. július 17-én kapott iparendedélyt. 1921. január 1.-től a férje is belépett a vállalkozásba, amelyet 1935-ben megszűntnek nyilvánítottak. (AIL 85/1918.)

Önálló Szabóiparosok Bevásárló és Termelő Szövetkezete. Vár u. 7. Később Kossuth Lajos sugárút 89. 1918. december 15-én alakult. Az 1920. május 23-án kezdődött felszámolási eljárás végén 1924. december 20-án megszűnt. (CGT 1012/1918., AIL 127/1918.)

Szegedi Szervezett Szabók Szövetkezete. Kossuth Lajos sugárút 49. 1919. február 2-án kapott szabó iparendedélyt, 1924. május 23-án szűnt meg. (AIL 79/1919., 335/1919.)

Babos Elek utódai kötszővőgyár. Tisza Lajos körút 32. Az eredetileg hódmezővásárhelyi cég 1919-ben költözött Szegedre, s 1919. december 6-án kaptak iparendedélyt. Az alapítók Pető Ede, Popper Dezső, Cheller Raymund, Hegedűs Imre voltak. 1922. április 10-én az alapítók közül néhányan „Ariadné” Kötött és Szövöttárugyár Rt. néven részvénytársaságot hoztak létre, amely április 25-én kapott iparendedélyt. 1931. március 25-én megszűntnek nyilvánították. (CGT 1292/1922., AIL 420/1919., 103/1922.)

Siketnémák Intézete harisnyakötő és kötszővő foglalkoztatója. Bécsi körút 36-40. 1920. április 14-én adtak ki nekik iparendedélyt, a foglalkoztató 1931. január 1-jén megszűnt. (AIL 81/1920.)

Winternitz Confectio Gyár Rt. Klauzál tér 7. 1920. június 16-án alapították Winternitz Márton és Izidor. 1930. december 11-én Budapestre költözött, a szegedi üzemet 1944-ben nyilvánították megszűntnek. (CGT 1111/1920.)

Orsó és Rokka Háziipari Szövetkezet. Lechner tér 4. 1921. április 1-jén kapott iparendedélyt. Rövid ideig működhetett, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (EIL 26/1921.)

Első Magyarországi Kötélgyártó Kisiparosok Beszerző és Termelő Szövetkezete. Mikszáth Kálmán u. 20. 1921. május 5-én alakult, 1924-ben a tulajdonosok felszámolták, de szinte azonnal megalakították az „Első Magyarországi Kötélgyártó Kisiparosok Beszerző és Termelő Részvénytársaság”-ot. Kötélgyára engedélyét 1925. március 14-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1943. október 24-én megszűnt. (CGT 1229/1921., CIL 4/1925., AIL 54/1925.)

Pollák Sámuel kötélgyára. Vásárhelyi sugárút végén. Később Takaréktár u. 1/A. Pollák Sámuel 1909. április 30-án kapott köteles iparendedélyt. Műhelyét az 1920-as évekre gyári rangra emelte. 1949. szeptember 29-én szűnt meg. (AIL 61/1909., DIL 32/1889.)

Csecs és Gárgyán gyapjúfonó és szövő ipartelepe. Polgár (ma Gogol) u. 10. 1923. február 27-én jegyezték be cégbíróságon, azonban együttes iparendedélyt már nem váltottak ki. 1924-től ifj. Gárgyán Imre váltott ki iparendedélyt, majd Gárgyán Imre belépésével a vállalkozás neve „Gárgyán Imre és fia gyapjúfonó és szövő ipartelep” lett. 1924. december 15-én megszűnt. (CGT 1372/1923., AIL 19/1906, 146/1920., 40/1924.)

Falik Emmánuel munkásruhagyára. Kossuth Lajos sugárút 29. 1924. április 23-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1928. november 15-én megszűnt. (CIL 1/1924., AIL 71/1924.)

Bolgár Lajosné (Falik Bella) férfi-, női- és gyermekruhagyára. Kossuth Lajos sugárút 29. 1924. április 23-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1951. szeptember 12-én iparendedélyét nem gyakorlás miatt visszavonták. (CIL 2/1924., AIL 72/1924.)

Excelsior kötszővő üzem. Római körút 37. Szávai Anna 1924. április 28-án kapott kötszővő iparendedélyt. 1925-ben Stein Mór lépett be, s a vállalkozás a fenti néven folytatta működését. 1927. július 1-jén Szávai Anna kilépése után Spitzer Miksa társult be. Az üzem 1930. november 6-án megszűnt. (AIL 78/1924.)

„Vihar” sapka- és kalapüzem. Alföldi u. 21. Molnár Jolán 1924. október 21-én kapott sapkakészítésre iparendedélyt. 1925-ben Rónai Aranka belé-

pett a vállalkozásba, amely a fenti néven üzemé alakult. A megszűnés időpontja ismeretlen, az 1930-as évek címtáraiban már nem szerepel. (AIL 212/1924.)

Astoria harisnyagyár, Popper és Hegedűs. Vitéz u. 11. Hegedűs Imre kötszővő 1926. április 26-án kapott iparendedélyt. Vállalkozásába 1926. július 22-én Popper Dezső is belépett, s ekkor vették fel a fenti gyárnevet, amelyet augusztus 4-én jegyezték be a cégbíróságon. 1930. július 1-jén kényszeregyezségi eljárás indult ellene, 1932. június 10-én megszűnt. (CGT 1561/1926., AIL 136/1926.)

Hazai gyapjúkötőde kötszővőgyár. Tábor u. 5., 1939-től Tisza Lajos körút 21. Cservik József harisnyakötő és szövő 1925. január 5-én kapott iparendedélyt, vállalkozásába még abban az évben Hegyi József és Lampel József is beléptek, s ekkor vették fel a fenti cégnevet, s a gyárat 1927. május 31-én jegyeztették be a gyáripari lajstromba. 1938-tól „Hazai kötöttárugyár, Hegyi Zoltán” nevet viseli. A cég utolsó tulajdonosa 1950-ben még dolgozott kisiparosként. (CIL 2/1927., AIL 6/1925., DIL 196/1927.)

Hungária Kötszővőgyár, ifj. Boros Miksa. Takaréktár u. 2. 1927. szeptember 9-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1943-ban megszűntnek nyilvánították. (CIL 3/1927., AIL 167/1927.)

Turul szabóüzem, Brczán és társai. Polgár (ma Gogol) u. 28. 1929. július 29-én kaptak iparendedélyt. 1939-ben az üzemet megszűntnek nyilvánították. (AIL 120/1929.)

Angol-Magyar Jutafonó és Szövőgyár Rt. szegedi jutagyára. Rókusi feketeföldek 57. 1929. november 26-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1934-ben a nevét „Angol-Magyar Jutafonó és Szövőgyár Rt. szegedi juta- és kendergyár”-ra módosította. 1948-ban a külföldi érdekeltsége miatt egy kis időre még elkerülte az állami tulajdonba vételt. (CIL 2/1929.)

Délvidéki Szabómesterek Termelő Szövetkezete. Oroszlán u. 7. 1930. november 3-án kapott iparendedélyt, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (AIL 200/1930.)

Discó Kötöttárugyár, Martin és Schmidt. Rigó u. 38. Tulajdonosok: Ion Willoughby Dixie Schmidt, Thomas William Martin. 1931. január 2-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1933. június 6-án megszűnt. (CIL 1/1931.)

Első szegedi szőnyegszövő üzem, Gábor Ilona. Szabadkai országút. 1931. október 30-án kapott iparendedélyt, 1932. október 1-jén szűnt meg. (EIL 43/1931.)

Szűcs-, Szörme- és Confectioipari Vállalat, Winternitz és társa. Kossuth Lajos sugárút 9. Arany János u. 5. 1932-ben alakították meg Winternitz Izidorné, Winternitz Sándorné és Bottyán Jenő. Június 9-én kaptak iparendedélyt. 1933. június 1-jén megszűnt. (CGT 1685/1932., AIL 129/1932., 136/1932.)

Népművészeti és háziipari kötszővő ipartelep, Seiler Mihályné (Seiler Johanna) Szent György (ma Dugonics) u. 10. (szőnyegszövés, fonálkészítés) 1933. szeptember 13-án kapott iparendedélyt, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (DIL 279/1933.)

Első Szegedi Köpenyüzem, Füssy Margit. Vidra u. 4. A tulajdonos 1930. szeptember 18-án kapott női szabó iparendedélyt, s műhelyét 1934-ben a fenti néven üzemé alakította át. 1952. november 18-án szűnt meg. (AIL 162/1930.)

„Akció” Munkásruhagyár. Tisza Lajos körút 66. Üzletvezető: Müller Lászlóné (Klein Regina). 1935. november 28-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1948. november 12-én iparendedélyét visszavonták. (CIL 5/1935., DIL 143/1935.)

Háziipar Egyesült Gyapjúfonó-, Szövő-, Foglalkoztató Ipartelepek és Kisállattenyésztők Szövetkezete. Bárány Jósika (ma Jósika) u. 21. Kelemen u. 4. Horváth Mihály u. 1. 1936. november 16-án alakult, 1937. július 23-án kapott iparendedélyt. 1942. decemberében megszűnt. (CGT 1769/1937., EIL 34/1937.)

Délmagyarországi Ágytollgyár. Margit u. 19. (Tisztítás, fertőtlenítés, festés.) 1938. április 2-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. Megszűnése feltehetően 1941 előtt történt. (CIL 2/1938.)

Satex kötszővőüzem, Sajdik János. Madách 16. 1950-től Bús páter (ma Bolyai János) u. 4. Sajdik János 1935. március 20-án kapott iparendedélyt a Vasas Szent Péter u. 5. sz. alatti kötszővő műhelyéhez. 1938-ban költözött a Madách utcába, és a fenti néven kezdte el üzemét működtetni. 1952. október 30-án szűnt meg. (AIL 51/1935., CGI 698/1948.)

Szegedi Ruházati Kisiparosok Beszerző, Termelő és Értékesítő Szövetkezete. Vidra u. 2. Később Kossuth Lajos sugárút 9. 1940. február 19-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1950 után szűnt meg. (CIL 2/1940.)

Zwickl István gépiparológyára. Horváth Mihály u. 7. , 1943-tól Takaréktár 2., majd Horváth Mihály u. 10. 1940. január 9-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1950. április 7-én megszűnt. (CIL 1/1940.)

Baross Szabóipari Termelő, Árubeszerző és Értékesítő Szövetkezet. Szentháromság u. 5. 1940. április 3-án jegyezték be a gyáripari lajstromba, 1947. november 11-én megszűnt. (CIL 4/1940.)

Dujmovics (Déri) Mária gépiparoló üze. Zákány u. 24. 1941. március 22-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. Még abban az évben a Déri Kötöttárugyár nevet vette fel. 1943-ban megszűnt. (CIL 3/1941.)

Kötélgyártó Kisiparosok Anyagbeszerző, Termelő és Értékesítő szövetkezete. Alsóvárosi feketeföldek 102. Később Kálvária sugárút 102. 1942. október 5-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1949. április 1-jén megszűnt. (CIL 3/1942.)

Szécsi Ferenc férfiruhagyára. Csekonics (ma Nagy Jenő) u. 4. 1942. október 30-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1950. augusztus 9-én megszűnt. (CIL 4/1942.)

Hirth Győző Kornél fonó- és szövőgyára. Gr. Apponyi Albert (ma Oskola) u. 29. 1944. december 15-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1946. április 3-án szűnt meg. (CIL 6/1944.)

15.4. Fémipar / *Metal-processing*

Kisiparosok / *Craftsmen 1839/40*

Tellert Alajos bádogos Palánk 1960

Rolandó Péter cines Palánk 1839

Brauszvetter Adolf esztergályos Palánk 1854
Krüg Antal esztergályos Palánk 1819
Negler József esztergályos Palánk 1807
Stál Antal esztergályos Palánk 1785

Kotsis János ezüstös Palánk 1759/2
Vágner János ezüstös Palánk 1775/
Temesvári Antal kályhás Alsóváros 3002 (?)

Gartner Vencelné késes Rókus 1377
Jaksits József késes Rókus 1448
Müller János késes Palánk 2191/22
Pulmon György késes Rókus 1289
Pulmon István késes Felsőváros 808/1
Sziráki Mátyás késes Rókus 1441/3
Stainek Alajos késes Felsőváros 490

Szeidler Jánosné kolompár Palánk 1948

Ábrahám Fűrűs Ferenc kovács Alsóváros 3086-3087
Bite Pál kovács Felsőváros 908/1
Bognár Lajos kovács Rókus 1500
Burghárd Ádám kovács Palánk 1704/1
Csonka József kovács Alsóváros 2282-2283
Fábián István kovács Felsőváros 783
Fehér Bakró Antal kovács Alsóváros 2790
Habi József kovács Palánk 1656/2
Hodáts József kovács Palánk 1743/3
Humai László kovács Palánk 1741
Humay Antal kovács Felsőváros 876, Felsőváros 913
Humay Jánosné kovács Felsőváros 788
Ilovay István kovács Palánk 2484
Kalai János kovács Felsőváros 882
Molnár János kovács Palánk 2042/1
Nadel Ignác kovács Felsőváros 907
Nagy István kovács Palánk 2056-2057
Novák György kovács Felsőváros 225
Pálffy Sándor kovács Alsóváros 2981-2983
Paprika Ferenc kovács Felsőváros 258/1
Rázt Dömötör kovács Alsóváros 2533/1
Rázt György kovács Palánk 2034
Rázt József kovács Palánk 2035
Rázt Tamás kovács Rókus 1245
Rúzs István kovács Alsóváros 2529
Schütz Antal kovács Palánk 1754/6
Tóth István kovács Felsőváros 957-959
Tóth Jakab kovács Rókus 1502
Varga István kovács Felsőváros 907
Zsigmond István kovács Felsőváros 705/2

Szőllősi Tamás köszörűs Palánk 1651
Veszélka István köszörűs Palánk 2378

Árvai Péter lakatos Palánk 1784/1
Bitó András lakatos Felsőváros 835
Keizler János lakatos Palánk 1655
Milkovits Antalné lakatos Palánk 1933
Schmidt Jánosné lakatos Felsőváros 814
Tóth Antal lakatos Palánk 1699
Vas Jakab lakatos Palánk 1786
Vas János lakatos Felsőváros 472

Damhina Vencel órás Palánk 1855
Gireth János órás Palánk 1875
Olsz József órás Palánk 1895
Schleberg Károly órás Palánk 1866

Horváth István orgonás (orgonakészítő) Rókus 1553/1

Gábor Sándor ötvös Palánk 1685
Maud Mihály ötvös Palánk 1734/2
Poltzer Gáspár ötvös Palánk 1700/1701
Poltzer Lázár ötvös Palánk 1691/2
Poltzer Móríc ötvös Palánk 1679, Palánk 1708

Poltzer Salamon ötvös Palánk 1844

Glosauer János puszkás Palánk 1859
Hamerlitz Antal puszkás Palánk 1784

Gerbl Pál ráspolyos Rókus 1401

Boroviák Márton rézműves Felsőváros 876
Jónás (?) rézműves Palánk 1762
Pappenberger Ferenc rézműves Palánk 1967
Tagler Josef rézüntő Palánk 1832-1833

Peti Jánosné szeges Palánk 1698

Kasetits Antal szítás Palánk 1808
Keutzperger Ádám szítás Palánk 1821
Phon József szítás Palánk 1775/3
Phon Károly szítás Palánk 1775/4

Gyáripar / *Industrial production*

Pálffy testvérek vasöntődéje és gépjavítógyára. Kálvária u. (ma Kálvária sugárút) 11. Később Dugonics tér 11. Alapítása 1861. Eredetileg Alsóvároson működött, az 1860-as években (1868-ban?) költözött a Kálvária utcába. 1874-től egy paprikaőrítő üzemmel egészült ki. A tulajdonosok Pálffy János és Pálffy Balázs voltak. 1896. április 27-én Pálffy János vette át a vállalkozást, s még abban az évben Pálffy Antal is a tulajdonosok sorába lépett. 1901. február 4-én pedig Pálffy Dániel lett a gyár vezetője. 1913-tól a gyár részvénytársasággá alakult „**Pálffy testvérek vasöntőde, gépgyár és paprikamalom rt.**” néven. Az 1920-as évek második felében a részvénytársaság helyzete megrendült, és 1929 körül megszűnt, 1930-ban már nem jegyezték. (Reizner János 1899-1900. 3: 492., Kápolnai Iván 1991c. 454., CIL. 1/1896, 2/1901., CGI 36/1896, 4/1897, 8/1901, 877/1913.)

Eichinger Károly rostagyára. Kálvária u. (ma Kálvária sugárút) 16. 1860-as években alapította a Hódmezővásárhelyről visszatelepült rostakészítő. 1871-ben készítette el az ezredik rostját. 1870-es évek közepén a három fiát is bevonta a vállalkozásba, „**Eichinger Károly és fiai**” cégnéven. 1878-as halála után fiai vették át az üzemet „**Eichinger testvérek rostagyára**” néven. Cégük 1892-ben szűnt meg. (Kápolnai Iván 1991c. 454.)

Zombory István vasbútorgyára. Gyevi u. (ma József Attila sugárút) 1173. Alapításának idejére nincs adatunk, 1872-ben viszont már díjat nyert ipari kiállításon. Az alapító 1875. augusztusi halála után fia, Zombory Sándor vette át a tulajdonjogokat. Bizonyos gyártmányfejlesztés után vasbútor- és takaréktűzhelygyár néven működtette azt. A gyár árvíz utáni sorsát nem ismerjük. (Zombory István 1875., Zombory István 1876.)

Nigrényi Pál épület- és műlakatosgyára. (Első alföldi lakatos műgyár). Tükkör (ma Arany János) u. 17. Később Margit (ma Gutenberg János) u. 14. Alapítása nem ismert, az 1873-as bécsi világkiállításon kitüntetést nyert. Megszűnése időpontjáról nincs adatunk. (Kápolnai Iván 1991c. 453.)

Alföldi vasúttársaság szeged-rókusai gépműhelye. 1870-ben létesült, 1885-ben átvette a Magyar Államvasutak. (Kápolnai Iván 1991c. 454.)

Szegedi Lakatos-áru Gyáripar Szövetkezet. Hivatalosan 1877. március 19-én alapították szegedi önálló lakatos iparosok. (Szervezését már 1876 májusában elkezdtek.) A vállalkozás 1888-ban megszűnt. Lehetséges, hogy csak kereskedelmi tevékenységet végzett. (CGT 83/1877.)

Benkóczy Pál lakatosgyára. Madách u. 5. 1879. október 25-én kapott iparengedélyt. 1923-tól fia, Benkóczy István vezette a vállalkozást. Az 1940-es évek elején „**Első Alföldi Lemezárugyár, Benkóczy Pál**” néven működött. 1943-tól „**Benkóczy István vas- és fémtömegcikkgyára**” vette fel, amelyet 1943. november 8-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1949 decemberében államosították. (Vegyes iparlajstrom 191/1879., CGI 138/1923., CIL 3/1943.)

Jeszenszky István és Faragó László gépárugyára. Gizella tér (ma Aradi vértanúk tere) 1. 1881 októberében alakult. 1892. február 4-én törölték a cégnyilvántartásból. (CGE 127/1881.)

Fagler Ede és társa vas-, réz- és fémöntődéje. Polgár (ma Gogol) u. 9. 1882-ben alapították, 1949 decemberében államosították. (Vegyes Iparlajstrom 443/1882.?)

Szegedi Telefonhálózat, Meisl Hugó. Helye nem ismeretes. A vállalkozás 1885. október 8-án jegyezték be cégbíróságon, 1889. szeptember 26-án már törölték. (CGE 654/1885.)

Molnár Márton és Pacher Ede lakatosárugyára. Valéria (ma: Bartók Béla) tér 5. 1893. október 7-én jegyezték be a gyáripari lajstromba, 1894. szeptember 15-én szűnt meg, mert a tulajdonosok eladták a gyárat. (CIL 4/1893.)

Szegedi Ipartestület Fém- és Érczipari Szakosztály raktárszövetkezete lakatosáru gyára. Valéria (ma Bartók Béla) tér 5. 1894. október 2-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. Előbb, 1894. június 27-én kezdte meg működését. 1899. március 23-án felszámolási eljárást indítottak ellenük, és április 26-án a gyárat megszüntették. 1907. augusztus 13-án törölték a cégnyilvántartásból. (CIL 4/1894., CGT 306/1894.)

Kecskeméty Antal épületműlakatos és vasszerkezeti gyára. Kossuth Lajos sugárút 25. Később Mars tér 10. 1903. augusztus 26-án kapott iparengedélyt. 1923-tól özvegye Zitzer Aranka vette át a tulajdonosi jogokat, az 1932. május 1-jén Barna Ede vette meg, aki feltehetően már kisiparosként dolgozott 1951. augusztus 8-ig. (AIL 128/1903.)

Soós Adolf gépgyára és öntödéje. Boldogasszony sugárút 1. 1909-től Kosuth Lajos sugárút 68. 1904. november 17-én kapott iparengedélyt, 1930. február 22-én szűnt meg. (AIL 151/1904.)

Villany és Légszszelvilágítási Vállalat, Fonyó Soma. Kölcsey u. 4. 1905. október 31-én kapott iparengedélyt. Az alapító halála után özvegye folytatta az ipart az 1936. november 30-i megszűnésig. (AIL 123/1905.)

Villany és Légszszelvilágítási Vállalat, Farkas Viktória. Tisza Lajos körút 52. 1908. október 24-én kapott iparengedélyt, 1909. április 1-jén már meg is szűnt. (AIL 161/1908.)

Rácz Manó villanyvilágítási és erőátviteli vállalata. Dugonics tér 5. 1909. november 21-én kapott iparengedélyt. 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (AIL 186/1909., EIL 65/1909.)

Kertész-féle Szabadalmi Bevéső Ajtózárgyár Rt. Báró Jósika (ma Jósika) u. 27. Kertész Izidor üzemét 1910. március 2-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1912. május 15-én szűnt meg. (CIL 4/1910., CGT. 726/1910.)

Moskovitz Lajos elektrotechnikai vállalata. Dugonics tér 1. 1910. október 27-én kapott iparengedélyt, 1949-ben az engedélyt nem gyakorlás miatt megvonták. (AIL 169/1910.)

Magyar Bádog és Ércárugyár Szövetkezet. Korona (ma Hajnóczy) u. 17. 1911. december 29-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1915. március 1-jén megszűnt. (CIL 7/1911., AIL 212/1911.)

Braun Viktor villanyszerelési vállalata. Vár u. 7. 1912. február 17-én kapott iparengedélyt, 1913. június 30-án megszűnt. (AIL 23/1912.)

Görög András villanyszerelési vállalata. Pulcz altábornagy (ma Pulcz) u. 23. 1912. december 2-án kapott iparengedélyt, 1922. február 15-én szűnt meg. (AIL 187/1912.)

Ferrária Vasárugyár Rt. Báró Jósika (ma Jósika) u. 27-30. 1913. január 1-jén alakult, január 5-én kapott iparengedélyt, június 5-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1930. május 2-án felszámolási eljárás indult ellene, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (AIL 2/1913., CIL 1/1913., CGI 852/1913.)

Szeged-Délvidéki Kereskedelmi és Automobilforgalmi Rt. (alkatrészgyártás.) Fekete sas u. 19. 1914. január 20-án alakult, valószínűleg ipari tevékenységet nem végzett, 1928-ban nyilvánították megszűntnek. (CGT 886/1914., DIL 9/1914.)

Első Szegedi Írógép Vállalat, Keller Ármin. Széchenyi tér 8. 1940-től Törmöckény u. 8. 1918. november 19-én kapott műszerész iparengedélyt, 1951. július 31-én megszűnt. (AIL 144/1918.)

Vasipari Rt. Kossuth Lajos sugárút 34. 1918. július 29-én alakult, 1927. február 28-án a nevét „**Szegedi Bér munka és Famegmunkáló Gyár Rt.**” névre változtatta. Iparengedélyét már ezen a néven jegyezték be a gyáripari lajstromba 1926. december 28-án. 1934-ben megszüntették gyáripari minősítését. (CGT 1003/1918, CIL 2/1926.)

Rosenfeld Richárd gépműhely és vasöntöde. Kazinczy u. 6. 1920. október 30-án kapott iparengedélyt, az 1930-as években már nem szerepel a címárakban, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (AIL 259/1920.)

Deutsch Jenő és Bárkányi Ferenc géplakatos és műszerész. Téglagyár (ma Cserzy Mihály) u. 4. 1921. május 7-én kaptak iparengedélyt. 1922-ben Bárkányi Ferenc kiszállt, s a cég „**Deutsch Jenő gépműhely és vasöntöde**” lett. Az 1930-as évek címtáraiban „**özv. Deutsch Sámuelné gépműhely és vasöntöde**” néven szerepel. 1936-ban Deutsch József „**vas-és fémöntöde és gépjavitó műhely**”-ként kapott új iparengedélyt, 1945 után „**özv. Deutsch Józsefné vas és fémöntöde**” nevet viselte. 1949 decemberében államosították. (AIL 114/1921., 98/1936.)

Rosner József villany és gázvilágítási vállalata. Tisza Lajos körút 39. Rosner József 1921. június 24-én kapott villany- és gázszerelő iparengedélyét. Vállalkozását az 1930-as években vállalatként jegyzik a címtárak. Ez a minősítés később megszűnt, de kisiparosként 1967-ig folytatta. (AIL 149/1921.)

„**Feketesas**” **garage és gépjavitó üzem, Fekete György.** Fekete sas u. 23. Később Tisza Lajos körút 39. Fekete György 1923. március 16-án kapott műszerész iparengedélyt Dugonics tér 3. sz. alatti műhelyéhez. Néhány héttel később költözött a Fekete sas utcába, és vette fel üzemi nevét. Az 1940-es években „**Fekete Motorüzem**” nevet viselte a vállalkozás. 1949-ben nem gyakorlás miatt megszűntnek nyilvánították. (AIL 59/1923.)

Alfa Kés- és Acélárugyár Rt. Maros u. 27. 1923. október 14-én alakult, 20-án kapott iparengedélyt, november 16-án jegyezték be a cégbíróságon. 1930. augusztus 18-án megszűnt, mert a cég Budapestre települt. (CGT 1425/1923.)

Hungária Vasárugyár, Újhegyi testvérek és társa. Zerge u. 10. Újhegyi Mihály 1918-ban kapott lakatos iparengedélyt, s vállalkozásába 1920-ban belépett testvére, László, valamint 1923-ban Sándor János. Ekkor alakultak a jelzett néven gyárrá, amelyet 1924. május 17.-től **Hungária Vasárugyár Rt.** néven működtettek tovább, s jegyeztettek be a gyáripari lajstromba. A gyári tevékenység valószínűleg az 1930-as években abbamaradt, kisipari formában még 1955-ben is működött. (CIL, 3/1924., AIL 157/1918., 102/1924.)

Árudaberendező és mechanikai vállalat, Wirth és Rengey. Balfasor 44. Később Horváth Mihály u. 7. Wirth István 1923. augusztus 7-én kapott műszerész iparengedélyt. 1926-ban Rengey Béla belépésével vette fel a vállalkozás a fenti nevet. 1951. június 21-én szűnt meg. (AIL 163/1923.)

Kertész Szegedi Vasárugyár. Báró Jósika (ma Jósika) u. 27. Kertész Izidor gyárát 1927. január 27-én jegyezték be a lajstromba, 1929. augusztus 27-én megszüntette gyári tevékenységét. (CIL 1/1927., AIL 25/1927., CGI 2712/1927.)

Richweisz János vas- és fémöntöde (később **alumínium öntöde** is). Cserzy Mihály u. 18. 1927. augusztus 17-én kapott iparengedélyt. 1949 decemberében államosították. (AIL 150/1927.)

Tóbiás Márton és Fiai vas és fémárugyár. Valéria (ma Bartók Béla) tér 9. 1928-tól Bódogh János u. 1. Tóbiás Márton 1874-ben kapott lakatos iparengedélyt. 1914. február 14-én fiát, Tóbiás Lajost, majd 1920-ban Tóbiás Bélát is bevonta műhelyébe. 1928. április 28-án vették fel a gyári nevet. 1951. július 25-én szűnt meg. (CGT 1611/1928., AIL 20/1914.)

Bornstein és Kiss épület- és géplakatos üzem. Cserzy Mihály u. 3. 1929. május 1-jén hozta létre Bornstein Dezső és Kiss Dávid, május 15-én kaptak iparengedélyt. 1931-ben Kiss Dávid kilépésével „**Bornstein Dávid épület- és géplakatosüzem**” lett. 1932. február 10-én megszűnt. (CGT 1637/1929., AIL 90/1929.)

Boschszolgálat Czucz és Csurgó gépjavitó üzem. Vitéz u. 19. Czucz Ferenc 1909-ben kapott lakatos, esztergályos iparengedélyt Fekete sas 21. sz. alatti műhelyéhez. 1930-ban Csurgó László is belépett a cégbe, a műhely felvette üzemi nevét, és a Vitéz utcába költözött. 1931-ben Csurgó László kiválásával „**Czucz Ferenc gépjavitó üzem**” néven folytatta tovább. 1951. július 27-én szűnt meg. (AIL 9/1909.)

Alföldi Gépjavitó- és Autókarosszériagyár, Hodács és Friedmann. Madách u. 16. 1931. február 16-án hozták létre Hodács János és Friedmann István. 1935. október 5-től „**Alföldi Gépjavitó és Autókarosszériagyár**” lett a neve. Október 22-én Hodács János kilépett a vállalkozásból, helyette Friedmann János felesége, Bonifert Anna vette át a tulajdonjogokat. 1949 decemberében államosították. (CGT 1667/1931., AIL 48/1931.)

Özv. vitéz Kállay Andrásné gyermekkocsi és vasbútor üzem. Kálvária sugárút 44. Kállay András 1919. január 8-án kapott iparengedélyt Kórház u. 9. sz. alatti lakatosműhelyéhez. 1936-os halála után özvegye, Szántó Ilona vette át a tulajdonjogokat, és költözött a Kálvária sugárútra. A vállalkozás valószínűleg ekkor vette fel üzemi nevét. 1947-ben a tulajdonost a Szegedi Népbíróság elítélte, az üzem megszűnt. (AIL 16/1919.)

Deák József és Kátai Testvérek kés-, acél-, fémárugyára. Cserzy Mihály u. 1. 1937. február 23-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1940. június 20-án megszűnt. (CIL 1/1937.)

Bolgár György István lánc- és vasipari tömegcikk gyára. Kossuth sugárút 29. Később Jakab Lajos u. 13. 1938. április 23-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1948-ban szűnt meg. (CIL 3/1938.)

Dr. Bárkányi Ferenc vas- és fémöntödéje. Külső Kálvária u. (ma Kálvária sugárút) 210. Bárkányi Ferenc 1931-ben nyitott géplakatos műhelyt, majd 1936-ban a vállalkozását a jelzett helyre telepítette át, s 1941. október 28-án vas- és fémöntödévé alakította át. A tulajdonos 1947 novemberében emigrált, ezután bérlők vették át az öntödét. 1949. december 28-án államosították. (Szegedi Vas- és Fémöntöde) AIL 219/1931., 82/1941., BIL 79/1936.)

Csurgó László autójavitó üzem. Kossuth Lajos sugárút 68. 1941-ben kapott iparengedélyt, 1949 decemberében államosították. (AIL 30/1941.)

Vörös József drótkerítés-, vaságy- és szitaáru üzem. Attila u. 5. 1921. március 3-án kapott iparengedélyt. Az 1940-es években üzemi nevet vett fel. 1952. december 31-én megszűnt. (AIL 179/1921.)

Kovács János késgyára. Ilona u. 6. 1944. április 24-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1948 után szűnt meg. (CIL 2/1944.)

15.5. Bőr-, szőr- és sörteipar / *Leather-bristle industry*

Kézművesek 1839/40.

Ábrahám István csizmadia Rókus 1465/2
Ábrahám János csizmadia Rókus 1154
Aichberger Mátyás csizmadia Palánk 2606
Árvay József csizmadia Felsőváros 512
Bálint Gergely csizmadia Alsóváros 3079
Bálint János csizmadia Felsőváros 328
Bálint József csizmadia Palánk 2183/9
Bálint Valentin csizmadia Palánk 1831
Balog András csizmadia Alsóváros 2509
Balog Imre csizmadia Alsóváros 2760
Balog Imre csizmadia Palánk 2495
Balog János csizmadia Felsőváros 493
Balog János csizmadia Felsőváros 975
Balog József csizmadia Palánk 2252
Balog József csizmadia Rókus 1389
Balog Mihály csizmadia Felsőváros 263/1
Balog Pál csizmadia Alsóváros 2967
Balog Sándor csizmadia Felsőváros 1025/1
Bátori Pál csizmadia Felsőváros 526
Betsei Ferenc csizmadia Felsőváros 644
Biatsi Antal csizmadia Felsőváros 914
Bódi Ferenc csizmadia Felsőváros 513
Bódi Péter csizmadia Felsőváros 1045
Bognár Jánosné csizmadia Rókus 1397/2
Bója József csizmadia Alsóváros 2541
Bokor Antal csizmadia Rókus 1444
Bokor György csizmadia Alsóváros 2549/1
Boros Pál csizmadia Felsőváros 687/1
Bottyán Ignác csizmadia Rókus 1397/3
Bottyán Mátyás csizmadia Palánk 159038
Börtsök József csizmadia Alsóváros 3003
Börtsök Pál csizmadia Alsóváros 2565/4
Busa Ferenc csizmadia Palánk 1604

Busa Pál csizmadia Palánk 2091
 Czákó Ferenc csizmadia Alsóváros 2294
 Csanádi János csizmadia Rókus 1552/2
 Császár Imre csizmadia Palánk 2060-2062
 Császár János csizmadia Palánk 2067
 Cseh János csizmadia Felsőváros 541
 Csikós Pálné csizmadia Alsóváros 2453
 Dani István csizmadia Rókus 1548
 Dániel Mihály csizmadia Palánk 2234
 Dantsits József csizmadia Alsóváros 2519
 Debretzenyi Ferenc csizmadia Alsóváros 2969/1
 Dugász András csizmadia Felsőváros 674
 Engi Ferenc csizmadia Palánk 2206
 F. Parasó Istvánné csizmadia Felsőváros 904
 Faludi János csizmadia Alsóváros 2563
 Farkas Antal csizmadia Palánk 1801
 Farkas Imre csizmadia Alsóváros 2763
 Farkas János csizmadia Alsóváros 2704
 Farkas József csizmadia Alsóváros 2667
 Farkas Mihály csizmadia Felsőváros 937
 Fekete János csizmadia Palánk 1972
 Fekete János csizmadia Palánk 2556/3
 Fráter András csizmadia Felsőváros 492
 Gabara Mátyás csizmadia Felsőváros 460
 Gabara Mátyás csizmadia Felsőváros 989
 Georgievits István csizmadia Palánk 1899
 Gergely Mihály csizmadia Felsőváros 237
 Gibitz János csizmadia Rókus 1215/25
 Gondák Miklós csizmadia Palánk 1971
 Gruber András csizmadia Alsóváros 3010
 Gyöngyösi György csizmadia Felsőváros 682
 Hajós Imre csizmadia Alsóváros 2546
 Hegedűs János csizmadia Palánk 2149
 Horváth István csizmadia Palánk 1685/2
 Horváth Mihály csizmadia Felsőváros 1091
 Ilovai Mihály csizmadia Palánk 1758
 Jakabb Mátyás csizmadia Palánk 2155/10
 Jakobovits Gergely csizmadia Rókus 1372
 Jerutsek Pál csizmadia Felsőváros 423
 Juhász István csizmadia Palánk 2039
 Kalánka György csizmadia Felsőváros 559
 Kardos Pál csizmadia Alsóváros 2969
 Kasza József csizmadia Palánk 1800
 Kecskeméti Antal csizmadia Palánk 1742/17
 Kéri István csizmadia Felsőváros 426
 Katona Pál csizmadia Alsóváros 2457
 Kéri Mátyás csizmadia Alsóváros 2909
 Kiss Antal csizmadia Alsóváros 2654/1
 Kiss Gáspár csizmadia Rókus 1339
 Kiss István csizmadia Alsóváros 2989
 Kiss János csizmadia Alsóváros 2935
 Kiss József csizmadia Felsőváros 405
 Kopasz György csizmadia Felsőváros 202
 Kopasz György csizmadia Felsőváros 789/2
 Kotsis István csizmadia Rókus 1483
 Kotsis József csizmadia Alsóváros 2275
 Kotsis Mihály csizmadia Palánk 2610
 Kotsis Vince csizmadia Felsőváros 171
 Kováts Illés csizmadia Alsóváros 2759
 Kováts József csizmadia Rókus 1323/1
 Kováts Mihály csizmadia Felsőváros 454
 Kováts Mihály csizmadia Palánk 2247
 Krizsa József csizmadia Felsőváros 1084
 Krizsanitz János csizmadia Palánk 2241
 Laskovits Albert csizmadia Palánk 2129
 Laskovits Imre csizmadia Palánk 2128
 Lavner Antal csizmadia Felsőváros 635
 Lévai Ferenc csizmadia Felsőváros 508
 Lótos Ferenc csizmadia Felsőváros 638/2
 Lótos Ferenc csizmadia Felsőváros 677/1
 Magyar Ferenc csizmadia Rókus 1441/3
 Magyar Imre csizmadia Rókus 1551
 Magyar János csizmadia Palánk 2017
 Márkus István csizmadia Palánk 2394/1
 Márton István csizmadia Palánk 2086
 Mellis István csizmadia Felsőváros 497
 Mihálykovits Lőrinc csizmadia Palánk 1742/55
 Mitók Pál csizmadia Felsőváros 1027
 Molnár Imre csizmadia Felsőváros 316
 Nagy Ágoston csizmadia Palánk 2082
 Nagy Balázs csizmadia Palánk 1664/2
 Németh János csizmadia Rókus 1202
 Nemtsák György csizmadia Felsőváros 782
 Novák György csizmadia Palánk 1837
 Nyári Antal csizmadia Alsóváros 2665
 Nyári János csizmadia Palánk 1630

Nyári Sándor csizmadia Palánk 2552
 Oravetz Mihály csizmadia Alsóváros 2520
 Ország József csizmadia Alsóváros 2940
 Palotás Dömötör csizmadia Felsőváros 870
 Palotás János csizmadia Alsóváros 3001
 Papp Antal csizmadia Felsőváros 531
 Papp Antal csizmadia Palánk 2022
 Papp Ignác csizmadia Palánk 1949
 Papp István csizmadia Palánk 2126
 Papp Mihály csizmadia Alsóváros 2764
 Parasó János csizmadia Felsőváros 380
 Paulevits Józsefné csizmadia Alsóváros 2775
 Péntek János csizmadia Alsóváros 2336
 Pituer (?) Josef csizmadia Felsőváros 56
 Privári András csizmadia Palánk 2005
 Privári Gergely csizmadia Palánk 1922
 Privári Mátyás csizmadia Palánk 2006
 Privári Pál csizmadia Palánk 2040
 Radványi Ferenc csizmadia Rókus 1463/2
 Raukász József csizmadia Rókus 1323
 Révész János csizmadia Alsóváros 2690
 Rigó János csizmadia Alsóváros 2666/1
 Rigó Mátyásné csizmadia Alsóváros 2770
 Rokosinyi Antal csizmadia Alsóváros 2785
 Salga József csizmadia Felsőváros 935
 Scheffer Ferenc csizmadia Felsőváros 470-471
 Seffer Márton csizmadia Felsőváros 890
 Sibits Józsepha csizmadia Palánk 1788/1
 Simon Ferenc csizmadia Palánk 2605
 Somodi Márton csizmadia Palánk 2191/119
 Singlédi Györgyné csizmadia Alsóváros 2687-2688
 Singlédi János csizmadia Alsóváros 2593
 Straub Ernest csizmadia Alsóváros 2520
 Sümegi József csizmadia Palánk 2002
 Sümegi Pál csizmadia Felsőváros 453
 Szabó Antal csizmadia Alsóváros 2542
 Szabó Imre csizmadia Palánk 1590/46
 Szabó János csizmadia Alsóváros 3010
 Szabó Mihály csizmadia Alsóváros 2633/9
 Szabó Pálné csizmadia Felsőváros 641
 Szabó Péter csizmadia Felsőváros 1118
 Szakál Ferenc csizmadia Felsőváros 745
 Szalma Ferenc csizmadia Rókus 1484
 Szántó Pál csizmadia Rókus 1504
 Szebenyi Antal csizmadia Palánk 2071
 Szekeres József csizmadia Alsóváros 2645
 Szíjártó István csizmadia Rókus 1427
 Szőgi József csizmadia Felsőváros 208
 Szőke Rókus csizmadia Palánk 1603
 Sztankó Antal csizmadia Felsőváros 505/2
 Sztankó Imre csizmadia Felsőváros 505
 Szűcs András csizmadia Alsóváros 2547
 Szűts Pál csizmadia Rókus 1445/1
 Takáts Ferenc csizmadia Felsőváros 199
 Takáts József csizmadia Felsőváros 936
 Tápai István csizmadia Felsőváros 844
 Tarnai József csizmadia Palánk 2502
 Tóth György csizmadia Felsőváros 1039
 Tóth János csizmadia Felsőváros 527
 Tóth József csizmadia Alsóváros 2580
 Törő József csizmadia Palánk 2183/14
 Törteli László csizmadia Felsőváros 572
 Trentsényi Péter csizmadia Palánk 2422
 Trukkel Josef csizmadia Felsőváros 483
 Trukkel József csizmadia Rókus 1441
 Trutskó Antal csizmadia Rókus 1270/1
 Tuksa János csizmadia Felsőváros 867
 Tuksa János csizmadia Felsőváros 965
 Undi István csizmadia Felsőváros 1022
 Vajdovits István csizmadia Alsóváros 2740
 Vajdovits János csizmadia Palánk 2171
 Valkay József csizmadia Felsőváros 168
 Váradi József csizmadia Felsőváros 383
 Váradi Mátyás csizmadia Felsőváros 350/1
 Váradi Sándor csizmadia Felsőváros 791
 Vékes György csizmadia Rókus 1567/12
 Verbász János csizmadia Alsóváros 2711
 Vida Ferenc csizmadia Alsóváros 2933
 Zaják János csizmadia Palánk 1952
 Zombori Antal csizmadia Rókus 1372/2
 Zombori János csizmadia Alsóváros 3006
 Zombori József csizmadia Alsóváros 2531
 Zombori Pálné csizmadia Alsóváros 2751
 Zsarkó Imre csizmadia Palánk 2191/30
 Zsarkó János csizmadia Palánk 2073
 Zsarkó József csizmadia Palánk 1597/1

Babtsányi András varga Palánk 2615
 Bali János varga Palánk 2031
 Bali János varga Palánk 2603/1
 Bali József varga Palánk 2603
 Bátori István varga Felsőváros 501
 Benyák György varga Felsőváros 536
 Dékány Mihály varga Palánk 2610
 Dobos József varga Felsőváros 533
 Hubert György varga Felsőváros 452
 Kálmán Ferenc varga Felsőváros 539
 Kálmán Imre varga Felsőváros 470-471
 Kálmán József varga Felsőváros 470-471
 Kemes (?) József varga Felsőváros 525
 Masa János varga Palánk 2141
 Mészáros György varga Palánk 2607
 Mutsi Ferdinánd varga Felsőváros 386
 Mutsi József varga Palánk 2239
 nemes Klivinyi János varga Felsőváros 477
 nemes Mihályfi Ferenc varga Palánk 2142
 Németh János varga Palánk 1654
 Ónozó József varga Palánk 2140
 Sebők János varga Palánk 1742/36
 Skultéty Józsefné varga Palánk 2556
 Szabó Sebestyén varga Felsőváros 642
 Szalai József varga Felsőváros 651
 Szalay József varga Felsőváros 523
 Szekerke József varga Palánk 2032
 Szekerke József varga Palánk 2608
 Szilágyi Balázs varga Palánk 1979-1981
 Takáts Ferenc varga Felsőváros 527
 Temesvári Mihály varga Felsőváros 649

Gurgli Mihály nyerges Palánk 1742/7
 Herbik Mihály nyerges Rókus 1455
 Kainitz Josef nyerges Palánk 1669

(nemes) Somogyi Istvánné szíjgyártó Felsőváros 811
 Kiss János szíjgyártó Felsőváros 524
 Kiss János szíjgyártó Palánk 1662/2
 Lábdí István szíjgyártó Felsőváros 804
 Viski János szíjgyártó Palánk 2095

Konrád János cipős Palánk 1720
 Lexa János cipős Palánk 1752/1
 Stadler János cipész Felsőváros 883/1
 Szokolovits N(enad?) cipős Palánk 1898/1
 Kattzenmajer Jakab suszter Palánk 1644
 Maszkán József suszter Palánk 1649/2

Hablinger Györgyné sarus Palánk 1666
 Ifj. Heszler Ferenc sarus Palánk 1722
 Keintz Simon sarus Palánk 1680
 Lábdí Mihály sarus Palánk 1802
 Landetzki István sarus Palánk 1791
 Lemle Eleonóra sarus Palánk 1791
 Ludvich Gáspár sarus Palánk 1696
 Teszler András sarus Palánk 1702

Horváth Vince kefekötő Palánk 1666

Junken János kesztyűs Palánk 1843

Gyáripar / Industrial production

Scheinberger Antal és Popper Mór bőrgyára. Zsótér u. 5. 1884. július 1-jén alakult. A Popper család 1899-ben kiszállt az üzletből, ezután változatlan néven egyéni cékként működött az 1940-es évek elejéig. (CGT. 163/1884.)

Szegedi Ipartestület Bőripari Szakosztálya nyersanyag szövetkezete. Horváth Mihály u. 7. Az 1891. augusztus 27-én alakult kereskedelmi szövetkezet 1899. július 6-én a **Szegedi Ipartestület Bőripari Szövetkezete, mint az OKH. tagja** nevet vette fel és kezdett ipari tevékenységbe. A vállalkozás 1905. április 28-tól a **Szegedi Bőripari Szövetkezet, mint az OKH. tagja** nevet viselte. Az 1930-as évek elején szűnt meg. (CGT 261/1891.)

Winter Ármin és neje (Seifman Mina) kefe és meszelőgyára. Fodor u. 8. Később Kossuth L. sugárút 109. 1903. február 26-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. Az 1883-ban alapított kefekötőüzemből fejlődött ki. 1908-ban Winter Géza is belépett a vállalkozásba. 1918. május 29-től **„Winter Á. és Társa Első Szegedi Mechanikai Kefegyár Rt.”** néven folytatta a tevékenységét. 1949 decemberében államosították. (CIL 2/1903., 6/1908., CGT 516/1903., 982/1918)

Stiglitz Bertalan kefe- ecset- és meszelőgyára. Zákány u. 48. 1904. február 4-én jegyezték be a gyáripari lajstromba, 1907. március 3-án szűnt meg a gyári tevékenység. (Kisiparosként folytatta.) (CIL 1/1904., AIL 19/1904.)

Nemes Laura és társa (Virág Károly) kefe- ecset-és meszelőgyára. Laudon (ma Mikszáth Kálmán) u. 22. 1904. november 15-én jegyezték be a gyári-

pari lajstromba. 1905-től a gyár a **„Délmagyarországi kefe-, ecset- és meszelőgyár”** nevet vette fel, de nem sokkal később megszűnt. (CIL 3/1904., AIL 150/1904.)

Első Szegedi Cipő-, Csizma-, és Papucstermelő Szövetkezet. Római körút 22. 1907. szeptember 12-én alakult, december 31-én jegyezték be a cég-bíróságon. Később a **„Cipőiparosok Egyesült Szövetkezete”**, majd a **„Kisiparosok Egyesült Cipőipari Szövetkezete”** nevet kapta. 1949-ben az **„Első Szegedi Cipész Kisipari Termelő Szövetkezet”**-ként működött tovább. (CGT 656/1907., AIL 41/1908., 34/1918., 11/1936.)

Sándor Hugó szegedi cipő-, csizma- és papucsgyára. Korona (ma Hajnóczy) u. 17. 1910. november 11-én jegyezték be a gyáripari lajstromba, 1911. január 10-én megszűnt a gyári minősítése, cipész kisiparosként folytatta. (CIL 9/1910., AIL 183/1910.)

Első szegedi villanyerőre berendezett cipő ipartelep, Metzger Péter. Szentháromság u. 60. Metzger Péter 1894. október 16-án kapott cipész iparendélyt. Műhelyét 1913-ban a fenti néven teleppé alakította át. 1943. október 28-án szűnt meg. (AIL 84/1894.)

Első Szegedi Bakancskészítő Szövetkezet. Bécsi körút 26. 1916. szeptember 16-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1919. január 1-jén szűnt meg. (CIL 3/1916., AIL 43/1916.)

Miskolci Cipőgyár. Római körút 21. Első Szegedi Cipő-, Csizma-, és Papucstermelő Szövetkezet egyes tagjai alapították. Az 1918. február 23-án kapott iparendélyt. 1924. augusztus 15-én szűnt meg. (AIL 9/1918.)

Szegedi Kefekötő Munkások Termelő Szövetkezete. Fodor (ma Juhász Gyula) u. 35. 1921-ben Boldogasszony sugárút 3. 1920. január 15-én kapott iparendélyt, 1921. november 23-án egyesült a Szegedi Kádármunkások Termelő Szövetkezetével. (CGT 1069/1920.)

Koczor Gyula és társa kefegyára. Kálvária u. (ma Kálvária sugárút) 25. Később Berlini krt. 26/B. Koczor Gyula 1918. április 17-én kapott iparendélyt. Még abban az évben a vállalkozásba belépett Freischberger Mihály, 1919-ben pedig Schweiger József, s ekkor vették fel a jelzett cégnevet, és feltehetőleg ekkor alakultak gyárrá. 1925. október 30-án megszűnt. (AIL 44/1918.)

Szegedi Cipésziparosok Termelő Szövetkezete. Csongrádi sugárút 9. 1920. február 15-én alakult, június 21-én kapott iparendélyt. 1923. július 2-án megszűnt. (CGT 1075/1920., AIL 144/1920.)

Vénus Cipőgyár, Szánthó és társai. Kölcsey u. 1. és 12. 1920-ban május 20-án kapott iparendélyt. Tulajdonosai Szánthó Lajos, Gaszl József, Menning Miksa, Szabó Mihály Venig Gyula, Szögi Zoltán voltak. 1927-ben egyéni cég lett. 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (CGT 1093/1920., AIL 107/1920.)

Szegedi Cipőgyár Rt. Petőfi Sándor sugárút 45. Később Dugonics tér 12. 1921. február 26-án alakult, április 5-én kapott iparendélyt. 1927. október 31-én megszűnt. (CTG 1211/1921., AIL 78/1921.)

Orion Bőrgyár Rt. Háló u. 7. 1921. szeptember 28-án alakult, október 14-én kapott iparendélyt. A bőrfeldolgozási tevékenységén kívül 1931-ben szandálgyártásra, majd néhány hónappal később cipőgyártásra is engedélyt kapott. 1947. december 4-én állami tulajdonba került. (CGT 1247/1921., AIL 255/1921., CIL 1/1931., 3/1931.)

„Record” cipőüzem, Mészáros Ambrus. Szentháromság u. 39. Mészáros Ambrus 1919. január 16-án kapott cipész iparendélyt 1921-ben műhelyét a jelzett helyre költözve üzemmé alakította át. 1926-ban megszűnt. (AIL 44/1919., 240/1921.)

Rekord Cipőgyár Rt. Báró Jósika (ma Jósika) u. 1. Később Petőfi Sándor sugárút 29. 1921. október 31-én alakult. 1921. december 6-án a **„Modern Cipőgyár Rt.”** nevet vette fel. 1922. szeptember 22-én a tulajdonosok elhatározták a társaság felszámolását, és eladták a gyárat. A gyár ezután **„Modern Cipőgyár, Lajos Sándor”** néven működött, amelyet 1923. március 6-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1924. július 7-én szűnt meg. (CGT 1256/1921., AIL 267/1921 CIL 1/1923., AIL 58/1923.)

Vajda H. és társa kefegyár. Löw Lipót u. 19. Vajda (Weisz) Sámuel 1901. november 21-én kapott iparendélyt kefeárusításra. Ismeretlen időpontban kefe- és ecsetkészítéssel is foglalkozni kezdett, s műhelyét az 1920-as évek elejére a fenti néven gyárrá fejlesztette. 1923. július 15-től a **Délmagyarországi Mechanikai Kefe-, Ecset- és Meszelőgyár** nevet vette fel, miután az azonos nevű részvénytársaság vette át működtetését. A gyár ellen 1926. március 13-án csődeljárási indult, ami miatt 1934. április 22-én megszűnt. (DIL 103/1901., CGT 1405/1923., AIL 152/1923.)

Első Szegedi Bőrruhagyár, Molnár és Csordás. Sajka u. 14. Később Szent Miklós u. 7. Csordás Sándor 1918-ban kapott iparendélyt bőrruhakészítésre. 1922-ben Molnár Imre is betársult, cégük március 24-én kezdte meg működését és gyárrá alakult. 1923. február 13-án Molnár Imre kivált, s a gyár **Első Szegedi Bőrruhagyár, Csordás Sándor** nevet vette fel. 1953-ban nyilvánították megszűntnek. (CGT 1301/1922., CGI 650/1948.)

Gála Cipőipari Szövetkezet. Zákány u. 20. 1922. december 22-én kezdte működését, 1923. január 10-én kapott iparendélyt. 1924. március 20-án indult felszámolást követően 1925. június 21-én megszűnt. (CGT 1366/1923., AIL 5/1923.)

Plutó Cipőüzem, Graszner Gyula. Petőfi (ma Dózsa György) u. 8. Graszner Gyula 1921. november 2-án kapott cipész iparendélyt, de néhány hét múlva a vállalkozás a fenti nevet vette fel, amely 1922. február 24-én meg is szűnt. (AIL 281/1921.)

Világ Cipőgyár. 1923-tól Szent István tér 23. 1923-tól Iskola (ma Oskola) u. 2. 1924-től Vaspálya u. 4. Jankó Lajos 1921-ben kapott cipész iparendélyt. 1923-ban a vállalkozásba Klein Károly, Aszódi Adolf és Bíró Dezső is beléptek, s ekkor alakultak a fenti néven gyárrá, 1924. márciusban új tu-

lajdonosoké lett, de a gyár 1924. május 1-jén megszűnt. (AIL 136/1921., 9/1924.)

Gála Cipőipari Rt. Kossuth Lajos sugárút 27. Később Felső Tisza-part 6. 1924. március 1-jén alakult, augusztus 30-án kapott iparendélyt. 1924-től az „**Alföldi Cipőipari Rt.**” nevet vette fel. 1950. december 2-án szűnt meg. (CGT 1462/1924. AIL 174/1923.)

Győry Gyula és Fiai ecset-, meszelő- és mechanikai kefégyára. Berliini körút 8. Berliini krt. 38. 1945-től Berliini krt. 4. Győry Gyula 1896. május 30-án kapott kefékötő iparendélyt. A műhelyét 1925-ben a fenti néven gyárrá alakította át. Fiai az 1930-as évek elején önállóvá váltak, ezért 1937-ben a vállalkozás a „**Győry Gyula és neje (sz. Milisch Mária) kefégyára**” nevet vette fel, amelyet december 25-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1949 decemberében államosították. (CIL 4/1937., AIL 42/1896.)

Zsurkó János cipőgyára. Kossuth Lajos sugárút 6. 1932-től Vadász u. 2/B, Zsurkó János 1916. november 29-én kapott cipész iparendélyt. Műhelyét az 1930-as évek gyárrá fejlesztette, 1932-től „**Grácia cipőgyár**” néven. 1948. február 20-án a Szegedi Uzsorabíróóság 8 évre ítélte, és az iparendélyét elvonták. (AIL 57/1916.)

Pátia Cipőgyár. Attila u. 19. Pollák Sámuel tulajdonos Hódmezővásárhelyről telepítette át a gyárát, 1932. október 20-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1948. július 15-én szűnt meg. (CIL 1/1932., AIL 212/1932.)

Első Szegedi Cipő és Bőripari Vállalat, Szűcs Emil. Római körút 21. 1934. január 13-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1935. augusztus 16-án a tulajdonos eladta. (CIL 1/1934.)

Hódy János cipőgyár. Lengyel u. 26. Hódy János 1931. szeptember 19-én kapott cipészipari és kereskedési engedélyt. Műhelyét 1934. november 3-án a fenti elnevezéssel szervezte át gyárrá. 1935. november 1-jén a gyáripari tevékenységet befejezte (később kisipari tevékenységet folytatott csak), cipőkereskedése 1950. január 7-én szűnt meg. (DIL 99/1931., AIL 93/1931., 168/1936.)

Első Szegedi Cipőgyár Kft., Szittner János. Római körút 21, 1942-től Klauzál tér 2. 1935. augusztus 16-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1949-ben állami tulajdonba került. (CIL 3/1935.)

Szeged Első Papucsmesterei Papucsiartelepe kft. Csendes u. 16. 1938-tól Tisza Lajos körút 98. 1937. augusztus 13-án alakult, 1938. február 20-án indult felszámolási eljárás következtében 1940. szeptember 23-án szűnt meg. (CGT 1773/1937., AIL 85/1937.)

Délvidéki Bőripari Közszállítási Szövetkezet cipő-, papucs- és csizmagyára. Horthy Miklós (ma Dózsa György) u. 11. 1937. október 8-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1949-ben nem gyakorlás miatt megszűntnek nyilvánították. (CIL 2/1937., DIL 183/1937.)

Délmagyarországi Cipőgyár Rt. Berliini körút 7. 1938. július 9-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1948 márciusában állami tulajdonba került. (CIL 6/1938.)

Szegedi Papucs Házicipőipar, Jávör és Nágel. Tulajdonosok: Jávör Péter és Nágel István. Gr. Apponyi Albert (ma Oskola) u. ?. 1939-től Kálvária sugárút 5. 1938. július 22-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1945-ben a „**Póló Cipőgyár, Jávör és Nágel**”, 1946-ban a „**Póló Cipőgyár Nágel és Jávör**” nevet vette fel. 1948. október 6-án megszűnt. (CIL 7/1938.)

Szegedi Cipőipari Szövetkezet. Kossuth Lajos sugárút 9. Később 36. 1939. június 20-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1949. október 29-én megszűnt. (CIL 3/1939.)

Baross Cipő-, és Bőripari Szövetkezet. Kígyó u. 4. 1940. április 2-án jegyezték be a gyáripari lajstromba, 1947. július 18-án szűnt meg. (CIL 3/1940.)

Szegedi Cipészek Termelő és Értékesítő Szövetkezete. Barát u. 21. 1943-tól Petőfi Sándor sgt. 14. 1941. június 15-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1945-ben a **Szegedi Cipészipari Szövetkezet** nevet vette fel. Az 1950-es évek elején megszűnt. (CIL 3/1941.)

Columbia cipőüzem, Alth Károly. Gróf Apponyi Albert (ma Oskola) u. 3. Később Petőfi Sándor sugárút 14. 1938 előtt csak cipőkereskedéssel foglalkozott. 1938-ban kapott ipari tevékenységre engedélyt, mint a budapesti főüzemének fiókja. 1943-ban budapesti főtelepét megszüntette, a szegedit kizárólagosan önállósította. 1948. november 15-én iparendélye népbíróósági elítélés miatt megszűnt. (DIL 76/1933., AIL 21/1938.)

Rekord cipőüzem, Takács István. Lengyel u. 30. Takács István 1921. október 9-én kapott iparendélyt, vállalkozását 1942-ben a fenti néven üzemé fejlesztette. 1952. augusztus 20-án szűnt meg az engedélye. (AIL 264/1921.)

15.6. Faipar / Woodworking industry

Kézművesek 1839/40.

(nemes) Klivinyi József asztalos Rókus 1320
Bálint Antal asztalos Palánk 1743/2
Faragó János asztalos Felsőváros 518
Fogas Imre asztalos Palánk 1612
Füredi József asztalos Rókus 1443
Grün Josef asztalos Palánk 1597/4
Hautzel József asztalos Palánk 2553
Ifj. Babartzi István asztalos Alsóváros 2957
Juhász Pál asztalos Felsőváros 752/1
Kabók József asztalos Felsőváros 332
Kabók Péter asztalos Felsőváros 832
Lovászi Károly asztalos Palánk 1947

Mihálykovits György asztalos Felsőváros 525

Misinger Márk asztalos Felsőváros 883/2

Nagy József asztalos Felsőváros 792

Nagy Pál asztalos Palánk 1840-1841

Némedi József asztalos Palánk 1817

Ónozó János asztalos Palánk 2191/6

Pesti József asztalos Felsőváros 824

Pórer Josef asztalos Felsőváros 829

Prilmán János asztalos Palánk 1681/2

Réh Ferenc asztalos Felsőváros 491

Reiter József asztalos Palánk 1755

Rózsa Márton asztalos Felsőváros 909

Sismis János asztalos Palánk 2561

Straub Jánosné asztalos Alsóváros 3112

Szabados György asztalos Palánk 2047

Szabó Antal asztalos Felsőváros 227

Szabó Mihály asztalos Rókus 1552/4

Szűts Antal asztalos Felsőváros 813

Talpas István asztalos Palánk 1742/34

Vankó Pál asztalos Palánk 2175-2176

Varga Vendel asztalos Palánk 1742/29

Vastag István asztalos Alsóváros 2571 (lehet, hogy 1 felesleges)

Akker Mihály ács Rókus 1441/2

Báda János ács Rókus 1586

Braustetter Ferenc ács Palánk 1976-1977

Busa Pál ács Rókus 1387

Fonyó István ács Rókus 1302/2

Halál Antal ács Rókus 1567/7

Halál Jakab ács Palánk 1590/11

Heszler Ferenc ács Palánk 1722

Horváth Jakab ács Palánk 1590/38

Horváth Mihály ács Palánk 1604

Horváth Pál ács Palánk 2191/120

Kasza József ács Palánk 1615

Komótsin Mihály ács Palánk 1590/31

Méhész Pál ács Palánk 1612/1

Miklós Mihály ács Rókus 1397/5

Nagy György Mátyás ács Palánk 1590/30

Nagy Mátyás ács Rókus 1542

nemes Szegő János ács Rókus 1567/17

Nepper Ignác ács Palánk 1646

Saller Mihály ács Rókus 1365

Stadler József ács Palánk 1750

Szabó József ács Rókus 1291

Szeidlmaier Péter ács Palánk 1600

Tompai Sándor ács Palánk 1627-1628

Valkovits József ács Rókus 1353

Vetsernyés József ács Rókus 1523/1

Vlasits Mihály ács Rókus 1296

Ábrahám Ferenc super Alsóváros 2871

Ábrahám Ferenc super Palánk 2191/58

Ábrahám József super Alsóváros 2510

Ábrahám József super Alsóváros 2625

Ábrahám Pál super Palánk 2191/58

Babszki József super Palánk 2497

Bárkányi Antal super Palánk 1997

Berta István super Felsőváros 389/1

Börtsök Antal super Palánk 2216

Dobó Ferenc super Alsóváros 2287

Domonkos János super Palánk 2250

Dótz Lukács super Felsőváros 534

Fülöp János super Palánk 1597/5

Heim Józsefné super Palánk 1815

Juhász Mihály super Alsóváros 2788

Kasza István super Palánk 2486/1

Kiss Márton super Felsőváros 280

Kiss Péter János super Alsóváros 2926

Kotsis István super Alsóváros 2287

Mészáros Ferenc super Felsőváros 146

Móra István super Palánk 2353

nemes Zsufa János super Palánk 2253

Nyári Mihály super Alsóváros 2924

Ökrös János super Felsőváros 428

Ökrös József super Felsőváros 429

Ördög Antal super Alsóváros 2289

Szabó György super Palánk 1997

Szekeres György super Alsóváros 2308

Szekeres Mihály super Alsóváros 2308

Szűts József super Palánk 2501

Terhes Ferenc super Felsőváros 177

Terhes József super Felsőváros 460/3

Vajda Mihály super Palánk 2254

Visnyei János super Alsóváros 2261/24

Vőneki József super Alsóváros 2588

Ábrahám József faragó Felsőváros 426/1
 Ábrahám Tanács József faragó Alsóváros 2994
 Ádok István faragó Rókus 1567/16
 Áts János faragó Felsőváros 1030
 Babartzi Antal faragó Palánk 2008/2
 Babartzi József faragó Palánk 2611
 Bakatsi György faragó Felsőváros 1107
 Batori József faragó Palánk 2191/17
 Batsó József faragó Palánk 1993
 Bezdány Antal faragó Rókus 1420
 Bitó György faragó Felsőváros 720/4
 Borbola Antal faragó Felsőváros 224/3
 Borbola Illés faragó Felsőváros 223/1
 Borbola János faragó Felsőváros 249
 Borbola József faragó Felsőváros 43/1
 Börötz János faragó Rókus 1568
 Börötz József faragó Palánk 1590/5, 1590/10
 Börtsök András faragó Alsóváros 2582
 Börtsök József faragó Alsóváros 2544
 Börtsök Mátyás faragó Palánk 2017
 Börtsök Mihály faragó Alsóváros 2517
 Czene Imre faragó Felsőváros 443
 Csányi András faragó Felsőváros 389
 Császár Antal faragó Alsóváros 2324
 Császár János faragó Alsóváros 3013
 Csatló Antal faragó Palánk 1590/3
 Csikós Ferenc faragó Alsóváros 2916
 Csillag József faragó Alsóváros 2311/1
 Csiszár Antal faragó Alsóváros 2565/1
 Csiszár József faragó Palánk 1991-1992
 Csombai József faragó Rókus 1215/18
 Csonka Ferenc faragó Palánk 2230/1
 Csóti Ferenc faragó Alsóváros 2633/3
 Csóti Mihály faragó Alsóváros 2301
 Dávid Ferenc faragó Felsőváros 571
 Dávid György faragó Felsőváros 344
 Dávid István faragó Felsőváros 575
 Dékány Antal faragó Felsőváros 184
 Dobó Antal faragó Alsóváros 2447
 Dobó József faragó Alsóváros 2469
 Dunai Mátyás faragó Alsóváros 3060
 Etsedi Ferenc faragó Felsőváros 433
 Fajka János faragó Palánk 1991/7
 Farkas Pál faragó Alsóváros 2635
 Fekete Cseh Péter faragó Palánk 2191/153
 Fodor Antal faragó Alsóváros 2695
 Fodor Ferenc faragó Alsóváros 2696
 Fogas József faragó Rókus 1361
 Für János faragó Rókus 1504/2
 Für Mihály faragó Rókus 1353
 Gera József faragó Felsőváros 397
 Gombai Mihály faragó Rókus 1135/1
 Gombkötő István faragó Palánk 2062
 Gombkötő István faragó Palánk 2384
 Gombkötő Mihály faragó Palánk 2420/4
 Hábel Antal faragó Palánk 1590/47
 Hajagos Mihály faragó Felsőváros 664
 Hajdú Antal faragó Felsőváros 441
 Hajós Mihály faragó Alsóváros 2533
 Hajós Mihály faragó Palánk 2009
 Halász András faragó Alsóváros 2757
 Halász János faragó Alsóváros 2737
 Halász János faragó Palánk 2100
 Id. Dobó János faragó Alsóváros 2956
 Ifj. Gábris József faragó Rókus 1399
 Ifj. Dobó János faragó Alsóváros 2956
 Ifj. Kónya István faragó Rókus 1170
 Jakabb Pál faragó Palánk 590/58
 Jenei Antal faragó Palánk 2104
 Karkó Szendrei Pál faragó Alsóváros 2899
 Kéri István faragó Felsőváros 418
 Kéri Imre faragó Palánk 2173
 Kéri Mihály faragó Palánk 2612
 Kispéter János faragó Alsóváros 2467
 Kispéter János faragó Felsőváros 661
 Kiss Agótsi János faragó Alsóváros 2849
 Kiss János faragó Felsőváros 705
 Kiss József faragó Felsőváros 381
 Komótsin Lukács faragó Palánk 1590/31
 Kormos Pál faragó Alsóváros 2652
 Kószó Ferenc faragó Palánk 2554
 Koszorús Ferenc faragó Rókus 1177/2
 Kun József faragó Rókus 1161
 Lakatos Sándor faragó Alsóváros 2662
 Lasantz József faragó Alsóváros 3012
 Lengyel János faragó Rókus 1344/2

Lippai Antal faragó Felsőváros 868
 Lőrík János faragó Felsőváros 1016
 Magyar Pál faragó Alsóváros 2565
 Molnár János faragó Palánk 2066
 Nagy Ferenc faragó Palánk 2155/16
 Nagy György faragó Felsőváros 93
 Nagy Haska Mátyás faragó Alsóváros 2435
 Nagy Haska Pál faragó Alsóváros 2438
 Nagy Imre faragó Felsőváros 444
 Nagy János faragó Felsőváros 942/2
 Nagy Mihály faragó Palánk 2159
 Nagy Pál György faragó Palánk 2029-2030
 Nagy Péter faragó Felsőváros 506
 Négyökrű Ferenc faragó Alsóváros 2735
 Németh István faragó Felsőváros 593
 Ökrös Ferenc faragó Felsőváros 440
 Ökrös Imre faragó Palánk 2476
 Ökrös István faragó Felsőváros 183, Felsőváros 272
 Ökrös József faragó Felsőváros 444
 Ökrös József faragó Palánk 2020
 Ördög András faragó Alsóváros 2267
 Pálffy Gergely faragó Palánk 1991/5
 Papp István faragó Alsóváros 2947
 Papp János faragó Rókus 1163
 Papp Mátyás faragó Alsóváros 2748
 Pintér Ferenc faragó Palánk 2038
 Pintér Ignác faragó Rókus 1178/4
 Pintér János faragó Palánk 2037
 Pintér Rózsa faragó Palánk 1995/1
 Rátz János faragó Alsóváros 2970
 Révész István faragó Alsóváros 2860
 Sándor József faragó Alsóváros 2633/3
 Sándor Péter faragó Alsóváros 2636, Alsóváros 2658
 Sárosi Ferenc faragó Felsőváros 211, Felsőváros 433/1
 Savanya János faragó Alsóváros 2950
 Savanya Mihály faragó Alsóváros 2717
 Simon Pál faragó Palánk 2191/167
 Szabó János faragó Palánk 1996
 Szalma József faragó Felsőváros 924
 Szár Márton faragó Felsőváros 361
 Száraz Antal faragó Alsóváros 2694
 Szarvák György faragó Alsóváros 2717/2
 Szegi Mihály faragó Palánk 2556/6
 Szekeres Simon faragó Alsóváros 2728
 Sziráki János faragó Palánk 1590/20
 Szőgi János faragó Alsóváros 2464
 Szöllősi István faragó Rókus 1181
 Szöllősi József faragó Rókus 1169
 Szöllősi Márton faragó Rókus 1203
 Szűts József faragó Rókus 1192
 Szűts József faragó Rókus 1195/2
 Takáts János faragó Felsőváros 1113
 Tóth Antal faragó Felsőváros 719
 Varga János faragó Palánk 2191/159
 Vass József faragó Rókus 1137/2
 Vátzi István faragó Rókus 1391
 Vlasits Illés faragó Rókus 1307/3
 Vlasits Péter faragó Rókus 1584/24
 Vőneki Ferenc faragó Alsóváros 3011
 Vőneki István faragó Alsóváros 2746
 Vőneki István faragó Palánk 2392
 Vőneki János faragó Alsóváros 2641
 Vőneki János faragó Palánk 2399
 Vőneki József faragó Palánk 2165
 Vőneki József faragó Palánk 2248

Bellér Péter bognár Rókus 1550
 Bitzók Antal bognár Alsóváros 2459
 Burger Antal bognár Palánk 1743
 Csikós György bognár Felsőváros 858
 Fisser András bognár Felsőváros 910
 Havron József bognár Alsóváros 2525
 Hegedűs István bognár Felsőváros 953
 Horváth Márton bognár Palánk 1655/2
 Joó Mihály bognár Felsőváros 343
 Kádár László bognár Palánk 2042
 Megyeri György bognár Felsőváros 745
 Reizner Antal bognár Palánk 1665
 Reizner János bognár Palánk 1664/2
 Sultz Josef bognár Palánk 1741/1
 Tumó Pál bognár Rókus 1501

Arnold Miklós kádár Palánk 1658
 Boldizsár János kádár Palánk 1742/35
 Derflinger Ferenc kádár Palánk 2490/1
 Derflinger János kádár Palánk 2081

Götz János kádár Rókus 1553/2
Pheilschifter András kádár Palánk 1762
Pheilschifter János kádár Felsőváros 836
Ruff József kádár Felsőváros 509
Szálinger Antal kádár Palánk 1681

Gyáripár / Industrial production

Papp István és Löwy Sámuel gőzfűrészgáza. Újszeged Erzsébetváros. 1881-től Csanádi u. 1. 1869 novemberében alapították. 1876-ban már Löwy (Ligeti) Sámuel és társa néven jegyezték be a cégbíróságon, 1875. szeptember 3-tól már Löwy Ármin a tulajdonostárs. 1881-ben Löwy Herman belépett a cégbe, 1884-ben Löwy Sámuel kiszállt. Ezután a fűrészgyár „**Löwy Hermann és társa (Löwy Adolf) gőzfűrészgáza**” néven üzemelt. A változásokat 1884. augusztus 28-án jegyezték be a cégbíróságon. 1894-ben meghalt Löwy Hermann, ekkor Löwy Jakab, aki 1896-ban Kolozs Jenőre magyarosította a nevét, belépett a vállalkozásba. Az iparigazolványt 1897. március 24-én adták ki neki. Kolozs Jenő 1903. november 16-án meghalt, ekkor néhány családtag, pl. Dr. Biedl Samu ügyvéd lett a gyár vezetője 1903. november 26-tól. 1908. január 1-től „**Löwy Adolf és társai gőzfűrészgáza**” néven működött. 1916-ban Löwy Adolf is meghalt, neje és Kolozs Lajos lett a cégvezető. 1940 januárjában a gyár neve „**Kolozs Lajos és társai gőzfűrészgáza**” lett, majd 1942-ben új tulajdonosi kör kezébe került. (Kápolnai Iván 1991c. 461., CGT 22/1876., CGT 163/1884., CIL 2/1897., Bátyai Gitta 2002. 42–48.)

Szegedi Asztalosipar Részvénytársulat. Alapítási ideje és működése nem ismeretes. Bútorraktára 1869-ben az Oskola u. 21. sz. alatt volt. (CSMÉE 2000. 480.)

Rainer Károly asztalosmű-gyára. Fodor (ma: Juhász Gyula) u. 3. 1881. április 28-án jegyezték be a cégbíróságon, „**1908-tól Rainer Károly és fia asztalosárugyára**” nevet viseli a cég. 1916-ban „**Rainer Ferenc cipőfataalp és fatalpú cipő gyára**” nevet vette fel, 1917-től „**Góliát Cipőgyár, Rainer Károly és Fiai**” néven működött. 1945 után szűnt meg. (AIL 142/1907., CGE 441/1881.)

Winkler Testvérek fűrészgyára. Bánom-kert sor 17. 1882. április 22-én alapította Winkler Mór, Winkler Bernát és Winkler József fakereskedő. 1911-ben Winkler Mihály és Winkler Károly kapott gőzfűrészgyár iparengedélyt az Alsó Tisza-part 15. sz. alá, amelyet október 6-án jegyeztek be a lajstromba. 1936-ban kezdődött felszámolási eljárás után 1938-ban megszűntnek nyilvánították. (Felletár Zsolt–Segesváry László 2013. 24., CGT 132/1882., CIL 6/1911.)

Borsányi Simon és Löwenrosen Miksa gőzfűrészgyára és őrlőmalma. Rigó és Kertész utcák között. 1882 novemberében jegyezték be a cégbíróságon, 1883. május 17-én Borsányi Simon kilépett. Löwenrosen Miksa 1892. április 17-ig birtokolta a gyárat, ekkor megszűntnek nyilvánították. (Felletár Zsolt–Segesváry László 2013. 24., CGT 136/1882., CGE 551/1883.)

Leopold Ignác fiai gőzfűrészgyára. Felső Tisza-part. 1883-ban alakult, amikor kibérelték a Szegedi Szeszgyár és Finomító Rt. telepét. 1891-ben visszavette a gyárat a részvénytársaság. (Felletár Zsolt–Segesváry László 2013. 214.)

Milkó Vilmos és Fiai gőzfűrészgyára. Rigó u. 23. Az 1874-ben alakult kereskedelmi közkereseti társaság 1884-ben azonos cégnévvel gőzfűrész üzletágot nyitott, 1921-ben Milkó Endre és Milkó Ferenc „**Milkó Vilmos és Fiai Szegedi Gőzfűrész és Őrlőmalom Rt.**” néven részvénytársasággá alakította. 1938-ban szűnt meg. (Felletár Zsolt–Segesváry László 2013. 24–25., 221.)

Lengyel Lőrinc bútorgyára. Oskola u 14. 1896-ban Kelemen u. 8. A hirdetésekben 1858-as alapítási idő szerepel. 1876-ban bútorkereskedésként jegyezték be a cégbíróságon A tulajdonos halála után az özvegye, Silberstein Anna, és fiai Lengyel Lajos és Lengyel Győző és Lengyel Manó vették át a cég tulajdonjogait, iparengedélyt 1892. február 24-én Lengyel Lajos, 1894. január 25-én Lengyel Manó kapott. 1916-ban Lengyel Manó és Lengyel Győző kilépett, Lengyel Lajos 1933. október 23-ig működtette a gyárat. (CIL 1/1892., 1/1894., CGT 271/1892.)

Gerle Lajos asztalosmű-gyára. Kálvária sugárút 21. 1893. január 3-án jegyezték be a gyáripári lajstromba. 1897. május 30-án szűnt meg. (CIL 1/1893.)

Gyulai Nándor asztalos műipar-, famegmunkáló-, szerszám- és rajzeszközyára. Mars tér 11. 1893. július 8-án jegyezték be a gyáripári lajstromba. 1894. szeptember 1-jén megszűnt. (CIL 3/1893.)

Méhlik István, Dobribán János és Markovits Lajos gőzfűrészgyára. Felső Tisza-part 33. 1894. szeptember 21-én jegyezték be a gyáripári lajstromba. 1904-ben leégett. 1908. november 28-án szűnt meg. (CIL 4/1894., Felletár Zsolt–Segesváry László 2013. 216., 218.)

Rosenberg Miksa és Kohn Vilmos seprőgyára. Római krt. 23. 1898. május 15-én jött létre, 1900-ban Kohn Vilmos kiszállt, és „**Rosenberg Miksa seprőgyára**” néven működött tovább. 1907. november 21-én „**Szegedi Magyar Cirokipar, Rosenberg Miksa**” nevet vette fel. Gyári minősítése 1908. június 30-án szűnt meg, továbbiakban kisipari jellegű volt. (CGT 402/1898., EIL 14/1898., EIL 38/1900., EIL 63/1907.)

Seifmann Mór bútorgyára. Klauzál tér 1. Oroszlán 8. 1876-ban bútorraktárosként jegyezték be a cégbíróságon. 1890-es években bútorgyárosként tartják nyilván a címtárak. A gyáripári minősítés időpontjáról nincs adatunk, a tulajdonos halála után fia, Seifmann József vette át a tulajdonosi jogokat, és **Seifmann Mór és Fiai bútorgyára** néven üzemeltette. 1934-ben csődbe jutott. (CGI 167/1876., AIL 43/1897., Szegedi Útmutató 1898. 204.)

Ludvig József hordógyára. Alföldi u. 22. 1897. november 3-án kapott kádár iparengedélyt. Vállalkozását az 1910-es években gyárként tartják nyilván a címtárak. A gyáripári minősítés időpontjáról nincs adatunk, valószínűleg Reiter Arnold és Bohn Mihály társtagok 1911-es belépésével összefügg. 1921. január 1-jén megszűnt. Ludvig József később kisiparosként tovább dolgozott. (AIL 103/1897., 210/1913., 17/1933.)

Tenner M. László és társa (Király Bernát) hordógyára. Római körút 1. 1900. július 14-én kezdte meg működését, 1902-ben a társtulajdonos kiválása után Tenner M. László neje, Szegő Ilona lépett be a vállalkozásba. Az ipari tevékenység 1908. augusztus 1-jén megszűnt. (CGT 446/1900., AIL 94/1900.)

Első Szegedi Faszobrászati Műipar Társaság, Halász és Tévan. Kossuth Lajos sugárút 21. 1902. március 28-án kapott iparengedélyt, 1903. február 28-án Halász István kiválásával a cég új neve „**Első szegedi Famegmunkálóipar, Tévan József**” lett. 1910. március 1-jén megszűnt. (AIL 34/1902., 15/1903.)

Víg Sándor gőzfűrészgyára. Ráday, Pozsonyi és Dohány utcák. 1902. október 28-án jegyezték be a gyáripári lajstromba. 1910-ben részvénytársaság vette át a gyárat. (CIL 4/1902, EIL 41/1902., Felletár Zsolt–Segesváry László 2013. 217–219.)

Pálfi Lipót és veje gőzerejű hordó- és famegmunkálógyára. Kertész (ma Bakay Nándor) u. 9. 1902. november 23-án kapott iparengedélyt. Valószínűleg a gyufagyár 1909. évi eladásával összefüggésben szűnt meg, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (AIL 139/1902.)

Singer Antal tekeasztalgyára. Dugonics 16., 1932-től Kossuth Lajos sugárút 34. Singer Antal 1903. szeptember 11-én kapott famegmunkáló iparengedélyt. 1908. május 22-én a fia belépett a vállalkozásba amely a „**Singer Antal és fia famegmunkáló üzeme**” nevet vette fel, majd 1923. szeptember 29-én részvénytársasággá alakult **Singer Antal és Fia Rt.** néven. 1925. november 17-én az új tulajdonosai „**Gottlieb Dávid Utóda Rt. ecetgyár**”-ra változtatták a nevet. 1932-ben Singer Jenő „**Singer Antal és Fia tekeasztalgyára**” néven új helyen ismét megindította a termelést, ami 1951-ben szűnt meg. (CGT 1497/1924., AIL 128/1903., 83/1908., 9/1932.)

Dobó Antal és Garzó Lajos gőzfűrészgyára. Alsóvárosi feketeföldek 57. 1904. szeptember 17-én jegyezték be a gyáripári lajstromba, 1905-ben eladták Schaschitz Józsefnek és társainak. (CIL 2/1904.)

Schaschitz József és társai gőzfűrészgyára. Alsóvárosi feketeföldek 57. 1905. március 15-én alakult, 23-án jegyezték be a gyáripári lajstromba. Társtulajdonosok: Schönfeld Gyula, Klein Manó, Kálnai Béla. 1908. augusztus 22-én a tulajdonosok eladták. (CIL 1/1905., CGT 572/1905.)

Szegedi Hitelbank Rt. cirokseprőgyára. Árpád u 9. 1905. november 28-án jegyezték be a gyáripári lajstromba. Nem sokkal később, (még 1907 előtt) beszüntette tevékenységét. (CIL 2/1905., EIL 86/1905.)

Mandel Zsigmond kocsigyára. Szentháromság u. 2. Mandel Zsigmond 1901-ben kapott kovács és bognár iparengedélyt. Vállalkozása 1905. szeptember 14-én kapott engedélyt kocsigyártásra, ami 1927. december 31-én szűnt meg. (AIL 12/1901., 103/1905.)

Kornfeld (Kohn?) Vilmos cirokseprő gyára. Felső Tisza-part 6., később Maros u. 16. majd 38. 1900-ban seprőkészítő, 1906. november 27-én Kornfeldként jegyezték be a gyáripári lajstromba. de másutt Kohn Vilmos cirokseprőgyárként ként szerepel. 1940. után szűnt meg. (CIL 6/1906., EIL 37/1900., CGE 1311/1900., CGI 10/1907.)

Hegedűs Lajos cirokseprőgyára. Kemes u. 16. 1904. január 19-én kapott iparengedélyt cirokseprű készítésére, 1906. december 8-án már cirokseprőgyárként jegyezték be a cégbíróságon. 1911. augusztus 15-én szűnt meg. (EIL 2/1904., CGI 1624/1943.)

Szegedi Iparösszövetkezet, mint az Országos Központi Hitelszövetkezet tagja. Deák Ferenc u. 22. 1906. december 29-én kaptak kárpitos iparengedélyt. 1910. január 12-én megszűnt ipari tevékenységük, a továbbiakban már csak egy bútorcsarnokot tartottak fenn. (AIL 201/1906.)

Szeged-Kiszombori Kosárfonógyár Rt. Kölcsey u. 10. 1908. február 27-én jegyezték be a gyáripári lajstromba. 1929. május 10.-től „**Szeged-Kiszombori Kosárfonó, Autótaxi és Autóforgalmi Rt.**”, 1930. február 20.-tól „**Autótaxi és Autóforgalmi Rt.**” 1932. március 26-tól „**Autótaxi, Autóforgalmi és Hengermalom Rt.**”, 1932. július 20-tól Kiszomboron működött „**Hengermalom Rt.**” néven. (CIL 1/1908.)

Kőrösi Mór faárugyára. Valéria tér (ma Bartók Béla tér) 2., 1911-től Rigó u. 38. 1908. február 18-án jegyezték be a gyáripári lajstromba. 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (CIL 2/1908., AIL 40/1908.)

Globus Seprőgyár Rt. Cserepes sor 9. 1908. május 17-én alakult, június 4-én jegyezték be a gyáripári lajstromba. 1910. május 2-án szűnt meg., (CIL 5/1908., CGT 668/1908.)

Szeged-Alföldi Takarékpénztár Rt. hordógyára. 1908. augusztus 3-án kapott iparengedélyt, miután a bank megvette Tanner M. László és neje hordógyárát. 1912. február 1-jén a tulajdonos megszüntette ezt a vállalkozását. (AIL 118/1908.)

Szeged-Alföldi Takarékpénztár Rt. gőzfűrészgyára. Alsóvárosi feketeföldek 57. 1908. augusztus 22-én alakult, miután megvették a telepet az előző tulajdonostól. 1913 júliusáig működött, majd a bank megszüntette. (EIL ?)

Újszegedi Gőzfűrész és Hengermalom Rt. Pozsonyi (ma Fürdő) u. 7. 1910. február 7-én tartotta alakuló közgyűlését, április 7-én jegyezték be a gyáripári lajstromba. Vig Sándor gőzfűrészgyárát vette át. 1919. december 17-én a felszámolás kezdődött ellene, 1928-ban törölték a cégnyilvántartásból. (CIL 5/1910., CGT 724/1910., Felletár Zsolt–Segesváry László 2013. 218–220.)

Ottovay István és társai fatömegárugyára. Rókusi feketeföldek 111. 1909. május 1-jén jött létre a vállalkozás, 1910. május 21-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. Társtulajdonosok: Radojchich Mátyás és neje, Ottovay Mária voltak. 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (CIL 6/1910., CGT 712/1909.)

Alföldi Gőzfűrészt és Őrlőmalom Rt. Hattyas sor 31., 1921-től Rigó u. 23. is. 1911. március 14-én alakult, április 1-jén jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1923-ban az Rt. központja Budapestre költözött, a szegedi fióktelepet a harmincas években bérbe adták. (CIL 2/1911., CGT 772/1911., CIL 3/1921.)

Első Alföldi Kocsigyár Rt., Hodács János. Kis Tisza (ma Maros) u. 4. Hodács János 1892-ben kialakított kocsigyártó műhelyéből 1911. szeptember 11-én jött létre, október 6-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1924. január 19-én csődeljárás után szűnt meg. (CIL 5/1911., CGT 804/1911., 39/1892.)

Slavonia Faipari Rt. bútorgyára. Téglagyár u. 11. Az Rt. 1912. február 17-én kapott asztalos iparengedélyt, 1922. augusztus 31-én szűnt meg. (AIL 19/1912.)

Korponai Mátyásné (Prágai Erzsébet) asztalos és temetkezési vállalata. Dobó u. 41. 1912. augusztus 7-én kapott iparengedélyt, 1915. április 1-jén szűnt meg. (AIL 131/1912.)

Manning József asztalos üzeme. Holló u. 8. 1914-ben jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1926. december 1-jén megszűnt. (CIL 1/1914., AIL 55/1914.)

Szegedi Hordógyár Rt. Rigó u. 38. (Üzletvezető Ludvig József.) 1918. június 14-én alakult, iparengedélyét december 13-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. Az 1921. február 10-én indult felszámolási eljárás végén 1924. december 10-én megszűnt. (CIL 1/1918., DIL 219/1918., CGT 1004/1918.)

Kertész és Szemmáry bútorgyár. Zákány u. 29. Szemmáry Antal 1913. augusztus 14-én kapott asztalos iparengedélyt. 1918. augusztus 16-án Kertész Sándor is belépett a vállalkozásba, amelyet a fenti néven gyárrá alakítottak. 1919. február 28-án azonban a gyár megszűnt. (AIL 149/1913., 9/1916.)

Szegedi Bútorkészítő Asztalosmesterek Termelő Szövetkezete. Téglagyár (ma Cserzy Mihály) u. 11. 1919. január 26-án alakult, április 9-én kapott iparengedélyt. 1920. március 27-én kezdődött felszámolási eljárás után 1921. április 25-én megszűnt. (CGT 1014/1919., AIL 196/1919.)

Szegedi Asztalosmesterek és Bútorkészítők Beszerző és Értékesítő Szövetkezete. Dugonics tér 11. 1919. május 17-én jött létre, amelynek alapszabályában a közös bútorkészítés is szerepelt. 1927. március 20-án a „**Szegedi Asztalosmesterek Bútorcsarnok Szövetkezete**” nevet vette fel, június 26-án indult felszámolási eljárás után átszerveződött és az „**Asztalosmesterek Bútorcsarnoka, Szendrényi Géza és társai**” nevet viselte. Ezután már csak kereskedelmi tevékenységgel foglalkozott. (CGT 1043/1919., AIL 228/1924.)

Szegedi Kádármunkások Faipari Termelő Szövetkezete. Püspök u. 6. 1921-től Révai u. 18. 1919. szeptember 21-én alakult, 23-án kapott iparengedélyt. 1921. december 4-én a „**Szegedi Kádár és Faipari Munkások Szövetkezete**” nevet vette fel. 1922. szeptember 15-én indult felszámolási eljárás után 1925. október 29-én megszűnt. (CGT 1109/1920., AIL 357/1919.)

Szegedi Famunkások Termelőszövetkezete. Tisza Lajos körút 98/B. 1919. szeptember 25-én alakult, november 13-án kapott iparengedélyt. 1924. június 22-én kezdődött felszámolási eljárás után 1926. szeptember 24-én megszűnt. (CGT 1061/1919.)

Első Szegedi Műipari- és Játékárugyár Rt. Vörösmarty u. 35. 1921-től Kossuth Lajos sugárút 109., Orgona u. 1. 1920. október 9-én kapott iparengedélyt. Igazgatóságának Móra Ferenc is tagja volt. Néhány héttel később a „**Szegedi „Műhely” Műipari és Játékárugyár Rt.**” nevet vette fel. Felszámolási eljárás után 1924. december 11-én megszűnt. Móra Ferenc volt az egyik felszámoló. (CGT 1160/1920., EIL 86/1920.)

Balogh kocsigyár. Petőfi Sándor sugárút 86. ifj. Balogh Gyula 1913. szeptember 3-án kapott kocsigyártó és fényező iparengedélyt. Vállalkozását a fenti néven 1920-ban gyárrá fejlesztette, amelyet 1939-ben megszűntnek nyilvánítottak. (AIL 161/1913.)

Mezőkovácsházai Bútor és Faárugyár Rt. Vadász u. 3. Az 1914. május 14-én keletkezett vállalat 1920-ban költözött Szegedre, és január 23-án kapott iparengedélyt. Később nevét a „**Hungária Bútor és Faipari Rt.**”, majd 1928. január 14-től a „**Hungária Bútor és Ipari Rt.**” módosította. 1930. augusztus 16-án megszűnt. (CGT 898/1914., AIL 20/1920.)

Viktória Kaptafa és Faipari Rt. Dugonics tér 12. Később Kis-Tisza 12. 1922. február 16-án kapott iparengedélyt. 1934. január 12-én indult felszámolási eljárást követően 1939. november 20-án megszűnt. (CGT 1288/1922., AIL 51/1922.)

Delta Faipari Vállalat, Deutsch Lajos és társa. Pulcz u. 4. 1922. február 9-én kapott iparengedélyt. 1924-től egyéni cékként működött. 1927 előtt szűnt meg. (CGT 1320/1922., AIL 36/1922.)

Szegedi Bútorgyár Rt. Téglagyár (ma Cserzy Mihály) u. 11. 1942-től Kelemen u. 8. 1922. június 10-én jött létre, szeptember 30-án kapott iparengedélyt. 1934. július 10-én, „**Szegedi Bútoripari és Kereskedelmi Rt.**” névre módosított. (1942-ben a régi Lengyel Lőrinc bútorgyár helyére költözött.) 1949-ben állami tulajdonba került. (CGT 1324/1922., DIL 394/1922.)

Vajda Ferenc bútortisztítási és javítási vállalata. Petőfi Sándor sugárút 2. 1923. július 2-án kapott iparengedélyt, 1928. január 1-jén szűnt meg. (AIL 117/1923.)

Mandel Árpád sport-, motorcsónakok, valamint egyéb vízi járművek, sportfaárugyára. Béke u. 10. 1925. január 5-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. Még abban az évben, július 3-án tevékenységét beszüntette. (CIL 1/1925.)

„Árkus” Hajlított Bútorgyár Rt. Boldogasszony sugárút 1. 1930-ban Alsóvárosi feketeföldek, vámház mellett. 1925. február 5-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1933. november 1-jén szűnt meg. (CIL 2/1925., AIL 30/1925.)

Rex kaptafa- és faárugyár. Téglagyár (ma Cserzy Mihály) u. 10. Szabó Mihály 1924. október 21-én kapott kaptafakészítő iparengedélyt, amit 1925-ben a fenti néven gyárrá alakított, de még azon év szeptember 1-jén meg is szűnt. (AIL 209/1924.)

Wirth és Rengey famegmunkáló ipartelepe. Petőfi Sándor sugárút 36. 1927. április 23-án kaptak iparengedélyt. 1931-ben Rengey Béla kilépett, ezután Wirth István feltehetően kisiparban folytatta. 1950-ben megszűnt. (AIL 91/1927.)

Redőnygyár, forletta(?) és autókarosszéria üzem, Fekete Vilmos. Kossuth Lajos sugárút 25. Fekete Vilmos 1913. november 22-én kapott asztalos, redőny-és függönykészítő iparengedélyt. Vállalkozását 1927-ben a fenti néven gyárrá fejlesztette, amely 1934-től a Református palotában „**Redőnyipar**” cégnév alatt működött az 1940. december 31-i megszűnéséig. (AIL 221/1913.)

Róth hajlított fabútorgyár, Róth Dezső. Mars tér 13. 1930. június 18-án kapott iparengedélyt. 1947-ben államosították, a Szegedi Fegyház és Börtön „**Alföldi Bútorgyára**” lett. (AIL 103/1930., CGI 2826/1930.)

Id. Winkler Károly és Winkler Mihály fapapucsgyára. Alsó Tisza-part 15. 1930. november 15-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (CIL 2/1930.)

Meisl Zsuzsanna asztalos és faárugyára. Kis-Tisza u. 6. 1934. szeptember 18-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (CIL 2/1934.)

Szegedi Faipari Szakiskolát végzett Asztalosmesterek Termelőszövetkezete. Dr. Boros József u. 3. 1935. augusztus 11-én alakult, szeptember 24-én kapott iparengedélyt. 1936 novemberétől a „**Szegedi Faipari Termelőszövetkezet**” nevet vette fel. 1949-ben nem gyakorlás miatt megszűntnek nyilvánították. (CGT 1728/1935., AIL 164/1935., DIL 223/1942.)

Dr. Biedl Samu és Kolozs Lajos láda-, parketta-, furnir-, és fagyapotgyára. Csanádi u. 1. 1938. január 24-én és február 4-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. Dr. Biedl Samu 1938. évi halála után a név „**Kolozs Lajos és társai láda-, parketta-, furnir- és fagyapotgyára**” lett. 1940. november 16-án megszűnt. (CIL 2-3/1938.)

Lippai Imre és Fiai gőzfűrészüzeme. Felső Tisza-part 33. 1939. április 21-én jegyezték be a gyáripari lajstromba, 1948. március 26-án állami tulajdonba került. (CIL 1/1939., Felletár Zsolt–Segesváry László 2013. 228.)

Kiss István redőnygyára. Mérey u. 20. 1941-től Délibáb (ma Tisza Lajos) u. 2-4. 1940. október 24-én jegyezték be a gyáripari lajstromba, 1948. december 29-én megszűnt. (CIL 9/1940.)

Szegedi Falemezgyár. Csanádi u. 1. 1943-tól Rókusi feketeföldek 140. 1940. november 15-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1947. december 4-én részben, 1948. március 26-án teljesen állami tulajdonba került. (CIL 10/1940.)

Újszegedi Gőzfűrészt és Ládagyár Rt. Csanádi 1-3. A volt Löwy fatelep a zsidótörvényekkel kapcsolatosan került új tulajdonosi körbe. 1940. november 15-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1947. december 4-én állami tulajdonba került. (CIL 11/1940.)

Vitéz Gárgyán Imre gőzfűrészüzeme. Alsóvárosi feketeföldek 57. 1941. január 15-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1944 után szűnt meg. (CIL 2/1941.)

Vitéz Dóczi Imre hajlított bútor- és faárugyára. Mars tér 13. 1942. augusztus 1-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1943. április 30-án megszűnt. (CIL 1/1942.)

Kittka János hordógyára. Kis-Tisza u. 6. Kittka János 1939. május 5-én kapott asztalos iparengedélyt. Műhelye gyorsan gyári rangra emelkedett, 1942. november 2-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1947. február 11-én a „**Kittka János fasarok-, faaru- és hordógyára**” nevet vette fel. 1953-ban megszűntnek nyilvánították. (CIL 5/1942., CGE 132/1947.)

Alföldi Redőny- és Faipar, Nagy Zoltán. Somogyitelep (ma Petőfitelep) 7. 1941. október 20-án kapott iparengedélyt, 1952. március 17-én szűnt meg. (AIL 78/1941.)

Hargittay István fatömegcikkgyára. Ősz u. 20., 1943-tól Boldogasszony sugárút 3. 1943. július 28-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. Megszűnése időpontjáról nincs adatunk. (CIL 1/1943.)

Rekord Faárugyár kft. bútorgyára. Damjanich u. 29. 1944. július 11-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1946. november 11-én megszűnt. (CIL 3/1944.)

Kertész István bútorgyára. Klauzál tér 6., 1945-től Attila 16., 1947-től Káráz u. 11. 1948-tól Kelemen u. 8. 1944. december 6-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1947. november 7-én „**Kertész Sándor és Fia, Kertész István bútorgyára**”, 1948. szeptember 2-án a „**Kertész István, Kertész Sándor és Fia bútorgyára**” nevet vette fel. Az 1950-es évek elején szűnt meg. (CIL 4/1944.)

15.7. Vegyészeti ipar / *Chemical industry*

Kézművesek

Dóró József szappanos Alsóváros 2656
Dóró Mihály szappanos Felsőváros 941/1
Erdélyi János szappanos Rókus 1396–1397
Kaizer Josef szappanos Palánk 1647/1
Kónya Mihály szappanos Felsőváros 657
Phon János szappanos Palánk 1775/4
Tombázt József szappanos Felsőváros 1023–1024

Deutsch Hersli tímár Palánk 1742/20
Ditzgen Josef tímár Palánk 1974
Felmayer Károly tímár Felsőváros 522
Neihauzer Ferenc tímár Palánk 2111
Rieger Mihály tímár Palánk 1758
Spitzer Móric tímár Palánk 1719

Gregor János fésűs Palánk 1622
Prunner Gáspár fésűs Palánk 1815
Prunner Josef fésűs Palánk 1699

Gyáripar / *Industrial production*

Götz János szikso- (szóda-) gyára. 1820-ban már említik egy helytartótanácsához küldött jelentésben, bár még nem gyárként. 1839-1840-ben azonban Götz már gyársként adózik. (Palánk 1710, 1793.) A gyár sorsára és megszűnésének idejére nincs adatunk. (Juhász Antal 1985. 470, 472.)

Sandhaus József szikso-gyára. 1839-ben már létezett Sandhausnak olyan vállalkozása, amely lehetővé tette, hogy gyársként adózzon. (Palánk 1894.) Reizner szerint 1845-ben szikso-gyárát a rókusai nyomásszállító építette ki, amely 1854-ben tönkrement. (Juhász Antal 1985. 470, 472., Reizner János 1899-1900. 3. 490.)

Neubauer József gyufagyára. Sóház (ma Oskola) utca. 1858-ban települt Csongrádról Szegedre. (Ott 1846-ban létesítette.) A gyár 1858. szeptember 11-én kapott működési engedélyt. A hatóságok 1867-ben foglalkoztatási szabálytalanságok miatt bezárták, de 1869-ben folytathatta. A céget 1876-ban jegyezte be a szegedi cégbíróság, de 1877. szeptember 20-án törölték, mert Neubauer eladta a céget. Ezután „**Breier Miksa, mint Neubauer József jogutódja gyufagyára**” név alatt működött a vállalkozás, azonban az árvíz miatt nehéz helyzetbe került, és 1882-en ismét gazdát cserélt a gyár. (Balogh László 2007. 28-29., Kápolnai Iván 1991c. 459–460., CGE 53/1876., 312/1877.)

Mayer N. csontliszt (spódiu)m gyára. A Budai kapun kívüli úgynevezett juhász városrész. 1858-ban alapították, 1865-ben a tulajdonosa eladta. (Reizner János 1899-1900. 3. 490.)

Csikós Imre gyufagyár. Hóbiárt (ma Hóbiárt basa) u. 1858 után létesült, 1867-ben a foglalkoztatási szabályok megszegése miatt a hatóságok bezárták. Későbbi tevékenysége nem ismeretes, valószínűleg megszűnt. (Balogh László 2007. 28–29., Kápolnai Iván 1991c. 459.)

Todesco Lajos gyufagyára. Ingyen (ma Alföldi) u. 1858 után létesült, 1867-ben a foglalkoztatási szabályok megszegése miatt a hatóságok bezárták. Későbbi tevékenységét nem ismerjük, valószínűleg megszűnt. (Balogh László 2007. 28–29., Kápolnai Iván 1991c. 459.)

L. A. Riedinger légszeszgyára. A Budai országút mentén levő Epres-kert. 1865-ben kezdte meg tevékenységét, miután a város 1863-ban szerződést kötött az augsburgi vállalkozóval, aki a céget 1869-ben eladta a Magyar Általános Hitelbanknak. (Kápolnai Iván 1991c. 458., Oltvai Ferenc 1968. 160–162.)

Steiner és Kohner, majd Steiner Bernát csontlisztgyára. 1879-től Budapesti (ma Kossuth Lajos) sugárút 106. 1865-ben jött létre, miután Steiner Bernát megvásárolta az előző tulajdonosától, és kezdetben tulajdonostársal, majd egyedül birtokolta. 1883. május 31-től „**Steiner Bernát és fia (Steiner Hermann) csontlisztgyára**” néven folytatták a vállalkozást. 1889. szeptember 10-én Steiner Teréz és Steiner Lipót vették át, a gyárat 1892 februárjában eladták. (Reizner János 1899-1900. 3. 490., Kulinyi Zsigmond 1901. 632–633, Kápolnai Iván 1991c. 460–461., CGT. 370/1880., 141/183, CIL 1/1889.)

Szegedi Légszeszvilágítási Részvénytársulat légszeszgyára. Budai országút mentén levő Epres-kert. 1869-ben alakult, miután a Magyar Általános Hitelbank megvette Ludwig A. Riedinger légszeszgyárát. 1894-ben francia érdekeltségbe került. 1909-ben körül üzem a budapesti székhelyű Központi Gáz és Villamossági Rt. tulajdonába került, a Szegedi Légszeszvilágítási Rt. ellen 1911-ben felszámolási eljárást indítottak, 1912-ben a cég megszűnt. (Reizner János 1899-1900. 3. 492., Kápolnai Iván 1991c. 458–459., CGT 57/1894., CGI. 12/1909.)

Szekula Gyula szappangyára. Szabadkai országút (ma Petőfi Sándor sugárút) 20. 1880 júliusában alakult. 1892. április 7-én a vállalkozást törölték a cégnyilvántartásból. (CGE 388/1880.)

Pálfi Lipót első vegytani gyufagyára. Kertész (ma Bakay Nándor) u. 9. 1882-ben jött létre, miután Pálfi Lipót megvásárolta „Breuer Miksa, mint Neubauer József jogutódja” gyufagyárát. A gyár ekkor került az új helyre. A cég 1895-től „**Pálfi Lipót és veje első vegytani gyufagyára**” néven működött 1909-ig, amikor a tulajdonosok kénytelenek voltak eladni a gyárat. (Kápolnai Iván 1991c. 459–460, CGE 498/1882.)

Schuller Mór csontlisztgyára. Budapesti út 106. (ma: Kossuth Lajos sugárút 107) 1892-ben alapította a Schuller Mór, miután megvásárolta a Steiner Bernát gyárat. 1892. március 1-jén jegyezték be a gyáripari lajstromba, március 11-én a cégbíróságiba. Megszűnésének idejéről nincs adatunk. (CIL 2/1892., CGE 911/1892.)

Schuller Mór műtrágyagyára. Felső körtöltés 45396-45397. hrsz. sz. telkek. 1892. augusztus 3-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1893. január 30-án meg is szűnt, mert a tulajdonos eladta. (CIL 4/1892.)

Első Szegedi Császári és Királyi Szabadalmi Műtrágyagyár Rt. Felső körtöltés 45396-45397. hrsz. telkek. 1893. június 27-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1895. január 1-jén megszűnt, mert a gyárat Szőregre telepítették. (CIL 2/1893.)

Brachfeld Vilmos gyufagyára. Kárász u. 19. 1895. október 29-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. A gyárat 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (CIL 2/1895.)

Rosenberg Dávid szappangyára. Boldogasszony sugárút 1. Az 1890-es években szappangyársként tartják nyilván a címtárak. A gyáripari lajstromban nem szerepel. A Rosenberg testvérek céget 1896. április 1-jén jegyezték be a cégbíróságon. Társulajdonos Rosenberg Gusztáv volt. Megszűnéséről nincs adatunk. (AIL 36/1888., 26/1896., CGE 24/1903., CGT 355/1896.)

Lippai Imre gyufagyára. Kis-Tisza u. 14–15. 1900. július 21-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1903-ban a gyár leégett, a tevékenységét megszüntette. (CIL 3/1900., Felletár Zsolt–Segesváry László 2013. 216–217.)

Központi Gáz- és Villamossági Rt. gázgyára. Kossuth Lajos sugárút 89. A budapesti cégbíróságon bejegyzett fővárosi részvénytársaság szegedi gyára 1909. április 28-án került a cégbírósági lajstromba, miután átvette a Szegedi Légszeszvilágítási Rt. gázgyárát. (CGE 12/1909.)

Szegedi Gyújtóárugár Rt. (Bp.) Szegedi Gyártelepe. Kertész (ma Bakay Nándor) u. 9. 1910. január 11-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1915-ben a gyár központjának neve változott, „**Szikra Gyújtógyárak Szegedi Gyártelepe**” lett. 1929. július 24-én szűnt meg, miután más társaság megvásárolta. (CIL 1/1910., Balogh László 2007. 28–29.)

Szegedi Enyvgyár Rt. Rókusi feketeföldek. 1913. január 10-én alakult, augusztus 18-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1914. február 15-én a „**Szegedi Műtrágya és Enyvgyár Rt.**” nevet vette fel. 1923. november 14-én a vállalkozás Budapestre költözött. Szegeden fióktelepe maradt, amelyet 1943-ban töröltek a nyilvántartásból. (CIL 4/1913., DIL 175/1913., CGT 851/1913.)

Ünió Vállalat. Valéria (ma Bartók Béla) tér 10. Igna Dezső 1913. szeptember 17-én kapott kelme-festő és vegytisztító iparengedélyt. Vállalkozását 1914-től a fenti néven folytatta. 1914. augusztus 20-án a vállalatot Lövész Sándor vette meg, aki a vegytisztító ipart folytatta az 1914. december 11-i megszűnésig. (AIL 172/1913., 124/1914.)

Délvidéki Csontfeldolgozó Gyár Rt. Rókusi feketeföldek 57. 1916. március 16-án alakult, május 21-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1920. szeptember 25-én felszámolási eljárás indult ellene, 1921. október 21-én megszűnt. (CIL 2/1916., EIL 12/1916., CGT 932/1916.)

Első Szegedi Bőrbútorfestő Vállalat, Winter Adolfné (Holländer Regina). Hullám u. 8. 1919. május 21-én kapott iparengedélyt, június 23-án már meg is szűnt. (EIL 40/1919.)

Pipere és Gyógyszappangyár. Kossuth Lajos sugárút 109. 1919. november 10-én alakult és kapott iparengedélyt. 1927-ben kezdődött felszámolási eljárás után 1933. március 8-án megszűnt. (CGT 1055/1919., DIL 498/1919., AIL 101/1928.)

Első Szegedi Szappanfőző Ipartelep, Vigh Ferenc. Hóbiárt basa u. 6. 1930-tól Mikszáth Kálmán u. 7. 1934-től Tisza Lajos körút 53. Vigh Ferenc 1919-ben kapott szappanfőző iparengedélyt. Vállalkozását az 1930-as évek gyárrá fejlesztette. A működési engedélyét az 1950-es években vonták meg. (AIL 418/1919.)

Első Szegedi Kristálykeményítőgyár, Kelsch József. Kelsch József 1921-ben kapott iparengedélyt keményítő készítésre, majd 1924. augusztus 23-án keményítő gyártásra. Ekkor vette fel a fenti gyár nevet, amely 1925. július 2-án megszűnt. (EIL 40/1924.)

Hús és Vásárpénztár Rt. szappangyára. Közvágóhíd. Az 1908-ban alakult társaság 1925-től működtette a gyárat, ezt április 28-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. A szappanfőzéssel 1932. február 29-én hagytak fel. (CIL 6/1925., AIL 71/1925.)

Magyar Általános Gyufaipari Rt. (Bp.) szegedi gyufagyára. Kertész (ma Bakay Nándor) u. 9. 1929. szeptember 4-én jegyezték be gyáripari lajstromba. Svéd érdekeltség miatt 1949 decemberében került állami tulajdonba. (CIL 1/1929., EIL 60/1929., Balogh László 2007. 28–29.)

Hápé Szappanüzem, Bauer és Keszeg. Alsóvárosi feketeföldek 64. 1932. március 4-én kapott iparengedélyt. 1951. január 22-én megszűnt. (AIL 36/1932.)

Aspasia Illatszer- és Pipereszappanipar, Prágai és Dudás. Tisza Lajos körút 3. és Maros u. 1. Később Szentháromság u. 27. Prágai Sándor 1931. május 31-én kapott iparengedélyt. 1933-ban társult hozzá Dudás Sándor, és akkor adták vállalkozásuknak a fenti nevet. 1935-ben a Dudás Sándor kilépése miatt „**Aspasia Illatszer- és Pipereszappanipar, Prágai Sándor**” lett az üzem neve. 1942-ben „**Aspasia Mosó- és Pipereszappanipar, Prágai Sándor**” néven jegyezték be a cégbíróságon. 1945 után szűnt meg. (AIL 111/1931., CGI 3213/1942.)

Tisza gumijavító üzem és autófelszerelési szaküzlet. Kossuth Lajos sugárút 4. Szabó László 1932. május 4-én kapott gumijavításra és vulkanizálásra, hó- és sárcipőjavításra iparengedélyt. 1933-ban csatlakozott hozzá

Singer Géza, s részben üzemmé alakultak. 1935. február 6-án szűnt meg a vállalkozás. (AIL 83/1932.)

Első Alföldi Vegyipar kft. Korona u. 10. 1934. január 24-én alakult, március 9-én a nevét „**Alföldi Vegyipar kft.**”-re változtatta. 1945. július 4-én szűnt meg. (CGT 1708/1934., EIL 1/1934)

Első szegedi légyfogó ipar, Arnold József. Petőfi Sándor sugárút 33. 1934. február 6-án kapott iparengedélyt, 1938. március 1-jén megszűnt. (EIL 2/1934.)

Hunnia keményítő és csirizüzem, Bartos Árminné (Feldenblüch Aranka). Löw Lipót (ma Bolyai János) u. 9. 1934. február 17-én kapott iparengedélyt, 1935. február 8-án tulajdonosváltással a „**Hunnia keményítő és csirizüzem, Müller Kálmánné (Grünfeld Jozefin)**” nevet vette fel. 1935. október 31-én megszűnt. (DIL 39/1934., 29/1935.)

Első Szegedi Keményítőgyár (Csonka Kálmán üzletvezető). Vám tér 6. Később Cserepes sor 32. Tulajdonos: Back Bernát és Fiai Szegedi Gőzmalom és Vízvezeték RT. (l. malmoknál) 1936. május 12-én kapott iparengedélyt, 1941. január 17-én szűnt meg. (EIL 19/1936.)

Matador vegyipar, Groszmann Györgyné (Schattelesz Lili). Szentháromság u. 11. 1936. június 12-én kapott iparengedélyt, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (DIL 144/1936.)

Délmagyarországi Kristályszódaüzem, Sefelin Lajos. Margit (ma Gutenberg János) u. 19. 1940. július 12-én kapott iparengedélyt. 1948-ban szűnt meg. (DIL 100/1940.)

Ribizsár Gyula és társa (ifj. Ribizsár Gyula) szappanfőző gyára. Petőfi Sándor sugárút 27., majd Klauzál tér 3. Szent György (ma Dugonics) u. 13. 1940. december 24-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1948. április 26-án megszűnt. (CIL 12/1940.)

Szegedi Vegyipar, Répás Ferenc. Vidra u 3. 1942. június 22-én kapott iparengedélyt, amelyet 1951. augusztus 4-én megvontak. (DIL 192/1942.)

15.8. Egyéb ipar / *Other crafts*

Kézművesek 1839/1940.

Ábrahám Fúrús Ferenc fazekas Alsóváros 2627

Ábrahám Imre fazekas Alsóváros 2938

Benák János fazekas Alsóváros 2538

Czifra Ádám fazekas Palánk 2177/4

Czifra József fazekas Palánk 2245

Csikós János fazekas Alsóváros 3100

Csonka István fazekas Alsóváros 2573

Csorba János fazekas Alsóváros 2958

Daka József fazekas Palánk 2073

Dobó Antal fazekas Alsóváros 3028

Dobó Antal fazekas Alsóváros 3109

Dobó Antal fazekas Palánk 1760/1

Dobó Imre fazekas Alsóváros 2852

Dobó Jakab fazekas Alsóváros 3105-3106

Dohány Pál fazekas Palánk 1590/20

Feró József fazekas Palánk 2191/8

Hegedűs József fazekas Palánk 2155/7

Hegedűs Márton fazekas Palánk 1604/3

Horváth János fazekas Alsóváros 2290

Iván József fazekas Alsóváros 2566

Jakus István fazekas Alsóváros 2439

Jó járt János fazekas Palánk 2183/5

Jósvay Antal fazekas Alsóváros 3059

Kardos Mihály fazekas Palánk 1590/7

Kószó Antal fazekas Alsóváros 3049

Kováts István fazekas Palánk 2183/4

Lábdí Antal fazekas Palánk 2354

Lábdí István fazekas Palánk 2191/173

Lábdí István fazekas Palánk 2245

Lakatos Ferenc fazekas Palánk 2155/15

Lantos István fazekas Alsóváros 2572

Lantos János fazekas Alsóváros 2460

Lantos Pál fazekas Alsóváros 2594

Márki Antal fazekas Alsóváros 2332

Nagy Pál fazekas Alsóváros 2566

Nagy Sándor fazekas Alsóváros 2583

Oláh Ferenc fazekas Palánk 2191/12

Palotás Mátyás fazekas Alsóváros 2578

Plinkai István fazekas Palánk 1742/39

Pomázi Ferenc fazekas Palánk 1742/44

Sebők Mihály fazekas Palánk 1590/41

Sulyok Antal fazekas Palánk 2191/2

Szabó Antal fazekas Alsóváros 2537/1

Szabó Ferenc fazekas Palánk 2191/11

Szabó János fazekas Alsóváros 2968

Szabó Sándor fazekas Alsóváros 2745

Szira József fazekas Palánk 1590/40

Tószegi János fazekas Alsóváros 2680/2

Tószegi József fazekas Alsóváros 2680

Tóth Veron fazekas Alsóváros 2569

Heszler Jakabné üveges Palánk 1807

Ivankovits János üveges Palánk 1862

Kohn Mór üveges Palánk 1869

Piller Henrich üveges Palánk 1730

Vimmer István üveges Palánk 1778

Gyufkó Ferenc tabakos Palánk 1990

Kajetáner Gáspár tabakos Palánk 2052/2

Szabó Ferenc tabakos Felsőváros 437-438

Ablaka Fülöp korsós Alsóváros 2799/23

Bálint (?) korsós Alsóváros 2839

Czifra György korsós Palánk 2191/173

Lantos József korsós Alsóváros 2638

Kibling József könyvkötő Palánk 1809

Ugrótzsi Károly könyvkötő Palánk 1828

Joachím Mojzes pipás Palánk 1693

Semperger Márkus pipás Palánk 1686/3

Horváth Józsefné borbély Palánk 1794

Horváth István orgonás Rókus 1553/1

Engl Albert húros Palánk 1746

Gyáripar

Grünn Orbán nyomda. 1857-ig Szeged–Alsóváros, a régi Schwartz-ház (ma: Széchenyi tér). A vállalatot 1801-ben Grünn Orbán, a komáromi születésű, korábban Bécsben dolgozó nyomdász alapította, Helytartótanácsi engedélyét és királyi szabadalomlevelét 1802. október 22-én kapta meg. 1828-as halála után a nyomda, az alapító akkor még kiskorú fogadott fiára, Grünn Jánosra szállt át, aki bécsi és pesti tanulmányai után jelentős fejlesztésekbe kezdett, 1835-ben könyvesboltot, 1845-ben pedig papír- és írószer kereskedést is nyitott a nyomda mellett. 1846-ban engedélyt kapott könyomda létesítésére is. A vállalkozás 1829–1835 között „**Grünn Orbán örökösei nyomda**”, 1835–1857 között „**Grünn János nyomda**” név alatt működött. Ezután a tulajdonos eladta. (Reizner János 1899-1900. 3. 347–349, Szabó Ferenc 1970. 343–349., Gaál Endre - Szabó Ferenc 1978. 5–61.)

Burger Zsigmond könyv- és könyomdája. 1857-től 1865-ig Oroszlán u. Wodianer-épület (ma Kárász u. 16.), 1865–1873 A Béró-Vadász ház (ma Oskola utca 13), végül Burger ház (ma: Kelemen utca 7.) 1857-ben a Grünn-nyomdát Burger Zsigmond vette meg. 1874-i halála után az özvegye folytatta az ipart. 1879-ben, fiára, Burger Gusztávra szállt, aki „**Burger Gusztáv könyv és könyomdája**” néven üzemeltette. 1882–1885 között Burger Gusztáv Engel Adolffal együtt közkereseti társaságban működött. 1885 szeptemberében útjaik szétváltak, s Burger Gusztáv kénytelen volt nyomdáját eladni Engel Adolfnak. 1889. november 30-án kapott ugyan ismét iparengedélyt egy Somogyi u. 23. sz. alatti nyomdára, ez azonban csak rövid ideig élt. (Reizner János 1899-1900. 3. 349–354., Monostori László 1999. 47–118., Gaál Endre 2001. 161., EIL 49/1889.)

Bába Imre könyomdája. Iskola (ma Oskola) u. 19. 1862-1863 fordulóján létesült. 1872-i halála után özvegye és fiai, Bába Sándor és István „**Bába testvérek könyomdája**” név alatt folytatták a vállalkozást, 1876-ban azonban eladták. 1876. március 1-jén Maróczy József, november 21-én Endrényi Lajos lett Bába Sándorné Balajthy Ida tulajdonostársa. A nyomda neve ekkor „**Endrényi Lajos és társa könyomda**” volt. Bába Sándorné 1884-i halála után fia, Bába Sándor örökölte a jogokat, aki 1885-ben kivásárolta a céget, és az 1896. november 26-ig „**Bába Sándor könyvnyomdája**” néven működött azt. Ezután Engel Lajosnak eladta. (Monostori László 1999. 47–118., Kápolnai Iván 1991/C 469, Gaál Endre 2001. 153., CGT 72/1876, CGE 652/1885., EIL 33/1885.)

Traub Bernát és társa nyomdája és papíráru gyára. Iskola (ma Oskola) u. 13. Később Petőfi Sándor sugárút. 6. 1873-ban alapították Traub Bernát és Sartory István. 1876. július 1-től Löwy Hermann a társtulajdonos, miután Sartory István 1875-ben Miskolcra költözött. A céget 1876. szeptember 18-án jegyezték be a cégbírságon. Traub Bernát 1878-i halála után Engel Lajos is tulajdonos lett, de később kilépett. 1901-ben Löwy Hermann és neje Engel Rozália, valamint Lukács Lukács alkotta a céget változatlan névvel. 1941 után szűnt meg. (Monostori László 1999. 47–118., Kápolnai Iván 1991/C 469., Gaál Endre 2001. 214.)

Beck Adolf könyomdája. Somogyi u. 6. 1883-ban már működött. Iparengedélyét 1885. február 19-én jegyezték be. 1901. április végén megszűnt. (Gaál Endre 2001. 261., EIL 4/1885.)

Várnai Lipót könyv- és könyomdája. Kárász u. 9. 1883-ban alapították és helyezték üzembe. Várnai Lipót 1873 óta működő papíráru és könykkereskedését bővítette ki nyomdaipari tevékenységgel. 1905-i halála után özvegye, Gelberger Janka, és fia Várnai Dezső vették át. 1920. április 24-én a nyomdát a Szegedi Városi Nyomda RT. szerezte meg. (Monostori László 1999. 120–129., Gaál Endre 2001. 159. 210–214., 153., CGE 647/1885.)

Szécsén Manó és Zeisler Mór könyvnyomdája. Híd u. 6. 1884. november 15-én kapott iparengedélyt, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (EIL 8/1884.)

Szegedi Dohánygyár. Felső Tisza-part, 1885-től Kossuth Lajos sugárút 94. 1885. május 28-án kezdte meg tevékenységét, 1950-ben szűnt meg. Kápolnai Iván 1991/C 479–480.)

Engel Lajos könyv- és nyomdájá. Kelemen u. 7. 1885. szeptember 1-én jegyezték be a cégbíróságon. 1896. november 20-ig működött, 1920. április 24-én a Szegedi Városi Nyomda Rt. szerezte meg. (Gaál Endre 2001. 161. 210–214., 153., CGE 647/1885.)

Endrényi Testvérek könyv és nyomdájá. Oskola u. 18. 1885. szeptember 1-jén jegyezték be a cégbíróságon. Tulajdonosa Endrényi Lajos és Endrényi Imre volt. A nyomdai termelés megindulása 1886 őszére tehető. 1891-ben a vállalkozást törölték a cégnyilvántartásból, mert a tulajdonosok szétváltak. (Monostori László 1999. 131–134., Gaál Endre 2001. 159. 210–214., 153., CGE 647/1885.)

Zeisler Mór és Medgyes Artúr könyvnyomdájá. Híd u. 1-2. 1886. november 28-án kapott iparengedélyt. 1890-ben Zeisler már az Endrényi testvérek kő- és könyvnyomdájá vezetője volt. 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (EIL 26/1886.)

Fabritzky Ignác nyomdájá. Kárász utca 16. 1888. január 21-én kapott iparengedélyt, már augusztus 13-án meg is szűnt. (EIL 2/1888.)

Endrényi Imre könyv és nyomdájá. Bástya (ma Stefánia) u. Később Kelemen u. 10. Később Tisza Lajos körút 71. 1891. július 30-án jegyezték be a cégbíróságon, 1892. szeptember 12-én kapott iparengedélyt. 1920-ban „**Endrényi Imre Hírlapkiadó és Nyomda Vállalat**” lett a neve, amely a tulajdonos 1921-es halála után szűnt meg. (Gaál Endre 2001. 180., EIL 17/1892., 39/1920)

Endrényi Lajos könyv- és nyomdájá. Tisza Lajos körút 71, később Jókai u. 4. 1899-től Jókai u. 4. 1891-ben jött létre, július 30-án jegyezték be a cégbíróságon. 1917. augusztus 18-tól „**Endrényi Lajos Nyomda és Hírlapkiadó Vállalat Rt.**” néven folytatta munkáját. 1944 őszén szűnt meg. (Gaál Endre 2001. 196., CGT 959/1917., EIL 21/1917.)

Közüti Vaspálya Rt. Kelemen u. 5. 1884. június 27.-én alakult a cég, amely az személy és áruszállítási engedélyét 1891. augusztus 7-én kapta meg. 1950-ben **Szegedi Villamosvasút Vállalat** néven tanácsai kezelésbe került. (CIL 9/1891., CGT 178/1885.)

Fürtös Ármin és Fürtös Lajos nyomdájá. Báró Jósika (ma Jósika) u. 8. 1893. július 21-én kaptak iparengedélyt, 1895. május 24-én jegyezték be a cég-lajstromba. 1896-ban Fürtös Ármin kilépett, a nyomdatulajdonosok ellen csődeljárás indult, amely a megszűnéshez vezetett. (Gaál Endre 2001. 262–263., EIL 9/1893.)

Első szegedi festőminta gyár, Galiczter Ignác. Pusztaszeri u. 16. 1893. október 19-én jegyezték be a gyáripari lajstromba, 1897. március 1-jén szűnt meg. A gyárat 1898-ban felszámolták, később már csak festékkerekedéssel foglalkozott. (CIL 5/1893, CGT. 290/1893.)

Schulhof Károly nyomdájá. Kárász u. 10., majd Báró Jósika (ma Jósika) u. 4. 1894. október 14-én kapott iparjogosítványt, 1911-ben szűnt meg, mivel a tulajdonos Budapestre költözött. (Gaál Endre 2001. 263., EIL 16/1894.)

Engel Lajos kő- és könyvnyomdájá. Híd u. 6., Később Oskola u. 19., majd Dugonics tér 12. 1896. november 20-án jött létre, miután a pécsi könyvkereskedő megvásárolta Bába Sándor nyomdáját. A tulajdonos 1912. november 16-i halála után az özvegye Engel Vilmost is maga mellé vette, akivel 1922-ig együtt működötték a vállalkozást, Engel Vilmos kilépése után nem sokkal a nyomda megszűnt. (AIL 94/1896., Gaál Endre 2001. 246–247.)

Gönczi I. (Izsó) József könyvnyomdájá. Horváth Mihály u. 7. 1896. július 2-án jegyezték be a céglajstromba, 1898. január 21-én kapott iparengedélyt, ekkor Klein Ignác és Klein Zsigmond is társtagok voltak. 1903. február 6-án csődeljárást indítottak ellene, emiatt beszüntette tevékenységét. (AIL 3/1898., Gaál Endre 2001. 266–269.)

Czapik Gyula nyomdájá. 1906-tól Báró Jósika (ma Jósika) u. 24. 1892. december 15-én jegyezték be a cégbíróságon, nyomdai tevékenységre 1899. november 12-én kapott iparengedélyt. 1903-ban csődeljárás indult ellene, és megszűnt. (Gaál Endre 2001. 262., EIL 95/1899.)

Bóta Imre nyomdájá. Lechner tér 13. 1900. december 31-én kapott iparengedélyt. 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (EIL 49/1900.)

Vén József nyomdájá. Kígyó u. ? 1901. február 20-án kapott iparengedélyt, május 22-én meg is szűnt. (EIL 10/1901.)

Kasztrianer Ármin nyomdájá. Iskola (ma Oskola) u. 28. 1901. április 19-én kapott iparengedélyt, szeptemberben a nyomda Hódmezővásárhelyre költözött. (EIL 23/1901., Gaál Endre 2001. 270–271.)

Világítási és Vízvezetékberendezési Vállalat Rt. Helyéről nincs adatunk. 1901. szeptember 28-án alakult, november 16-án jegyezték be a cégbíróságon. 1902. január 22-én felszámolási eljárás indult ellene, és 1905. december 30-án megszűnt. (CGT 478/1901.)

Szegedi Agyagipari Szövetkezet, mint az Országos Központi Hitelszövetkezet tagja. Helyéről nincs adatunk. 1902. február 22-én alakult, május 6-án jegyezték be a cégbírósági lajstromba. 1909-ben felszámolási eljárás indult ellene, 1910. december 28-án megszűnt. (CGT 498/1902.)

Farkas Károly és Tzschöckell Henrik könyomdájá. Maros u. 10. 1902-től Vár u. 1., 1908-tól Oroszlán u. 4., 1909-től Oroszlán u. 21., 1911-től Korona u. (ma Hajnóczy, Kígyó u.). 1. 1901. április 23-án kaptak iparengedélyt. 1901. november 6-án Farkas Károly kivált, a vállalkozás „**Tzschöckell Henrik könyomdájá**” néven működött tovább. Az alapító 1933. évi halála után özvegye, Kocsis Terézia vette át, és a Hétvezér u. 7. sz. alatt folytatta. 1935. február 17-én szűnt meg. (EIL 23/1901., Gaál Endre 2001. 271–273.)

Bartos Lipót nyomda. Klauzál tér 5., később Zsinagóga u. 17. Az 1900-ban

bejegyzett kereskedelmi vállalkozás 1904-ben kezdett nyomdai tevékenységbe. 1951. augusztus 25-én az iparengedélyét megvonták. (Gaál Endre 2001. 277–278., DIL 50/1899., EIL 10/1904.)

Első Alföldi Művirág és Sírkoszorúgyár, Boros Miksa. Takaréktár u. 1., 1906-tól Korona (ma Hajnóczy, Kígyó) u. 6. 1905. december 2-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1920-ban törölték a gyári lajstromból. (CIL 3/1905., EIL 87/1905., AIL 5/1937.)

Temkő György és Bérczi Mór „Venus” könyomdájá. Margit (ma Gutenberg János) u. 10. 1906-tól Teréz u. 10. 1906. április 3-án kapott iparengedélyt. Néhány héttel később Bérczi Mór kilépett, és költözés után a „**Temkő György „Venus” könyomdájá**” nevet vette fel. 1907. január 30-án megszűnt. (EIL 17/1906., Gaál Endre 2001. 281.)

Dugonics Nyomda Rt. Deák Ferenc u. 15., 1907-től Kálvária u. 6) 1906. július 8-án tartotta alakuló közgyűlését, 13-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1920. június 3-án a társaság kimondta feloszlását. Ezután „**Dugonics könyvnyomda**” néven működött a Kelemen u. 1-ben. Az 1920-as évek végén szűnt meg. (CIL 1/1907., Gaál Endre 2001. 293–294.)

Özv. Leopold Ignácné Baumgartner Berta könyvnyomdájá. Iskola (ma Oskola) u. 26. 1909-től Kelemen u. 2. Később Korona (ma Hajnóczy) u. 15. 1906. augusztus 8-án kapott iparengedélyt. 1927 után megszűnt. (EIL 63/1906., DIL 132/1906., Gaál Endre 2001. 278–280.)

Bruckner Dezső nyomdájá. Klauzál tér 2. 1919-től Petőfi Sándor sugárút 1. Az 1898 óta működő papírkereskedés 1906-ban nyomdaipari tevékenységbe kezdett. 1919-ben a „**Bruckner D és utódai**” nevet vette fel. Az 1920-as évek közepétől csak a papírkereskedést folytatták tovább a tulajdonosok. (Gaál Endre 2001 281., DIL 180/1898.)

Schönfeld Antal könyvnyomdájá. Fekete sas u. 20. 1907. december 6-án kapott iparengedélyt. 1912-ben hivatalból megszüntették. (AIL 222/1907.)

Műipar és Tanszergyár Rt. Csemegi u. 5–7. A több éve már fennálló tanszerműhelyből 1908. augusztus 25-én alakult, október 22-én jegyezték be a cégbíróságon. Iparigazolványt 1911. január 13-án „**Első Magyar Papírmaché Tanszergyár**” névre kapott. 1917. február 20-án szűnt meg. (CGT 680/1908.)

Rác Manó villanyvilágítási és erőátviteli vállalata. Széchenyi tér 3-5. 1909. november 6-án kapott iparengedélyt. 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (EIL 65/1909.)

Kummerth Sándor dobozgyára. Tisza Lajos körút 79. 1910. november 28-án jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1921. május 8-án az „**Első szegedi doboz iparvállalat**” nevet vette fel. 1951. augusztus 21-én megszűnt. (CIL 11/1910., AIL 193/1910., 89/1921.)

Délmagyarország Hírlap és Nyomda Vállalat Rt. Korona u. 15. 1925-től Petőfi Sándor sugárút 1. Később Löw Lipót (ma Bolyai János) u. 19. 1910. április 17-én alakult, június 8-án jegyezték be a cégbíróságon. 1911-ben felszámolási eljárás indult ellene, 1915. november 6-án megszűnt részvénytársasági minősége, és 1923-ig a „**Délmagyarország**” Hírlap és Nyomdavállalat” nevet viselte. 1923-tól ismét „**Délmagyarország**” Hírlap és Nyomdavállalat Rt.” lett. 1949. november 17-én állami tulajdonba került. (CGT 739/1910.)

Hoffmann Lipót és Hoffmann Benedekné könyvnyomdájá. Fekete sas u. 20. 1911. június 3-án kapott iparengedélyt. Október 30-án már meg is szűnt. (EIL 28/1911.)

Kertész János nyomda. Párizsi körút 25. 1911. november 3-án kapott iparengedélyt. 1912. november 1-jén szűnt meg. (EIL 56/1911.)

Burkus András könyvnyomdájá. Batthyány tér 4. 1930-tól Somogyi u. 20. Burkus András 1899-ben kapott könyvkötő iparengedélyt, 1912-ben nyomdai tevékenységet is kezdett folytatni. 1951. szeptember 12-én iparát megvonták. (AIL 81/1899., Gaál Endre 2001. 284–287.)

König Salamon nyomda. Kelemen u. 5. 1927-től Dugonics tér 12. 1913. január 24-én kapott iparengedélyt. 1919-ben a „**Minitra**” (?) Lapvállalat nyomdájá nevet vette fel. 1923. december 28-án megszűnt. 1927. június 4-én azonban ismét nyomdai iparengedélyt kapott. A vállalkozásba 1930-ban Keck (Kulcsár) Ferenc és neje, 1932-ben Csányi József léptek be. A nyomda 1935. május 4-én szűnt meg. (EIL 2/1913., AIL 113/1927.)

Szegedi Hírlapkiadó és Nyomda Vállalat Rt. Korona (ma Hajnóczy) u. 15. 1913. június 8-án alakult azzal a céllal, hogy a „**Délmagyarország Nyomda Rt.**” üzletét és nyomdáját átvegye. Felszámolási eljárással 1925. március 24-én törölték a vállalkozást a cégnyilvántartásból (CGT 864/1913., EIL 16/1913.)

Szegedi Reggeli Újság nyomdájá, Kun Béla. Valéria (ma Bartók Béla) tér 10. 1914. március 28-án kapott iparengedélyt. Mivel az újság április 24-én megszűnt, a nyomda sem működhetett tovább. (EIL 9/1914., Gaál Endre 2001. 290.)

„Unió” Vállalat (vegyszerkészítő), Igna Dezső. Valéria (ma Bartók Béla) tér 10. 1914-novemberétől Polgár (ma Gogol) u. 24. Igna Dezső 1913. szeptember 17-én kapott vegyszerkészítő iparengedélyt. Műhelyét 1914-ben a jelzett néven vállalként működtette tovább 1914. augusztus 19-ig. Néhány hónap szünet után, 1914. november 18-tól új helyen „**Első Szegedi és Alföldi Vegyszerkészítő Vállalat**” néven újrakezdte vállalati tevékenységét, amely 1915. február 1-jén megszűnt. (AIL 172/1913., EIL 35/1914.)

Koroknay József nyomda. Templom (ma Dóm) tér 3. 1915. június 15-én kapott iparengedélyt. Az alapító halála után 1924 márciusától felesége vette át a nyomda vezetését, amely 1930. október 18-án megszűnt. (EIL 10/1915.)

Kolimár János könyvnyomda. Mikszáth Kálmán u. 12. 1918. december 5-én kapott iparengedélyt, 1920. február 1-jén szűnt meg. (EIL 32/1918., Gaál Endre 2001. 290.)

Molnár János nyomda. Sándor u. 18. 1919. szeptember 22-én kapott iparengedélyt, 1921. január 27-én szűnt meg. (EIL 63/1919.)

Szegedi Új Nemzedék Lapkiadó Vállalat Rt. nyomdája. Kálvária sugárút 10. 1927-től Korona (ma Hajnóczy) u. 1. 1942-től Dugonics tér 12. 1919. november 30-án alakult, 1944-ben megszűnt. (CGT 1066/1919., AIL 173/1927.)

Szeged Városi Nyomda Rt. Kárász u. 9. , Kelemen u. 7. 1920. április 24-én alakult a Várnay- és Engel-féle nyomdák tevékenységének folytatására. Később a „**Szeged Városi Nyomda és Könyvkiadó Rt.**” nevet vette fel. 1951-ben az iparengedélyüket megvonták. (CGT 1087/1920., DIL 203/1920.)

Larberbaum Zoltán nyomda. Párizsi körút 25. 1919. november 15-én kapott iparengedélyt. 1920. január 1-jétől Klein Sándor, Malatinszki Lajos nyomdaüzlet tulajdonosok belépésével „**László**” **könyvnyomdai szövetkezet (műintézet), Larberbaum és társai**” nevet vette fel. 1922. szeptember 13-án szűnt meg. (CGT 1101/1920., EIL 80/1919.)

„Tevel” nyomda, Kemény Simon. Korona (ma Hajnóczy) u. 1. 1919. november 20-án kapott iparengedélyt, 1922. december 31-én megszűnt. (EIL 83/1919.)

Kőrösi Regina könyvnyomda. Valéria (ma Bartók Béla) tér 1. 1920. február 28-án kapott iparengedélyt, december 15-én megszűnt. (EIL 3/1920.)

Ablaka György könyvnyomdája. Kálvária sugárút 6.. 1920. augusztus 4-én kapott iparengedélyt, 1949 decemberében államosították. (EIL 59/1920.)

Bittera Béla nyomda. Petőfi Sándor sugárút 6. 1920. november 20-án kapott iparengedélyt, 1926. február 8-án szűnt meg. (EIL 94/1920.)

Therapia Laboratórium és Dobozgyár Rt., Szittner és Hoffmann. Dugonics u. 21. Később Tisza Lajos körút 43. 1921. május 1-jén alakult, 5-én kapott iparengedélyt. 1923. július 2-tól a részvénytársasági jelleget megváltoztatták. Mivel Szittner János új dobozgyárat alapított, 1926-ban felszámolás alá került, és 1929. január 18-án megszűnt. (CGT 1216/1921., AIL 111/1921.)

Reizinger József könyvnyomda. Lechner tér 15. 1934-től Fekete sas 13. 1922. január 9-én kapott iparengedélyt. 1924-ben a „**Kultúra nyomda**” 1934-ben az „**Apostol nyomda**”-nevet vette fel. 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (EIL 5/1922.)

Mars kő- és könyvnyomda, Putz Jakab, majd Zachariás György. Tisza Lajos körút 97. 1922. február 6-án kapott iparengedélyt, december 5-én vette át Zachariás a tulajdonosi jogokat. A nyomda 1934. december 31-én megszűnt. (AIL 35/1922., 303/1922.)

Nemzeti Sajtóvállalat. Szeitz és Kószó. 1930-ban Tisza Lajos körút 71. 1922. július 11-én jött létre. 1923. szeptember 21-én lényegében változatlan tulajdonosi körrel a **Hírlapkiadó és Nyomda Vállalat Rt.**-gá alakult. 1934. október 20-tól Kószó Ferenc halála miatt „**Nemzeti Sajtóvállalat, Szeitz**” néven egyéni cékként működött. 1949-ben nem gyakorlás miatt megszűntették. (CGT 1316/1922., 1423/1923., DIL 245/1922., AIL 224/1925.)

Szegedi Keresztény Nyomda Rt. 1922. október 8-án alapították. 1926. január 1.-én egyesült a Szegedi Új Nemzedék Lapvállalat Részvénytársasággal. (CGT 1388/1923., EIL 1/1923.)

Basilich József litográfiai és könyomdai intézet. Nemestakács u. 9. 1923. május 12-én kapott iparengedélyt. 1930-as években már nem működött, 1939-ben megszűntnek nyilvánították. (EIL 63/1923.)

Első Szegedi Dobozgyár, Szittner János. Tisza Lajos körút 43. 1925. szeptember 12-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. 1943. november 22-én megszűnt. (CIL 7/1925., AIL 176/1925.)

Masa József könyvnyomda. Fodor u. 1. 1925. november 25-én kapott iparengedélyt, amelyet 1935-ben megvontak. (AIL 244/1925.)

Somogyi Pál nyomdája. Püspök u. 11/A. 1935-től Kelemen u. 2. Később Szél u. 5. 1927. augusztus 25-én kapott iparengedélyt, de már október 29-én meg is szűnt. 1935. február 28-án ismét megnyitotta nyomdáját új helyen, amelynek engedélyét 1951. június 20-án megvonták. (AIL 156/1927.)

Alföldi Üvegcsiszoló és Tüköripari Vállalat, Muth Géza és Kőrösi Géza. 1928. március 19-én kapott iparengedélyt. 1943. november 20-án megszűnt. (AIL 43/1928.)

Magyar Gyógyszerészeti és Kereskedelmi Dobozgyár, Kelemen Sándor. Tó u. 13. 1930. június 3-án kapott iparengedélyt, de 1931. május 1-jén már meg is szűnt. (AIL 99/1930.)

Pallas sokszorosító ipartelep, Szeredai József. Madách u. 3. 1932. október 27-én kapott iparengedélyt, 1952. november 20-án ipara megvonva. (EIL 35/1932.)

Árpád Nyomda. Szittner János. Tisza Lajos krt. 97. 1933. június 28-án jegyezték be a gyáripari lajstromba, 1935-ben a vállalkozást Szittner János eladta. (CIL 2/1933.)

Árpád Nyomda Könyvkiadó Termelő és Értékesítő Szövetkezet. Tisza Lajos krt. 97., 1944-től Fekete sas u. 22. 1935. október 9-én jegyezték be a gyáripari lajstromba. Megszűnéséről nincs adatunk. (CIL 4/1936.)

Iritz Zoltán nyomdája. Hét vezér u. 21. 1935. november 19-én kapott iparengedélyt, 1951. szeptember 20-án megszűnt. (AIL 195/1935.)

„Kópia” sokszorosító üzem, Bujtó Ottóné (Csala Gizella). Rákóczi u. 34. 1936. május 12-én alakult, 1938. augusztus 1-jén szűnt meg. (EIL 20/1936.)

Alföldi zacskóüzem,, Rosenblüch (1947-től Alföldi) Béla. Kossuth Lajos sugárút 5. 1943-tól Polgár (ma Gogol) u. 3. 1937. december 23-án kapott iparengedélyt, 1949-ben nem gyakorlás miatt megszűntnek nyilvánították. (DIL 305/1937.)

Corvin nyomda, Gál Sándor és Szűcs Sándor. Vár u. 2. 1938. március 9-én kapott iparengedélyt. 1941-ben Szűcs Sándor kivált, az iparengedélyt 1951. július 27-én megvonták. (AIL 23/1938.)

„Pehely” Tollfeldolgozó Vállalat, ifj. Polner Ödön. Vasas Szent Péter u. 3. 1938. április 22-én kapott iparengedélyt, 1941-ben a tulajdonos eladta telephelyét, 1943. január 20-án a vállalat megszűnt. (DIL 67/1938.)

Szűcs Sándor könyvnyomda. Aradi u. 8. 1941. március 14-én kapott iparengedélyt, amelyet 1951. július 24-én vontak meg. (AIL 41/1941.)

Tollfeldolgozó Vállalat, Balatoni László. Vasas Szent Péter u. 3. 1941. november 7-én kapott iparengedélyt, 1950-ben megszűnt. (DIL 258/1941.)

Tollkereskedelmi Vállalat, Fekete Károly. (tollfeldolgozás is) Bal fasor 36. 1942-től Bocskai u. 5. 1942. február 9-én kapott iparengedélyt. Megszűnése időpontjára egyelőre nincs adatunk. (DIL 45/1942.)

Komócsin Háziipari Vállalat, Komócsin Gyuláné (Gárgyán Anna). Szent Ferenc u. 18. 1943. március 31-én alakult, 1951. március 5-én az iparát megvonták. (EIL 19/1943.)

16. Szolgáltatás és szórakozás

16.1. Vendéglátás / *Inns and Restaurants* (T. Knotik Márta)

VENDÉGFOGADÓK ÉS SZÁLLODÁK (létesítésük időrendjében)

Az összeállítás a tanácsi iratokban rejlő összeírások Ti 716/1806, 1538/1809, 2690/1827, 460/1845, 1828 évi (országos), 1839-40 évi adófőkönyv és a következő tanulmányok alapján készült: CSMÉE 2000. c. kötet Ozsváthné Csegezi Mónika és T. Knotik Márta szócikkei; T. Knotik Márta 2002. 57-96 o.; T. Knotik Márta 2005. 23-106 o.; Fári Irén – Nagy Ádám 2004. 325-387 o.

Medve fogadó, „Educillum Medve” A Tisza partján működött 1806-tól az 1820-as évekig. Felsőváros 2. = Felső Tisza-part 4. – Zárda u. 2. sarok helyén. (Ti 2587/1806, 1217/1815., Balla A. 403. Felsőváros 403. házi sz. Giba A. 868/76 szak.).

Fekete Sas vendégfogadó és kávéház A Város tulajdona volt, négy utcára szolgált, 1 nagy közönséges, 4 „különös” vendégszobából és istállókból állt. 1807-ben közkótyavetyére bocsátották. A kikötések között játékszín (theátrum) létesítése is szerepelt. Az új tulajdonos Valdmüller Lénárd lett, 1809-ben négy darab 50 lóra való saroglyás istállója volt. 1819-ben Jacob Gebhardt tervei alapján bővítette. Kulturális események színhelye is volt. 1839-ben Valdmüller Lénárdnál zsellér (bérlő) Valdmüller György. 1853-ban Valdmüller György tulajdona, 1854-ben árendása Schmidt János. 1864. január elején Eisenstädter Simon vette meg. Továbbra is kiállítások, hangversenyek helye, 1867 körül előtte állomásoztak a bérkocsik. 1871-től özv. Kasch Vencelné tulajdona, a szállodát 1873 – 1875 között Steingassner József bérelte. 1883-ban Kass János vezetése alatt a szálló udvarát díszes nyári mulató kertté alakították át. 1898-ban 36 szobával működött. Palánk 147. = Fekete Sas u. 15-17. helyén (Palánk 1704. házi sz. Giba A. 2401/81 szak. Város sorsz. 2492.).

Arany Sas vendégfogadó, kávéház 1807-ben már létezett. (Ti 3487/1829.). 1809-ben Rieger Mihály tulajdona. Két darab saroglyás istállója 40 lóra való. 1828-ban Michael Rieger lanio (mészáros), 1839-ben és 1845-ben Rieger Mihályné tulajdona, 1848-tól Rieger Mihály tímáré (Ti 6698/1847.). 1853-ban özvegye birtokolja, 1854-ben árendása Sellár Mátyás. 1857-ben készült az új ma is álló épület. 1867-től az emeleti helyiségeket a Lloyd bérelte. 1871-ben a vendéglő özv. Csorvay (Rieger) Jánosné tulajdona, 3 évre kiadó, majd lakásoknak bérelhető. Palánk 128. = Fekete Sas u. 11. (Palánk 1714. házi sz. Giba A. 2351/1/81 szak. Város sorsz. 2439.)

Páva vendégfogadó 1806-ban Róth Józsefné tulajdona. 1809-ben Nagy Jánosné Róth Éva öröksége, eladták Rieger Mihálynak (Ti 2663/1809.) Két darab saroglyás istállója 14 lóra való. 1828-ban Michael Rieger-ház. 1839-ben és 1845-ben Rieger Mihályné tulajdona, 1848-tól Rieger János mészárosé. 1853-ban Ferenc tér 2439. szám alatt, 1854-ben árendása Nagy Anna. Az 1880-as évek közepéig működött. Palánk 127. = Fekete Sas u. 7-9. – Kiss Ernő u. 3-5. sarok helyén. (Palánk 1715. házi sz. Giba A. 2351/81 szak. Város sorsz. 2439.)

Zöldfa kocsmá 1807-ben már működött (Ti 3487/1829.). 1809-ben Nagy Jánosné Róth Éva öröksége, eladták Rieger Mihálynak. 1828-ban Michael Rieger lanio (mészáros) tulajdona. 1839-ben Rieger Mihályné tulajdona.

7 fejedelem vendégfogadó, kávéház 1848-ban a régi Zöldfa helyén Rieger Mihály építkezik, háza sarkán kávéházat szeretne, de ettől eltiltják. 1853-ban Rieger János tulajdona, 1854-ben árendása Zsillintzki Károly, 1862-ben bérlője Steingaszner József. 1865-ben Okernyi Gyula bérelte, 1874-től Ferencsevits György és Juránovits Ferenc. 1877-ben olcsó társaskocsi-közeledést indítottak a Makkos erdőbe. 1878 őszén ismét Okernyi a bérlő, aki az 1879. évi vízveszély alatt is folyton nyitva tartotta. 1896-ban Jung József kerttel bővített szállodája, étterme és kávéháza. 1898-ban Csorvay Emilé, orfeum-előadásokat is tartottak benne. Palánk 129. = Fekete Sas u. 13, Tisza Lajos körút 38. helyén. (Palánk 1713. házi sz. Giba A. 2351/2/81 szak. Város sorsz. 2439.)

Vedres kávéház 1809-ben „Vedres Úr kávéházában a Deák Curátorok a kávésnéval dulakodtak” (Ti 552/1809.). 1828-ban Nobilis Stephanus Vedres geometra tulajdona. 1839-ben Vedres Istvánné asszonyé.

Ströbl kávéház Új épületben 1882-ben nyílt meg Ströbl József házában, 1898-ban az özevegé.

Kovács-kávéház 1908-ban. Palánk 204. = Kígyó u. 2. – Klauzál tér 4. sarok helyén. (Palánk 1659. házi sz. Giba A. 2441/81 szak.)

Legenfeld Bertalan kocsmája 1809-ben már működött, saroglyás istállója 14 lóra való. 1827-ben Schvartz József úr árendása Huber Orbán, 55 éves, feleséges polgár. 1828-ban Josephus Schvartz ferropola (vasárus). 1839-ben öreg Schvartz Józsefnél Pospisil József kávést tartják nyilván. Palánk 210. = Oroszlán u. 6. – Nádor u. 1. sarok helyén. (Palánk 1779, 1779/2. házi sz. Giba A. 2640/82 szak)

Tallián Lőrinc kocsmája 1809-ben saroglyás istállója két lóra való. 1827-ben Tallián Imre a kocsmáros. A bort maga méri, 31 éves, nőtlen polgár, szíjgyártó. 1828-ban Lucent Tallián, 1839-ben Tallián János, 1845-ben is a kocsmárosok között tartják nyilván.

Öreg Szíjgyártó 1853-ban Tallián János tulajdona a Könyök (Kölcsey) utcában.

Szíjártóhoz címzett bormérő, 1854-ben árendása önmaga. Palánk 315. = Kárász u. 11. – Kölcsey u. 7. sarok helyén. (Palánk 1663. házi sz. Giba 2446/82 szak. Város sorsz. 2538.)

Vöber György úr kocsmája 1809-ben két darab saroglyás istállója 30 lóra való. 1827-ben a tulajdonos a kocsmáros, saját házában a bort maga méri, 46 éves, feleséges polgár, kötelesmester.

Vendégfogadó és kávéház Báró Dietrich József házában Majer János létesítette 1854-ben.

Magyar koronához szálloda 1861-ben újranyitását hirdette Lipták Bálint kocsmáros. 1863-ban May Fülöp bérelte, 1868-ban a környékeliek panaszkodtak, hogy zajosak a Korona vendéglő ismeretes báljai. Árvíz (1879) utáni újjáépítéskor szűnt meg. Palánk 812. = Árpád tér 3. helyén. (Palánk 2052/2. házi sz. Giba A. 3446/82 szak. Város sorsz. 3610.)

Fortuna kávéház Brukner Mátyás kocsmáros 1810-ben eladta Fortuna nevezetű házát és kávéházát Marics Tamás szíjgyártómasternek (Ti 1267/1810.). 1818-ban a kávések között sorolták föl (Ti 3378/1818.). 1827-ben Máritsné asszony árendása Lőrintz József kávé, 37 éves, feleséges polgár. 1828-ban Vid. Thoma Marity Iolarius (szíjgyártó), zsellérje Josephus Lőrintz. Palánk 286. = Oskola u. 23. helyén. [Palánk 1740-1. i. (zsellér vagy bérlő) házi sz. Giba A. 2600/82 szak. Város sorsz. 2689.]

Öt pacsirta kávéház 1816-ban már működött az Öt pacsirta (ma Oroszlán) utcában (Ti 2386/1816.). 1827-ben nemes Oexel Mátyás úr házában árendás Gruber János kocsmáros, 35 éves, feleséges polgár. 1839-ben Labusz Jánosnál zsellér (bérlő) Loberg Fridrik kávé. 1845-ben Labusz János a ház-tulajdonos kocsmáros. Palánk 257. = Oroszlán u. 2. – Oskola u. 11. helyén. (Palánk 1848. házi sz. Giba A. 2586/75 szak.)

Három Korona kávéház 1818-ban a kávések között sorolták föl (Ti 3378/1818.).

Zöldág kocsm A Pétervári országúton 1819-ben már működött Palánk 1039. = kb. a Petőfi Sándor sugárút – Nemes takács utca torkolata helyén. (Ti 797/ 1819, 215/1828. Giba A. 3265/82 szak.)

Üveges kocsm 1822-ben már működött a Szentháromság utcában. Palánk 962. = kb. a Szentháromság u. 18. helyén a harmincas évekig. (Ti 1723/1822, 201/1832. Giba A. 3376/82 szak.)

Anglus Királyhoz kocsm 1824-ben már működött Fölsővároson. Réh Ferenc 491. sz. háza helyzetrajzán a szomszéd telek „az Anglus Királyhoz Kortsma udvara” Fölsőváros 492? házi sz. (Ti 3158/1824.).

Város kocsmája A Fölsővároson a Kis-Tiszaparton volt. Helyét 1826-ban már „hajdani” jelzővel illették Giba A. 709/73 szak. környékén (Ti 2564/1826.).

Schlauch Miklós kocsmája 1827-ben bérlője önmaga, 35 éves, feleséges polgár. 1845-ben Schlauch Miklósné.

Aranyalma 1853-ban Schlauch Anna tulajdona a 3 Korona utcában. 1854-ben Arany Almához tímár herberg (szállás), árendása önmaga. Palánk 192. = Hajnóczy u. 8. helyén. (Giba A. 2416/81 szak. Város sorsz. 2508.)

Lengyel András kocsmája 1827-ben saját házában a bort maga mérte, 39 éves, feleséges polgár. 1828-ban Laurentius Markovits (Educil) fogadójában i (zsellér) Andreas Lengyel. 1834-ben kérte „a Nemes Város közepén lévő házamban, melyben mint polgár bort mérek, nagy farsangon által bálakat tarthassak” (1422/1834.). Kérését teljesítették. 1839-ben Lengyel András tulajdona. Palánk 208. = Klauzál tér 8. egyik belső telkén. (Palánk 2556/10. i. házi sz. Giba A. 2448/82 szak.)

Milkovits János kocsmája 1827-ben saját házában a bort maga mérte, 50 éves, feleséges polgár, lakatosmester. 1828-ban Joannes Milkovits. 1839-ben Milkovits Jánosné.

Arany Potykához Bor Mérő és Szimingyia (pékség) 1853-ban Ivánkovits János tulajdona, 1854-ben árendása Pákászki Tamás. A kocsm 1879-ben még működött. Palánk 222. = Deák Ferenc u. 32-34. – Oroszlán u. 3. sarok helyén. (Palánk 1907, 1907/1. házi sz. Giba A. 2582/75 szak. Város sorsz. 2671.)

Kátay László kocsmája 1827-ben iccése Megyesi György, 26 éves, feleséges, bognár. 1828-ban Ladislaus Kátai domus educil (fogadó). 1839-ben Kátay Jánosé.

Arany Patkó vendégfogadó és kávéház 1853-ban Kátay Jánosné tulajdona, 1854-ben özvegy Kátayné iccése Kovács Imre. Palánk 806. = Dugonics tér 8. helyén. (Palánk 2057/2. házi sz. Giba A. 3441/82 szak. Város sorsz. 3605.)

Stiklis kávéház 1853-ban Kaiblinger József tulajdona. Már 1827-ben kávésként tartották nyilván, bécsi származású, 36 éves, feleséges polgár. 1828-ban Joannes Kaiblinger, 1839-ben Kaiblinger János kávé. 1845-ben Kaiblinger József a kocsmáros. Fölsőváros 55. = Maros u. 14. helyén. (Balla A. 474. Fölsőváros 474 házisz. Giba A. 880/76 szak. Város sorsz. 904.)

Schäfferné Asszonyság kocsmája 1827-ben bérlője Leoni asszony, 57 éves özvegy és polgár. 1828-ban Vid Adami Schäffer ferropola (vasárus), 1839-ben Schäffer Ádám kalmár, 1845-ben ő a kocsmáros.

Arany Golyó kocsm 1853-ban özvegy Schäfferné tulajdona. 1870-ben bormérés. Az 1880-as években bérbeadó, majd 1898-ban Onozó Lipót a kocsmáros. Palánk 235. = Roosevelt tér 9. helyén. (Palánk 1887 házi sz. Giba A. 2566/75 szak. Város sorsz. 2656.)

Vatzelle József kocsmája 1827-ben árendása Eberling József, 31 éves, feleséges, szabó. 1828-ban Josephus Vatzelle domus, bérlője Joan Krigler. Vatzelle Józsefné 1839-ben, 1845-ben Vatzellené kocsmáros.

Arany Szarvas kocsm 1853-ban özvegy Vatzellené tulajdona. 1854-ben bormérő, árendása Nagy Pál. 1861 őszén a Szarvas kocsm bérbe adó. 1863-ban a Szarvashoz címzett vendéglő Kozma Tamásé. 1898-ban ismét működött. Palánk 238. = Roosevelt tér 12. helyén. (Palánk 1884. házi sz. Giba A. 2563/75 szak. Város sorsz. 2653.)

Kátsa Fészek kocsm A Pétervári országút és Festő u. sarkán 1828-ban már működött Palánk 1035. = kb. a Petőfi Sándor sugárút 22. – Vitéz u. 36. helyén. (Ti 215/1828, 584/1831. Giba A. 3269/1/82 szak.)

Betekints kortsma A Pétervári országúton 1828-ban már működött (Ti 215/1828. Giba A. 44197/82 szak.).

Nap kortsma A Pétervári országúton 1828-ban már működött (Ti 215/1828, 584/1831. Giba A. 44367/82 szak.)

Hét Választó Fejedelem vendégfogadó 1834-ben már működött (Ti 914/1834.).

Katona fogadó 1839-ben ezen a néven szerepel Palánk 123. = Mérey u. 6. – Püspök u. 11/A. helyén (Ti 492/1839. Giba A. 2356/81 szak. Város sorsz. 2444.).

Magyar Király vendégfogadó, kávéház 1834-ben már működött. 1847-ben Rieger Antal örököseinek tulajdona, még 1853-ban is. 1854-ben árendása Gruber János. 1879 őszétől Stark Gábor kávéháza, 1880-ban Böhm Tóbiásé. Helyén 1893-tól Totzer Ferenc új épületben működteti még 1898-ban is. Palánk 113-114. = Tisza Lajos körút 41. – Kossuth Lajos sugárút 2-4. – Püspök u. sarok helyén (Giba A. 2310/81 szak. Város sorsz. 2395.).

Sétatér kávéház 1835-ben Eisenkolb Antal kaszinói vendéglős a sétányra, a várfalhoz építene, ahol frissítőket árulna. A tervet R. L. Gebhardt készítette (Ti 2415/1842.). 1853-ban Eisenkolb András tulajdona. 1854-ben a Városi Sétány háza, bérlője Wagner György. 1868 tavaszán Wagner György a régi célszerűtlen roskatag zeneállvány helyébe újat tervezet Heszleányi Józseffel. Ez mely a sétány közepén, a vendéglői csarnokkal szemközt foglal helyet. 1872 decemberétől özv. Wagner Györgyné sör-csarnoka. 1873-ban Ser és Kávé csarnok (Tt 913/1873.). 1881-ben a vár bontása miatt kellett eltávolítani. Palánk 240.= kb. a Vár u. és Deák Ferenc u. kereszteződésében (Giba A. 2462/75 szak. Város sorsz. 2538, 2554.).

Három Király vendégfogadó, kávéház 1837-ben már működött az Öt pacsirta (Oroszlán) utcára nyíló kapuval. 1845-ben Poschpisel József a kocsmáros, 1853-ban a tulajdonos, 1854-ben árendása Steingassner József. 1864-ben 3 király vendéglő. 1872-ben szűnt meg. Palánk 209. = Oroszlán u. 8. – Kelemen u. 7. sarok és az úttest helyén. (Giba A. 2451/82 szak. Város sorsz. 2543.).

Fekete kutya kávéház Az Oskola utcán 1839-ben már működött Klimó György kocsmája, 1845-től Eberling tulajdona (Ti 971/1839.). 1853-ban az

özvegyé, 1854-ben árendása Tepli Mátyás. 1862-ben a kávéház bérbe adó. 1882-ben Fekete kutyához vendéglő. Palánk 358. = Dóm tér 3. a Somogyi-könyvtár egy részének helyén. (Giba A. 2544/82 szak. Város sorsz. 2634.).

Liget kávéház Kis Séta téren 1840-től működött a Társalkodási Egyesület tulajdonában (Ti 370/1840, 5796/1845.). 1853-ban Hammerschmidt András tulajdona. 1860-tól bérbe adó.

Kaszinó Ezen a néven említik 1862-ben.

Ligethez 1863-ban a kényelmes kávéházi helyiség, tánctermevel bérbe adó. Weytracher Ferenc nyitotta meg. 1872-től az új épület nagy termében kiállításokat, bálakat tartottak. 1882-ben sétánykertet nyitottak eléje. 1884-ben árverezésre került. Felsőváros 49. = Maros u. 2.-4. helyén. (Giba A. 874/76 szak. Város sorsz. 895.).

Burger József kocsmája 1845-ben már működött.

Barátság kocsma 1853-ban Burger Mihály tulajdona a Ferenc téren. 1854-ben Barátságához bormérő, árendása Koss István. Palánk 116. = Tisza Lajos körút 45. – Mérey u.1. sarok helyén. (Giba A. 2312/81 szak. Város sorsz. 2397.).

Krebsz kávéház A Tisza-szélen működött. Krebsz Mihály 1845-ben a kocsmárosok között szerepel, 1853-ban a kávéház tulajdonosa, 1854-ben árendása Vorhovsky József. Palánk 386. = Korányi rakpart 12. – Szegfű u. sarok, a belklinika helyén. (Giba A. 3492/75 szak. Város sorsz. 2584.)

Arany Oroszlán kávéház 1845-ben, még 1853-ban is Schmidt József kocsmáros tulajdona. 1854-ben Kávéház és trackterem (különterem), árendása Ströbl Ignác. 1859-ben itt „igen jó jégkávét készítenek”. 1860-tól Ströbl József tulajdona. 1863-ban vízvezetékekkel látták el. 1882-ben a Ströbl testvérek bővítették a termeket. „A kávéházi helyiség most világos, az Oroszlán utcára is néz, a kert virágos.” Július 15-én nyitott az üzletvezető Steingassner József. Halála után 1884 tavaszán Schön Adolf kávéháza és étterme. Palánk 249. = Oskola u. 8. helyén. (Palánk 1879-80. házi sz. Giba A. 2559/75. Város sorsz. 2649.)

Palatinus kávéház 1845-ben Gruberné kocsmája. 1853–54-ben is az özvegyé a kávéház. 1861-től 1868-ig Gruber tulajdon (SZB 7, 73/1868.).

Nádor Azelőtt Palatinus vendéglő, 1871-től Ivánkovits Károly tulajdona (SZB 151/1871.). 1875-ben újra nyitja Ráder Jakab. 1877-ben Ströbl József tulajdona, majd Jordán Ferenc vendéglőse. Palánk 300. = Nádor u. 4. – Bajza u. 1. helyén (SZH 1975 máj. 12, 16., 1877. aug. 29, szept. 23. Giba A. 2625/82 szak. Város sorsz. 2712.).

Fehér Kereszt vendégszálló és kávéház 1845-ben már működött Czimegné tulajdonában. 1853-ban is az özvegyé, 1854-ben a Czimeg örökösöké, árendásuk Bárkányi Mihály. 1864-ben Czimeg József nyugalmazott plébános a házában a szállodát megszüntette. Palánk 441. = Somogyi u. 19. helyén (Giba A. 2645/1/82 szak. Város sorsz. 2731.).

Máhr Ferenc kocsmája 1839-ben Máhr Ferenc bábos, 1845-ben a Búza piacon a saját házában működött.

3 csillag kocsma 1853-ban Máhr Ferenc bábsütő tulajdona. 1854-ben árendása Pölthel Mátyás.

Borsajtóhoz vendéglő 1861-ben „bor-sutuhoz” bormérő helyiség, 1864-ben bérbe adó, 1878-ban a festett cégérén: „A Sutohoz” címet viselte.

Nemzeti Szálloda Új cím alatt új vendégfogadó nyílt, 1879–1884 közt működött. Palánk 811. = Dugonics tér 12. helyén. (Palánk 2053-2054. házi sz. Giba A. 3445/82 szak. Város sorsz. 3609.)

Arany bárány kocsma 1853-ban Kontraszti József tulajdona. Ő 1839-ben kéményseprő, 1845-ben kocsmáros.

Bárányhoz Bor Mérő Német Szűts és Kémény Seprő Herberg 1854-ben, árendása Hagenbucher Leopold. 1861 nyarán Bárányhoz címzett vendéglő. 1865 őszén bormérőhelyiség, majd az 1870-es évektől többször is bérbe adó. 1883 nyarán özv. Gazdag Istvánné vendéglőnyitást hirdetett itt. Palánk 239. Roosevelttér 13. – Béla u. 1. helyén. (Palánk 1883. házi sz. Giba A. 2562/75 szak. Város sorsz. 2652.)

2 pisztoly kocsma 1853-ban özvegy Kerléné tulajdona. Már 1845-ben kocsmáros. Palánk 344. = Fekete Sas u. – Tisza Lajos körút találkozásának helyén. (Giba A. 2657/82 szak. Város sorsz. 2744.)

Vadászkürt kávéház 1853-ban Schmidt József tulajdona, 1854-ben árendása Budai Lajos. 1861-ben a két utcára átnyúló kétemeletes ház ez ideig vendéglői alkalmul szolgáló részét kibérelték a leánytanoda első osztálya számára. Palánk 425. = Árpád u. 13. – Ipar u. 16. kb. a Rerrich Béla tér helyén. (Giba A. 2520/82 szak. Város sorsz. 2611.)

Kávéforrás kávéház Az Öt pacsirta utcában (ma Oroszlán u.) működött 1853-ban Schäffer Borbála tulajdonában, 1854-ben árendása Csapka Vince. 1859-ben még Kávéforrás, majd „Cinkanál, Subagallér vagy micsoda” címet viselő helyiség” kicsinosításakor, az újabb átnevezés után 1878-tól **Sörforrás** vendéglő. Palánk 253. = Oroszlán u. 4. – Nádor u. 2. sarok helyén. (Palánk 1852 házi sz. Giba A. 2583/82 szak. Város sorsz. 2672.)

Szappanyos kávéház 1853-ban Lázár János tulajdona.

Vadászhoz bormérő és kávéház 1854-ben árendása Kotsis Benus.

Kossuth korcsma 1862–64-ben az Élészáz és Sóház utca szegletén. A Vízkor még működött. Palánk 41. = Juhász Gyula u. 8. – Sóhordó u. 22. helyén. (Giba A. 2276/76 szak. Város sorsz. 2360.)

Tigris kávéház 1853-ban Kotuts Imre tulajdona, 1854-ben árendása Schezbacon István.

Tigrishez kocsma 1865–72-ig szerepel ezen a néven. A Víztől után még működött. Palánk 1416. = Szent Háromság u. 47. – Bátorság u. (azóta megszűnt) sarok helyén. (Giba A. 3323/82 szak. Város sorsz. 3487.)

Vendég fogadó és kávéház 1853-ban Bauer Mihály tulajdona.

Vendégszálló kocsma 1854-ben árendása Szabó Antal. Palánk 443. = Dugonics tér 1. – Kárász u. 17. sarok helyén. (Giba A. 2647/82. szak. Város sorsz. 2733.)

Három Nyúl vendégfogadó és kávéház A Pétervári úton 1853-ban Mihálkovits Károly tulajdona, 1854-ben árendása Utasi Adolf. Város sorsz. 2862. = Talán a Petőfi Sándor sugárúton.

Keskeny vendégfogadó és kávéház 1853-ban Hódi László tulajdona, 1854-ben árendása Burus Mihály. Város sorsz. 2872. Palánk 792. = kb. Petőfi Sándor sugárút 17. helyén.

Vendégfogadó és kávéház 1853-ban Reizner András tulajdona. 1854-ben Reizner János háza a Búza piacon, a bort maga mérte. Palánk 2055. házi sz. Giba A. 3444/82 szak. Város sorsz. 3608. Palánk 810. = Dugonics tér 11. helyén.

Hét Pacsirta vendégfogadó és kávéház 1853-ban Budai József tulajdona, 1854-ben árendása Schönstein Albert. 1860-ban, majd 1866-ban is bérbe adó, ekkor Babarczy József ügyvéd a tulajdonos. 1871 tavaszán a szálloda kertjét Gruber János vendéglős megnyitotta. Rókus 710. = Kossuth Lajos sugárút 37. – Pacsirta u. 30. sarok helyén. (Giba A. 1973/81 szak. Város sorsz. 2026.)

Ötpacsirtához vendéglő A Vízkor Gruber Gusztáv vendéglőjét új címmel a Korona utcába helyezte át.

Szűgyártó kocsma 1853-ban Kiss István tulajdona. 1854-ben Kovács, Bogárn és Szűgyártó Herberg (szálló), árendása önmaga. A Vízkor Kiss István bormérő és Herczeg József pincér a károsultak. 1898-ban Lippai Ferencné a kocsmáros. Palánk 445. = Dugonics tér 3. helyén. (Város sorsz. 2740.)

Arany potyka 1853-ban Rónay János tulajdona a Nagy (Széchenyi) téren.

Bor Mérő és Sziminyia 1854-ben árendása Weiss Jakab.

A Vörös Hordóhoz Bor Mérő 1854-ben árendása Löwi Ignác. Palánk 211. = Klauzál tér 9. helyén. (Giba A. 2452/82 szak. Város sorsz. 2544.)

Csillag kocsma 1853-ban Götz Károlyné tulajdona a Kaszárnya (Tábor) utcában. Palánk 134-135. = Bartók Béla tér 1. – Tábor u. 5. sarok helyén. (Giba A. 2363/81 szak. Város sorsz. 2451.)

Czingilingi kocsma 1853-ban Mayer József tulajdona a Nagy Kaszárnya utcában. „Czingellingi bormérő és kéjhölgytartó.” 1854-ben árendása Odal Antal.

Petőfihez Új vendéglőt és sörcsarnokot nyitott itt 1884-ben Orsolya József vendéglős. Palánk 133. = Tábor u. – Mikszáth Kálmán u. sarok helyén. (Giba A. 2359/81. Város sorsz. 2447.)

Szőllőfűrt kocsma 1853-ban Rieger Mihályné tulajdona a Széna piacon.

Szőllő Fűrt bormérő 1854-ben az özvegy házában, árendása Gehisl József.

A Szőlő Fürthöz címzett vendéglő 1859-ben egy vagy több évre bérbe adó.

A Széchenyihez nevezett vendéglő 1864-ben kiadó. Palánk 6. = Horváth Mihály u. 9. – Takaréktár u. 8. sarok helyén. (Giba A. 2347/76 szak. Város sorsz. 2435.)

Szöllőfürdő 1873-ban nyitotta meg vendéglőjét Baveschitz Lőrinc a takarékpénztár épületében, majd kerthelyiségében is. 1883-ban még működött. Palánk 1500/3m = kb. Széchenyi tér 7. – Takaréktár u. sarok helyén.

Szita kocsm 1853-ban Pfann József tulajdona a Széna piacon.

Szítához bormérő 1854-ben iccése Zsarkó Pál. 1870-ben a kocsmahelyiség kiadó. Palánk 10. = Horváth Mihály u. 1. – Arany János u. sarok. (Giba A. 2344/76 szak. Város sorsz. 2431.)

Három fejsze 1853-ban Takáts Mihály tulajdona, 1854-ben árendása Bozsó Ferenc kupler (kerítő), Palánk Bánomkert utca. (Város sorsz. 3676.)

Sörház 1853-ban Mang József tulajdona. Fekete Sas utca. (Város sorsz. 2531.)

Három ruzsa 1853-ban Anika István tulajdona, 1854-ben bormérő. Tiszapart, (Város sorsz. 3740.)

Három hetes 1853-ban öreg Heiter tulajdona, 1854-ben Pince kocsm bormérő, kéjhölgytartó, árendása Goldhamer Rózsa. Budai ország út. (Város sorsz. 2379, 2397.)

Komló 1853-ban Póthl Mátyás tulajdona, 1854-ben kertkocsm. Kálvária utca. (Város sorsz. 2793.)

Méhkaptár 1853-ban Staubert Kristóf tulajdona. Könyök (Kelemen vagy Kölcsey) utca. (Város sorsz. 2719.)

Víg Tirol 1853-ban Tóth János tulajdona. Temető utca. (Város sorsz. 2980.)

Kiss Pál bormérése Saját házában bor- és pálinkamérési jogot nyert 1869-ben, 1870-ben bormérő. Fölsőváros 201. = Festő u. 3. helyén.

Kiss Palcsi vendéglője 1881-ben ideiglenesen a Kölcsey utcai Sziráky-házban volt. Majd a szomszéd Árvay-házba költözött, ahol mint bérlő 1880-ban udvari mellékpéületet, kerthelyiséget és tekepályát is létesített. 1903 végén a vendéglő ajtaja végleg bezárult. Palánk 349-350. = Kölcsey u. 2-4. helyén.

Üstökös Új vendéglőt nyitott Atyai Sándor 1864 tavaszán a Bauernfeind-házban. Palánk 212. = Oroszlán u. 5. – Deák Ferenc u. 31. helyén. 1867 elején cégérével együtt költözött a Mészáros-féle ház, ezelőtt Mátyás királyhoz helyiségébe. Palánk 295. = Somogyi u. 11-13. közötti, Bajza utcai sarokterület. 1873-ban a Korda-Dáni-házban utcai és udvari termék, díszes kert várta a vendégeket. Palánk 277. = Oskola u. 18. helyén.

Wagner szálló 1868-ban nyitotta meg első bérlője Wagner József. 60 díszes szobával és minden egyéb kényelemmel ellátott helyiségekkel hirdette. A személyzet több nyelven beszélt. Elsőnek a kávéház, majd az étterem is megnyílt. 1878 elején özvegye végleg fölhagyott az üzlettel.

Hungária Junarovits Ferenc és Sonnleitner Ferenc bérlők fényes berendezéssel és fölszereléssel újranyitották.

Régi Hungária 1896-ban sajnálattal írták róla, hogy helyiségeiben már többnyire csak iskolai osztályok találhatók. Palánk 274-276. = Somogyi u. 7. – Oskola u. 20. sarok.

Profétához Új sörcsarnokot nyitott Ferencsevic György 1869 tavaszán, majd a következő évben udvarkertet. 1877-ben nyilvános próbavilágítást tartottak a kerthelyiségben az újonnan fölaltalt hordozható petróleumlámpákkal. 1878 őszén a sörcsarnokot szállodává alakították. 1879 őszén mellette nyílt meg a „**Fiók-Proféta**, sör és borivó meg olcsó étkezőhely”. 1883-ban átmenetileg ideköltözött a Szegedi Híradó szerkesztősége. 1894-ben új épületben nyílt meg a szálloda, étterem, sörcsarnok és udvarkert. Az éttermet korinthusi fejű oszlopok sora ékesítette. Az 1898. évi címtár a négy elsőrendű szálloda közé sorolta. 1934-ben a Proféta tönkrement. Palánk 348. = Kölcsey u. 6. – Kárász u. 13. sarok helyén.

Ströbl kávéház 1882 tavaszán saját házában nyitotta meg Ströbl József. A fakereskedők ide tették át székhelyüket. Tágas tekéző, olvasóterem és elkülönített játékszobák is létesültek benne. Kígyó u. 2. – Klauzál tér 4. sarok.

Európa szálloda 1882 nyarán nyílt meg 28 elsőrendű szobával és udvarkerttel, bérlője Sonnleitner Ferenc vendéglős. 1896-ban már 50 szobával hirdették, a bérlő Juranovics Ferenc, majd 1911-ben Szarka István. Klauzál tér 9.

Tisza Szálló 1886-ban nyílt meg. Az 1898. évi Útmutató az impozáns épületben 50 vendégszobát, karzatokkal, cirádákkal ékes bali és hangversenytérmet, nyári kertet sorol föl. 1903-ban bővítették a szomszéd Deák Ferenc utcai telekre. Széchenyi tér 3/A – Wesselényi utca 6. sarok.

Kass Vigadó Kass János már 1881-ben foglalkozott „új nyilvános kert” létesítésével a Fekete Sas utcán, a Kárász-kertben. Majd 1898-ban pompás saját épülete szolgált a vigasságok színhelyül. 1916-ban fényesen berendezett szállodává növelte. 1927-ben benne nyitotta meg a **Kis Kasst**. 1977-ben bezárták, az épület még áll. Dózsa u. 1-3.

Royal szálloda A Lengyel testvérek 1904-ben épült kétemeletes lakóházuk egyik részét 1911-ben szállodai célokra alakították át. Kelemen u. 6. – Kölcsey u. 1.

CUKRÁSZDÁK (T. Knotik Márta)

(Az összeállítás Ozsváthné Csegezi Mónika és T. Knotik Márta szócikkei CSMÉE 2000., valamint Bátyai Gitta 2005. 60. alapján készült.) (A cukrászdák felsorolása létesítésük sorrendjét követik.)

Stampa Rudolf cukrász bérlő Zseravitz János kereskedő, gyáros házában 1839-ben. 1863 tavaszán Széchenyi téri cukrászdája eladó (SZH 1863. márc. 7.).

Allemann és társa cukrászok (Stampa Rudolf utódai) 1864-ben itt külön „hölgy-termet” nyitottak (SZH 1864. dec. 3.). (1865-ben megvették Máhr József cukrászatát az Oskola utcán.) 1868 nyarán díszes kioszk, „fagylalda” építésére kértek engedélyt Széchenyi téri cukrászdájuk elé. Fűrészelt díszű tervrajza (SZB 64/1868.) és Letzter 1872 évi fölvétele örökölte meg. Palánk 207. = Klauzál tér 7. (Palánk 1781-2. házi sz. Zsell. (bérlő). Giba A. 2450/82 szak.)

Allemann és Hozig tíz év után 1874 őszén az új Zsótér-házba költözött. Palánk 1524/208m. = Klauzál tér 1. – Kelemen u. 10. sarok. 1884 elején a cukrászatot eladták Árvay Sándornak.

Máhr József cukrászata 1859-ben a földszinten volt. 1865 tavaszán Allemann és társa vette meg Máhr József hagyatékából. Palánk 277. = Oskola u. 18. helyén. (Palánk 1898/1. házi sz. Giba A. 2590/75 szak.)

Farkasits Eduárd cukrász Rókus, Budai úti lakos, 1858. október 6-án lakosítását kérte (Ti 14674/1859.). Város sorsz. 2306. = Kossuth Lajos sugárút.

Farkasits Ede jól ellátott cukrászdája a Kárász utcai Tallián-házban 1859-ben már hosszabb ideje működött. Palánk 288. = Oskola u. 27. – Somogyi u. 9. sarok helyén. Palánk 315. = Kárász u. 11. – Kölcsey u. 7. sarok helyén. 1868-ban átköltözött az Oskola utcai Leffter házba. (Giba A. 2446/82 szak. Város sorsz. 2538.)

Alacs György 1861. május 18-án nyitotta meg cukrászdáját az Egresi-ház Sétány felőli oldalán. Palánk 216-7. = Victor Hugo u. 2. – Oskola u. 1. sarok helyén. (Palánk 1875. házi sz.) 1865. április 13-án húsvéti dísztozásokat hirdetett. 1868-ban az Egresi-ház előtt nyári cukrászda építésére kapott engedélyt. Június 25-i újsághír: Szép kioszkot állított az egész vékony vasrudakból áll, szövettel van bevonva, belül csinosan bútorozva, éjjel légszesszel világított. 1882 nyarán a „vassátor” eladó. 1883 nyarán 22 éve működő cukrászdáját Tóth Péter új házába helyezte a Rudolf térre. Roosevelter tér 6.

Flagner-féle cukrászda átvétele 1904. szept. 25-én jelent meg a Szeged és Vidéke c. lapban.

Árvay Kálmán a neves Árvay Sándor cukrász fia vette át a Rudolf-téri cukrászdát Flagner Frigyesztől. 1906. jan. 10-én hirdette meg a cukrászda „felosztását” eladását. Február elsejétől az üzlethelyiség kiadó volt.

Árvay Sándor 1884 januárjában megvette Allemann cukrászatát. Klauzál tér 1. – Kelemen u 10. sarok.

Árvay Sándor és fia a cég neve 1911-ben és 1920-ban is, telefonszámuk 2-51.

Virágh-cukrászda A Temesvárról áttelepült Virágh testvérek 1920-ban bérelték ki. 1922-ben telefonszámuk 2-51. 1927-ben Virágh József és Béla cukrászok tulajdona, egészen az államosításig. Általános fölüljítása 1987-ben volt. 1992-ben bérleti jogát Szervánszki László nyerte el. Rekonstrukciós fölüljítása 2002-ben még tartott. A szegediek kedvenc, patinás cukrászdája 2010 januárja óta zárva van.

Kis Virág-cukrászda általános fölüljítása 1985-ben volt. Ismételt fölüljítás után 2001-ben újranyitották. 2009 októbere óta zárva van. Klauzál tér 8. – Kelemen u. 8. sarok.

16.2. Szórakozás / Entertainment

SZÍNHÁZAK (T. Knotik Márta) (létesítésük sorrendjében)

Az összeállítás alapja CSMÉE 2000. c. kötetéből Ozsváthné Csegezi Mónika és T. Knotik Márta szócikkei.

Theátrium 1799-ben a Tanácsháza építésekor Vedres István érdeme volt az újítás, hogy egyik részét úgy építik, alkalmas legyen színházi előadásra is. Följegyezték az új városházában építendő Szálla és Theátrum fölállításának és festésének fizetségét. 1847-ből való Buday Mihály rajza a színpad átváltoztatásának funkciójáról. 1882-ben lebontották. Palánk 1711. házi sz. Palánk 1. = Széchenyi tér 10. helyén.

Játékszín (Theátrum) A Fekete Sas vendégfogadóban létesült. A fogadó 1807. évi árverésekor a kikötések között szerepelt. Palánk 147. = Fekete Sas u. 15-17. helyén. (Ti 949/ 1807. Palánk 1704. házi sz. Giba A. 2401/81 szak. Város sorsz. 2492.)

Nyári színház A vár elé 1853-ban a Halpiac és a Sétány közötti térségre ideiglenes faalkatú színház építését engedélyezték Volner Ignác helybeli kereskedőnek. De nem valósult meg (SZB 11/1853.).

Faszínház A Könyök utcán 1856-ban Heszlényi József ács és Hoffer Károly építész saját költségükön nyári színháznak emelték. Földszinti és emeleti páholyokkal, zártzésekkel volt ellátva. 1858-ban födelet és oldalfalakat kapott, téli előadásokra is alkalmas lett. 1878-ban renoválták. A Vízkor megrongálódott, 1883-ban lebontották. Palánk 307. = Kelemen u. 3. helyén (Giba A. 2636/82 szak.).

Dalcsarnok-Színkör A Széchenyi téren az 1876. évi dalárünnepélyre épült, impozáns méretét és kivitelezését fénykép őrzi. 1877 végén elbontották (SZH 1878. jan. 6.).

Állandó színház Helyéül időnként más, más telket jelöltek. Ebben az időben a Sétálynak a Rónay-féle telekkel átellenben lévő nyugati sarokterületét szemelték ki. Ez kb. a Posta-palota telkét jelentette. De itt sem valósult meg (SZH 1876. dec. 10.).

Kőszínház A lebontott „váracs” helyén Ferdinánd Fellner és Hermann Helmer tervei alapján 1882 tavaszán kezdték építeni. 1883 nyarán készült fényképen kívülről késznek tekinthető. A város első kőszínházát október 14-én a király nyitotta meg. 1885. április 22-én tűz pusztította el. Az égő színház és a kiégett falak látványát fénykép őrzi. Újraépítése a régi alapokon 1885 augusztusában kezdődött. 1886. október 2-án nyitották meg újra. Száz év múlva 1986. október 4-én több évi munkával készült el a pompás épület rekonstrukciója. Stefánia 5.

Kisszínház Az egykori ipartestület székházában földszinti tágas nagyterme lehetővé tette, a nézőtér és zsinórpadról kialakítását. 1977-ben helyezték el benne a Kisszínházat kamara-előadások számára. Horváth Mihály u. 3.

MOZIK, KÁVÉHÁZI VETÍTŐK (T. Knotik Márta)

Az összeállítás alapja: O. Csegezi Mónika – T. Knotik Márta 1996. április 28-32. és Fári Irén – Szerdahelyi Péterné 2010. 377-396. cikkei.

Kossuth kávéház. 1906-tól tartottak mozgóképvetítéseket a Bástya utcában. Belépődíjat nem szedtek, ezt a gyakorlatot a tulajdonosok cserélődése sem változtatta meg. A hűvös „fenyveskert-udvart” 1908-ban nyári mozi-vá alakították át. Stefánia 4. – Wesselényi u. 2-4. sarok helyén.

New-York kávéház. Csekonics utcai mozgófénykép előadásaira 1907-től „szabad bemenet” volt, nem kellett belépti díjat fizetni. Ez nem változott a gyakran cserélődő tulajdonosok idejében sem. **Nyári Mozgó** nevet adta Palkovics Andor a kávéházi-kerthelyiség vetítéseinek 1911-ben. Fekete Sas u. 20. – Nagy Jenő u. 4. sarok.

Uránia mozgófénykép színház. Első helyisége 1907. december 25-én nyílt meg a Kölcsey utcai Lábdi és Pucher telken. Fekete Sas u. 30. – Kölcsey u. 13. sarok helyén.

Olympia a neve 1908 szeptemberétől, a szezont 1909 áprilisában fejezte be. Második helyiségét 1908 nyarán a Kállay Albert utcai Holtzer-palotában alakították ki. Bejáratát a palota Rudolf téri részén hirdették. 1911-ben Abonyi Mihály mozgókép-vállalkozó üzemeltette. Az Uránia nevét 1921-ig gyakran változtatta. Híd u. 1. – Roosevelttér 5. sarok.

Apolló mozgófénykép színház. 1908 óta működött a városban. Első helyisége áprilisban a Kossuth Lajos sugárúton a Tűzoltó laktanya mellett volt. Kossuth Lajos sugárút 13 – Szilágyi u. 8. sarok helyén. 1908. június 28-án, második helyén a Bástya utcán a városi színház mellett hirdette másfélórás műsorát. Stefánia 6 – Vörösmarty u. 1. sarok. Raichl palotabeli vetítéseit 1911. március 23-án indították a Gizella téren. 1917-ben a mozi tulajdonosa Milkó Henrik. 1921-ben bezárt. Tisza Lajos körút 99. – Szentháromság u. 2-4. sarok.

Vass mozgófénykép színház. Előadásait 1910 novemberétől kezdte a Tűzoltó laktanya mellett. Kossuth Lajos sugárút 13. – Szilágyi u. 8. sarok helyén. Vass Sándor az Uránia színházat az önálló mozgófénykép színház létesítésének szándékával hagyta ott. Ez 1911. május elején nyílt

meg az új Wagner-palotában. Októberben Vass, mint saját fölvételét hirdette „a szegedi korzó és lóverseny mozgókép” vetítését. A vetítéseik 1920-ban szűntek meg. Fekete Sas u. 28. az U-ház bal oldali száránál sarok helyisége.

Mozgószínház. Bach Jenő 1913-ra alakította ki saját házában, a Zsótérházban. **Korzó mozi** néven 1913. október 8-án nyílt meg Vass Sándor igazgatása alatt. A 850 személyes teremből tíz kijárat nyílt a Fekete Sas utcára. Különlegességnek számított, hogy Vass helyi fölvételeken örökítette meg a város jeles eseményeit. 1921-ben az Egyesült Keresztény Liga lett az új tulajdonos. Ma Korzó Zeneház. Széchenyi tér 9. – Fekete Sas u. 2.

Belvárosi mozi. Az 1906 óta filmvetítéssel is foglalkozó Kossuth kávéház kerthelyisége helyére épült. Végül is Sebestyén Endre tervei alapján. A vetítést 1920. szeptember 8-án kezdték meg. Abonyi Mihály után a 30-as években Horacsek Dezső játszott jelentős szerepet az intézmény életében. 1980–86 között átmenetileg a szegedi színtársulat zenés előadásainak adott otthont. Ma is moziként üzemel. Wesselényi u. 4. – Deák Ferenc u. 16-18. sarok.

Széchenyi mozgószínház. Létesítésének gondolata már 1916-ban fölmerült. Ifj. Gyenes Lajos tervei alapján épült. Ünnepélyes megnyitására 1920. december 21-én került sor. Az időközben **Fáklya** névre keresztelt filmszínház utolsó előadása 1995. augusztus 20-án volt, épületét lebontották. Horváth Mihály u. 10. helyén.

PARKOK (Kormányos András)

Lechner Lajos a korszerű európai városrendezési elveket követő városszerkezet létrehozásával egyidejűleg megkülönböztetett figyelmet fordított a parkok, sétateretek kialakítására. Tisza Lajos, a királyi biztos pedig a város fásítását legsürgősebb intézkedések sorába vette föl. Lechner tervezetének megfelelően hat sétateret alakítottak ki: Mátyás király sétány, Dugonits sétány, Korcsolyázótéri sétány, Kálvária téri sétány, Lechner sétány és Stefánia sétány. E sétányok együttes területe 91 690 m² volt. A létrehozásukra szánt területeket – Dugonics tér kivételével, mely már a városrendezés előtt is megvolt – nagyjából háztelkekből alakították ki.

A sétányok, parkok kialakításához elengedhetetlenül szükséges volt a mély fekvésű városi területek feltöltése. Ez 16,1 millió köbméter jó minőségű földanyag városba szállításával valósult meg.

A közvetlenül az árvízi rekonstrukcióhoz kapcsolódó fenti sétány- és parklistát tovább bővítik: az 1880-tól Szegedhez tartozó Újszeged 1858-ban létesült ligete, az 1883-ban fölépült szegedi közúti híd, majd az 1896-ban elkészült Közművelődési Palota, a Dóm és az övező épületek fölépülte után létrejött, majd jóval később az 1960-as, 1970-es években épített lakótelepi parkj.

A 4/2013. (II.27.) önkormányzati rendelet 17. helyi védelem alá tartozó parkot sorol föl a megváltozott közigazgatási határokat is figyelembe véve. (Zombori István 2004. 42., 45. – Lechner Lajos 1891. 47., 48. – 3. melléklet a 4/2013. (II.27.) önkormányzati rendelethez.)

Széchenyi tér

A város központi tere, az itt lévő – polgármesteri és polgármesteri hivatali irodák – városháza és bérház révén Szeged közigazgatási központja is. Mai nevét 1860 óta, a „legnagyobb magyar”, gróf Széchenyi István (1791–1860) elhunytáig viseli. Már a víz előtt megkezdődött a tér déli oldalának kialakítása, a mai Klauzál tértől elválasztó épületek – Kiss Dávid-ház (1872), az új Zsótér-ház (1874) és a bankház (1873) – megépítésével, de mai építészeti arculatát az árvíz és a vár elbontása után emelt épületek határozzák meg.

A palotasor övezte Széchenyi tér – középpontjában az egyedi szépségű városházával (1883 Lechner Ödön, Pártos Gyula) – lenyűgöző 50 000 m² nagyságával, a mintaszerű parktűkrök övezte hét szobrával: Szent István király és Boldog Gizella (1996 Klígl Sándor), Klebelsberg Kunó (2000 Melocco Miklós), IV. Béla (2010 Tóth Béla, Tóth Dávid), továbbá Deák Ferenc (1914 Zala György), Tisza Lajos (1904 Fadrusz János, Rollinger Gál Rezső), Vásárhelyi Pál (1905 Szécsi Antal, ifj. Mátrai Lajos, Pásztor János), Széchenyi István (1912 Stróbl Alajos) és a szökőkúttal (1930 Pásztor János), a platánokkal szegélyezett sétátérrel, a város legszebb tere.

Itt a téren, a Zsótér-ház előtti parkban állott eredetileg II. Rákóczi Ferenc első hazai szobra 1912 és 1930 között. Ifj. Vastagh György alkotását 1930 szeptemberében helyezték át mai helyére, az Aradi vértanúk terére.

A térről kiinduló, majd a Kárász utcán folytatódó korzó napjainkban kedvelt pihenő- és sétahely.

Itt zajlottak a rendszerváltoztatás előtt a politikai jellegű ünnepségek, megemlékezések. A méret adta lehetőséggel párosult az a körülmény, hogy itt építették az 1945-ben a szovjet tervezéssel és műszaki irányítással készült szovjet hősi emlékművek. 1991 tavaszán bontották le őket. Helyükre a Szent István és Boldog Gizella, valamint a IV. Béla emlékére emelt szobrok kerültek.

A mintaszerűen gondozott parkok botanikai értékű növényzetéből figyelemre méltók az évszázados platánok, a tiszafák, a páfrányfenyők, a császárfák és magnóliák. (Péter László 1974a. 326-327. – Knotik Márta, T. CSMÉE 2000. 442. – Tóth Attila 1993. 43-45., 209-211. – Somorjai Ferenc 2002. 35.)

Dugonics tér

A mellette lévő, mai Árpád térrel együtt alkotta az egykori búzapiacot. Ezt a nevet viselte különböző változatokban: a legutolsó Búza tér volt. A búzapiac az árvíz után került el a térről a Szent István térre.

Még ma is állnak azok a házak, melyeket a 18 000 m² tér kialakításakor figyelembe vettek. Így a nyugati oldalon egyrészt a Korda-Dáni -házat (épült 1820 körül)(Dáni u.7.), az északi oldalon a Weisz/Vajda-házat (1860)(Dugonics tér 2.), a déli oldalon pedig a Krebsz-, Krausz-házat (1708,1884)(Dugonics tér 12.). A 19. századi épületekkel együtt a tér mai hangulatát kedvezően alakította a saroképület (Kárász u. 16.), az 1911-ben épült Ungár-Mayer-ház, Magyar Ede tervezésében és az 1912-ben Baumhorn Lipót tervei alapján épült Forbát- vagy Müller-ház.(Dugonics tér 11.).

1872 őszén fejeződtek be a főreáltanoda – főreáliskola – épületének kőművesmunkái, 1873-ban kezdődött meg benne a tanítás. A tér körvonalának kialakulásában meghatározó, tagoló szerepet betöltő kétemeletes épületet, az egyetem mai központi épületét, Skalnitzky Antal tervei alapján Arleth Ferenc építette.

1876. augusztus 19-én leplezték le Dugonics András szobrát. (Izsó Miklós – Huszár Adolf alkotása.) A szobor ekkor közvetlenül a főreáliskola épülete előtt állott. A szoborról a tér a Dugonics nevet kapta. 1879-ben, a Víz idején a főreáltanoda biztos menedékhelyként szolgált a menekülők számára. 1881-től ez az épület adott helyet a Somogyi-könyvtárnak, majd 1894-től a királyi ítélőtáblának. 1921-től a Kolozsvárról áttelepült Ferenc József Tudományegyetem intézetei találtak itt otthonra; ettől kezdve egyetemi épület. 2004 őszéig itt működött az egyetemi könyvtár. Ma a Szegedi Tudományegyetem Rektori Hivatala található az épületben, melynek arculatát a 2012-ben befejezett, belső átépítéssel kísért külső följúratással alakították ki (Dugonics tér 13.). Az épületnek elválaszthatatlan és mindig megcsodált „tartozéka” a közvetlen előtte álló magnóliafa.

1895. Az ítélőtábla előtt álló Dugonics szobrot egyik napról a másikra áthelyezték a szemközti parktükörbe, jelenlegi helyére, arccal az épületnek. Innen a szegedi szóláshasonlat: „Möglépött, mint Dugonics.” Ezzel létrejött a szobrot körülvevő park. A századforduló környékén készült képeslap tanúsága szerint két nagy, középen ívelt, négyszög alakú, kis bokrokkal beültetett pázsit vette körül. A park keleti részén kerek alakú, föltehetően bokrokból kialakított díszítő rész látható. Mind az ítélőtábla előtti, mind a szobor körüli parkot jellegzetes – máshol is épített kis vaskerítés vette körül, melynek emlékét a Széchenyi téren – a postapalotával szemközt, a Széchenyi-szobor parkjában elhelyezett részlet őrzi, valamint a tér „vasevő platán”-ja.

A korábbi park mára teljesen átalakult. 1964-ben József Attila szobrával, Varga Imre alkotásával gyarapodott az egyetemi épület előtti kis park. 2013-ban, pedig az egykori Nobel-díjas szegedi professzor, rektor, Szent-Györgyi Albert emlékére születésének 120. évfordulóján Bíró Lajos szobrával emlékeztek meg.

1979-ben a parknak az egyetemi épület előtti részén kapott helyet a Tarnai István tervei szerint épült árvízi jubileumi, zenélő szökőkút. Teljes műszaki felújítása 2008-ban volt. Legutóbb, 2012-2013-ban, ismét följúrták, megszüpítették a szökőkutat és a körülvevő köülőhelyeket, melyek nyáron kedvelt pihenőhelyei mind a turistáknak, mind a helyieknek. A részleges lefedésével kialakított színpadon kisebb táncegyüttesek rendszeresen fellépnek.

2013 márciusában a belvárosi rekonstrukció keretében a Somogyi utca, a Dugonics, az Árpád tér, a Toldy és az Apáthy utca teljességgel megújult. A munkálatok eredményeként megvalósult a „gyalogos belváros koncepció”, a gyalogos forgalom átvezetése a Kárász utcától a Dóm tér felé. „A Dugonics téri parkot a korabeli szerkesztési elvek szerint, de a mai igényekre hangoltan” alakították ki. Dugonics András szobrától – mely díszkivilágítást kapott – sugarasan futó sétányokat készítettek, korunkra jellemző növényzet, valamint új utcabútorok és világítótestek kerültek a park területére. Az újonnan létrehozott kis halmozat pázsitjuk miatt szívesen használják pihenőhelyül. A park északi oldalán a gömbköveket idéző szegélykövekre neves szegedi tudósok nevei kerültek. (Kovács János 1901. 12. – T. Knotik Márta CSMÉE 2000. 389. – Kristó Gyula 1992. 67. – Bálint Sándor 1972. 19. – Péter László 1974b. 523-526. – Péter László 1986a. 54., 57. – Tóth Attila 1993. 31. – Apró Ferenc 1999. 37. – Apró Ferenc - Péter László 2002. 29. – Zákányi Ildikó, V. 2013. 15-17.)

Roosevelt tér

A tér neve a 19. században a Halpiac volt. Az árvíz után, 1880-ban nevezték el Rudolf trónörökösről (1858–1889), s egészen 1942-ig Rudolf tér volt a neve. 1943-ban „a városrendezési bizottság Halpiacnak kívánta visszaállítani”. 1945-től Roosevelt (1882–1945) amerikai elnök nevét viseli.

1883. szeptember 15-én átadott közúti híd és feljárója a teret kettéosztotta.

1896. szeptember 6. A Közművelődési Palota ünnepélyes átadása. A térnek az épület és a híd közötti részét a 19. sz. végétől az 1930-as évek elejéig Makai piacnak hívták. 1930-ban is még nagy forgalmú piac uralta a Közművelődési Palota előtti térséget. Megnyitásakor a Közművelődési Palota a Somogyi-könyvtárnak adott otthont, de azután a 1899-ben megnyílt benne a Városi Múzeum is.

1933. Parkosították a térnek ezt a felét, s ettől kezdték Móra parkként, Móra kertként emlegetni még Móra Ferenc életében (1879–1934); nem lett ugyan hivatalos, de használták. Még 1958 és 1974 között is szerepelt így térképen.

Az 1950-es évek elején medencét, 1966-ban pedig színes égőkkel megvilágított szökőkutat építettek. Ez utóbbit 1982-ben felújították. Az árnyas fák alatt padokon pihenhetnek meg az elfáradt városnézők.

A térnek ezen a részén hat szobor áll. Részint a Somogyi-könyvtár és Városi Múzeum 1934-ig terjedő időszaka igazgatóinak: Reizner Jánosnak (1997 Fritz Mihály), Tömörkény Istvánnak (1943 Tápai Antal), Móra Ferencnek (1939 Tápai Antal), valamint Mikszáth Kálmánnak (1961 Ungvári Lajos), s a palota két oldalán: Klauzál Gábornak (1906 ifj. Vatagh György) és Markovits Ivánnak (1913 Horváth Géza) emelt szobrok.

A hídtól délre eső területet továbbra is a piac uralta, melyet az 1927-től 1975-ig ide befutó tanyai kisvasút éltetett. Az 1950-es években részlegesen parkosították, napjainkra játszóteret alakítottak ki területén. A nagylombú platánok kellemes árnyékot teremtenek a gyermeksereg számára. 2010-től a Szegedi Vízmű jóvoltából Kligl Sándor hangulatos Róza kútja oltja a gyermekek szomját.

1957 óta a keleti parkrészen Juhász Gyulának, Szeged neves költőjének egész alakos, 1981 óta a Tisza felé néző, Segesdi György készítette szobra áll. (Péter László 1974a. 308., 309., 310. – Kristó Gyula 1992. 71., 75. – Péter László 1986a. 86. – Tóth Attila 1993. 58.)

A Stefánia

1880-1881. Az árvíz után, a szinte sértetlenül megmaradt várat elbontották, „miután I. Ferenc József király a téglá anyagát a városnak juttatta”. A mélyre került építménynek csak kis részét hagyták meg, az egykori Mária Terézia-kaput, amely – restaurált, átépített formában, a Móra Ferenc Múzeum épületeként – kőtárával együtt látogatható. A vármegyén legutolsó följúratása 2001-re fejeződött be.

A Vár helyén létesített Stefánia-sétányról Lechner Lajos adott pontos korabeli ismertetést: „eredetileg eléggé magasan feküdt ugyan, de a Tisza mellett elvonuló kőpart és a Bástya utca feltöltése következtében ez a sétány is az öt szegélyező utakhoz aránylag 2 m magasságban feltöltendő volt. Jelenleg a sétány a Tisza-parton +9 m magas és innen lejtőben halad a Bástya utca felé, mely +8,2 m magas.” Röviden kitér a Mária Terézia-kapura és a csaknem két méteres szintkülönbségből adódó technikai megoldásra, továbbá arra, hogy gondot fordítottak a víz elvezetésére, a világítás és a vízellátás megoldására. Ez utóbbi kapcsolatos volt az egykoron a sétányon működő, mára már nem létező szökőkúttal is.

1880. A 19460 négyzetméteres sétányt Stefánia (1864–1945) hercegnőről, József nádor unokájáról, Rudolf trónörökös feleségéről nevezték el. 1942-ig viselte nevét. Azután meg nem valósult változtatási szándékról tudni, majd 1948-tól a politikai változások tükrözőjeként 1957-ig Sztálin (1879–1953) nevét viselte. A Sztálin sétány név megszűnésével „megfeledeztek magáról a parkról [...], s nem adtak neki nevet.” 1992-ben, a rendszerváltoztatás után kapta vissza Stefánia nevét, melyet a Híd utcától a Kazinczy utcáig húzódó utca is visel. A köznyelvben használatos volt még a Vársétány név, és ma is használják a régi Stefániára – mintegy pontosításként, megkülönböztetésként – a Várkert elnevezést.

A nyugati oldalon az 1883-ban épült színház, majd a 19. század végén és a 20. század elején épült – városképi jelentőségű – „paloták”, az északi oldalon az 1899-ben Baumgarten Sándor tervei alapján épült – ma Szegedi Kereskedelmi, Közgazdasági és Vendéglátóipari Szakképző Iskola Körösy József Tagintézménye nevet viselő – oktatási intézmény, a déli oldalon a Móra Ferenc Múzeum épülete jelenti a park határát. A keleti oldalon az 1979-ben fölépült, 2014-ben felújított partfal a határa.

Kezdetől fogva nagy gondot fordítottak a terület fásítására, beültetésére virágokkal. A kedvelt pihenőhelyen számos botanika ritkaságot – japán akácot, császárfát, francia mogorót, celtist, stb. – csodálhatunk meg. Nem botanikai, de sajátos földtani ritkaságok azok a gömbkövek, melyeket az árvíz utáni rekonstrukció éveiben, először az újszegedi Népkertben helyeztek el. E homokkőkonkréciók Erdélyből kerültek ide, alakjuk „a borsó nagyságától az 1–2 m átmérőjűig terjed”. Megfogyatkozva ugyan, de a sétányon is megtalálhatók, szerencsére az 1997. évi felújításkor megmentették őket azzal, hogy beépítették a sétautakba.

Később szobor és emlékmű állításával is hozzájárultak, és hozzájárulnak ma is, a sétány sajátos hangulatához. 1907-ben, a színház épületének tengelyében helyezték el Erzsébet királyné másfélszeres életnagyságú márvány szobrát, Ligeti Miklós alkotását. A szobor méltatlan sorsa a rendszerváltoztatás után, 1997-ben ért véget, amikor visszakerült az eredetihez közeli, jelenlegi helyére.

1912-ben avatták Dankó Pista (1858–1903), a híres szegedi nótaköltő szobrát. Sokáig ez volt a világ egyetlen cigányszobra. Az alkotó Margó Ede jóvoltából ma is megállítja a városnézőt. A második világháború után, a sétány átrendezésekor került mai helyére, a hajdani Hungária Szálló elé. Az árvízvédelemben és a folyószabályozásban kimagasló érdemeket szerzett Rapaics Radónak (1848–1907) emlékét megőrkítő obeliszket 1912-ben állították föl a parkban. A sétány második világháború utáni átrendezésekor lebontották, s domborművi részét az ötvenes évek végén az Ativizig székházán helyezték el.

1950-ben, a politikai célzatú átrendezés keretében állították föl az ország első köztéri Lenin-Sztálin-szobrát, a városi pártbizottság épületével szemközt. Tápai Antal „kétszemélyes” kompozíciója nem volt szink-

ronban az akkor már eluralkodni kezdő, majd hamarosan kiteljesedő „egyszemélyes” ábrázolással. 1957-ben lebontották. A szobor helyén később rózsakertet alakítottak ki, és 1968-ban ide helyezték át a hitleristák elpusztította cseh község, Lidice emlékét idéző követ. Eredetileg, 1955-től az Aradi vértanúk terén, az OTP előtti parktükörben állott.

1960-ban avatták a monumentális tanácsköztársasági emlékművet a színházzal szemben. Segesdi György szobrához a „város közönsége lebontásáig kritikusan viszonyult.” A köznyelvben „libás lánynak” nevezett emlékmű 1992-ben a Móra Ferenc Múzeum algyői raktárába került.

Az ifjú Hunyadi Mátyás lovasszobrát Lapis András, a talpazatán lévő négy bronz domborművet Józsa Gábor készítette 2001-ben, a Várkertben pedig – az ott meghúzódó kis játszótérhez kapcsolódó – hangulatos díszkút szobrászati munkáit Tóth Sándor szintén 2001-ben.

1997. Befejeződtek a parkfelújítási munkák: „a századelős hangulatot idéző padokat és kandelábereket állítottak fel”. (Blazovich László 2005. 128. – Lechner Lajos 1891. 48-49. – Kovács János 1901. 12. – Péter László 1974a. 321., 322.. – Apró Ferenc - Péter László 2002. 106., 109., 113. – Bátyai Gitta 1998. 52-53. – Tóth Attila 1993. 41., 47.; 64-65., 55-56., 213., 214-216. – Varga András 2010. 60.)

Lechner tér

Lechner Lajos a következőkben jellemezte a tér Víz előtti és utáni helyzetét: „eredetileg nagyon mélyen feküdt és állandóan vízzel borított posványos hely volt. E tér az észlelt talajvizek legmagasabb színvonalán felül +5,5 m magasságra töltetett föl a Tisza 0 pontja fölé.”

A 14 735 m² tér 1880 óta viseli a Víz utáni modern, európai arculatú város megtervezőjének, Lechner Lajosnak (1833–1897) a nevét. 1972 óta pedig a téren emlékkő is idézi a tervező és műszaki irányító emlékét.

A tér nyugati részén, kis magaslaton áll a figyelmet megragadó Szent Rozália kápolna. Eredetileg a Templom téren állott. A Dóm tér kialakításakor, 1928-ban, lebontották és kibővíve a mai helyén fölépítették. 1922-től lett a görög katolikus szertartások színhelye. A kápolna, a gondozott pázsit és az árnyat adó fák kellemes hangulatú teret alkotnak. (Lechner Lajos 1891. 48. – Kovács János 1901. 12. – Péter László 1974a. 253. – Péter László 1986a. 99. Tóth Attila 1993. 219. – L. még a görög katolikus egyháznál. Adattár 81.)

Kálvária tér

„A 18. században épített, a Víz után följújtott, 1968-ban lebontott Kálvária kápolna és keresztút adta a nevét.” 1880-ban a Kálvária tér formában, később a Kálvária kert elnevezéssel együtt, s 1899-től 1964-ig a Kálvária tér elnevezést használták. 1967-től a tér oldalán – a korábbi móravárosi Katolikus Házban – működött városi úttörőházzal kapta Úttörő tér nevét. A kápolna helyére benzinkutat építettek, napjainkra lebontották. A rendszerváltoztatás után a visszakapta eredeti nevét, a kápolna helyén emlékkereszt magasodik.

Kovács János: Szeged és népe. (1901) c. könyvében 43 400 m²-ével a város harmadik legnagyobb területű tereként rögzíti.

Lechner Lajos a Víz utáni tennivalók kapcsán együtt említi a Mátyás Király térrel:

E két téren „nem kellett tölteni semmit, mert ezek elég magasan fekszenek, [...] de a talaj egyenetlensége miatt meggyúlt meteorvíz [Csapadék (eső, hó)] nyomán, a talajegyengetés vált szükségessé”.

A korabeli fényképek lelkiismeretesen gondozott, fásított park képét őrzik. A tér keleti végéről nyárfák szegélyezte egyenes út vezetett a kápolnához. A fák között álltak a Kálvária 19–20. sz. fordulóján készült stációi, melyeket szintén elbontottak. A stációkat 1997-ben állították fel újra, de csak a templom kertjében. (Péter László 1974a. 357. – Péter László 1986a. 126. – Lechner Lajos 1891. 48. – Somorjai Ferenc 2002. 181.)

Az újszegedi liget, Népliget

1858 folyamán báró Reitzenstein Vilmos, a várban állomásozó olasz legénységű 8. vadászászlóalj parancsnoka, katonáival a hídfő közelében elnyúló mintegy 30 holdnyi területen a „hepehupás vadont nagy erőfeszítéssel gyönyörű ligetté” alakíttatta át.

1877. május 24. A Maros elöntötte Újszegedet, 111 házából 7 maradt épségben. A Népkert is tönkrement. A kibontakozó rekonstrukcióhoz kapcsolódott területének megnagyobbítása. A következő év „belvizes” csapásait őszre sikerül kiheverni.

1879. március 12. A népkert magaslatán barakkokat állítottak föl az árvízi menekültek számára. Ezer embert láttak el, s háromszáz gyermek számára megfelelő elhelyezést teremtettek. Nyári barakkok épültek, ahová a középületekbe menekült embereket telepítették át. Júliusra a Népkert fölszáradt, s ezrével jöttek ide az emberek. A zene szabad volt, a tánc – a tragédiára tekintettel – nem.

1882 novemberére elkészült a Népkert feltöltése és rendezése, bevezették a gáz(„légszusz”)világítást. Még ez évben bejezték a fásítást. A Víz utáni rekonstrukció idején kerültek Szegedre és a Népkertbe az Erdélyből származó földtani különlegességek, a gömbkövek. [L. még a Stefániánál.]

1883. augusztus 1-jén megnyílt a Halmay Andor tervezte Vigadó. A földszintes, tornyos, favázás épület nagy táncteremnek, tágas bormérő helyiségnek, két öltözőszobának, két étkezőteremnek, konyhának és

egyéb apró helyiségeknek adott helyet. A táncnak tervezett körönd nagy méretben puhafából készült.

A közúti híddal szemben a Népkert díszkapuja fogadta az érdeklődőket „két szárnya valóságos díszmunka volt”. „Rendeltetése az volt, hogy a népkert fasorait a kocsiktól lezárja”.

1883. szeptember 15. A közúti hidat átadták a forgalomnak.

1883 – 1912. A terület neve folyamatosan Népkert, majd 1922 és 1931, valamint 1939–1942 között: Erzsébet királyné liget, 1933 és 1937 között: Erzsébet liget. Utóbb csak népliget.

1891–1898. A Népkert fejlődésének kibontakozása. A bejáratnál a feltöltés elvégzése. Mintegy kétholdnyi területen rózsakert kialakítása nemes fajtákból. A kiöregedett vagy beteg nyárfákat platánokra cserélték. A munkálatokat Mayer Miklós főkertész irányította. A Dugonics és a Széchenyi téri sétányból is hoztak át fákat, és velük a bejárat melletti feltöltött területet erdősítették.

1899. Erzsébet királyné mártírhalála (1898. szeptember 10.) után emlékkövet helyeztek el emlékére, fákat ültettek és „Erzsébet királyné ligete” föliratot helyeztek el a bejáratnál. Még ugyanebben az évben, 1899-ben megrendezték legnagyobb rendezvényét, az I. Országos Mezőgazdasági Kiállítást, melynek 78 000 látogatója volt. A liget a századforduló időszakában élte virágkorát.

1907. Két kis árubódéval tették hangulatosabbá a főfasort. Ilyenekből Szegeden további 34 épült. Napjainkban – ha nem ilyen nagy számban – megjelentek ismét ezek a takaros házikók. 1909-ben a liget bejáratának közelében fölépült az Árpád-házi Szent Erzsébet-templom. Az első világháború, majd a szerb megszállás okozta károk helyreállítása a húszas évek második felében teljesedett ki. 1927-ben díszkapu készült. Jelentős számú nemes rózsával gyarapították a rózsaligetet, valamint a Vigadó mögött gyönyörű dália csoportot alakítottak ki. Máig is használt teniszpálya épült. 1948-tól a terület neve: népliget. Napjainkban a ligetet kettészelő út neve: Liszt Ferenc sétány. 1949 májusában avatják föl az egykori rózsaliget területén kialakított 1800 férőhelyes szabadtéri színpadot. 1950-től a rendszerváltoztatásig a liget a hivatalosan szervezett május elseji ünnepségek rendezvényeinek adott helyet a liget. Azóta más alkalmakkor is a tömeges szórakozás színhelye. 1959-ben a liget bejáratánál helyezték el Tápai Antal Halas fiú szobrát. Eredetijét 1996-ban ellopták, másolata 2002-ben került a helyére. Az 1960-as évek elejéhez nagy mértékű fejlesztések, fa- és virágültetések (1600 fő rózsza) stb. kapcsolódtak. Elakadt a fejlesztő tevékenység. 1964. május 1. Átadták a közönségnek a Vidámparkot, mely napjainkban már nem létezik. Az 1980/90-es években az említett folyamat folytatódott. 1991-ben kezdeményezték a park védetté nyilvánítását. Az élővilág értékeit (fákat, rovarfajokat, madarakat, emlőst) a szakemberek készítette jegyzék vette számba, és Bátyai Gitta könyve adja közre. (Bátyai Gitta 1998. 6., 10., 14-15., 21-22., 53-58. – Péter László 1974a. 277. – Apró Ferenc - Péter László 2002. 210.)

Mátyás király tér

A ferencesek Havi Boldogasszony temploma, kolostora és rendháza a térnek meghatározó épületegyüttese. A templom formájával, méretével lenyűgöző hatású. A tér régebbi elnevezése a ferences rendház előtti piachoz és a ferences barátokhoz kapcsolódott: Barátok piatza, Barátok tér, Barát tér, Barátok tere. Mai nevét 1880-ban kapta. Mátyás király szegedi kapcsolatai, ha nem ehhez a helyhez fűződnek is, kétségtelenül jelentősek voltak.

„Mária Teréziáig (1777) a templom körül volt az alsóvárosi temető. A hagyomány szerint itt földelték el Dózsa György fejét. Ezt a hagyományt Juhász Gyula költészete tartja életben (Dózsa feje; Az alsóvárosi temetőben)”.

Lechner Lajos a Víz után elvégzendő munkálatokat a Kálvária térivel azonos módon határozta meg, itt is talajegyengetésre volt szükség. 1882-ben fásították teret. Napjainkban is a fákkal körbeültetett, kikövezett járdájú és fűvel borított tér a színhelye az alsóvárosi templom búcsúnapjának, augusztus 5-ének. „A búcsújárás a török időkben, a XVII. században bontakozott ki”. „Az alsóvárosi búcsút Móricz Zsigmond Rózsa Sándorról írt regényének egyik fejezete örökítette meg”. Napjainkban három szobor díszíti a parkot. Szakrális témájú a Búza apó szobor (2002 Mihály Árpád) és Szent Ferenc a farkassal (1991 Virágh József; 1994-ben került a mostani helyére) és Alsóváros szülőttének, a neves néprajztudósnak, Bálint Sándornak (1904–1980) bronz szobra (2004 Kalmár Márton). A kolostor falának közelében – a házfalra festett képekkel és elötte fából készített játékokból – játszótér alakítottak ki. (Lechner Lajos 1901. 48., 50. – Bálint Sándor 1980. [1982.] 371. – Péter László 1986a. 136-137.)

A József Attila Tanulmányi és Információs Központ körüli park

A tér a 19. században, a Víz után a Korcsolyázó tér nevet kapta. Ezt különböző változatokban 1931-ig viselte. Ezután a leszámoló hivatal egykori vezetőjéről, Szukováthy Istvánról (1856–1912) nevezték el. 1945-től viseli Ady Endre (1877–1919) nevét.

A Víz utáni rekonstrukciós munkálatoknak a Korcsolyázó tér kialakítása adta aránylag a legtöbb munkát. A város e mélyen fekvő, „lapályos és mélyedésszerű” területén számos [kisebb] tó, csöpörke feküdt”, melyek egyike – „Lacuna jerikó csöpörke” - az alsóvárosi templomtól egészen a „Szabadkai-utcáig” [ma Petőfi Sándor sugárút] húzódott. Ennek a „jerikói-tó”-nak „egy részét alakította át a királybiztosság „korcsolyázó tó”-vá....” A tófenék földjének egy részét kihord-

ták, a tér környékét pedig +5,5 m. magasságban feltöltötték. A tó vizét „lefolyó csatorna által mesterségesen frissítették”, s a korcsolyázó helyen épületet is emeltek.

1912-ben Ottovay István és Winkler Imre tervei szerint épült a teret nyugati irányból határoló leszámoló hivatal épülete. 1925-től a Kolozs-várról áttelepült egyetemnek adott helyet. Napjainkban a bölcsészettudományi kar található itt.

Az épület mögött, az egykori egyetemi sportpálya helyén, épült fel a 2004. december 9-én átadott Tanulmányi és Információs Központ – 2005-től József Attila nevét viseli –, benne az egyetemi könyvtárral, mely 2011-től a Szegedi Tudományegyetem Klebelsberg Kunó Könyvtára.

A két épület közötti területen mintaszerűen gondozott és ápolt parkot alakítottak ki. A régi és új ültetésű fák, a padokat körül ölelő bokrok hangulatos helyévé változtatták a térnek ezt a részét. A park fűpázsitján – míg az időjárás engedi – szívesen időznek a hallgatók.

A régi és az új egyetemi épületek között, az auditorium maximummal egy vonalban 2006 óta Tóth Béla alkotása állít emléket a MEFESZ 1956. október 16-i szegedi megalakulásának. Felirata: „1956. október 16. A MEFESZ megalakulása. Mi, szegediek, megtettük az első lépést. – Ahol a forradalom lángja föllobbant. Auditorium Maximum.” Kisméretű dombormű, szobor örökíti meg a gyűlés részvevőit.

Két tudományos vonatkozású eseményhez kapcsolódik a parkban elültetett „Tudományok Fája” és az előtte elhelyezett emléktábla. A két esemény: Szent-Györgyi Albert 75 éve kapott Nobel-díjat, és az erre emlékező tudományos konferencia, melyre kilenc Nobel-díjas tudós érkezett Szegedre. 2012. március 24-én egy kocsányos tölgyet ültettek el ebből az alkalomból, ezt örökíti meg a kilenc tudós nevét tartalmazó, kétnyelvű emléktábla. Az emléktábla elkészítésének részesei voltak: Novák István (1938–2013), építész-mérnök, Fritz Mihály, szobrászművész és Szabó Géza, ötvösmester. A fafajta Mihálik Erzsébet, a fűvészkert vezetője választotta ki. (Péter László 1974a. 102. – Lechner Lajos 1891. 49., 50. – Kovács János 1901. 27.)

Szent István tér

A Víz után kapta a tér e nevet, s akkor költözött ide a búzapiac. Ennek emlékét a legtovább a Bocskai és az Imre utca sarkán a kocsmá és vendéglő, a Búza őrizte.

A tér meghatározó építménye, a víztorony 1904-ben készült Zielinski Szilárd tervei alapján. Az ország első vasbeton víztornya máig betölti eredeti funkcióját. 2006-ban a teret átépítették és a tornyot felújították. A torony turisztikai látványosság is: tetejéről nagyszerű kilátás nyílik a városra.

A 2006-i átalakítás és parkosítás nyomán a tér pihenő és emlékpark jellegét nyert a korábbi piaci funkciójával szemben. Gondozott pázsitja, virágai és szökőkútja, valamint padjai pihenésre csábítják az arra sétálót. A víztorony körül annak a hét mérnöknek, építésznek a szobrai láthatjuk, akik meghatározó szerepet játszottak városunk mai arculatának kialakításában, akár városrendezési elképzelésükkel, akár épületeikkel, vagy éppen artéri kutaikkal. Az egykori piac modern emléké a 2007-ben készült hat pavilon őrzi. A közöttük található ivókútát Cicero és Ovidius idézetei díszítik. (O. Csegezi Monika. CSMÉE 2000. 544.)

Glattfelder Gyula tér

Víszonnyal fiatal tér. Keleti határát az 1977-ben épített Hungária, ma Novotel Szálló, míg észak felől a hetvenes évek módosított panelháza képezi.

A teret 1978-ban alakították ki, mely akkor Komócsin Zoltán (1923–1974) pártvezető nevét viselte. A rendszerváltoztatás után, 2001-ben Glattfelder Gyuláról (1874–1943), egy nehéz időszak (1911–1943) csanádi püspökéről nevezték el.

2002-ben a recski munkatáborból hozott kövekből emeltek emlékművet a téren a kommunista diktatúra áldozatainak emléknapja alkalmából.

2006-ban a tér közepén a szökőkutat újították fel, alakították át, és középpontjába helyezték el a „Szeged múzsája”, Lapis András készítette szobornak a köztéri változatát. A pihenni vágyókat árnyas helyeken kényelmes, rögzített székek várják a szökőkút körül.

A térről jó rálátás nyílik a Tisza Lajos körút túlsó oldalán lévő szoborparkra, mely Radnóti Miklós (1909–1944) és feleségét, a száz évet is túlélő Gyarmati Fannit örököltette meg. A háttér: a költő nevét viselő kísérleti gimnázium 19. századi épülete. Ennek bejárata közelében, a földbe süllyesztve látható a „Nem tudhatom ...” mágikus kövének fémváltozata, rajta az idézettel. A mártírhálalt halt költő szobrát Gyurcsák Ferenc készítette, és 2010-ben avatták fel. (Péter László 1986a. 105. – Zombori István 2005. 17-21.)

FÜRDŐK, SPORTLÉTESÍTMÉNYEK (Kormányos András)

Fürdők

(A felsorolásuk a fürdők alapításának időrendi sorrendjét követi.)

1843-ban a város első gőzfürdőjét Petrovits Mária építtette. 1872-ben özv. Wagner Valpurga, később pedig örökösei lettek a tulajdonosai.

1942-ben az elavult gőzfürdőt lebontották. (Reizner János 1899-1900/3. 216. – Kalmár-Marón Ferenc 1941. 5. – Dudás Béla 1994. 253.)

1863-ban, Rókuson, az akkori Fehérlő (ma Hét vezér) utcában ifj. Windisch Ferenc megbízottja, Kiss Márton emeltetett egy kényelmes berendezésű szikós kádfürdőt, mely gyógyhatása miatt nagyon látogatott volt. Az épület az 1879. évi árvízkor elpusztult. (Reizner János 1899-1900/3. 216.)

Városi gőzfürdő – Anna Gyógy-, Termál- és Élmenyfürdő

Tisza Lajos körút 24.

1896-ban adták át a Steinhardt Antal és Lang Adolf tervei szerint, neoreneszánsz stílusban készült épületet. 1906 és 1909 között átépítették, 117 m. hosszú homlokzatát ekkor alakították ki. Vízellátásának egy részét a Zsigmondy Béla által 1887-ben fúrt ártézi kút biztosítja. 1927-ben, a közvetlenül az ártézi kút mellett föltárt 52 C fokos hévizet – az Anna-kút vizét – bevezették a fürdőbe. A Pávai-Vajna Ferenc szakvéleménye nyomán fúrt, 944 m mély kútból ma 48 C fokos víz, 455 l hozammal látja el a fürdőt. Az ásványi sóban gazdag, lúgos, jódos gyógyvíz bél-, vese- és hólyagbetegségek megelőzésére, reumatikus és ízületi betegségek gyógyítására, gyomorbántalmak enyhítésére, stb. alkalmas. A fürdő közvetlen közelében levő kútból ma is ingyen fogyasztható a gyógyvíz. 2004-ben a fürdő épületét – eredeti stílusának megtartásával – teljességgel felújították. Elválasztották a gyógyfürdő részleget az újonnan kialakított wellness-fürdőtől. Reumatológiai rendelőt is létrehoztak az épületben. (Péter László 1986a. 101. – Somorjai Ferenc 2002. 132-133.)

Újszegedi Partfürdő és Kemping

Közép kikötő sor 1-3.

1912-ben nyílt meg a város első folyóvízi strandja, a Szegedi Partfürdő. 1915-ben a partszakasz egy részét a sebesült és beteg katonák utókezelésére engedték át.

A Belvárosi hídtól északra elterülő 6,7 hektárnyi területével, strandjával alkalmas napozásra, sportolásra, pihenésre. Igénybevitelét csak a Tisza szeszélye befolyásolja. Medencéit négy hévízkút látja el meleg vízzel. Cég- és magánüdülők, valamint a 700 fős kemping és területe biztosítja az ideérkezők elhelyezkedési lehetőségét. (Péter László 1986a. 151. – Dudás Béla 1991. 534. – Apró Ferenc – Péter László 2002. 211-212.)

Napfényfürdő Aquapolis Szeged

Torontál tér 1.

2010-ben adták át a fenti nevet viselő fürdőkomplexumot az ország egyik legnagyobb, éves működtetésű, wellness-, gyógy- és élmenyfürdőjeként 4400 m²-es vízfelülettel, valamint 272 m. hosszúságú zárt óriáscsúszdával. Az élmenyfürdőben 13, összesen 1000 méter hosszú csúszda várja a kapcsolódásra vágyókat. Külön gyermekmedence, valamint játszóház és ún. csendes wellness biztosítja az életkorból adódó igényeket. A gyógyászati szárnyban szakorvosi ellátásban tudják részesíteni reumatológiai, fizioterápiás és rehabilitációs kezelést igénylő vendégeket.

A rendezvényektől függően igénybe vehető a komplexum területén lévő versenyszoda, az egykori SZUE (Szegedi Úszó Egylet), melyet Hajós Alfréd tervei alapján 1930-ban építettek. (Péter László 1986a. 150. – Dudás Béla 1994. 254.)

Fürdőházak – Úszóházak

Lorenz – Mandel – Takács fürdőház. – Béke I.

1857-ben létesült az első tiszai fürdőház egy osztrák-német őrmester jóvoltából. 1863-ban tőle vette meg Lorenz Didó, Szegeden szolgált lengyel származású katonai úszómester. A fürdőház kezdetben az újszegedi Tisza-parton, majd a Tisza Lajos körút és az Erzsébet rakodópart (ma Korányi fasor) sarkán állt a Tiszán. Lorenz Didó halála után özvegye, majd 1900-tól pedig fia, Didó József vezette 1923-ig. 1923-ban Didó József nyugalomba vonult, a fürdőt Mandel József vette meg. A Mandel-féle tiszai fürdő az akkori szemkórháznál kapott helyet. 1930-ban Takács István vásárolta meg és át is építette, valamint a kor technikai újdonságaival is felszerelte a fürdőházat.

A II. világháborút átvészelte. 1946. március 1-étől a Szegedi Rendőr Sportegyesület vette át nyári használatra. 1950-ben a Takács-fürdőházat államosították, neve Béke úszóház lett. 1951-től újjáépítve várta a vendégeket. 1963-tól pedig Béke I. a neve, mert ebben az évben Béke II. néven felépült egy új úszóház. 1971. október 14-én műszaki állapota miatt bezárták. (Bátyai Gitta 2003. 6-7.)

Neumann – Naschitz fürdőház

1860-ban Neumann Mór úszómester úszóházat létesített 64 öltözővel, családi fürdővel, tisztán tartott szép berendezéssel. Úszásoktatás is folyt a fürdőházban.

1872-ben Neumann eladta a tiszai uszodáját és fürdőházát Naschitz Józsefnek. Az 1879. évi árvíz szerencsésen vészelté át, de 1886 őszén

csaknem leégett. Újból fölépítette és olcsó népfürdőnek rendezte be. 1924-ben bontották le.

Közben megvásárolta a Diana (Zimmermann) fürdőházat, melyet 1887 májusában nyitott meg.

1892-ben Naschitz József elhunyt. Özvegye később lovag Worsikowsky Károlyhoz ment felségül és a fürdőt Naschitz – Worsikowsky Károlyné néven üzemeltette. 1919-ben a Naschitz elsüllyedt, újat nem állítottak a helyére. 1913-ban Worsikowskyné engedélyt kapott az újszegedi oldalon működtetendő parti fürdő megnyitására a Pozsonyi u. (ma Fürdő u.) és a közúti híd között. A természet nyújtotta lehetőségeket futball- és tenispályával egészítette ki. (Bátyai Gitta 2003. 8-9.)

Regdon fürdőház

1877 nyarán Regdon István alapított fürdőházat. Az 1879. évi árvízkor megbízható menedékhelyként szolgált. A tulajdonos elhunyt után fiai, Károly és Géza örökölték a fürdőházat. 1924-re a szegedi Tisza-parton csak a Regdon-fürdő maradt. A húszas évek elején bővítették, villanyvilágítással látták el. 1933-ban Ottovay István tervei szerint felújították. 1940-ben szűnt meg. (Bátyai Gitta 2003. 15-16.)

A Zimmermann-féle Diana fürdő

1883 januárjában Zimmermann Henrik és neje kapott engedélyt fürdő építésére. Június 1-én az új fürdő Diana néven nyílt meg a vasúti híd előtti tiszai részen. A tulajdonosok helyváltoztatási kérelmét elutasították. A Naschitz fürdőház tulajdonosa 1877 májusában megvásárolta a Dianát. (Bátyai Gitta 2003. 17.)

Fölsővárosi közfürdő

1894. június elején nyílt meg hosszas előkészület után a fából készült közfürdő, amely váltakozva, az alsó- és fölsővárosi Tisza-parton volt igénybe vehető. 1901-ben felújították. 1920-ban használták utoljára. (Bátyai Gitta 2003. 18-19.)

Szőnyi (Szabadság) fürdő és csónakkikötő

Szőnyi József 1928 novemberi kérelme nyomán 1929 nyarán nyílt meg Erzsébet fürdő néven a fürdőház. A Pick szalámigyár – Felső Tisza-part – előtt kapott helyet a létesítmény, mely korának minden technikai vívmányával, valamint büfével, csónak kikötési és tárolási lehetőséggel, két úszókosárral stb. állt a vendégek rendelkezésére. A II. világháborút a fürdő átvészelte, és a háború után a város egyik leglátogatottabb fürdője volt. Névadó tulajdonosa 1948-ban hunyt el. 1950-ben államosították és nevét Szabadságra változtatták. Kezelője a Szegedi Fürdő Vállalat lett. 1951 nyarára újjáépítették és az akkori Rákosi Mátyás – ma Belvárosi – híd mellett kapott helyet. A hatvanas évekre az úszóház elhasználódott és kivonták a forgalomból. Utódját – I. Szegedi Szabadság Úszóház – 1962-ben adták át. (Bátyai Gitta 2003. 27-28.)

Egykori Szőke Tisza I.

1928-ban épült az a használatból kivont Táncsics nevű gőzhajó, mely 1961 júniusától mint üdülőhajó állt a Szegedre érkező vendégek rendelkezésére. Az átalakítás során éttermet, presszót, kabinszállást alakítottak ki a fedélzetén. Mellette fürdőkosár tette lehetővé a tiszai fürdőzést. A Korányi fasornál horgonyzott. 1979-re elavult, elhasználódott, kivonták a forgalomból. (Bátyai Gitta 2003. 39. – Szeged 1975. 277., 280., 284., 287.)

Szegedi Szabadság Úszóház.

1962 májusában adták át használatra a Mohácson készült úszóházat. Az új Szabadság fürdőházban büfé, kabinok, csónakgarázs, valamint csónakmosó móló szolgálják a fürdőzők, evezősök igényének kielégítését. Úszókosarát, mely a gyerekek számára is lehetővé tette a fürdést, 1982-ben megszüntették, helyette napozót alakítottak ki. Közkedvelt helyszíne volt a társasági, baráti összejöveteleknek.

2001-ben Klivényi Károly vásárolta meg. Ma az egyetlen úszóház, amely eredeti, változatlan állapotában maradt fenn. Vonzereje részint ennek, részint az üzemeltetője a Vízi-, Tömegsport és Szabadidő Egyesület sokoldalú tevékenységének tudható be. 2010 novemberében költözhetett vissza eredeti helyére, a Rondella mellé, a Huszár Mátyás rakparthoz. Ezt megelőzően a Belvárosi hídtól délre, a Korányi fasornál „horgonyzott”. (Bátyai Gitta 2003. 41-43.)

Béke II. úszóház

1963 nyaratól fogadta a fürdőzőket a Mohácson készült úszóház. Kabinjait bérbe adták és megkezdték az úszó járművek tárolását is. 2000-ben mosómólója megroppanása miatt nem „futott ki” a téli kikötőből. 2002-ben elvégezték a szükséges javításokat. (Bátyai Gitta 2003. 44.) Napjainkban Tisza Dokk néven vendéglátó és kikötői funkciója van.

Tisza úszóház

1972 áprilisában adták át a fürdőző- és csónaktulajdonosoknak a Szegedi Vízművek és Fürdők által, Takács Antal tervei alapján készített úszóházat. A létesítmény az amatőr folyami úzás és evezés központja lett. 1999 telén a két csónakgarázs egyike elsüllyedt. 2001-től Úszóház Kft. volt a neve. (Bátyai Gitta 2003. 45.)

Egykori Szőke Tisza II.

1917-ben Magyarországon készült és az oldalkerekes gőzhajók legnagyobbika volt. IV. Károly nevét viselte és volt hasonló paraméterekkel rendelkező párja, a Zita. Az I. világháború után, 1919-ben a Sas, majd 1930-ban a Szent Imre nevet kapta. A II. világháború után, 1947-ben került vissza Magyarországra. Felújítását névváltozás is követte, 1950-ben Felszabadulás lett a neve.

1958-ban turista hajóvá alakították át. 1976-ban kivonták a forgalomból és 1980-ban Szőke Tisza névvel Szegedre került. Étteremmel, bár-ral, terasszal és úszókosárral kiegészítve hajószállóként működött 1980 tavaszától. A háromszintes, kétkérményes egykori hajó a Belvárosi hídtól északra, a Várkert alatt „horgonyzott”.

2000-re a hajó állaga annyira leromlott, hogy elvontatták a tápai kikötőbe. 2012-ben a gőzöst árverés útján értékesítették. A mentő próbálkozások nem jártak eredménnyel, 2013-ban a hajót feldarabolták. A megőrzésre szánt részeket a Kulturális Minisztérium és a Nemzeti Kulturális Örökségvédelmi Hivatal javaslatai alapján kimentették. (Bátyai Gitta 2003. 39-40. – Péter László 1986a. 188., 190.)

SPORTLÉTESÍTMÉNYEK

(A felsorolásuk az egyesület, illetve létesítménye átadásának időrendi sorrendjét követi.)

Dózsa pálya – Rendőr TE pályája

Hunyadi tér

1912-ben alakult meg a Szegedi Testgyakorlók Köre. Sportpályája a Hunyadi téren volt. 1950 nyaratól a Szegedi Dózsa pályájaként adott helyet a mérkőzéseknek. Az 1994/95-i idény közben a klubot megszüntették, csapatát a Szeged FC-be olvasztották be. A 2000-es évek elején megalakult Rendőr TE használja napjainkban a pályát. Egyben közösségi rendezvényeknek is színhelye. (Mező László 2001. 7.)

Kisstadion – egykori SZAK-pálya

Derkovits fasor 1-3.

A köznyelvben csak SZAK-pályának (Szegedi Atlétikai Klub) nevezett sportlétesítményt 1913. május 1-én avatták. Az Ottovay István és Winkler Imre tervei alapján korszerűsített, megfelelő helyiségekkel, modern lélatóval ellátott sporttelep, pálya építési költségét a klub elnöke, Bástyai Holtzer Tivadar viselte. Az alkalmas pálya és az elnök anyagi támogatása tette lehetővé 1925/26-i sportévben az első profi bajnokságba való bekapcsolódást. A sok változást megélt egyesület 1987 tavaszától az 1993-94. évi idényig mint jogelőd szerepel a Szeged SC egyesületénél

Az egykori pálya területén napjainkban – Kisstadion néven – futball-, valamint tenisz- és kézilabdapálya működik. A közvetlen szomszédságában lévő területen 2006-ban motelt építettek, így teljessé vált a teke- és bowlingközpont. (Péter László 1986a. 148. – SZT Kron. 1992. 82. – Gaál Endre 1991a. 1148. – Vitos György 1999. 18., 20., 162. – Somorjai Ferenc 2002. – Motellel ... 2006.)

Felső Tisza-parti Városi Stadion

Felső Tisza-part 35.

Az 1920-as évek elején itt létesült a Törvényhatósági Testnevelési Bizottság sporttelepe, majd a Kolozsvári Egyetemi Atlétikai Club, illetve a Kitar-tás Egyetemi Atlétikai Club működésének adott helyet. A korabeli utca-nevek is részben ezen egyesületek nevéhez kapcsolódtak.

1951-ben adták át az egykor 15000-20000 ember befogadására alkalmas, természetes füves, futópályás stadiont. 1978 augusztusában az akkori SZEOL AK stadionja villanyvilágítást kapott. A játéktér négy sarka közelében elhelyezett tartóoszlopokon 140 db. 2000 wattos izzó lehetővé tette a villanyfényes mérkőzések lebonyolítását. A stadion – játéktérét kivéve - napjainkban leromlott állapotú. (Péter László 1974a. 334. – Szerdától 1978. 7. – SZT Kron. 1992. 87.)

Etelka sori sportlétesítmény

Etelka sor 3.

A felső tiszaparti stadionnal közvetlenül szomszédos a stadion edzőpályája. Az Etelka soron, műfüves labdarúgó pályájával, atlétikai dobó- és futópályájával, valamint tornacsarnokkal áll a sportolók és a lakosság rendelkezésére. 1978-ban az edzőpálya és a szabadtéri kosárlabdapálya is villanyvilágítást kapott. A tornacsarnokban kézi- és kosárlabdapálya alakítható ki. 2004-ben a munkacsarnoknak is nevezett utóbbi létesítményt felújították. 2013-ig lőtér is működött a területen, amelynek

elődjéről 1939-ben és 1941-ben utcát is neveztek el. (Péter László 1974a. 334. – Szerdától 1978. 7. – S.J. 2004. 15.)

Rókusi tornacsarnok Pacsirta utca

1930-ban épült a helyi sport későbbi fejlődéséhez is jelentős mértékben hozzájáruló létesítmény. Nemcsak edzési lehetőséget jelentett, de tömegeket vonzó mérkőzések helyszíne is volt a birkózás, a kosárlabda, az ökölvívás és a teremkézilabda vonatkozásában. (A rókusi tornacsarnok 1930. – Balog László 2010. 795.,799.)

Erzsébet ligeti teniszpálya Népkert sor 1.

1932-ben épült és 1933-ban kapták meg a használatba vételi engedélyt a KEAC (Kitartás Egyetemi Atlétikai Club) tenisz szakosztályának pályája számára. Klubháza egyemeletes épület, Pálincás János építőmester építette. A pálya ma a Szegedi Tudományegyetem tulajdona. (Bátyai Gitta 1998. 43.)

Pick teniszpálya Népkert sor.

„A versenyteniszt gyeptenisz formájában az Újszegedi Lawn Tenisz Egylet vezette be, mely Pick Jenő kezdeményezésére alakult.” A sporttelep 1936-ban készült. A hozzátartozó területen röp- és kosárlabda pálya is volt. A klubépület megrendelője Pick Jenő (1881-1968) szalámigyáros volt. Ma is az eredeti funkcióját tölti be. (Gaál Endre 1991a. 1147. – Bátiai Gitta 1998. 42-43.)

Szegedi Vasutas Sportegyesület (SZVSE) stadionja Kossuth Lajos sugárút 74.

1937. június 20-án avatták fel a SZVSE modern sporttelepét. A futballpályát, a mintegy 8000 néző befogadására alkalmas hatalmas tribünű stadiont atlétikai pálya, tornacsarnok, fedett tekepálya, kettős löpőpálya és teniszpályák egészítették ki. 1965. július 11-én látványos ünnepségen avatták fel az újjáépített stadiont. 1982 decemberében adták át a már 1979-ben elkészült és használatba vett tornacsarnokot, továbbá az akkor felépült öltözőket, szaunát, sportszállót és irodákat magába foglaló részt. (Thékes István 1994. 11. – Felavatták ... 1965. – Gyürki Ernő 1982.)

Ifjúsági Vízitelep, csónakház Felső Tisza-part

1959. augusztus végén nyílt meg a vízi telep és csónakház. Terveit Beszedes Kornél, a Szegedi Tervező Iroda mérnöke készítette. Az egyemeletes, vasbeton elemekből épült csarnokszerű épület földszintjén 700 m²-es garázzsal, melyet 200 csónak tárolására terveztek. Csónakjavító műhely, az emeleten pedig öltözők, büfé, gondnoki lakás és napozó kapott helyet az épületben. E feltételek 1970-ig járultak hozzá a vízi sport működéséhez. 1993-tól a Szegedi Vízisport Egyesület tulajdona a vízi telep. (Bátiai Gitta 2003. 36-38.)

Ady téri egyetemi sportpálya

Az 1912-ben épült MÁV leszámoló hivatal épületében 1925-től a Kolozsvárról áttelepült egyetem bölcsészeti- és természettudományi intézetei kaptak helyet. Az épület mögötti térség, az egykori Csöpörke, Kácsafészek, majd Korcsolyázó tó, vagy Korcsolya tér elnevezés egyben utalt a természeti adottságokra. A II. világháború után a Szegedi Honvéd hozatta rendbe a pályát 25 éves bérleti szerződés fejében. 1961-ben kézilabdapályát építettek, a meglévő pályákat átalakították, valamint dobó- és ugróhelyet és egy kisebb tornatermet készítettek. Az egyetemi testnevelési órák, valamint a korcsolya sport mellett színhelye volt a nagy- és kispályás futballnak, a kézi- és kosárlabda-, tenisz-mérkőzéseknek, valamint az atlétikai versenyeknek. 2002-ben, a József Attila Tanulmányi és Információs Központ építésének kezdetével szűnt meg. (Péter László 1974a. 101-102. – Kiss F. – Tonelli S. – Sz. Szigethy V. 1927. 397. – Tari János 1968. 144. – Somorjai Ferenc 2002. 191.)

A Szegedi Orvostudományi Egyetem Sporttelepe Simmelweis u.

A mai új klinika-komplexum helyén – az egykori vasúti töltésig és a Bánomkert sorig tartó – korábban beépítetlen területet „libalegelő”-nek nevezte a köznyelv. A nagy kiterjedésű területet sportcélra – leggyakrabban futballra – is igénybe vették. Az 1963-ban létesült Simmelweis Ignác Kollégium – egyben egyik épített határa volt a területnek – és a környező orvosegyetemi intézmények indokolták a Szegedi Orvostudományi Egyetem Sporttelepének kialakítását. 1984-ben elkezdődött a 410 ágyas klinika építése, mely a „libalegelő” megszűnését hozta magával. (Libalegelő? 1963. 6. – Somorjai Ferenc 2002. 77.)

UTC pálya Kertész u. 3.

Az Újszegedi Torna Club 1913-ban alakult. Első pályájuk helyén ma a Sportcsarnok és Sportuszoda áll. 1970-ben kapta használatba az utód klub a Kertész utcai pályát. (Takács Máté 2010. 38.)

Sportcsarnok – Sportuszoda Temesvári körút 33. – Székely sor

1974 októberében adták át a Dávid Károly tervei alapján épült, a sport és kulturális rendezvényeknek helyet adó, 3200 fős csarnokot. A többszöri tervmódosítás után – sportcsarnok – uszoda – sportcsarnok – elkészült épületet az UTC pályája helyén emelték.

1979-ben a Sportcsarnok mellett felépült a sátoztetőű uszoda. Mérete: 50x21 m. Vízforgató és –tisztító berendezéssel működik. Összesen 1600 fő számára biztosít helyet. Ősztől tavaszig ponyva védi mind a sportolókat, mind pedig az úszás kedvelőit. (Péter László 1986a. 148. – Takács Máté 2010. 38.)

Gellért Szabadidőközpont Derkovits fasor 113. – Szőregi út

1977. április 2-án adták át a DÉLÉP SC Szőregi úti sportcsarnokát. A két-szintes, 1276 m² beépített területű épülettel a minőségi és tömegsportot kívánták támogatni.

A DÉLÉP SC futballcsapatának remélt eredményéhez kapcsolódott a vasbeton lelátó 1985-ös fölépítése. A sportkombináthoz: két füves, egy salakos labdarúgó pálya, 6 teniszpálya, sportcsarnok, szauna, szolárium és csónakázó tó tartozott. 1989-ben a veszteségessé vált vállalat utolsó egységét is felszámolták, a sportcsarnokot három évre varroda céljára bérbe adták. A mai tulajdonos megvásárolta 8 hektárnyi területen 1996-ban került sor a szabadidőközpont alapítására. (Sportcsarnokavató 1977. – Gyürki Ernő 1977. – Gyürki Ernő 1988. – Klonkai László 2010. 598. – Böle István 1989. – Süli Róbert 2006. 10.)

Gróf Széchenyi István Evezőspálya Bajai út

1981. június 27-én avatták fel a Maty-éri víztározóra alapozott állóvízi versenypályát. A mesterséges tavon az evezősöknek, a kajakosoknak és a kenusoknak nemzetközi szabványoknak megfelelő pályát alakítottak ki. A világ egyik legjobb felszereltségű és legbiztonságosabb pályájaként rendszeres helyszíne a rangos nemzetközi és hazai versenyeknek. Mélysége megfelelő a motorcsónak versenyek számára is. Teljes vízterülete – 40 hektár – az ország egyik legjobb horgászverseny-pályájává is emeli. (Gyürki Ernő 1981. – Somorjai Ferenc 2002. 187-188. – Bátiai Gitta 2003. 37.)

Műjégpálya Szabadkai út és a Horgosi út sarkán

1986-ban indult a próbaüzeme, 1994-ben fedték le és 2000-re készült el teljesen. A csarnok belső területe 70x50 m, a küzdőtér 60x30 m. 650 ülő- és több mint ezer állóhellyel rendelkezik. Kulturális rendezvények színtere is. (Somorjai Ferenc 2002. 193. – Balog László 2010. 788.)

Szegedi Tudományegyetem Sportközpont Hattyas sor -10.

2002. szeptember 3-án adták át a szegedi egyetem új sportlétesítményét, amely a volt Kossuth-laktanya területén épült. Az átadáskor használatba vett tenisz- és kosárlabdapálya, streetballpályák, valamint torna-, kondi és fitneszterem 2003-ban asztalitenisz teremmel, floorballra alkalmas kisteremmel és egy golfelütővel bővült. (Megépült 2002. szeptember 4. 5. – Horváth Levente 2006. 8.)

Szegedi Sport és Fürdők **Játékok Kertje.** **Kerékpáros Centrum.** Temesvári körút 31.

2010 novemberében adták át a hazai és nemzetközi kerékpáros turizmus egyik megállóhelyeként. A Szegeden áthaladó EuroVelo 11. sz. nemzetközi kerékpárúthoz kapcsolódva építették a volt újszegedi Vidám Park egy részének helyén.

Móra Balázs Sport és Szabadidőközpont Cserepes sor – Móravárosi körút – Fraknoi u. – Kaszás u.

2012 nyarán újraéledt a 1999-ben megszűnt Móravárosi Kinizsi. Ugyanabban az évben adták át az egyesületnek a műfüves pályát, mely a szabadidőközpont építésének első üteme. A nagy hagyományú helyi egyesület, – melynek pályája a Cserepes sori piac helyén volt – neves játékosává vált Sándor Károly, közismert nevén Sándor Csikar.

Szabadság téri pálya – Alsóváros

A téren egykoron „felállítottak az északi és déli oldalon egy-egy futballkaput, ami lehetővé tette Alsóvárosban is a sport fellendülését 1964-ben még 700 nézőt vonzottak a helyi együttesek. 2013-ban gyeprekonstrukció és futópálya készítése által újult meg a kétkapus futballpálya. (Agócsi János 1984. 5. – A Dózsa ... 1964. – Megújul ... 2013.)

Szegedi Postás egykori sporttelepe
Dorozsmai út – Gomba u. sarok

A 2,5 hektárnyi területű komplexumot még 2007-ben értékesítette a Magyar Posta. A területet megvásárló új tulajdonos az egykori létesítményeket lebontatta. (KG.G. 2013.)

EGYÉB

Nyilvánosházak (Kormányos András)

A korai nyilvánosházakról I. 16.1. Vendégfogadók és szállodáknál.

Angyal-ház
[Bánomkert sor 7.]
[Egykorú köznyelvi elnevezése: Jatata.
Magyarázata az anekdota: Ja, tatám, itt fizetni köll!]]

Épült 1911-ben, Horváth István tervei alapján. Építtetői Angyal Gábor és neje, Timperger Róza voltak. A kétszintes épület leányszobáinak ablakai az előírásnak megfelelően az udvarra néztek. A második világháború alatt – 1944 nyarán – a légítámadások következtében az épület egyharmada megsemmisült.1946-ban a megmaradt épületrészt Csanádi Antal vette bérbe, és 1948-ig „bár” elnevezéssel működtette. A városrendezés az épületet lebontatta. (Agócsi János 1991. 49-51. – O. Csegezi Monika 2000. 349-350.)

[Borbás utca 9. és 11.] [Alsóváros]

E házakat bordélyház céljára az 1920-as években Vojdovics József vásárolta. (Agócsi János 1991. 52.)

Damjanich utca 29.

Krejcsovics Antal vendéglős házában rendőrségi engedéllyel működő bordély volt. Nevét nem rögzítette az építési törzskönyv. Az 1901-ben épült földszintes lakházat 1912-ben az akkori tulajdonos – Bogner József bormérő és vendéglős – borozó színnel és tekepályával, 1938-ban pedig udvari melléképülettel egészítette ki. A bordély további működéséről nincs adatunk. 1943-ban már a „Rekord” faárugyár mint tulajdonos építet a területen. (Agócsi János 1991. 75. – CSML IV. B.1414. 1. A-D. 363. – Varga András 2010. 100.)

Liliom utca 1. – Bánomkert sor 4. és Liliom utca 2. – Bánomkert sor 5.
[Egykorú köznyelvi elnevezésük: Lili I. és Lili II.]

A Liliom utca.és a Bánomkert sor sarkán lévő épületek egyikének, a Liliom utca 1.sz. alatti magasföldszintes lakháznak a használatási engedélyét 1880-ban állították ki. A nyolcvanas években további melléképületeket emeltek, 1912-ben pedig toldalék földszintes lakóház használatba vételét engedélyezték.

A másik sarkon, a 2. szám alatti magasföldszintes lakásra 1883-ban, melléképületeire 1885-ben és 1893-ban, valamint „lakház toldalék”-ára 1904-ben adtak ki használatási engedélyt.1941 előtt még működtek, megszűnésük időpontja nem ismert. (Agócsi János 1991. 59. – CSML IV. B. 1414. 3. K-O. 1005. – CSML IV. B. 1. A-D. 125.)

Rigó utca 6. [Móraváros]

A ház építésének időpontja nem ismeretes. Tulajdonosa csizmadiamester volt, s felesége vezette a házat. 1922-ben szűnt meg. (Agócsi János 1991. 55.)

Topolya sor 7. [Alsóváros]

A földszintes utcai épületre 1902-ben, az udvari földszintes lakházra pedig 1912-ben adták ki a használatási engedélyt. Az elhíresült utcában több bordélyház is működött. (Agócsi János 1991. 57. – CSML IV. B. 1414. 5. SZ-Z. 1840.)

Zoltán u. 15. és 17. [Móraváros]

Csupán megszűnésük éve: 1922 – ismeretes.(Agócsi János 1991. 56.)

16.3. Kommunikáció és hírközlés / *Communication*
(Szerdahelyi Péterné)

(A posták felsorolása nyitásuk időrendjét követi.) (Az összeállítás Tóth László szíves közlése és Tóth László 2010. 530–535. alapján készült.)

A postahivatal száma	Létrehozásának éve	Helye
Szeged 1.	1696/1749	Somogyi utca, majd 1882-től Széchenyi tér 1.
Szeged 14.–Szőreg	1867	Szőreg, Szerb u. 34.
Szeged 10.–Szentmihálytelek	1868	Szentmihálytelek, Kapisztrán u. 52.
Szeged 4.	1871	Újszeged, Népkert sor 7.
Szeged 13.–Tápé	1881	Tápé, Budai Nagy Antal u. 27.
Szeged 15.–Kiskundorozsma	1881	Kiskundorozsma, Dorozsmai út 194.
Szeged 3.	1883	(III. ker.) ma Petőfi Sándor sgt. 9.
Szeged 5.	1884	(Kossuth Lajos sgt.) Megszűnt 2004-ben.
Szeged-Alsóközpont	1886	Ma: Mórahalom
Szeged 6.	1900	(József Attila sgt., majd Csaba u. 34.)
Szeged 2.	1902	MÁV állomás, Indóház tér 1.
Szeged 7.	1907	Somogyi telep, majd Csap u. 50.
Klebersberg telep (Szeged 17.)	1911	Szeged, Váltó u. 14.
Postaigazgatóság	1920	Kossuth Lajos sgt.–Tisza Lajos sgt. kereszteződés
Kecskés telep (Szeged 19.)	1929	Újvidéki u. 4.
Gyálarét (Szeged–Gyálarét)	1933	Koszorú u. 35.
Szeged-Felsőközpont	1934	Ma: Balástya
Szeged 8.	1938	Fodor telep, majd József Attila sgt. Jelenleg Olajbányász tér 1.
Szeged 18.	1950	József Attila telep, most Hargita u. 60.
Szeged 9.	1955	Kálvária tér, majd Tolbuhin sgt., majd Pozsonyi Ignác u., most Árkád (Londoni krt. 3.)
Szeged 12.	1988	Csongrádi sgt. 108. (második hely)
Szeged 11.	1994	Takaréktár u. 8.
Szeged–Tesco	1998	Rókusi krt. 42-64.
Szeged–Cora	1999	Most Auchan (Zápor út 4.)
Szeged–Okmányiroda (postapartner)	2005	Huszár u. 1.

A támpontos külterületi kézbesítés 1971-ben indult.
A Telefonközpont a Zsótér házban (1882).
A Távirda a mai Dóm téren (1882).
A postákhoz I. 13. sz.

16.4. Hitelintézetek / *Financial services* (T. Knotik Márta)

Az összeállítás CSMÉE 2000. c. kötetének Ozsváthné Csegezi Monika és T. Knotik Márta szócikkei és Címtárak alapján készült.

Szeged Csongrádi Takarékpénztár 1845-ben nyílt, a Kárász házban bérelt helyiségben. Palánk 205. = Klauzál tér 5. – Kárász u. 3. sarkán. 1861-ben a Széchenyi tér északi házsorán működött, az Aigner-ház bérelt helyiségében. Palánk 8. = Horváth Mihály u. 5. helyén. Innen költözött 1864 nyarán saját épületébe. Palánk 1500/3m. = Széchenyi tér 7. helyére. Ma is álló épülete a régi házuk helyén 1905-re készült el. Széchenyi tér 7. (Giba A. 2442/82 szak.).

Kereskedelmi és Iparbank 1867. nov. 17-én nyitott saját helyiségében, a „rég” Kárász-házban. Palánk 206. = Klauzál tér 6. – Kárász u. 6-8. sarok helyén. Innen költözött az 1874-ben fölépült, mives trezorral ellátott, saját háza első emeletére. Palánk 1526/206m. = Klauzál tér 2. – Kárász u. 4. sarok. 1996-ban a Kereskedelmi és Hitelbank Székháza.

Szegedi Hitel és Zálog-Intézet Azelőtt Népbank, 1870-ben a Pacher-házban működött. Palánk 1503/441m. = Somogyi u. 17. helyén.

Szegedi Kézművesbank Alapítása 1872, 1874-ben megvásárolt Tallián-házban működött. Palánk 315. = Kárász u. 11. – Kölcsey u. 7. helyén. 1896 körül ugyanott új épületben.

Oszták-Magyar Bank Szegedi fiókja 1879. november 20-án nyílt a városi bérház I. emeletén, a Fekete Sas utca felőli részen. Palánk 148. = Széchenyi tér 11. 1901-től új épületben. Vár u. 5. – Deák Ferenc u. 19. sarok.

Szegedi Hitelbank Részvénytársaság Alapítása 1890. Helyisége 1896–98-ban Kigyó u. 1. 1911-ben Kölcsey u. 13.

Szegedi Takarékszövetkezet és Hitel Részvénytársaság Alapítása 1891. Vár u. 7. – Széchenyi tér 2. sarok I. emelet.

17. Egészségügy / Health

(Kormányos András)

(Felsorolásuk a kórházak alapításának időrendi sorrendjét követi)

KÓRHÁZAK

Ispitály – Xenodochium – Kórház

Kb. a mai Kisfaludy u. és a Mátyás tér határolta terület csúcsában

1458. augusztus 16-án Mátyás király megerősítette a szegediek kegyúri jogát a Szent Demeter- és Szent György plébániák, valamint a Szent Erzsébet- és Szent Péter ispotályok vonatkozásában. Ez utóbbi – feltehetően városi alapítású - ispotálytemplom utolsó említése 1497-ben történik. Helye egyes vélemények szerint a későbbi Havi Boldogasszony-templom helyén (Cs. Sebestyén Károly, Máté Zsolt), mások szerint valahol annak közelében lehetett (Lukács Zsuzsa, Trogmayer Ottó). Egy 1497-es oklevél a korabeli elhelyezkedéséhez nyújt támpontot, miszerint Szilágyi László egyik kőháza és egy mészárszék közelében állott. „Emlékét Balla Antal 1776-os térképe és annak 1814-es másolatán (Buday M.) a „Régi Ispitál utca”, valamint a régi Borbás utca közötti kiszögellő telek keresztel is megjelölt „Xenodochium” felirat őrzi. A térkép címlapján szereplő vedután a Havi Boldogasszony-templomtól K-re (?) 11. számmal jelölve perspektivikus ábrázolása is látható. Az épület eszerint nagyméretű, közelítőleg K-Ny-i hossz tengelyű, téglalap alaprajzú építmény volt.”

Az 1807-ben megszünt ispitály az egykori Fazekas és Régi Ispitál utca sarkán állott. Az emléket őrző utcanevről (Régi ispitál, Ispitály) 1814-ből és 1830-ból van adatunk. (SZT Kron 1992. 23.- Lukács Zsuzsa 1999. 2-3. – Horváth Ferenc 2000. 459-460. – Péter László 1974a. 206.)

Városi Közkórház – 1. sz. Kórház – Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzat Kórháza 1. sz.. épület – A Szegedi Tudományegyetem Természettudományi és Informatikai Karának épülete Kossuth Lajos sugárút 42.

A városi kórház ezen a helyen Pozsonyi Ignác alapítványából épült. Az 1803-ban elkezdődött, 1829-ben befejezett építkezés tervezője Vedres István (1765–1830), kivitelezője pedig Schwörtz János építőmester volt. 1857. március 13-án közkórházként, nyilvános betegápoló intézetként ismerték el.

1875-1877. – Hoffer Károly (1815-1899) tervei szerint bővítették, részben átalakították. Az 1877-i bővítéssel vált lehetővé a betegek nemek és a kórformák szerinti elkülönítése.

1879. március 12. – Az árvíz átmenetileg lehetetlenné tette a kórház működését, a betegeket részben a helyi piarista gimnázium épületébe, részben különböző városokba szállították. Júliustól az emeleti részen már fogadtak betegeket.

1898–1899. Újjáépítés és bővítés. Sugárúti homlokzatát ekkor alakította ki Víg Albert építésmérnök, felső-ípariskolai tanár. A sugárút felőli rész egyemeletes, a Szent Rókus tér és a Pulz utcai épületrész magasföldszintes. A kórház területét határoló negyedik utca Pozsonyi Ignác nevét őrzi.

1901. – Elkészült a sebészeti osztály, és az elme- és nemibetegek számára emelt épület.

1913-ban a kórház bérbe vette a Pulz u. 12. sz. alatti házat, amelyben majd 1914-ben megnyílt a fiókkórház. Itt helyezték el az urológiát és a tüdőosztályt.

1950. – A kórház a városi tanács irányítása alá került.

1980-2009. – A kórházhoz került a fertőző osztály épülete (Pulz u.12.). Napjainkban nyelviskola és fitness stúdió található falai között.

2010 óta az épület a Szegedi Tudományegyetem tulajdonában van. 2011-ben pedig az SZTE ÁOK Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ Pszichiátriai Klinikája és a III. Pszichiátriai Osztály visszakerült a kórház területén lévő korábbi épületébe (Pulz u. 1.).(Korábban az idegklinikai B osztály miatt a szegediek úgy emlegették a Pulz utcát, ahogyan a pestiek a Lipótföldöt.) (Reizner János 1899-1900/3. 190.,193. – SZT Kron.1992. 53. – Varga András 2010. 106. – Péter László szíves közlése – Apró Ferenc-Péter László 2002. 158. – Dudás Béla 1991. 540., 541., 542. – Bárány Ferenc 2010. 425. – Péter László 1986a. 120.)

A Szegedi Izraelita Hitközség Kórháza - Zsidókórház

Korona u. 23.

A Chevra Kaddisa (Szent Egyet) fontosnak tartotta, hogy a betegek ápolásához megfelelő intézményt hozzanak létre. Fölépültéig a zsinagóga szolgáinak lakása mellé betegszobát alakítottak ki, valamint egy bérelt helyiséget használtak.

1856-ban létesítettek önálló kórházat, abban a házban, amely eddig a főbb lakásának adott helyet (Korona u.23.). Helyét ma már nem lehet pontosan meghatározni, de az 1843-ban épült régi zsinagóga (Hajnóczy u. 12.) közelében lehetett. 1856. augusztus 18-án avatták föl. A kórház 1860-ban Kiss Dávid (1803–1886) jóvoltából két új szobával bővült. Az 1879-i árvíz a félig vályogból, félig téglából épített házat elmosta, kivéve a Kiss Dávid építtette szobákat. Ő ezeket 1880-ban „jókarba helyeztette”. (Löw Immanuel – Kulinyi Zsigmond 1885. 294., 295. – Zombori István 2006. 15.)

A Szegedi Izraelita Hitközség Kórháza

Gutenberg u.14.

1945 és 1952–1953 között működött ebben az emeletes épületben a hitközség intézménye, mely a deportálásból visszatértek fizikai, egészségügyi rehabilitációját segítette elő orvosi felügyelet mellett. Az itt élők élmezőnyét a szemközti iskola konyhája látta el. (Kleinné Müller Ilona szíves közlése.)

Honvédkórház – 2. sz. kórház – Szeged Megyei Jogú Város Önkormányzat Kórháza 2. Épület – SZTE Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ Kálvária sugárút 57. sz. alatti épülete

1895-ben Tóth Mihály tervei szerint építették az egykori katonai építményt.1905-ben újjáépítették, 1907-ben és 1911-ben pedig kibővítették.1944-ben kiürítették. 1944 októberétől 1953 decemberéig katonai funkciót látott el.

1954.január 1-től a megszüntetett honvédkórházat városi köz-kórházhoz csatolták.1975-ben udvarán elkészült az ideg-elme pavilon.1981-ben átadták a fogadósintzből és öt emeletből álló új épületet. 2010-től a Szegedi Tudományegyetem klinikáinak különféle részlegei működnek az épületben. (Péter László 1986a. 126. – Kulinyi Zsigmond1901. 155. – Dudás Béla 1991. 543. – Bárány Ferenc 2010. 424.)

A közös hadsereg katonai kórháza – Móra Ferenc Szakmunkásképző Intézet – A Szegedi Ipari Szolgáltató Szakképző és Általános Iskola Szeged-Móravárosi Tagintézménye Kálvária sugárút 84-86.

A közös hadsereg katonai kórházának épült 1897-ben. A különálló emeletes épületben kapott helyet később, 1921-től, az egyetem ideggyógyászati, valamint bőr- és nemibeteg klinikája. Napjainkban oktatási intézmény működik a kibővített épületegyüttesben. (Péter László 1986a. 126. – Szabó Tibor 1994. 67.)

Újszegedi gyermekkórház – a gyermekklinika B részlege

Temesvári körút 35. [Korábban Csanádi u. 34.]

1903-ban Ybl Lajos (1855–1934) tervei szerint épült és 1904. november 1-én nyitották meg a Magyar Királyi Állami Gyermekmenhelyet. Az első világháborút követő szerb megszállás (1918–1921) idején a kórházat kifosztották. A gyermekmenhelyet 1952-ben egyesítették a Kossuth Lajos sugárút 35. sz. alatt működő gyermekkórházzal és mint városi gyermekkórház működött tovább.

2004-ben a város gyermek-egészségügyi intézményeinek egyesítéséről született döntés. Ennek nyomán alakult meg 2005. január 1-től az SZTE Gyermekgyógyászati Klinika és Gyermek Egészségügyi Központ. Ettől kezdve a korábbi gyermekklinika a „Gyermekklinika A Részleg”, az újszegedi gyermekkórház pedig a „Gyermekklinika B Részleg” nevet viseli. (Hencz Péter 2006. 27-28. – Túri Sándor 2006. 208-209. Bárány Ferenc 2010. 425-426.)

Gyermekkórház

Kossuth Lajos sugárút 35.

1907-ben, Graef István és felesége adományának jóvoltából megnyílt a városi gyermekkórház.

1921-től 1929 februárjáig – az egyetemi klinika új épületébe való költözésig – a gyermekkórházban nyert ideiglenes elhelyezést a Kolozsvárról áttelepült egyetem gyermekklinikája. Ez a városi kórház gyermekosztályaként működött. Majd 1945–1947-ben ismét átvette az 1944-ben lebombázott gyermekklinika funkcióját. Az 1952-es egyesülést követően, 1979-ben a gyermekosztály beolvadt a gyermekkórházba, helyileg is átköltözött.(Hencz Péter 2006. 27.,30-31., 35., 38.)

Az egyetemi tulajdonú épületben ezután a Szegedi Orvostudományi Egyetem intézetei – társadalom-orvostani, népegészségtani –, majd 2004-ig óvodája működött. További hasznosítása folyamatban.

Szemkórház – Szegedi Tudományegyetem Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ Szemészeti Klinika
Korányi fasor 10-11. [Erzsébet rakpart 16.]

1908. szeptember 2-án kezdte meg működését az állami szemkórház. Az elbontott sörházlaktanya telkének egy részén – az Ipar, Pécsi és Árpád utca határolta területen – épült. 1921-ben itt kapott helyet az egyetem szemészeti klinikája. Napjainkban átépítve, bővítve látja el funkcióját. (Dudás Béla 1991. 539. – Péter László 1974a. 204-205.)

Járványkórházak

Lazaretum – (Xenodochium) - Járványkórház
A mai Gyermeklinika előtt
Korányi fasor 14/15.

Az 1708–1709-es pestisjárvány idején a Szegedre küldött Johannes Cristoph Ausfeldt császári tábori orvos állíttatta föl a Palánkon kívül, a mai Tisza Lajos körút végpontján elterült szérűn, s „a Tisza kiöntése ellen egy kisebb körtöltés által biztosították”. A roskatag épület a 19. sz. elején még állt. A köznyelvben „krankháznak” nevezték. (Reizner János 1899-1900./3. 196., 197. – Vekerdi László 2009. 21.)

Epreskerti járványkórház
Rókus

Epreskert – a mai Kossuth Lajos sugárút, Vásárhelyi Pál, Pulz és Teréz utca határolta területen, kb. az egykori ruhagyár helyén. 1873. májustól augusztusig kolerajárvány pusztított a városban. Ekkor az Epreskertben járványkórházat állítottak fel. (Péter László 1974a. 164. – Dudás Béla 1991. 535.)

Barakk-kórházak
Újszeged

Az 1879-i árvízét követően, a járványveszély elhárítására nyáron, Újszegeden két barakk-kórházat állítottak föl. 20 és 40 fő elhelyezésére voltak alkalmasak. (Dudás Béla 1991. 536.)

Töltés utcai járványkórház
Újszeged

1886-tól 1937-es megszüntetéséig járványkórház működött a Töltés u. 44. alatt. A járványkórházat csak a kolerajárványok idején használták. 1915-ben, majd a szerb megszállást követően, 1924-ben újjáépítették. Az 1939. és 1941. évi térkép utcajegyzékében Járványkórház utcanév is őrizte emlékét. (Péter László 1974a. 354.)

Megfigyelő kórház
A Kossuth Lajos sugárút és a Damjanich u. sarkán

1892 augusztusától három évre bérelték a koleragyanúsak kezelésére. (Dudás Béla 1991. 536.)

Trachoma-kórház
Pulz u. 2.

1894. április 9-én kezdte meg működését 25 ágygal a városi kórház szomszédságában. Magasföldszintes főépülete a Kórház – ma Boros József – utcai, a melléképülete pedig a Pulz utcai oldalon állt. Kapcsolatban állt a közkórház szemészeti osztályával; a közkórház főorvosa egyben a trachomakórház orvosa is volt. E népbetegséget 1908-tól az akkor épült szemkórházban gyógyították. (Eisenstein Jakab 1905. 1. – Dudás Béla 1991. 538-539.)

Katonai kórházaknak igénybe vett épületek
Az 1848-1849-i forradalom és szabadságharc idején működött kórházak, illetve kórházi céllal igénybe vett épületek:

Pfann-ház
Horváth Mihály u. 3.

Palánk 9. 1848-ban Phon szítás régi házában katonai kórház működött. Helyére épült 1928-1929-ben az Ipartestület székháza, a mai Kisszínház. (T. Knotik Márta 2000. 407.)

Katonai kórház
Rákóczi tér

A mai Rákóczi téren lebontásáig, 1910-ig állt a nagykaszárnya, de még a Víz (1879) előtt katonai kórház lett. Az 1848. július 24. közgyűlésen határozták el kórházi célokra „leendő átengedését és kiürítését”. A tér a városi térképen 1879 és 1901 között a „Katonai kórház” néven szerepelt. (Bálint Sándor 1980. 73. – Péter László 1974a. 299. – Szántó Imre 1985. 754.)

A felsővárosi zárdá – I. Minorita rendház
Munkácsy u. 7.

Az 1848. „július 10-én tartott közgyűlés a felsővárosi zárdában 150 ágygal felszerelendő katonai kórház megnyitását rendelte el.”, melyet a házfőnök „szíves készséggel” teljesített. (Reizner János 1899-1900/2. 99.)

A piarista főgimnázium és a kegyesrendi tanárok lakháza
Révai u.

Az [1848.] augusztus 13-iki közgyűlés határozata nyomán a „főgymnasiumnak és az ezzel összefüggő elemi iskolai tantermeknek, valamint a kegyesrendi tanárok lakháza” kiürítésére és kórházként való felszerelésére került sor. Egészen november 4-ig kórházként működött. (Pap János 1886. 225.)

Zsótér-ház
Széchenyi tér 9.

Palánk 2. Az 1840-ben kezdődött építési munkálatok tervezője nem ismert. A befejezetlen épületet 1844-ben Zsótér János (1788-1861) vásárolta meg, s teljes felépítése 1866-ban már fia, Zsótér Andor (1824-1906) tulajdonaként fejeződik be. 1848-1849-ben kórház is volt az épületben. (T. Knotik Márta 2000. 529. – Péter László 1986a. 44.)

Az I. és a II. világháború idején katonai kórháznak igénybe vett épületek:

Belvárosi elemi iskola
Árpád tér 2.

1883-ban épült. 1914-től, az első világháború alatt kórház volt. Napjainkban az SZTE Természettudományi és Informatikai Karának az épülete. (Kalmár László Informatikai Intézet – Egyetemi Számítóközpont.) (Péter László 1986a. 58. – Dudás Béla 1991. 543.)

Rókusi elemi iskola
Kossuth Lajos sugárút 40.

1893-ban épült. 1914-től katonai kórháznak rendezték be. Ma az SZTE Általános Orvostudományi Kara Igazságügyi Orvostani Intézetének ad helyet. (Apró Ferenc - Péter László 2002. 157. – Dudás Béla 1991. 543.)

MÁV nevelő- és tápintézet – Vasút a Gyermekekért Alapítvány Diákotthona
Boldogasszony sugárút 44.

Az 1895–1896-ban épült internátus a vasutas szülők gyermekeinek teremtetett megfelelő feltételeket a tanuláshoz. 1914 és 1917 között katonai célokra foglalták le, hatszáz ágyas, majd tovább pótágyazott kórháznak rendezték be. 1919-ben átmenetileg francia egységek is betelepültek az épületbe.

1944 őszén a szovjet csapatoknak rendeztek be hadikórházat a korábban kiürített épületben. A MÁV Igazgatóság 1946 tavaszán kapta vissza. (O. Csegezi Monika 2000. 360.)

III. kerületi polgári fiúiskola
Boldogasszony sugárút 6.

1898 és 1900 között Baumgarten Sándor tervei szerint épült. 1914 novemberétől 1918-ig katonai kórháznak rendezték be. Ma az SZTE Juhász Gyula Tanárképző Kar központi épülete. (O. Csegezi Monika. 2000. 358. – Dudás Béla 1991. 543.)

Állami Felső Ipariskola – Déri Miksa Ipari Szakközépiskola – A Szegedi Ipari Szolgáltató Szakképző és Általános Iskola Déri Miksa Tagintézmény Kálvária tér 7.

Az Állami Felső-Ipariskola céljára emelt, négy utcára néző, némely részein kétemeletes épület Orth Ambrus és Somló Emil tervei alapján épült. 1913–14-ben a kivitelező munkákat Müller Miksa irányította. A világháború kitő-

rése miatt katonai kórháznak foglalták le és 1914 és 1918 között a császári és királyi hadsereg sebesültjeit ápolták benne. 1919-ben a megszálló francia csapatok sajátították ki az épületet. Kivonulásukat követően erdélyi menekülteknek szolgált átmeneti szállásul. 1921 és 1936 között, Korb Flóris áttervező munkájának köszönhetően a Kolozsvárról Szegedre települt egyetem klinikái és intézetei találtak itt helyre. Itt lakott és dolgozott Szent-Györgyi Albert is. Itt született a szegedi fűszerpaprikából a C-vitamin.

1944 októbere és 1945 szeptembere között szovjet katonai kórház működött az épületben. Napjainkban falai között szakközépiskola működik. (O. Csegezi Monika 2000. 421-422. – Apró Ferenc – Péter László 2002. 168.).

Hadi szükségkórházak működtek 1943-ban: a Madách utcai polgári fiúiskolában (Madách u. 20.), 1944 júliusában a Mérey utcai kereskedelmi leányiskolában (Mérey u.3.) és az Eötvös utcai iparostanonc iskolában (ma SZTE Gyógyszerésztudományi Kar épülete, Eötvös u. 6.). (Dudás Béla 1994. 261.) A jezsuita rendház és főiskola, az Aloysianum épületében – Kálvária sugárút 45. – 1945 őszéig szovjet hadi kórház működött. (Péter László 1997. 16.)

A németek kórházaik számára több iskolát és kollégiumot foglaltak le: A Dugonics András kegyesrendi gimnázium épületét (ma a SZTE Természettudományi és Informatikai karának épülete az Aradi vértanúk terén) Horthy- kollégium, Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola épületei, Tanító Internátus épülete (Boldogasszony sugárút, Zrínyi Ilona Kollégium (Tábor utca, ma Szuper Elso épülete), Szent Erzsébet Leánykollégium (Korona u. 18., ma: Hajnóczy utca. Német sebesültek, lábadozó katonák, átvonuló tisztek, ellátó alakulatok számára mintegy 30-35 lakást és lakóházat vettek igénybe a várostól. (Bodó Mihály DM 2014. március 19.)

Az Idegklinikai épületét (L. ott) 1945 október 30-ig a szovjet katonai parancsnokság hadikórház céljára vette igénybe. Ezen kívül öt klinikán (belgyógyászati-, szemészeti, bőr- és nemibeteg, ideg- és elmebeteg-, valamint szülészeti és nőgyógyászati) összesen 270 ágyat foglalt le. (Szabó Tibor 1999. 49.)

Klinikák

A trianoni békediktátum következményeként Szegedre került kolozsvári egyetem klinikáinak – csaknem teljességgel – végleges elhelyezést nyújtó Tisza-parti klinikasor 1926 és 1929 között épült fel. Sorrendben: Gyermek-klinika és elkülönítője, a Sebészeti, a Belgyógyászati klinika (I.sz.) és fertőzőbeteg pavilonja (Idegklinikai, majd Számítástechnika), a Bőr- és Bujakórtani (II. sz. Belgyógyászati), továbbá a Nőgyógyászati klinika. 1921-től a klinikai negyed felépültéig oktatási és korábbi egészségügyi intézményekben nyertek elhelyezést az otthonukat elhagyni kényszerülő klinikák. A teljesség igényével említjük: a nőgyógyászati klinika a régi bábaképezde épületét (Fodor, ma Juhász Gyula u. 9.), a járványkórház pedig a móravárosi elemi iskola épületét (Zoltán u. 14.), az elmebetegklinikai a Pulz utcai fiókkórház és a városi közkórház telkén lévő pavilont kapta meg.

A Gyermekklinika és elkülönítője kivételével, melyet Ottovay István (1877-1945) tervezett, a többi négy klinika tervezője Korb Flóris (1860-1930) volt. A kivitelezési munkákat Czigler Adolf és Sebestyén Lajos, illetve Erdélyi András és fia, valamint Breuer Imre végezték.

1944 nyarán a katonai célpontnak számító vasúti híd közelsége miatt a negyedet súlyos bombatámadások érték. A gyermekklinikát bomba döntötte romba, „a szemészetit is bombázás tette használhatatlanná. A sebészeti és bőrgyógyászati klinika erősen megrongálódott.” Súlyosan megrongálódott a szülészeti klinika is. (O. Csegezi Monika 2000. 447-448. – Szabó Tibor - Zallár Andor 1992. 66., 90-97. – Szabó Tibor 1999. 49.)

Szemészeti Klinika

Korányi fasor 10-11. [Árpád u. 1.]
L. a Szemkórház – ... szócikket

Gyermekgyógyászati Klinika „A” Részleg

Korányi fasor 14-15. [Erzsébet rakpart 18.]

Az egyetem 1926. október 5-i ünnepélyes alapkövetétele egyben a gyermekklinika alapkövének letételét is jelentette. A klinika ünnepélyes átadására 1929. március 11-én került sor. A bombatalálat érte klinika ismét a Kossuth Lajos sugárút 35. sz. alatti házba kényszerült. Az újjáépült klinika ünnepélyes átadása 1950. december 21-én történt.

1994 novemberétől 1997 májusáig a klinika teljes felújítása és alapterületének bővítése valósult meg. 2004-ben a tanterem tetejére épült, két-szintes, 400 m² alapterületű, 16 ágyas gyermek onkológiai osztály átadására került sor.

A 2005. január 1-től létrejött az új, a gyermekklinikát is magába foglaló szervezeti egység: a „Szegedi Tudományegyetem Gyermekgyógyászati Klinika és Gyermek Egészségügyi Központ”. (Hencz Péter 2006. 31., 33. – Túri Sándor 2006. 97, 192., 209. – Dux Ernő 2006. 130. – Pintér Sándor

2006. 173.) L. még a Gyermekkórház és az Újszegedi Gyermekkórház szócikket.

I. sz. Belgyógyászati Klinika

Korányi fasor 8-10. [Erzsébet rakpart 15., Mórincz Zsigmond rakpart 15.]

Építése 1927. október 11-én kezdődött és 1928 szeptemberében befejeződött be. Az építést Korb Flóris megbízásából Iványi Gyula műépítész vezette. Berendezése után 1929. december 12-én kezdődhetett meg a gyógyító munka. Az 1990-es évek első felében került sor az alsó földszint déli szárnyának átépítésével a járóbeteg-részleg kialakítására. (Jancsó Gábor – Zallár Andor 2003. 58., 59. – Fazekas Tamás – Zallár Andor 2003. 79.)

Bőrgyógyászati és Allergológiai Klinika

Korányi fasor 6. [Erzsébet rakpart 14., Mórincz Zsigmond rakpart 8-10.]

A különböző elnevezéssel működő klinika a 1929-től a Tisza-parti klinikasor épületében található. Ezt megelőzően, 1921 és 1929 között a volt közös hadsereg katonai kórházában nyert elhelyezést. (Szabó Tibor – Zallár Andor 1992. 92.) L. még a Közös hadsereg katonai kórháza szócikknél

Kis oktatási épület

Korányi fasor 9. [Mórincz Zsigmond rakpart 15.]

A belklinika főépülete és a szemészeti klinika között emelt elkülönítő osztály épületében működött 1931 és 1950 között a Belgyógyászati Diagnosztikai Klinika, majd az Ideg- és Elmebetegkórtani Klinika Idegkórtani osztálya kapott helyet a falai között. Napjainkban a „kis oktatási épület” felirat az ott végzett tevékenységre utal. (Tényi Mária 2003. 100-101. – Jancsó Gábor – Zallár Andor 2003. 58-59.)

Pszichiátriai Klinika I. Pszichiátriai Osztály

Kálvária sugárút 57.

A különböző elnevezéssel működő klinika ideggyógyászati része az 1897-ben épült, egykori közös katonai kórházban működött 1940-ig. 1990 és 2011. között az Új klinika épületében nyert elhelyezést. 2011-től került a mostani helyére. (Szabó Tibor – Zallár Andor 1992. 93.) L. még A közös hadsereg katonai kórháza szócikknél.

Pszichiátriai Klinika III. Pszichiátriai Osztály

Pulz u.1.

Az Ideg- és Elmebetegkórtani Klinika Elmebetegkórtani osztályaként 1940 és 1977 között, majd 2011-től a Pszichiátriai Klinika osztályaként itt kapott helyet a gyógyító intézmény. (Szabó Tibor 1999. 80.) L. még a Városi Közkórház szócikknél.

Sebészeti Klinika

Pécsi u. 6. [Árpád u. 3.]

Az 1926 és 1929 között épített klinikai épületek egyike. Ezt megelőzően, 1929-ig, az Állami Felső Ipariskolában működött. (Szabó Tibor – Zallár Andor 1992. 96.) L. az Állami Felső Ipariskola szócikknél.

Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika

Semmelweis u. 1. [Szellő u.1.]

A köznyelvben női vagy gyermekklinikaként említett klinika szintén a klinikasor épülete. Ezt megelőzően, 1921-től a Fodor utca (ma Juhász Gyula u.) 9.sz. alatti bábaképző adott helyet az intézménynek. (Szabó Tibor – Zallár Andor 1992. 95.)

Fogászati és Szájsebészeti Klinika

Tisza Lajos körút 66.

1937-ben épült fel Szivessy Tibor tervei alapján. A háromemeletes épületet egykori építetője, Tóth Jenő neve után – az idősebb nemzedék – Tóth-szatóriumként is ismeri. 1949-ben ebben és a szomszédos 64. sz. házban helyezték el az egyetem ekkor megalakult Fog- és Szájbeteg Klinikáját. Napjainkban is eredeti funkcióját látja el. (Péter László 1986a. 104. – O. Csegez Monika 2000. 568-569. – Bárány Ferenc 2010. 427.) Az intézmény elődje a Teleki u. 12. sz. alatt működött. (Szabó Tibor – Zallár Andor 1992. 94.)

II.sz. Belgyógyászati Klinika és Kardiológiai Központ

Szőkefalvi-Nagy Béla u. 6. [Mórincz Zsigmond rakpart 8-10.]

1950-ben hozták létre a II. sz. Belgyógyászati Klinikát a Belgyógyászati Diagnosztikai Központ egyidejű megszüntetésével. (Bárány Ferenc 2010. 427.)

Idegsebészeti Klinika

Semmelweis u.6.

1951-ben alapították a II. számú sebészeti Klinikát, amely 1984-től átalakult Idegsebészeti Klinikává. 1990-től az Új klinika épületében található. (Bárány Ferenc 2010. 427.)

Onkoterápiás Klinika „A” Részleg

Korányi fasor 12.

1994-ben a Radiológiai Klinika Sugárterápiás Osztálya és a Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika Onkológiai Osztálya egyesülésével jött létre. Az „A” Részleg a Szemészeti Klinika épületében kapott helyet. A „B” Részleg a Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika épületében működik.

Fül-, Orr-, Gégészeti és Fej-, Nyaksebészeti Klinika

Tisza Lajos körút 111.

1960-ban történt megalapításáig a sebészeti klinikán oldották meg a szükséges műtéti beavatkozásokat. (Szabó Tibor – Zallár Andor 1992. 65.) A gyermekklinika egykori ragálypavilonjának helyén épített elkülönítőben nyert elhelyezést.

A belgyógyászati klinikák intenzív osztálya

Korányi fasor

A henger alakú épület 1976-ban épült Tarnai László tervei alapján. (Apró Ferenc – Péter László 2002. 93.) Az I. és II. sz. Belklinika között létesített intenzív osztályt külső képe alapján „körintenzív”-nek nevezik. (Bárány Ferenc 2010. 428-429.)

Ortopédiai Klinika

Semmelweis u. 6.

1989-ben létesült és az új klinikai épületben található. (Bárány Ferenc 2010. 427. – Somorjai Ferenc 2002. 78.)

Traumatológiai Klinika

Semmelweis u.6.

1990-ben létesült és az új klinikai épületben nyert elhelyezést. (Bárány Ferenc 2010. 427. – Somorjai Ferenc 2002. 78.)

Új klinika

Semmelweis u. 6/A

A 410 ágyas klinika építése 1984-ben kezdődött és – a tervmódosítások, az épület süllyedésének megakadályozása miatt – 1990. szeptember 10-én adták át. Tervezője Marosi Miklós volt. Teljes területe 24716 m². A gyalogbejáró közepén levő falfülkében a két orvos szent Damján és Kozma szobra áll (1989. Máté István). Az épületben kapott helyet többek között az idegsebészeti, a neurológiai, az ortopédiai, a traumatológiai, a radiológiai klinika és a nemzetközi dialízis központ. (Bárány Ferenc 2010. 428. – Somorjai Ferenc 2002. 77-78.)

A 256 ágyas új klinikai központ

Semmelweis u. 6/B

2014 áprilisának első hetében érkezett meg az új ötszintes, 265 ágyas klinika használatbavételi engedélye. Közvetlenül az 1990-ben átadott klinikai épület mellé épült. Sürgősségi Betegellátó Osztálya látja majd el az összes sürgősségi esetet. (Timár Kriszta 2014. 1-2.)

PATIKÁK (T. Knotik Márta)

(Az összeállítás T. Knotik Márta 2003. 375-451. tanulmánya alapján készült.)

(A gyógyszerterek felsorolása nyitásuk időrendjét követi.)

Helyőrségi gyógyszerter

Az uralkodó 1727-ben elrendelte, hogy Szegeden tábori gyógyszerter létesüljön. Ezt Beer Antal létesítette, itt volt segéd Graff Mátyás (†1770).

A Megváltóhoz

1738-ban létesülhetett az első polgári patika Graff Mátyás tulajdonában. 1746-ban megvette Beer Antaltól a helyőrségi gyógyszerteret. Több mint három évtizeden át vezette a városi patikát. Majd fia Graff Antal 13 esz-

tendeig birtokolta, 1784-ben eladta Prezetska Vencelnek. 1814-ben a jog a Székesfehérvárról származó Prezetska Jánosra szállt. 1816-ban megvásárolta Bauernfeind Ferdinánd. Az 1851. évi ellenőrzéskor A Megváltó patika helye a fő piacon a Palánkban van. Palánk 212. = Victor Hugo u. 6. – Deák Ferenc u. 29. sarok helyén. (Giba A. 2453/75 szak.) 1861-ben a Bauernfeind örökösöké, 1867-ben özvegy Bauernfeindné tulajdona, 1871-ben Bauer Józsefé. 1883-ban a patika megkezdte vándorlását. Híd u. 6. – Victor Hugo u. 5. sarok. 1885-ben a Bauer örökösöké, 1888-ban tovább költöztetik. Deák Ferenc u. 28. – Híd u. 4. sarok. 1893-ban özv. Bauer Józsefné és érdektársai eladták Vajda Imrének. 1920-ban Vajda Imre és Szűcs Béla, 1921-ben Szittner János és Nindl János tulajdona, 1922-ben Mocsári Sándoré. 1923-tól Mocsári Sándor és Traubermann Ernő tulajdona. 1925 karácsonyán Mocsári Sándor elköltöztette. Kelemen u. 11. 1926-ban Lipschitz Józsefé, 1929-től Temesváry Józsefé, aki 1936 előtt átköltöztette. Klauzál tér 9. 1947-ben is Temesváry József tulajdona.

Az Isteni gondviseléshez

1812-ben nyílt a város második patikája a Palánkban, Remold Jakab tulajdonában. Tőle került Piszecker Ferenchez, aki 1841-ben eladta Götz Károlynak. 1851-ben Az Isteni gondviseléshez patika helye a Palánkban, a fő piac téren van. Palánk 150. = Széchenyi tér 12. helyén. (Giba A. 2402/81 szak.) 1852-től a Götz örökösöké, 1867-től özvegy Götz Károlyné tulajdona, 1874-től A Kígyóhoz elnevezéssel. 1875-ben megvette Barcsay Károly gyógyszerész, 1914-től ifjú Barcsay Károlyé, aki 1932-ben elköltöztette. Tisza Lajos körút 32. 1948-ban Barcsay István tulajdona.

A Szentháromság

1831-ben nyílt a város harmadik patikája Aigner Károly tulajdonában a Palánkban. Itt állt a gyógyszerész háza (volt Réh János-ház), 1848-ban „Patikaház” elnevezéssel. 1851-ben A Szentháromság patika helye a fő piacon, a Széna téren van. Palánk 8. = Horváth Mihály u. 5. helyén. (Giba A. 2346/76 szak.) 1872 nyarán Aigner Károly eladta Kiss Józsefnek, aki 1878-ban a szomszédba költöztette. Palánk 7. = Horváth Mihály u. 7. (Ma műemlék.) Kiss József 1883-ban ismét elköltöztette. Széchenyi tér 6. 1885-ben Károlyi Kálmán tulajdona. 1887-ben Hibay Györgyé, aki 1891 végén a takarékpénztár Széchenyi tér felőli sarokhelyiségébe költöztette. Széchenyi tér 7. – Takaréktár u. 1. sarok helyén. 1895-ben Leinzinger Gyula megvásárolta. 1904 tavaszán ideiglenesen, épületen belüli költözésre kényszerült. 1909-ben ismét előző helyére, de már az új palota sarokrészébe helyezték vissza. 1914 elején pedig átköltöztek az átellenben lévő sarokra. Horváth Mihály u. 9. – Takaréktár u. 8. sarok, ahol ma is van. 1938-tól a Leinzinger örökösök tulajdona, 1948-ban Leinzinger Pálé.

A Segítő Boldogasszonyhoz

1850-ben nyílt a város negyedik patikája Rohrbach Antal tulajdonában a Palánkban. 1851-ben a patika helye a Szentháromság utcában a Rozália kápolna téren van: Palánk 821. = Aradi vértanúk tere – Tisza Lajos körút sarok helyén. (Giba A. 3425/82 szak.) 1865 nyarán Rohrbach Antal saját házába helyezte át. Palánk 873. = Szentháromság u. 9. helyén. 1877-ben megvette Gyuricza Sándor. A Vízkor (1879) ideiglenesen a Palánk 367. = Dóm tér 6. helyére költöztette, majd onnan tovább a Boldogasszony sugárút 1. helyére. 1885-től Gyurica Lipót tulajdona, 1910 körül elköltöztek. Gizella tér 5. – Tisza Lajos körút sarok helyén. 1914-től a tulajdonos Löbl Imre. 1941-ben a szomszédban tartják nyilván a Klebelsberg téren. Aradi vértanúk tere 4. – Jókai u. 11. sarok helyén. 1946-tól a Löbl örökösök Löbl Mária és Vera tulajdona, haszonélvező özv. Löbl Imréné.

A Szent Rókushoz

1858 körül nyílt az ötödik patika Birg Mihály tulajdonában Rókus ellátására. 1861-ben Meák Gyula tulajdona, 1867-től Szent Rókushoz címmel. A Vízkor Meák Gyula gyógyszerész Molnár Antal házában károsult. Rókus 701. = Kossuth Lajos sugárút 25. helyén. A ház a vízben elpusztult, ezért költözésre kényszerültek. 1883-ban özv. Meák Gyuláné patikáját a szomszéd, Herbach-házban tartják nyilván. Rókus 702. = Kossuth Lajos sugárút 27. helyén. 1885-től Meák Gyula örökösének tulajdona. Bérlői: 1887-től Fónagy József, majd Kováts Albert, 1891-től kezelője Meák Gyula. 1894-re fölépült az özvegy és két kiskorú gyermekének háza, sarki patikával. Kossuth Lajos sugárút 31. – Párizsi körút 34. sarok. 1895-től özvegy Meák Gyuláné tulajdona, kezelője Esztergár Béla. 1919-ben az üzleti jogot átruházták Gergely Jenőre. 1939-től Surjányi József tulajdona, 1947-ben gyógyszerésze dr. Pintér Ilona.

A Szent György

1869-ben nyílt a hatodik patika Szülő Béla tulajdonában Fölsőváros ellátására. 1870-ben megvette a Lengyel-féle házat gyógyszerternek. Fölsőváros 1190. = Dugonics u. 31., József Attila sugárút 25. helyén (SZB 60/1870.). 1873-tól özvegy Szülő Béláné tulajdona, bérlője 1874-től Bauer József, aki a Vízkor itt saját házában károsult. 1880–82-ben Barcsay Károly lehetett a patika tulajdonosa, mivel üzleti jogát 1882 nyarán, Barcsayról ruházták át Csikós Nagy József-re. Ő 1886-ban patikáját áthelyezte a Vásárhelyi sugárút túloldalára. Szent György tér 6. – József Attila sugárút 25. sarok. 1889 őszén átadta Szántó József okl. gyógyszerésznek. 1896-98-ban a patikát Mária

Dorottya főhercegnő néven is számon tartották. 1898-ban Bokor Adolf tulajdona, 1899 nyarán Erdélyi Izsónak adta át. 1900-ban megvette Frankl Antal, 1930-tól kezelője, majd 1939-től tulajdonosa Frankl József. 1942–43-ban tulajdonosként Kiss Lászlónét tartották nyilván, 1946–47-ben ismét Frankl Józsefé, gyógyszerésze, Zombory Lászlóné Diener Etelka.

A Szent Istvánhoz

1869-ben létesült a hetedik patika Ambrózi Ferenc tulajdonában Alsóváros ellátására. 1874-ben Ambrózi Sándort tartják nyilván tulajdonosként. Alsóváros 623. = (Barát) Mátyás király tér déli oldalán. A ház a Vízkor elpusztult, 1880-ban Ambrózi Ferenc új házat építtetett. Vaspálya u. 27. – Mátyás király tér 4. sarok. 1887-től Ambrózi Ferenc tulajdona. 1895-ben kezelője, majd az üzleti jog tulajdonosa Bencsik Lajos. 1911-ben Bencsik Lajos örököseinek tulajdona, 1912-ben átvette Salgó Péter. 1936-tól bérlője Hattyasi Andor, 1941-től Halász Klára, 1946-ban ő a felelős vezetője. 1947-ben Salgó Éva tulajdona, bérlője és felelős vezetője Tichi Béla. Szent Ferenc u. 34.

A Kígyóhoz

1874-ben nyílt a nyolcadik patika Kovács Albert tulajdonában, Palánkban Tóth Julcsa házában. Palánk 203. = Kígyó u. 4. – Fekete Sas u. 24. sarok helyén. 1886–87-ben kezelője Fónagy József. 1888-ban megvette Keresztes Sándor. 1895-től Brettner Ernő tulajdona, 1896-tól bérlője Kőhalmi Miklós. Ekkor a Kárász házba helyezték át. Klauzál tér 5. – Kárász u. 5. sarok. 1899 nyaratól Érdy István az új tulajdonos, ekkortájt költöztek a Kiss Dávid palotába. Klauzál tér 3. – Kárász u. 3. sarok, ahol ma is van. 1900–1901-ben bérlője Sajósy Béla. 1902-ben Gerle Jenő örökaron megvette. 1941-től Takáts István tulajdona. 1947-ben ismét Gerle Jenőé, de üzemtársa Takáts István, gyógyszerésze Gergely Miklós.

A Kálváriához

1882-ben nyílt a kilencedik patika Götz János tulajdonában Móraváros ellátására. Kálvária utca – Londoni körút sarok. 1886-tól Götz Jánosné tulajdona, bérlői Bodvay Lajos, majd 1891-től Harcz János, 1895-től Dragon Gyula. 1900-tól özvegy Götz L.-né tulajdona, bérlője továbbra is Dragon Gyula. 1903-tól az új tulajdonos Frankó Andor, 1928-tól Grünwald Imre. 1931-től a tulajdonjog Grünwald Imre örököseié, kezelője Spitzer Sándor, 1932-ben Biró Sándor. 1933-tól Pósa Balázs tulajdona. 1947-ben gyógyszerésze Pósa Balázné Smetana Márta. Kálvária u. 17.

Petőfi

1905-ben nyílt a tizedik patika Temesváry József tulajdonában. 1910-ben Petőfi Sándor sugárút 41. 1912-ben Petőfi nevét viseli. Temesváry 1922 körül elköltöztette a sugárútról. Dugonics tér 12. 1929-től Frankó Andor tulajdona. Március 10-én még itt a „Dugonics gyógyszertárában (Szegedi Napló ház)” hirdeti virágkrém-készítményét, pár nap múlva már a patika mellékhelyiségeivel kiadó. 1932-ben költözhetett el. Dugonics tér 1. – Kárász u. 17. sarok helyén. 1936-tól ifjú Frankó Andor tulajdona. 1947-ben is ő a tulajdonosa és felelős vezetője, gyógyszerészei Szász Gyuláné Bogdán Gabriella és Frankó András.

Erzsébet királyné

1907-ben nyílt a tizenegyedik patika Lemle József tulajdonában, bérlője 1910-ben Nyilassy Ágoston. Csongrádi sugárút 14. – Berlini körút 2. sarok. 1911-től Török Mártoné, 1947-ben is ő a tulajdonosa és felelős vezetője, gyógyszerésze Rennich Margit.

Magyar korona

1908-ban nyílt a tizenkettedik patika Wertheim Sándor tulajdonában. 1910-től az új tulajdonos Zakar Sándor. Valéria tér 1. – Tábor utca 5. sarok. 1921-től tulajdonosai az örökösei, kezelője 1922-től Gergely Miklós, 1925-től Máthé Mihály. 1947-ben felelős vezetője Máthé Mihály, gyógyszerészei Zakar György és Szijártó Petronella. Bartók tér 1. – Tábor u. 5. sarok, ahol ma is van.

Páduai Szent Antal

1909-ben nyílt a tizenharmadik patika Apró Endre tulajdonában, Szeged-Alsóközponton. Kezelője Apró Jenő. 1921-ben bérlője Láng Aladár. 1922–23-ban Batáry Imre személyében kezelője van a patikának. 1924–25-ben tulajdonosaként Máté Mihályt tartják nyilván. 1926-tól Apró Borbála az új tulajdonos, 1934-től Mészáros Imréné Apró Borbála, kezelője Mészáros Imre. Mórhalom u. 901. 1941-ben. 1947-ben is Mészáros Imréné tulajdona, felelős vezetője Mészáros Imre.

Őrangyal

1910-ben nyílt a tizennegyedik patika Weszelovszky Géza tulajdonában Újszegeden. 1911-től Nagy-Kormány Zoltán az új tulajdonos. Vedres utca 1/A. 1913-tól tulajdonjoga Borbás Gyulára szállt. 1922-től Moldván Lajos

az új tulajdonos, kezelője 1934-től Leskó Vilmos. 1943-ban tulajdonosai Moldován Lajos örökösei. 1946-ban a korábbi kezelő, Leskó Vilmos a tulajdonos, és egyben felelős vezető. 1947-ben gyógyszerésze Leskó Vilmosné.

Reményhez

1912-ben nyílt a tizenötödik patika Borbély József tulajdonában, a Taka-réktár utca, Arany János utca és Tisza Lajos körút találkozásában, a Gróf-palotában. Tisza Lajos körút 20. – Arany János u. 1. sarok. 1913-tól A Reményhez címmel jegyzik. 1941-ben tangyógyszertár. 1946-ban tulajdonosa özvegy Borbély Józsefné, felelős vezetője Ugry István. 1947-ben özv. Borbély Józsefné a patika haszonélvezője, bérlője Ugry István, gyógyszerésze Láng Kornélia.

Csillag

1914-ben nyílt a tizenhatodik patika Bokor Adolf tulajdonában. 1915-ben a Csillag nevet viselte, 1916-tól bérlője Székessy Ferenc. Boldogasszony sugárút 31. 1920–21-ben a korábbi bérlő Székessy Ferenc tulajdona. 1922-től új tulajdonosa Nagy György, 1929-től Nagy György örökösöké, kezelője Bary Zsigmond. 1931-től bérlője Takáts István. 1941-től özv. Nagy Györgyné haszonélvezője, kezelője pedig Hangay Levente. 1947-ben is özv. Nagy Györgyné a haszonélvező, felelős vezetője Hangay Levente, gyógyszerésze Halász Klára.

A Szent Szív

1923-ban nyílt a tizenhetedik patika Nyilassy Ágoston tulajdonában. 1924-től a Szent Szív nevet viselte. Szilléri sugárút 11. 1927-ben csak Kiss Jenőt tartják nyilván, föltehetően bérlőként. 1928-tól bérlője Kiss Lajos, 1931-ben Popper József. Helye 1933-tól: Római körút 22. 1935-től bérlője Duha Tivadar, 1941-től Kiss Lajosné Szabó Sarolta. 1946-ban Nyilassy Ágostonné a haszonélvezője, felelős vezetője Bencsáth Kálmán. 1947-ben özvegy Nyilassy Ágostonné a haszonélvező, felelős vezető Bokor Mihályné.

A Magyarok védasszonya

1923-ban nyílt a tizennyolcadik patika Nindl János tulajdonában. 1924-ben a Magyarok védasszonya nevet viselte. Petőfi Sándor sugárút 41. 1925-ben U. Kovács Zoltánt tartják nyilván tulajdonosaként. 1926-tól új tulajdonos Just Frigyes. 1943-ban Huszáry Keresztes Béla talán bérlő. 1947-ben Just Frigyes a tulajdonosa és felelős vezetője.

Szent László

1923-ban nyílt a tizenkilencedik patika Apró Jenő tulajdonában. Kossuth Lajos sugárút 61. 1932–36 közt Hodászi Iván az üzemtárs. 1943-ban tangyógyszertár. 1947-ben is az alapító Apró Jenő tulajdona, felelős vezetője pedig Apró László.

Páduai Szent Antal

1923-ban nyílt a huszadik patika Zakár Zoltán tulajdonában. 1925-ben nevezték el. Szeged-Röszke (ma önálló község) 1933-tól kezelője Zakár Zoltánné. 1940-ben Zakár Zoltán örököseinek tulajdona, kezelője továbbra is Zakár Zoltánné. 1941-ben haszonélvezője és egyben kezelője özv. Zakár Zoltánné Kuthy Gizella, 1942-től tulajdonosa. 1947-ben gyógyszerésze Kenéz Ernőné Zakár Zsuzsanna.

Turul

1926-ban nyílt a huszonegyedik gyógyszertár Selmeczi Béla tulajdonában Turul elnevezéssel. Szeged-Somogyi-telep (ma Petőfitelep) 1947-ben is az alapító a tulajdonosa és felelős vezetője.

Madonna

1926-ban nyílt a huszonkettedik patika Hoffmann István tulajdonában. Szeged-Felső tanya (ma Balástya). 1935-ben nevét Marostőire változtatta. 1947-ben is az alapító a tulajdonosa és felelős vezetője.

Szent Ferenc

1932-ben nyílt a huszonharmadik patika Cserhalmy Antal tulajdonában Alsóvároson. 1933-tól Kocsis Jenő Endréné tulajdona. Sárkány u. 15. (Az utca e szakaszának neve Földmíves utcára változott.) 1942-ben a gyógyszertár címe: Földmíves u. 27. 1947-ben is Kocsis Endréné a tulajdonosa és felelős vezetője.

Szent Kereszt

1932-ben nyílt a huszonnegyedik patika Bulcsú Barnabás tulajdonában. Kálvária tér 7. 1947-ben is az alapító a tulajdonosa és felelős vezetője.

Jézus szíve

1934-ben nyílt a huszonötödik patika Székács István tulajdonában. Szeged-Városháza (ma Mórahalom) 1940-ben a gyógyszertár címe, Királyhalom 16. 1947-ben az alapító a tulajdonosa és felelős vezetője.

18. Oktatás / Education

18.1. Kisdednevelő intézetek (óvodák) / *Nurseries* (Berta Tibor)

I/ 1883. évi állapot

Belvárosi /Palánk/ óvoda. Alapítás éve: 1846. júl. 15. Helye: Palánk, Nádor utca 5. sz. 1890-ben a Somogyi u. 9. sz. alá helyezték el. (SZH 1890. aug. 27.) Fönntartója a Szegedi Jótékony Nőegylet. Vezetője: Székely Gábor (az „óvóbácsi”) és felesége, Fodor Erzsébet. (Szegedi Nőegylet 1876.; SZH 1882. nov. 21., 22., 23.; Szegedi kalauz 1883. 37.)

Fölsővárosi óvoda. Alapítás éve: 1856. okt. 14. Helye: ismeretlen. Fönntartója a Szegedi Jótékony Nőegylet. Vezetője: Skultéty Mihály. (Uo.)

Rókusi óvoda. Alapítás éve: 1872. szept. 1. Helye: ismeretlen. Az árvízben összedőlt. Új épülete: 1882. nov. Pacsirta u. és Kossuth Lajos sugárút sarkán (= Kossuth Lajos sugárút 87.) Fönntartója a Szegedi Jótékony Nőegylet. Vezetője: Belezay Szeréna. (Uo.)

Alsóvárosi óvoda. Alapítás éve: 1878. febr. Helye: ismeretlen. Az árvízben összedőlt. Új épülete: 1882. nov. A Földmíves u. és Dobó u. sarkán (= Földmíves u. 3.) Fönntartója: Szeged város, de a szakmai felügyeletet a Szegedi Jótékony Nőegylet látta el. Vezetője: Götz Róza. (Uo.)

Szabadkai sugárúti óvoda. Alapítás éve: 1882. nov. Helye: Szabadkai sugárút (= Petőfi Sándor sugárút 65.) Fönntartója: Szeged város, de a szakmai felügyeletet a Szegedi Jótékony Nőegylet látta el. Vezetője: Pór Róza. (Uo.)

II/ Egyházi kezelésben levő óvoda (1883. évi állapot)

Zsidó felekezeti óvoda. Alapítás éve: ismeretlen. Helye: Zsinagóga u. Fönntartója: Szegedi Jótékony Izraelita Nőegylet. Vezetője: Fischhof Vilma. (Uo.)

III/ Új óvodák (1911. évi állapot)

Móravárosi óvoda. Alapítás éve: ismeretlen. Helye: ismeretlen. Fönntartója: Szeged város. Vezetője: Szeles Ilona. (Szeged címtára 1911. 163.)

Újszegedi óvoda. Alapítás éve: ismeretlen. Helye: ismeretlen. Fönntartója: Szeged város. Vezetője: Füssy Józsefné. (Uo.)

Váradi utcai Gyermekmenhely. Alapítás éve: ismeretlen. Helye: Váradi u. Fönntartója: Szeged város. Vezetője: Kiss Antalné. (Uo.)

IV/ Állami óvodák (1930. évi állapot)

Avar utcai óvoda. Helye: Avar u. 3. Vezetője: Czenger Margit. (Szeged címtára 1930. 25.)

Becsei utcai óvoda. Helye: Becsei u. 8. Vezetője: Viskovszky Kálmánné. (Uo.)

Földmíves utcai óvoda (L. Alsóvárosi óvoda). Helye: Földmíves u. 3. Vezetője: Benkő Jánosné. (Uo.)

Földmíves utcai óvoda (Földmíves u. 29.) Vezetője: Farkasné Nagy Júlia. (Uo.)

Gyertyámos utcai óvoda. Helye: Gyertyámos u. 12. Vezetője: Egry Emma. (Uo.)

Hét vezér utcai óvoda. Helye: Hét vezér u. 11. Vezetője: Vasváry Teréz és Vass Margit. (Uo.)

Hunyadi téri óvoda. Helye: Hunyadi tér 22. Vezetője: Gróf Dezsőné. (Uo.)

Katona utcai óvoda. Helye: Katona u. 28. Vezetője: Iványi Mária és Simon Olga. (Uo.)

Klebsberg-telepi óvoda. Alapítás éve: 1930. Helye: Klebsberg-telep. Vezetője: Lapping Rózsa. (Uo.)

Kis-Tisza utcai óvoda. Helye: Kis-Tisza u. 8. Vezetője: Zelenka Róbertné. (Uo.)

Kórház utcai óvoda. Helye: Kórház u. 19. Vezetője: Vékásy Etelka és Várkonyi Margit. (Uo.)

Kossuth Lajos sugárúti óvoda (L. Rókusi óvoda). Alapítás éve: 1872. szept. 1. Helye: Kossuth Lajos sugárút 87. Vezetője: Schnetzer Júlia és Horváth Erzsébet. (Uo.)

Petőfi Sándor sugárúti óvoda (L. Szabadkai sugárúti óvoda). Alapítás éve: 1882. nov. Helye: Petőfi Sándor sugárút 65. Vezetője: Pillich Mária. (Uo.)

Somogyitelepi, Fő téri óvoda. Helye: Somogyitelep, Fő tér. Vezetője: Hábel Jolán és Révay Erzsébet. (Uo.)

Somogyitelepi óvoda. Helye: Somogyitelep, Szilléri sugárúti átjáró. Vezetője: Urbán Gizella és Szeifert Józsefné. (Uo.)

Szél utcai óvoda. Helye: Szél u. 3. Vezetője: Gitta Lenke. (Uo.)

Szilléri sugárúti óvoda. Helye: Szilléri sugárút 1. Vezetője: Józsa Izabella. (Uo.)

Teleki utcai óvoda. Helye: Teleki u. 19. Vezetője: Papp Ferencné. (Uo.)

19/ Újszegedi óvoda. Helye: Csanádi u. 9. Vezetője: özv. Püspöki Gézané. (Uo.)

V/ Állami segélyes felekezeti és községi óvodák (1930. évi állapot)

Szent Domonkos rendi nővérek óvodája. Helye: Hóbiárt basa u. 30. Vezetője: Petrovits Mária Ilona és Simóka Mária Inocencia. (Uo.)

Szent Keresztes rendi nővérek óvodája. Helye: Szabadság tér. Vezetője: Füle Mária Lídia és Farkas Mária Amália. (Uo. 25–26. p.)

Katolikus Nővédő Egyesületi óvoda. Helye: Korona u. 18. Vezetője: Hoffmann Júlia. (Uo. 26.)

Kisdudóv és Jótékony Nőegyleti óvoda. Helye: Toldi u. 4. Vezetője: özv. Szabóné Balázs Mária és Szilágyi Vilma. (Uo.)

Községi óvoda. Helye: Kisfaludy u. 27. Vezetője: özv. Kiss Antalné. /Uo./

18.2. Elemi iskolák / *Primery schools* – 1948-ig

A/ Városi kezelésben lévő (községi) belterületi elemi iskolák

Alsóváros

Alsóvárosi ferences rendi kolostorban működő elemi iskola. Alapítás éve: 16. sz.? Helye: Ferences rendi kolostor. (Reizner János 1899-1900. 3: 276.)

Alsóvárosi (Beltéri, Kazali) iskola. Az iskola városi (községi) kezelésbe került a 18. sz. elején. Alapítás éve: 1721? Helye: Ferences rendi kolostor, majd a 19. század elejétől Mészárszék utca, későbbi Földmíves u. (Szécsi-féle ház), az 1882/83. tanévtől Földmíves u. 4. (Reizner János 1899-1900. 3: 276–277.; Értesítő alsóvárosi 1883.; SZH 1883. júl. 20.; Tóth Gyula nyugalmazott igazgató-tanító írása az iskolaszéknek 1924. máj. 27. Szeged Város Tanácsának iratai (SZVT) 421/1924. lt. sz.; SzK 157. p.; Kazali iskola I. Bálint Sándor 1957b. 1:704.)

Alvégi (Rokosin) iskola. Alapítás ideje: 1840. márc. 15. Helye: Sárkány utca (korábban kocsmá épület). Az iskola az 1879. évi árvízben összedőlt. (Reizner János 1899-1900. 3. k. 289–290.; Tóth Gyula nyugalmazott igazgató írása az iskolaszéknek 1924. máj. 27. SzVT 421/1924. lt. sz.; Rokosin iskola I. Bálint Sándor 1957b. 2:369.)

Csonka utcai iskola. Alapítás éve: 1872 okt. Helye: Csonka utca. Az 1879. évi árvízben összedőlt. /Reizner János 1899-1900. 3: 289–290.; Szeged Város Községi Iskolaszékének iratai a/ Jegyzőkönyvek (Szlsz. jkv.) 55/1872. aug. 1.; SZH 1872. aug. 16./

Belváros

Belvárosi iskola. Alapítási éve: 17. sz. vége? Helye: „Valószínű, hogy az épület a templom szomszédságában volt s még teljesen a régi plébániai iskolák módjára volt felállítva.” (Reizner János 1899-1900. 3:263-264.)

A piaristák felügyelete alatt álló magyar iskola. Alapítás éve: 1720-as évek. Helye: „1722-től: Pankrajter uram háza.” (Reizner János 1899-1900. 3:264.)

A piaristák felügyelete alatt álló német iskola. Alapítás éve: 1720-as évek. Már 1775-ben megszűnt. Helye: ismeretlen. (Reizner János 1899-1900. 3:264.)

Nemzeti iskola (schola nationalis): első és második osztály nemzeti iskola. Polgári iskola. Rajziskola. Alapítása: 1779. júl. 1. Megszűnt 1849-ben. 1791-től a leányok külön bérelt helyiségben tanultak. Helye: 1806-ig ismeretlen, „...a középiskola folytatásában egy épületként, de külön bejárattal felállíttatta s 1806. évi november 1-én rendeltetésének át is adta az új helyiségeket. Az időben ezek páratlanul tágas és magas, mintául szolgáló helyiségek voltak.” Templom tér. (Reizner János 1899-1900. 3:267.)

„Négyosztályúelemiiskola”. Alapítás éve: 1851/52-estánév. Megszűnt 1868-ban. Helye: Templom tér. Oskola utca. (Reizner János 1899-1900. 3:273.)

Belvárosi községi elemi népiskola. Alapítás éve: 1869/70-es tanév. 1876-tól a belvárosi fiú- és leányiskola egy tantestületet alkotott. A leányiskola helye: Templom tér (Tóth Mihály-féle ház), majd az ipartestület háza, később: Somogyi utca és Révai utca sarok (Sobay-féle ház). A belvárosi fiúiskola helye: Templom tér, majd bérelt helyiség a Sörház utcában. (Reizner János 1899-1900. 3:274-275.). Belvárosi községi elemi iskola: Jókai u. 2.; Belvárosi községi elemi leányiskola: Széchenyi tér 8. I. emelet (Szeged címtára 1930. 23.); /Belvárosi községi elemi fiúiskola: Jókai u. 2.; Belvárosi községi elemi leányiskola: Mérey u. 3. (Szeged címtára 1933. 23.)

Fölsőváros

Csongrádi sugárúti községi elemi iskola. Alapítás éve: 1902/03-as tanév. Helye: Csongrádi sugárút 17. (Szeged címtára 1911. 158.; Szeged címtára 1930. 23.; Szeged címtára 1933. 23./

Élőház utcai községi elemi iskola. Alapítás éve: 1855. Református egyházi iskola, majd 1869-től községi iskola. 1876-tól a fölsővárosi tantestülethez tartozott. Az iskola az 1879-es árvízben összedőlt. (Reizner János 1899-1900. 3.:304.; Szlsz. jkv. 92/1877. febr. 12.)

Fölsővárosi iskola (Szent György iskola, Tornynos iskola, Szent György téri iskola). Alapítása: 18. sz. eleje? Helye: Fölsővárosi templom, majd 1724-től a város megvásárolta Illés bíró háza, valamint különféle bérelt helyiségek. 1859-től a régi Szent György templomból kialakított épület innen a neve: Tornynos iskola, amelyet 1907-ben lebontották. 1907-től: Szent György tér 9-10. (Reizner János 1899-1900. 3:283.; SZH 1859. nov. 17.; Szeged címtára 1911. 158.; Szeged címtára 1930. 23.; Szeged címtára 1933. 23.)

Liszt utcai községi elemi iskola. Alapítás éve: 1871/72-es tanév. Helye: Liszt utca (Reizner szerint a Csaba és Tabán utca kereszteződése körül). Az iskola az 1879-es árvízben összedőlt. (Reizner János 1899-1900. 3:288.; Értesítő szilléri 1883.)

Szilléri sugárúti községi elemi iskola. Alapítás éve: 1882/83-as tanév. Helye: Szilléri sugárút 12. (Értesítő szilléri 1883.; Szeged címtára 1911. 158.; Szeged címtára 1930. 23.; Szeged címtára 1933. 23.)

Tabán utcai községi elemi iskola. Alapítás éve: 1840. dec. 11. Helye: „a régi fuhar-utczában (most a szilléri-sugárút és a tabán-utca keresztezése táján), azelőtt korcsmahelyiségül szolgált egy épületben, 1840. évi decz. 11-én a tabáni „ingyen iskola” megnyitott.” (Reizner János 1899-1900. 3:288-289.; Értesítő szilléri I. 1883.) Az 1879-i árvízben összedőlt.

Móraváros

Móravárosi községi elemi iskola. Alapítás éve: 1839. nov. 1. Helye: Fonyó-féle bérelt ház. Az 1879/80-as tanévtől Kálvária utca. (Reizner János 1899-1900. 3:296.; SZH 1879. aug. 15.; A Szeged-móravárosi népiskola 1880.; Szeged címtára 1911. 158.; Szeged címtára 1930. 23.; Szeged címtára 1933. 23.)

Rókus

Rókusi községi elemi iskola. Alapítás éve: 1826. febr. Helye: „E célra az Anna-utca és a Kossuth Lajos-sugárút sarkán a Bíró András-féle ház vétetett igénybe, hol az 1826. évi február 9-én kinevezett tanítók, nevezetesen Hódy Ferencz, előbb belvárosi tanító (ennek helyére jött azután Witt Károly) és Paudisz (Banda) Zsuzsa, a tanítást megkezdették”. (Reizner 3. 283–285.) A tanulói létszám növekedésével több helyen is bérelt termekben folyt a tanítás. (Értesítő rókusvárosi 1881.; SZH 1881. júl. 15.) Rókuson 1893 szeptemberére készült el az új iskola a régi iskola telkén. (Kossuth Lajos sugárút 38.) (Értesítő rókusvárosi 1894.; Szeged címtára 1911. 158.) 1914-ben hadikórházzá alakították át, 1921-ben az egyetem kapta meg.

Állami elemi népiskola. Alapítás éve: 1930/31-es tanév. Helye: Kossuth Lajos sugárút 37. (A jelenlegi Rókus I. sz. Általános Iskola) (Szeged címtára 1933. 18.)

Újszeged

Újszegedi községi iskola. Újszegedet 1880-ban csatolták Torontál vármegyétől Szegedhez. Első iskola 1841-ben Bakay János bíró házában nyílt meg, de csak rövid ideig működött. (Reizner 3. 290-291.; Bátyai Gitta: Újszegedi mozaikok. Szeged 2002. 13.) Az 1861/62-es tanévben ismét működött iskola Újszegeden, de mivel a község nem tudta fizetni a tanítót, bezárta kapuját. (Reizner János 1899-1900. 3: 290-291.; SZH 1861. okt. 16.) Az 1870/71-es tanévtől azonban már folyamatosan működött. Helye: Alsókikötő sor 3. (Szeged címtára 1911. 159.)

Telepi iskolák

Aigner-telepi községi iskola. Alapítás éve: 1926/27-es tanév. Helye: Rókusi feketeföldek. (Szeged címtára 1930. 23.; Szeged címtára 1933. 18.)

József főherceg telepi községi iskola. Alapítás éve: 1930/31-es tanév. Helye: Újszeged. /Hajabács Ernő igazgató év végi jelentése az Újszegedi és József főherceg telepi iskola 1930/31. tanévről Szlsz/b. 692/1931./

Kecskés-telepi községi iskola. Alapítás éve: 1928/29. tanév. Helye: Hattyas-Ballagi tói feketeföldek. (Szeged címtára 1930. 23.; Szeged címtára 1933. 18./

Klebelsberg-telepi községi iskola. Alapítás éve: 1928/29. tanév. Helye: Alsóvárosi feketeföldek, később: Klebelsberg telep (Uo.)

Somogyi-telepi községi iskola. Alapítás éve: 1926/27. tanév. Helye: Somogyi-telep V. utca 224. (Uo.)

B/ Külterületi (tanya) állami elemi iskolák (1930. évi állapot)

Az 1906/07-es tanévig a tanyai iskolák városi (községi) kezelésben voltak. I. Alsóközponti igazgatóság (Igazgató Müller Péter.)

Alsóközponti körzet: Alsóközponti, Irodasori, Királyhalmi, Klebelsberg, Krarell, Lázár, Lengyel, Mórakalmi, Nagystiváni, Rieger, Zákány állami tanyai iskola (Szeged címtára 1930. 24-25.)

Nagyszéksői körzet: Dobóerdő, Kalmártanya, Kancsalszél, Kissor, Kiszéksős, Kőrösér, Madarászcsárda, Madarásztó, Nagyszéksős, Dr. Pogány Frigyes, Rívóerdő, Rókabögyös állami tanyai iskola. (Uo.: 25.)

II. Csengelei igazgatóság (Igazgató Kertész János.)

Alsócsengele, Belsőcsengele, Felsőcsengele, Középsőcsengele, Külsőcsengele, Vödrösszék állami tanyai iskola. (Uo. 24.)

III. Felsőközponti igazgatóság (Igazgató Veress József.)

Dr. Aigner Károly, Alsóbalástya, Felsőgajgonya, Felsőközpont, Gallya, Középsőgajgonya, Külsőgajgonya, Külsőőszeszék, Várhelyi József állami tanyai iskola. (Uo. 24.)

IV/ Környéki igazgatóság (Igazgató Schneider Ferenc.)

Baktó, Belsődomaszék, Bojárhalom, Kettőshatár, Dr. Kószó István, Zöldfástanya állami tanyai iskola. (Uo. 24.)

V/ Rőszkei igazgatóság (Igazgató Kéry Lajos.)

Alsórőszke, Belsőfeketeszl, Felsőőszke, Gyulapüspök, Külsőfeketeszl állami tanyai iskola. (Uo. 24.)

VI/ Szatymazi igazgatóság (Igazgató Zsák József.)

Belsőőszeszék, Győrishék, Jánosszállás, Makraszék, Neszűrjhegy, Szatymaz, Székálj, Szirtos, Vilmaszállás állami tanyai iskola. (Uo. 24.)

VII/ Szentmihálytelki igazgatóság (Igazgató Szabó János.)

Szentmihálytelek állami tanyai iskola. (Uo. 24.)

VIII/ Várostantyai igazgatóság (Igazgató Molnár Ferenc.)

Átokháza, Bokor, Csorva, Gátsarok, Halastelek, Honvéderdő, Pálffy Ferenc, Petrőczy, Rózsajárás, Rukitanya. Somogyi Szilveszter, Várostantya állami tanyai iskola (Uo. 25.)

C/ Egyházi elemi iskolák

A Miasszonyunkról nevezett szegény iskolanővérek által vezetett négyosztályú elemi leányiskola. Alapítás éve: 1874. Helye: Vaspálya és Apáca utca. (Reizner János 1899-1900. 3.k. 302–303.; Szegedi kalauz 1883. 37.)

Ágostai evangélikus egyházi elemi iskola. Alapítás éve: 1855. Az iskola 1869-től városi kezelésbe került. Helye: Élészáz utca. 1930-ban: Osztrovszky u. 5. Igazgató Ország József. (Reizner János 1899-1900. 3:304.; Szlsz. jkv. 69/1869. szept. 25.; Szeged címtára 1930. 25.)

Görögkeleti szerb elemi iskola. Alapítási éve: 1797. Helye: szerb templom. 1930-ban: Somogyi u. 7. Tanítónő: Golub Ilona. (Reizner János 1899-1900. 3:303.; SZH 1880. szept. 28.; Szeged címtára 1930. 25.)

Református elemi iskola. Alapítási éve: 1859. Helye: Szentháromság u. 40. Az iskola az 1879-i árvíz után csak az 1885/86-os tanévben kezdte újra működését. 1930-ban Fodor u. 7. Igazgató: K. Nagy János. (Reizner János 1899-1900. 3:304.; SZH 1885. szept. 1.; Szeged címtára 1930. 25.)

Zsidó elemi iskola. Alapítási éve: 1844. A leányiskola három osztállyal 1851-ben nyílt meg. Helye: Zsinagóga u. és Mélyárok = Margit u. sarok (Reizner János 1899-1900. 3:304-305.; Szegedi kalauz 1883. 33.)

D/ Magán elemi iskolák

Keméndyné-Drucker Irma felsőbb tanfolyammal összekötött és nyilvánossági joggal ellátott leány tan- és nevelőintézete. Alapítás éve: 1863. október 1. Helye: „Dugonics tér és Szabadkai sugárút szeglete”. = Petőfi Sándor sugárút 1. (Reizner János 1899-1900. 3:308.; Szegedi kalauz 1883. 38.)

Zerkovitz Princz Janka felsőbb leány tan- és nevelőintézete. Alapítás éve: 1870. Helye: Gizella tér, Regdon ház. (Reizner János 1899-1900. 3:308.; Szegedi kalauz 1883. 38.)

Pataki Simon hatosztályú magán leányintézete. Alapítás éve: 1887. febr. Helye: Zrínyi u. 10. (Pálmai-féle ház) Megszűnt 1894-ben. (SZH 1887. jan. 21.; Uo. 1894. aug. 25.)

Bauer Frigyes felsőbb leányiskolája. Alapítás éve: 1885/86-os tanév. Helye: Széchenyi tér 17. 1887 júliusában már megszűnt. (SzH 1885. szept. 24.; Uo. 1886. aug. 22.; Uo. 1887. szept. 15.)

Varga Borbála Nőnevelő Intézete. Helye: Takaréktár u. 2. (SZH 1886. nov. 3.; Uo. 1888. aug. 19.)

18.3. Középiskolák / *Secondary Schools* (Petrovics István)

Tanító- és tanítónőképzők / *Teacher's Training College*

Állami és egyházi / *Public and Church*

1844: a Szegedi Királyi Mesterképző Intézet (Tanítóképző Intézet) alapítása. 1855-ben Ferenc József császár megszüntette, de Csajághy Sándor csanádi püspök alapítványának segítségével 1856. október 1-jén újraindult Szegedi Császári és Királyi Tanítóképezde néven. Elnevezése ellenére az intézmény működését később is alapvetően a csanádi püspökök biztosították. A Tanítóképezde 1867/68. évi értesítőjén ez a tény már az elnevezésben is tükröződött: Szegedi Királyi Püspöki Fitanító-képezde. 1894 őszétől 1923-ig a Boldogasszony sgt. és a Galamb u. sarkán álló nagyméretű épületben működött, de 1923 őszén már Újszegeden a Temesvári krt. 38. szám alatti, 1913-14-ben emelt, de csak 1923-ban befejezett szecessziós épületben kezdték meg a tanítást. 1948-ban államosították. 1956-ban felvette József Attila nevét. 1958-ban összevonták a Tanítónő Képzővel, amely a Szentháromság és a Szent Ferenc u. sarkán állt. Az új, egyesített intézmény 1959-től felsőfokú tanítóképzőként 1963-ig működött, amikor is megszüntették. Jogutóda a Bajai Tanítóképző Intézet lett.

Az egykori újszegedi tanítóképző épületében 1959-ben kezdte meg működését a Rózsa Ferenc Gimnázium és Szakközépiskola, amely 1991-ben Csonka János nevét vette fel. (Reizner János 1899–1900. 3:233–238., O. Csegezi Monika 2000. 552–553., Apró Ferenc 1999. 20., CSMÉE 2000. 552-553

Egyházi / *Church*

1873-ban a Miasszonyunkról elnevezett szegény iskolanővérek alapították. Az 1879. évi árvíz miatt azonban a tanítónő-képzés Temesvárra került, és csak 1901-ben indult meg újra Szegeden. A tanítónő-képző 1929-ben a Szentháromság és a Szent Ferenc u. sarkán álló épületbe költözött. 1958-ban ide került Újszegedről a tanítóképző, ti. ezt az intézményt összevonták a tanítónő-képzővel. (Szabó Tibor 1991. 961.)

Gimnáziumok reáliskolák / *Grammar/Science Schools*

Egyházi / *Church*

Szeged sz. kir. városi r. katolikus Dugonics András Kegyesrendi Gimnázium. Szeged első és 1898-ig egyetlen gimnáziumának alapító oklevelét III. Károly 1720-ban írta alá. Az oktatás 1721-ben indult egy katonai kórházból kialakított épületben, majd az 1793-ban emelt ún. nagyoskolában (Oskola u.) folytatódott. A Tisza Lajos krt-ra, illetve az Aradi vértanúk terére néző új impozáns épületben (tervező: Bachó Viktor, kivitelező: Erdélyi Mihály) 1883. nov. 3-án kezdődött meg a tanítás. Az Osztrák-Magyar Monarchia legnagyobb középiskolája volt, vonzáskörzete kiterjedt a Bácskára és a Bánságra is. Névadója egykori diákja, Dugonics András volt. 1948-ban államosították, majd rövidesen megszüntették. A kegyesrendiek iskolájának

egykori épületét ettől kezdve a JATE használta. A piaristák 1991-ben a felsővárosi minorita kolostorban újraindították a tanítást, Újrókuson emelt mai iskolájukat 1999. aug. 25-én szentelték fel. (Reizner János 1899–1900. 3: 311-325., Gergely András 1985a. 616-617., Szabó Tibor 1991. 952-954., Apró Ferenc 1999. 18., T. Knotik Márta 2000. 346-347.)

Állami / Public

1898. szept. 1.: megnyílt a **Magyar Királyi Állami Főgimnázium** bérelt helyen A Főgimnázium, egy rövid átmeneti időszak után, a Tisza Lajos krt. és a Stefánia sétány találkozásánál levő, felső leányiskolának emelt új épületbe (tervező: Baumgarten Sándor) költözött. 1903-ban már itt kezdődött a tanév. 1914-ben az épületet hadikórháznak használták, 1921 és 1932 között pedig a Ferenc József Tudományegyetem Természettudományi Karáé volt. Az iskola 1922-ben Klauzál Gábor nevét vette fel, 1950-től pedig Radnóti Miklós nevét viseli. (Szabó Tibor 1991. 954-956., Apró Ferenc 1999. 17., 22.)

Főreáliskola/Főreáltanoda: eredetileg *városi alreáltanoda*. Az 1847-48-ban létrehozott „nemzeti” vagy „polgári” iskolából alakult és 1851 őszén nyílt meg, 1870-ben lett főreáltanoda, amelyet fokozatosan nyolcosztályúvá fejlesztettek. Az iskola 1873-ban költözött a Dugonics téri új épületbe, ám ezt 1894-ben az ítéltábla kapta meg. Ekkor a főreáltanoda a Deák Ferenc és a Horváth Mihály utca sarkán álló, Meixner Károly és Ney Béla által tervezett új iskolaépületbe költözött. A főreáltanoda 1934-től 1950. évi megszűnéséig gimnáziumként működött, 1922 és 1950 pedig között Baross Gábor nevét viselte. A Horváth Mihály u. 2. szám alatti épületet 1950 óta a Vedres István Építőipari Szakközépiskola használja. (Szabó Tibor 1991. 957-959., Apró Ferenc 1999. 17., 20.)

Főlsőbb állami leányiskola: 1897-ben indult bérelt helyen. Eredetileg hat, majd nyolc osztályos iskola volt. 1898-ban már a Tisza Lajos krt. és a Stefánia találkozásánál levő saját épületében folyt a tanítás. 1903-ban az Oroszlán u. és a Tisza-part sarkán emelt, Baumgarten Sándor által tervezett épületbe költözött. A népnyelv által piros iskolának nevezett épületben 1914 és 1918 között kórház működött. 1922-ben Árpád-házi Szent Erzsébet, 1952-ben pedig Tömörkény István nevét vette fel. (Szabó Tibor 1991. 956-957., Apró Ferenc 1999. 23.)

Szegedi Állami Felsőkereskedelmi Iskola: Stefánia 14. Tervező: Baumgarten Sándor. Az épület 1899-re készült el, 1900. június 3-án avatták fel. A közép kereskedelmi iskola 1885-ban kezdte meg a működést Szegeden. Kezdetben a főreáliskolában, majd a régi piarista gimnáziumban folyt a tanítás; 1895-ben felső kereskedelmi iskola lett. Fenntartását 1899-ben az állam vette át a várostól. 1938-ban Szent István, 1955-ben a statisztikus Kőrösy József nevét vette fel. Ma a Kőrösy József Közgazdasági Szakközépiskola található az épületben. (Szabó Tibor 1991. 964-965., Apró Ferenc 1999. 21.)

Felsőipariskola: Kálvária tér 7. A Mars téren működő fa- és fémipari szakiskolából fejlődött ki 1908-ra. A négy utcára néző hatalmas szecessziós épületet Orth Ambrus és Somló Emil tervezték. 1913-ra már a belső berendezés is a helyére került, ám az időközben kirobbant I. világháború miatt 1914 nyarától hadikórház működött az épületben, majd 1919-ben a megszálló francia csapatok sajátították ki. 1921 és 1936 között a Szegeden elhelyezett Ferenc József tudományegyetem orvostudományi karának klinikái és intézetei használták. Ebben az épületben lakott és dolgozott egy ideig Szent-Györgyi Albert. Az 1936/37-es tanévtől ismét iskolaként funkcionált. Déri Miksa nevét 1955-ben vette fel. Ma ipari Szakközépiskola működik az épületben. (Szabó Tibor 1991. 965., Apró Ferenc 1999. 25.)

Magángimnázium / High Schools

Szegedi Tunyogi Csapó János Reál-gimnáziuma. Névváltozás az 1938-39. tanévben: Tunyogi Csapó János Városilag Segélyezett Gimnáziuma. Alapítás éve: 1931/32-es tanév. Helye: Rudolf tér 2. Az 1932/33-as tanévtől átköltöztek az iparostanonc iskolába /Vásárhelyi sugárút 2./ (MNL Csongrád Megyei Levéltár VIII. 60.; Tunyogi tanár Reál-gimnáziuma első évi értesítője 1931-32. iskolai évről. Közzéteszi: Tunyogi Csapó János vezető tanár. Szeged, Eötvös u. 2. III. emelet.; Szeged, 1932. 14. p.; Tunyogi Csapó János Városilag Segélyezett Gimnáziumának (V-VIII. Reál-gimnázium.). (Tunyogi Csapó János 1939. 68. p.)

18.4. Főiskolák, egyetemek / Colleges and Universities

(Petrovics István)

Egyetemek:

1868. okt. 19. Szeged jogakadémia felállítását kérte.
1921. Szegedre telepítették a kolozsvári négy karú (bölcész, jog, orvos, természettudomány), Magyar Királyi Ferenc József Tudományegyetemet. Az egyes karokat ideiglenesen a mai Déri Miksa Gépipari Szakközépiskola, illetve a Radnóti Miklós Gimnázium elődjének épületeiben helyezték el. Az egyetem központi hivatalai, valamint a könyvtár a Dugonics téren, az egykori főreáltanoda, később ítéltábla épületébe kerültek. A Tisza-parti klinikasor legtöbb épületét még az 1920-as évek második felében emelték, de a 410 ágyas klinika (Semmelmweis u. 6-8.) 1984-1989 között készült el.

1940. A második bécsi döntés után a Ferenc József Tudományegyetem visszatelepült Kolozsvárra. Szegeden ugyanakkor megalakult a Horthy Miklós Tudományegyetem. Professzori karának Kolozsvárra költözése miatt azonban a Jog- és Államtudományi Kar működése ideiglenesen szünetelt.

1944. októberében a professzori kar túlnyomó többsége elmenekült Szegedről, a kutató- és gyógyító munkát szolgáló berendezéseket a front közeledtekor elszállították, az egyetem épületei közül többet a szovjet hadsereg hadikórház céljára lefoglalt.

1945 őszétől újra Szegeden működött az 1940-ben Kolozsvárra távozott Jog- és Államtudományi Kar.

1950: szovjet mintára az orvostudományi kart az Egészségügyi Minisztérium hatáskörébe tartozó intézménnyé alakították át, és ezzel létrehozták a Szegedi Orvostudományi Egyetemet (SZOTE). Az egyetem 1957-ben Gyógyszerésztudományi Karral bővült. Ez 1962 óta az Eötvös u. 6. sz. alatt, az egykori tanonciskola épületében működik. 1987-ben az orvosegyetem Szent-Györgyi Albert nevét vette fel. Az orvosegyetem önállóvá válása után megmaradt tudományegyetem 1962-től 2000-ig József Attila nevét viselte (JATE).

A JATE karai:

Állam- és Jogtudományi Kar (Tisza Lajos krt. 54.). Eredetileg polgári leányiskolának épült, 1881-ben majd 1921-ben az ítéltábla költözött ide. 1952-ben kapta meg az egyetem. 1964-ben emeletet húztak rá. Bölcsészettudományi Kar (Egyetem u. 2.), a hajdani Vasúti Leszámoló Hivatal épülete. Az egyetem 1925 óta használja. Matematikai és Természettudományi (1951-től Természettudományi, majd 2000-től? Természettudományi és Informatikai) Kar. Dékáni hivatala és számos intézete az Aradi vértanúk tere 1. szám alatt, az egykori piarista gimnázium és rendház épületében működik.

2000. január 1.: A JATE, a SZOTE, a JGYTF, a szegedi Élelmiszeripari Főiskola, valamint a hódmezővásárhelyi Mezőgazdasági Főiskola összevonásával megalakult a Szegedi Tudományegyetem. Az integrált egyetem jelenleg 12 karral működik, amelyek közül egy Szegeden kívül, Hódmezővásárhelyen található.

A SZTE karai:

Állam- és Jogtudományi Kar (ÁJTK, Tisza Lajos krt. 54.)
Általános Orvostudományi Kar (ÁOK Tisza Lajos krt. 109.) A Klinikákat I. a 17. Egészségügy c. fejezetben.
Bölcsészettudományi Kar (BTK, Egyetem u. 2.)
Egészségtudományi és Szociális Képzési Kar (ETSZK, Temesvári krt. 31.)
Fogorvostudományi Kar (FOK, Tisza L. krt. 64.)
Gazdaságtudományi Kar (GTK, Kálvária sgt. 1.)
Gyógyszerésztudományi Kar (GYTK, Zrínyi u. 9.)
Juhász Gyula Pedagógusképző Kar (JGYPK, Boldogasszony sgt. 6.)
Mérnöki Kar (MK, Mars tér 7.)
Mezőgazdasági Kar (MGK, Hódmezővásárhely, Andrássy út 15.)
Természettudományi és Informatikai Kar (TTIK, Aradi vértanúk tere 1.)
Zeneművészeti Kar (ZMK, Tisza Lajos krt. 79-81.)
(Szabó Tibor 1994a. 574-588., Csákány Béla 2010. 354-377., CSMÉE 2000. 358-359., 375-376., 389-393., 421-422., 447-448., 458-459., 551-553., 563-564., 570-572., valamint az egyes karok honlapjai.)

FŐISKOLÁK:

Állami:

1928 október: megkezdte működését a Budapestről áttelepített Paedagogium és Erzsébet-nőiskola összevonásával létrehozott Szegedi Állami **Polgári Iskolai Tanárképző Főiskola** (Boldogasszony sgt. 6. szám, a korábbi III. kerületi állami polgári fiúiskola épülete). 1947-től Pedagógiai Főiskola, 1962-től Tanárképző Főiskola néven működött, majd 1973-ban Juhász Gyula nevét vette fel (JGYTF). A JGYTF számos tanszéke a Szentháromság sgt. 68. szám alatti épületben (egykori Felsőfokú Tanítóképző) kapott helyet, amelyet az 1989. évi rendszerváltás után visszaszolgáltattak a katolikus egyháznak. Ebben az épületben ma a Karolina Általános Iskola és Gimnázium működik, míg a főiskolai tanszékeket a Hattyas sor 10. szám alatt, a hajdani Kossuth laktanyában helyezték el. (Szabó Tibor 1994a. 574-578., Csákány Béla 2010. 373-375., CSMÉE 2000. 358-359.)
Élelmiszeripari Főiskola (Mars tér 7.): Az épület eredetileg fa- és fémipari szakiskolának készült. Később felső ipariskola, majd vegyipari, élelmiszeripari szakközépiskola működött benne (Fodor József Élelmiszeripari Szakközépiskola és Szakmunkásképző Intézet). Ebben az épületben kapott helyet az 1970-ben alapított Élelmiszeripari Főiskola, Szeged nevű felsőfokú intézmény, amely magába olvasztotta a hasonló profilú budapesti intézményt is. (Rigóné Péter Irén 2010. 343., Csákány Béla 2010. 377., CSMÉE 2000. 458-459.)

1966: **Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola** Ének- és Zeneiskolai Tanárképző Intézet Szegedi Tagozata (Tisza Lajos krt. 79-81, az egykori Tukats-ház). 1990-ben Konzervatóriummá alakult, de 1998-ban levált a Zeneakadémiáról és a Szegedi Felsőoktatási Szövetség egyik alapító tagjaként működött 2000. január 1-jéig, amikor is a SZTE kari jelleggel működő önálló oktatási egysége lett. 2003. szeptember 1-jétől a SZTE 11. karaként működik.) (Csákány Béla 2010. 376-377., CSMÉE 2000. 570.)

Védőnőképző Főiskola: Magyarországon a védőnőképzés 1930-ban indult meg Budapesten a Rockefeller Alapítvány segítségével 1925-ben megalapított Országos Közegészségügyi Intézet (OKI) keretein belül. A szegedi inté-

zetet 1938-ban hozták létre, szintén az OKI keretein belül, s a Temesvári krt. 31. szám alatt, a jelenlegi kar főépületben kezdte meg a működését. 1973-ban a védőnőképzést főiskolai szintre emelték. 1989-ben az OTKI ki-helyezett főiskolai tagozatának számító intézményt a Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem fogadta be Főiskolai Karként, és a védőnőképzés mellett gyógytornász, valamint általános szociális munkás képzést is indítottak. 2000-től az intézmény a Szegedi Tudományegyetem önálló egységeként működik, kezdetben Egészségügyi Főiskolai Kar, majd 2006 novemberétől Egészségtudományi és Szociális Képzési Kar néven. (Csákány Béla 2010. 376.)

Egyházi

1920: megkezdte működését az 1909-ben Pozsonyban alapított, de 1920-ban Szegedre költözött Szegedi Jézustársasági Hittudományi és Bölcséleti Főiskola (Kálvária u. 1.).

1930: **Római katolikus Hittudományi Főiskola**, a mai Gál Ferenc Főiskola elődjének alapítása (Templom-tér, ma Dóm tér). (Szabó Tibor 1994a. 587.)

18.5. Oktatási jellegű intézetek / *Institutions Related Education*

- 1/ Siketnéma Államilag Segélyezett Intézete. Igazgató Klug Péter. Helye: Bécsi körút 36–40. (Szeged címtára 1911. 162.)
- 2/ Vakok Foglalkoztató Intézete. Igazgató Lovács József. Helye: Alföldi u. 9. (Uo. 163.)
- 3/ Délmagyarországi Magyar Közművelődési Egyesület Nevelőintézete. Igazgató Hauser Rezső Sándor. Helye: Boldogasszony sugárút 1. (Uo. 164.)
- 4/ Délvidéki Földmívelők Gazdasági Egyesületének Fiúnevelő Intézete. Alapítás éve: 1894/95-ös tanév. Első igazgató Bohn Károly. Helye: Apáca u. 15. Előtte itt működött a tanítóképző. (SZH 1894. szept. 1.; Uo. szept. 2.; szept. 4.) Később átköltözött: Kálvária u. 1. és Mérei u. 6. szám alá. Az intézet 1918-ig működött. (Uo. 164.)
- 5/ Diákotthon. Igazgató Bohn Károly. Helye: Tisza Lajos körút 43. (Uo. 164.)
- 6/ Gyertyamosi Konviktusok. Alapítás éve: 1890. Első házgondnok Krausz Ede volt (SzH 1890. augusztus 31.), majd őt követte Kratochwill Péter főreáliskolai tanár (SzH 1890. szeptember 26.). Az első intézet 1890-ben a Szabadkai sugárúton az ún. Back-féle államkölcsonös házban volt. 1893-ban az intézet átköltözött a Kálvária u. 10 alá (SzH 1893 augusztus 2.). A konviktus az 1900-as évek elején még tovább bővült két épülettel: Szentháromság u. 9.; Kossuth Lajos sugárút 25 (1911. évi Címtár, 164). Az épületek Trianon után a Szent Gellért Konviktusnak adott helyet).
- 7/ M. Kir. Államvasutak Nevelő- és Tápintézete. Igazgató Mrbanovich Nándor. Helye: Boldogasszony sugárút 42–56. (Uo. 164. Apró F. 1999. 19.)
- 8/ Ifjú Vakok Államilag Segélyezett Tan-, Nevelő- és Foglalkoztató Intézete. Igazgató Molnár Béla. Helye: Újszeged, Torontál tér 1. (Szeged címtára 1930. 26.)
- 9/ Országos Gyermekvédő Liga „Árpád Otthon” Fiúnevelő Intézete. Igazgató: Martzi Ferenc. Helye: Újszeged, Szőregi u. 80. (Uo.)

19. Különleges jogállású lakóépületek / *Residential buildings of special status*

19.1. Egyházi tulajdonú épületek / *Residential buildings owned by ecclesiastical* (Kormányos András–Szerdahelyi Péterné) (Az alapításuk sorrendjében.)

Római katolikus egyház / *Roman Catholic*

Alsóvárosi ferences kolostor Mátyás tér 26.

Az 1444-es pápai legatusi döntés módosulva valósul meg, mivel a konventuálisok megtarthatták kolostorukat. Az obszervánsok az – eredeti elképzeléstől eltérően – Alsóvároson telepedtek le, itt kezdték meg tevékenységüket és templomuk - kolostoruk építését.

Az 1480-as években fejeződött be a kolostoregyüttes első és különálló épülete, a nyugati szárny építése. Ennek elkészültéig a Szent Péter ispótyában laktak a szerzetesek. Ezt követte a templom hajójának fölépítése az északi kolostorszárnyal, továbbá az előttük elvezető folyosóval. A templom 1503-as felszentelése nem jelentette a kolostoregyüttes építésének befejezését. A város 1543-as török megszállásával az építkezés megszakadt. A hódoltság idején a város által kezdeményezett megújítást, az "egyház és a mellette épült cellák" kijavítását a törökök 3 év múltán, 1680-ban engedélyezik.

1680-1690 körül folytatódott az építkezés „az északi szárny belső átalakításával. Ekkor az északi szárnyhoz keleten refektóriumot csatoltak és megkezdtek a keleti szárny kiépítését. Ez utóbbiak a 18. századi építkezéseknek estek áldozatul.”

Az 1712-es árvízi pusztítást követően, az 1713 és 1772 közötti barokk átalakítás során alakult ki a mai egységes alaprajz, a korábbi gótikus részletek is jórészt ekkor pusztultak el. 1713-ból egy rendkívül pontos rajz ad képet a templomról és az emeletes kolostorépületről, rögzítve azok alaprajzát is.

1950-ben a szerzetesrendek föloszlatása után a kolostort államosították, a szerzetesek osztottak kitelepített társaik sorsában. A kolostor emeletes épületében idősök otthonát alakították ki. 1991-ben kapta vissza eredeti tulajdonosa, a Kapisztrán Szent Jánosról nevezett Ferences Rendtartomány.

Az 1984-1992 között folytatott műemléki feltárások eredményei több vonatkozásban hozzájárultak a kolostor építéstörténetének pontosításához is. Egyben jó alapot jelentve a 2012-ben megnyílt, a templomot és a kolostort az érdeklődő közönség számára bemutató Szeged-Alsóvárosi Ferences Látogatóközpont számára. A látogatóközpont kiadványa arra hívja fel a figyelmet, hogy „a Pannonhalmi Bencés Főapátság után ez Magyarország második legnagyobb olyan középkori eredetű épületegyüttese, amely ma is eredeti funkciójának megfelelően működik.” (Lukács Zsuzsa 2000. 143-192. – Horváth Ferenc 2000. 466-467.)

Domonkos kolostor

„A domonkosok 1318-ban Lyonban tartott nagykáptalanja engedélyezi, hogy Szegeden konventet [szerzetesek kolostori közösségét] létesítsenek. A kolostort Szent Miklós oltalma alá helyezik.” Írott dokumentumok csak 1468-tól maradtak fenn róluk. Egykoron utcánév is kapcsolódott az intellektuális jellegükről, magas színvonalú egyházi szónoklataikról ismert Prédikátor-okhoz. A tizedjegyzék pedig rögzíti a máig is meglévő Szent Miklós utca nevét. 1476-ban női harmadrend is működött Szegeden.

A 15-16. század fordulóján a „prédikátor” barátok háza hanyatlásnak indult. 1516. augusztus 27-én a Szentlélek kolostorral együtt leégett. Az utolsó barát, Magyarországi Barnabás is távozik a domonkos kolostorból 1529-ben. (SZT Kron. 1992. 16., 28., 30. – Péter László 1974a. 295., 331-332. – Kulcsár Péter - Horváth Ferenc 1983. 481-483. – Máté Zsolt 1989. 56. után, 13.sz. térkép.)

Szentlélek kolostor

Fölsővároson állt, a premontrei apácák kolostora. A tizedjegyzék a Szent György, a Szent Miklós, az Angyal utca után, a Bánfalva utca előtt írja le a „Plathea Piritus Sancti”-t. A mai Zárda utcában lehetett. Egyetlen adatunk 1511-ből arról tudósít, hogy Fegyverneki Ferenc sági premontrei prépost jónéhány apácát áttelepített Somlóvásárhelyre. A 15. században e monostorban (perjel vezette kolostor) jelentős kódexírás folyt, egyik emléke ennek a Szegedi kódex. Egyik bejegyzésük szerint 1516. augusztus 27-én a kolostor tűzvészben megégett. Az 1520-as években az apácák Somlóvásárhelyre költöztek. A kolostor a török időkben elpusztult. (Péter László 1974a. 332. – Kulcsár Péter – Horváth Ferenc 1983. 483-484. – Szilas József 1980. 103. – Máté Zsolt 1989. 56. után, 12. sz. térkép.)

Minorita kolostor

Munkácsy u. 7.

A ferences rend ezen ága 1742-ben telepedett meg végleg Fölsővároson. A templomhoz közvetlenül csatlakozó rendház 1754 és 1767 között barokk stílusban épült Lechner Vencel tervei alapján.

A szerzetesrendek 1950-es föloszlatása után a rendház a Kiss Ferenc Erdészeti Szakközépiskola Kollégiuma volt. 1990-től az „újból megnyílt Dugonics András piarista gimnázium kapott benne helyet 1999-ig, az új iskola felépültéig”. Ma konventuális ferences minorita rendház – Conventus ordinis fratrum minorum conventualium a neve. (O. Csegezi Monika 2000. 469-470. – Apró Ferenc - Péter László 2002. 146.)

Szent Rókus Plébánia és Közösségi Ház

Kossuth Lajos sugárút 47.

A plébániaházul szolgáló első házat, a kápolna mellett, 1803-ban vásárolta meg a város nemes Tarnay Györgytől. Az épülettel kapcsolatos panaszok nyomán épült új plébánia 1811 tavaszán készült el, ugyanott állott, ahol elődje. Pontosan nem ismeretes leégésének időpontja, de 1812-ben az esperesi látogatás jegyzőkönyve rögzíti, valamint a következményeként fölmerült hiányosságokat is.

Az új plébániaház 1863 őszére épült föl. Az 1879-i árvíz „meglehetős rombolást vitt végbe a plébániaházon”, de helyreállítását a városi tanács még az évben elvégeztette.

Az árvízi újjáépítés, városrendezés után a plébániaház mellett új utcát nyitottak, a Föltámadás utcát. A hívek számának növekedése, az új kápláni állás szükségessé tette az épület bővítését, mely 1884-ben fejeződött be.

Az árvíz után a városrendezéssel, új utcarendszer kialakulásával a plébánia a Kossuth Lajos sugárút 47. és a Föltámadás u. 31. alatti saroktelken emelkedik; régebben csak a Budai országuóra nézett.

Az új plébánia és közösségi ház 2005-i átadásával a Föltámadás utcai plébániából átköltöztek. A régi plébániaépület továbbra is a plébánia tulajdonában van, följújtása után szociális hasznosítását tervezik.

A plébánia tulajdonában levő művelődési ház magánház volt (Kossuth Lajos sugárút 53.), „vízből fennmaradt lakház”. Átalakítása és bővítése (1881) özv. Búza Jánosné és Szücs András tulajdonosok nevéhez fűződik. 1905-ben folyosóval is kiegészült. Már az egyházközség a tulajdonában volt, amikor 1933-ban a toldalék és utcai lakóépület átalakítását, majd 1934-ben pedig a lakhatásukat, használatba vételüket engedélyezte a hatóság.

További építési és vásárlási időpontokat is megjelölt a plébánia: 1932, 1933 és 1938. A hívők adománya és az egyházközség adóbevétele szerepel forrásként az 1948-i „Statisztikai lap”-on. Egyben rögzíti az épületnek az MDP általi elfoglalását. Később Nyugdíjas Művelődési Házként egyike lett a szakszervezeti fenntartású művelődési háznak. Falai között a mára elfeledett Dugonics mozi működött.

Az egyház 2001/2002-ben kapta vissza 1948-ban kisajátított tulajdonát. Helyén épült föl Tényi András főépítész tervei szerint az új Községi Ház, és 2005 végén szentelték föl. Az emeletes épület központi része a kápolna. Községi termek és lakások, valamint a plébánia található az épületben. Formája, a kitárt kar, az imádkozásra emlékeztet. A templom mögött. (Jászai Géza 1905. 294., 298., 301-304. – Kretovics László plébános szíves közlése nyomán. – CSML B 1414. 3. K-O. 967. – Czenéné Vass Mária. 2010. 470. – CSML Szeged thj. 1948. Szeged-Rókusi Római Katolikus Egyházközség.)

Karolina Óvoda, Általános iskola, Gimnázium, Alapfokú Művészeti Iskola és Kollégium
Szentháromság u. 70–76.

„A Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek” szerzetesrendje még az alapító életében, 1858-ban telepedett meg a történelmi Magyarországon, Temesvárott. Nevük 2011-től „Boldogasszony Iskolanővérek Kongregációja” névre változott.

1873-i szegedi megtelepedésüket Oltványi István (1787–1869), Csanád egyházmegyei nagyprépost önzetlen hagyatéka és célját, az „apáca iskola” létrehozását megvalósító unokaöccse, Oltványi Pál (1823–1909) prépost tette lehetővé.

Így a szegény iskolanővérek temesvári anyaházából történt meghívásuk után és az 1873. szeptember 28-án a mai Szent Ferenc és Apáca utca sarkán épült egykori iskolaépületben megnyitották első tanévüket.

1874-ben a Szent Ferenc utcán a meglévő mellé új földszintes ház épült. 1899-ben a Szentháromság utca 64-66. sz. alatt a Münchenben készült tervek alapján egyemeletes iskolaépületet emeltek, 1913-ban második emeletet építettek rá. (A kivitelező a szegedi Báló- és Ábrahám-cég, jónevű építőmesterek és vállalkozók.) 1997-ben pedig harmadik emeletet is építettek rá.

1901-ben kétemeletes, merőleges udvari épületszárny épült.

1908-ban a rend megvásárolta az Apáca u. 25. sz. alatti házat, telket.

1923 fordulópontot jelent az iskolanővérek rendházának működésében. A temesvári anyaház a trianoni döntéssel a határok mögé került. A „római szentszék jóváhagyásával a szegedi rendház 1923-ban anyaháza lett az új rendtartománynak.” 1925-ben ezért háromemeletes rendház épült az udvarban, az 1901-i szárnyra merőlegesen.”

1928-ban épült meg a Szentháromság és a mai Szent Ferenc utca sarkán az impozáns kétemeletes saroképület, az utca felől tetőtér beépítéssel.

Oktatói-igazgatói lakást adtak át 1935 márciusában, az előző évben vásárolt, Szentháromság u. 62. sz. alatti házban. Ugyancsak 1935-ben a közeli Szivárvány u. 16. sz. alatti házastelket is megvásárolták, melyből gyakorlókertet alakítottak ki az új ipari-leányközépiskola számára.

1937-ben – az egykori Népiskola lebontása után – az 1928-ban épült iskolarész folytatásaként, „ahhoz teljesen hasonló módon és beosztással” fölépült a másik nagy épületrész, a kétemeletes, manzárdos új épület a Szent Ferenc és az Apáca utca sarkán. „Így alakult ki az épület másik sarka, vagyis U alakú lett. Mellette az Apáca utcában kocsibejárat készült, a maival azonos helyen.”

Ugyancsak 1937-ben a rend megvásárolta a Szentháromság u. 60. sz. alatti házat, telekkel. Ezzel a páros oldalon, a 60-tól 66-ig terjedő házszámok alatt a rend épületei találhatók.

1940-ben, a rendház hátsóhoz közös fallal megépül a háromemeletes internátus, teljes tetőterasszal.

1948. június 19-én az államosított iskolában az állami igazgatók átvették a vezetést.

„1948 nyarától 1950. június 10-ig (ezen a napon minden nővért internált az állam) az iskolanővérek a házban lakhattak, de nem működhettek. Minden épületszinten, a folyosókon elzáró falakat épített fel az állami iskola.”

Az 1948/49. tanévtől különböző oktatási intézmények működtek az épületben. [Felsorolásukat l. a hivatkozott irodalomban.]

1963-tól 1996-ig az épületegyüttes a tanárképző főiskolához (1973-tól a Juhász Gyula Tanárképző Főiskolához) tartozott, ennek B épületeként. 1998-ig a földrajz és rajz, 2001-ig a rajz tanszék működött itt.

A rend 1992-ben, a rendszerváltoztatás után, tért vissza a városba.

1996-ban az Apáca utcában új, háromemeletes épület készült el. Ez főzőkonyhát, 200 férőhelyes éttermet és tetőterében 30 személyes kla-

uzúrát foglal magába. „Az épület a tornaterem irányában lelépcsőzik, igazodva ezzel a környező beépítéshez. Tervezője V. Zákányi Ildikó, munkatársa Vesmás Péter, Tér és Forma Szeged. Építéstervező Kft. tervezői..Még 1996–1997-ben elkészült a többfunkciós Szent György-terem alapozása, és 2001. február 14-e és október 10-e között fölépítettek.(Reizner János 1899-1900/3. 302. – Farkas Mária Margaréta 2001/1. 6., [18.], 57., 168., 184-188., 222., 236., 273., 281-282., 302., 303. – Miasszonyunkról nevezett 1. 1927. 264. – Miasszonyunkról nevezett 1988. 213. – Farkas Mária Margaréta 2001/2. 506. – Kivitelezési terv 1996. – „Szent György Terem”. [Az épületben elhelyezett emléktábla alapján.] – Az „Apáca utcai új tornaterem és öltözőépület módosított építési engedélyéhez.” 2000. december.)

Katolikus Ház
Dugonics tér 12.

Az 1708-ban épült Krebsz Mihály-ház a mai formáját az új tulajdonos Krausz testvérek idején, 1884-ben átalakítással nyerte el. 1896-ban Engel Lajos a város első napilapjának, a Szegedi Naplónak a kiadója vásárolta meg a magasföldszintes épületet. Megszűnése után (1922) a Szeged Városi Nyomda tulajdona lett, tőlük vásárolta meg 1933-ban a Belvárosi Római Katolikus Egyházközség. Az államosításig itt működött a Szent Gelért nyomda. 1947. március 8-án itt jelent meg az ország ma legrégibb irodalmi folyóiratának, a Tiszatájnak első száma.

Az államosítás után, 1954-től a Szegedi Tudományegyetem épülete lett. 1996-tól ismét a belvárosi plébánia tulajdona. (Varga András 2010. 44. Igen kis eltéréssel teljesen azonos adatokat említ Somorjai Ferenc 2002. 63. és Apró Ferenc - Péter László 2002. 50. – T. Knotik Márta 2000. 388., 389. – Péter László 1986a. 56-57.)

Sík Sándor Piarista Egyetemi Kollégium
Lechner tér 2/A

Az 1902–1903-ban Kótay Pál és Raffay László felső-ipariskolai tanárok terve alapján épült szép, szecessziós stílusú ház építtetője Raffay László volt. Az emeletes Raffay-házat a negyvenes évek elején a Tábi-család vásárolta meg. Az épület, gazdag könyvtárával, későbbi tulajdonosa, Tábi Tibor 1990-ben bekövetkezett halálával, a Kegyes Tanítórend Kecskeméti Gimnáziumára szállt László Tamás tervei alapján 1992-ben alakították ki benne megőrizve egyedi külsejét, a 24 férőhelyes kollégiumot. (Évkönyv 1995. – Berthóty László 11-12. és Parlagi Márton - Szücs Péter. 13-14. – I. még O. Csegezi Monika 2000. 454-455.)

Egykori jezsuita rendház
Kálvária sugárút 1.

A trianoni békeszerződés következtében csehszlovák várossá vált Nagyszombatot elhagyni kényszerülő rend noviciátusának lakói 1919. július 31-én érkeztek Szegedre. 1920. június 16-án pedig a rend pozsonyi főiskolájának bölcsészeti (filozófiai) tagozata is áttelepült városunkba. A két csoport számára a Madách utca 17. sz. alatti épület kicsinek bizonyult, ezért a noviciátust 1921-ben Érdre költöztették.

A bölcsészeti (filozófiai) tagozat számára pedig 1921. augusztus 20-tól az akkori Kálvária u.1. sz. épület adott otthont. Otthonra találásuk annak volt köszönhető, hogy Várhelyi József prelátus, prépost-plébános házrészét nekik adományozta, Bakonyi Imre tanár pedig részét mérsékelt áron átadta. Kühnelné Fodor Julianna kerthelyiség juttatásával egészítette ki az épületet, amely 1895-től 1918-ig a Délvidéki Földművelők Gazdasági Egyesületének (Temesvár) volt a konviktusa. Az esetleg megmaradt tulajdonrészük nem ismeretes.(A konviktusnak helyet adó, emeletráépítéssel bővült kétemeletes épület tulajdonosai Pálffy Sándor és neje, Szücs Rozál 1884-ben kapták meg a lakhatási engedélyt. Az 1896-i és 1910-i bejegyzések tanterem és melléképület építéséről, valamint belső átalakításról tanúskodnak.)

A jezsuita rend megtelepedéséhez ez az épület kedvező lehetőséget kínált. A korabeli címjegyzék „Jézustársasági rendházként” rögzítette a „Rendi bölcsészeti főiskola” címe mellett.

1939-ben költöztek új rendházba – az akkori Kálvária utca 37–39. sz. alá – a filozófusok, s a megüresedett második és a közben épült harmadik emeletre az iskolákban oktató papok, illetve egyetemi hallgatók kerültek.

1948-ban, még a jezsuita rend tulajdonában lévő épületben ápolónőképző iskola működött, 1949-től pedig az egészségügyi szakdolgozók képzését szolgáló Kossuth Zsuzsanna Ápolónőképző.

Az államosított épület továbbra is az egészségügyi szakképzés színtere maradt, s 1959-ben új szárnyal bővült.

Az 1989. évi II. törvénnyel válhatott ismét legálissá a jezsuita rend tevékenysége. Tagjai még ebben az évben visszatértek a Szent Józsefről elnevezett templomukba.

A rend 1997-ben kapta vissza az épületet, de az 1998/1999-es tanévre haladékot adott az oktatási intézménynek, a Kossuth Zsuzsanna Gimnázium, Egészségügyi Szakközépiskola és Szakképző Iskolának. Mivel az épület följújtása meghaladta a rend lehetőségeit, az épületet eladta. A Szegedi Tudományegyetem vette meg az 1999-ben létrejött Gazdaságtudo-

mányi Kara számára. Elvégeztette annak teljes külső és belső felújítását és átalakítását. A századforduló építészetét kiegészítve megőrző magasföldszintes, háromemeletes, beépített tetőteres épületbe 2007 júniusában költözhettek be. A tervező Koczor György Ybl-díjas építész, a kivitelező a Lépték Szeged, Építési, Kereskedelmi és Szolgáltató Kft. volt. (Péter László 1997. 11., 10. – Kimutatás 1929. 31. – Apró Ferenc 1999. 19. – CSML IV. B. 1414. 3. K-O. 802. – Szegedi útmutató 1927. 187. – Kiss F. – Tonelli S. – Sz. Szigethy V. 1927. 235. – Rigóné Péter Irén 2010. 344. – Bárány Ferenc 2010. 405.)

Árpád-házi Szent Erzsébet Plébánia és Községi Ház Torontál tér 4.

A Tisza bal partján elterülő Újszeged – az 1880: XVI. tc. nyomán – egyesült közigazgatásilag Szegeddel. Addig Torontál vármegyéhez tartozott! 1910. november 19-én szentelték föl a városrész Árpád-házi Szent Erzsébet nevét viselő templomát. „A templom 1932 márciusáig a belvárosi plébániához tartozott, ekkor kapott önálló plébániai rangot. A lelkész lakást és irodát már az egyházközség megalakulásakor, 1926-ban létrehozták a Torontál tér 2. sz. alatti rendőrlakás helyén”. A Torontál tér 4. sz. alatti plébániaépület pedig 1930-ban készült el.

A „természetbe és a templom vonalához jól illeszkedő”, „vele szerves kapcsolatban levő” új plébánia és községi ház terveit Novák István (1938 – 2013), Ybl-díjas építésmérnöknek, a város főépítésének elgondolása alapján a fia, Novák Péter készítette. Az emeletes, modern, szép kivitelű épület 2009. október 24-én püspöki áldással kezdte meg működését.

Az Árpád-házi Szent Erzsébet Plébániához tartozik a Kalkuttai Boldog Teréz anya templom (Fő fasor 101.), mivel nincs önálló plébániája.

A plébánia tulajdona a Judit u. 3. sz. alatti Szent Lukács Községi Ház. A korábbi plébániai hétvégi ház helyén a családi közösségeknek alakítottak ki ideális pihenési lehetőséget. (Száz év 2010. – Tóth Zsuzsanna 14. és Bóna Lajos 132. 134. 135. – A plébánia szíves közlése alapján.)

Belvárosi Római Katolikus Plébánia Dóm tér 15.

A környezetéhez, a Fogadalmi templom neoromán stílusához igazodó háromemeletes, L alakú bérházat Ottovay István tervei alapján 1928-ban építették. Földszinti részén találhatók a plébánia helyiségei. Az emeleteken azonos beosztású, három-négyszobás elegáns lakások vannak. Az épületet államosították. A plébánia az 1990-es évek elején kapta vissza őket. A plébánia tulajdonában van a Katolikus Ház (Dugonics tér 12.), a Roosevelt tér 16. sz. alatti épület: 49 %-a és a Szentháromság u. 37. sz. alatti ház. Ez utóbbiban egykor szódagyár működött, ma kántorlakás. (O. Csegezi Monika 2000. 378. – A plébánia szíves közlései.)

Páli Szent Vince Egyesület Kultúrháza – Bálint Sándor Művelődési Ház Temesvári körút 42.

Az „intézmény alapítója és építtetője, majd működtetője a Karácsonyi Guidó (1885–1962), újszegedi plébános alapította újszegedi Szent Vince Egyesület volt. Az egyesület vezetősége 1927-ben határozta el kultúrház és napközi otthon, illetve óvoda építését, melyhez állami és egyházi anyagi támogatást kapott. A Sebestyén Endre tervei alapján épült kultúrház tevékenységének kezdete 1928-ra datálható”. A háborús károk következtében 1945/46-ban lényegében újra fel kellett építeni. 1949-ben az egyesületet feloszlatták. Az épület különböző ifjúsági szervezetek kezelésébe került. Elnevezése és szervezeti önállósága változott, 1953-tól a November 7-et kapta. 1989. július 7-től viseli mai nevét. Homlokzatán a Páli Szent Vincét, Bálint Sándort és Karácsonyi Guidót ábrázoló fa domborművek Miholcsa József alkotásai. (Czenéné Vass Mária. 2010. 458-460. – Száz év 2010.: Kiss Ernő. 44-46., 48.)

Fénysugár Katolikus Óvoda Hóbiárt basa u. 30.

Az 1929-ben épült ház „lakhatási vagy használhatási engedélyét” tulajdonosai 1930-ban kapták meg. Az „utcai földszintes óvoda épületként” bejegyzett ház tervezője nem ismeretes. A városunkban 1929-ben megtelepedő domonkosrendi nővérek tulajdonába került. Tőlük az államosításkor elvették. Ma a fenti néven tölti be hivatását. (CSML IV. B. 1414. 2. D-K. 729. – Giczi Zsolt 1994. 600.)

Magyar Püspöki Egyház Országos Cigánymisszió. Festő u. 6. – Munkácsy u. 6.

A felsővárosi római katolikus minorita plébánia tulajdonában levő Festő u. 6. sz. alatti épület, az egykori felsővárosi Katolikus Kultúrház, a múlt század húszas-harmincas éveiben épült. A földszintes, L alakú, nagyméretű épületnek mindkét utcára van kijárata. Az 1942-i címtár szerint a Mun-

kácsy utcai épületben működött a Szeged-Felsővárosi Ifjúsági Egyesület és a Szeged-Felsővárosi Katolikus Legényegylet.

Az államosítás és a szerzetesrendek feloszlata után állami hivatali épületnek szánták. 1963-ban átvették a Kisipari Szövetkezetek kezeléséből és felújították. 1964-től a Móra Ferenc Művelődési Otthon kapott helyet falai között. Hálózati művelődési intézményként a táncanfolyamok helye, és az 1969-ben megalakult Szegedi Szimfonikus Zenekar Székháza is volt.

A rendszerváltoztatás után visszakapta eredeti tulajdonosa. Napjainkban az egyházi karitatív tevékenység egyik központja. A Szegedi Táncművészeti Iskola is az épületben működik. (Szeged címtára 1927. 60. – Farkas Csaba 2009. 38. – Czenéné Vass Mária 2010. 459., 463.)

Temesvári Körúti Óvoda – Napközi otthonos óvoda Temesvári körút 40.

Az újszegedi Szent Vince Egyesület határozata nyomán, Kotal Henrik tervei szerint épült óvoda 1930-ban nyitotta meg kapuit. Vezetésére Klebelsberg Kunó vallás- és közoktatásügyi miniszter már 1929-ben felkérte a Miasszonyunkról nevezett kalocsai iskolanővéreket. 1949-ben államosították. 1950-ben a szerzetesrendek feloszlásával jótékony tevékenységük véget ért. Eredeti rendeltetését visszakapva ma napközis óvoda. (Száz év 2010. – Bóna Lajos 38–39., 41. – Czenéné Vass Mária 2010. 458–459.)

Szeged-Csanádi Egyházmegye Szent Ágota Gyermekvédelmi Szolgáltató Csongrád Megyei Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Bal fasor 6.

Újszegeden, 1932-ben a „Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek” rendtartományának jóvoltából épült három telken a kétemeletes üdülőház és öregotthon, a Terézia Otthon”. Később Teréziánium lett a neve.

Az államosítás után, 1951-től falai között a Csongrád Megyei Gyermek- és Ifjúságvédő Intézet (GYIVI), majd a Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat működött. A rendszerváltoztatás óta a főnti intézményeknek ad helyet. (Farkas Mária Margaréta 2001/1. 217. – Géczy Mária Immaculata 1941. 64. – Bárány Ferenc 2010. 443.)

Alsóvárosi Kultúrház Rákóczi u. 1.

Az alsóvárosi hívek adományainak eredményeként valósult meg – a lakhatási engedély tanúsága szerint 1933-ban – az alsóvárosi egyházközség művelődési háza. 1933. szeptember 18-án szentelte föl Glattfelder Gyula megyés püspök. Az Alsóváros egyházközség 1948. június 23-án kitöltött „Statistikai lapja” szerint a „kultúrház 1948. február 6-ától lefoglalva.”, azaz ekkor vették el az egyháztól. Az államosításakor az épület a Magyar Államvasutak kezelésébe került, és maradt 1999-ig mint vasutas művelődési otthon. Tevékenysége egy időben talponálló kocsmá jellegét kezdte ölteni. Ennek nyomán a helyi közbeszédben a „Kapca” nevet kapta. 1999. január 1-én kapta vissza az Alsóvárosi ferences plébánia. (CSML IV. B. 1414.] 4. O-SZ. 1353. – CSML Szeged thj. 1948. 529-548. – Czenéné Vass Márta 2010. 472-473.)

Szent Kereszt Plébánia **Népház** Kálvária tér 22.

A móravárosi Szent Kereszt-templomot Fennesz László tervezte. Felépülése (1933) után 3 évvel készült el az akkori Kálvária sor 16. és az Alkony u. 9. sz. alatti telekre építendő római katolikus Népház terve. A hívek adományából épült fel a plébánia tulajdona, a katolikus művelődési otthon, melynek használatba vételi engedélyét 1937-ben keltezték. Az államosítások után – átalakítva – előbb a városi úttörőház, majd 1976-tól – újbóli átalakítás és kiegészítés után - az MTV Körzeti Stúdiója került a falai közé. (O. Csegezi Monika 2000. 420. – Szeged város építési terveinek és iratainak gyűjteménye. CSML XV. 2. c. 7. doboz – CSML B1414. 3. K-O. 817. – Czenéné Vass Mária 2010. 475.)

Szeged-Petőfitelepi Római Katolikus Jézus Szíve Plébánia Községi Háza Csap u. 29.

A városnak e mély fekvésű részét alapításától, 1922-től Somogyi-telepnek nevezték; 1958-tól viseli mai nevét. 1933/34-ben Fábián Gáspár műépítész tervei alapján építették templomát.

A Szeged-Somogyitelepi Római Katolikus Egyházközség 1937-ben művelődési ház céljára épületet vásárolt, és bérbe adta Katolikus Népkörnek. A népkör függönnyel felszerelt színpadot épített, könyvtárat is működtetett benne. A házat 1948-ban államosították.

A Községi Ház a hozzátartozó telekkel együtt az egyházközség tulajdona. Eredetileg az 1975-ben épült plébániaépület volt. Felújításra, a közművek korszerűsítésére szorult. Az egyházközség nyerte pályázat

összegéből, bővítéssel lett kialakítva az emeletes közösségi épület, helyet teremtve a plébániának is. 2012-ben szentelték föl.(Péter László 1974a. 292. – CSML Szeged thj. 1948. – Perlaki György plébános szíves közlése alapján.)

Egykori jezsuita rendház és főiskola Kálvária sugárút 45.

1940-ben nyílt meg az akkori Kálvária utca 37–39. sz. alatt az új rendház, a háromemeletes, kereszt alakú épület, a Collegium Aloysianum. Tervezte Bernáth Győző és Pozsonyi Zoltán. Ide jártak közös óráikra a Szegeden tanuló filozófusokkal együtt a teológiai tanulmányaikat végzők. (Az 1942-i szegedi címtárban a Jézus Társasági Hittudományi Főiskola és Jézus Társasági Rendház – Kálvária u. 39. – címek alatt találhatók.) Épületében 1945 őszéig szovjet hadikórház működött. Ezután, 1947-ig az oktatás egyik színtere volt. 1948. késő őszén súlyos provokáció érte a rendházat, hogy elűzze a kispapokat. 1950. június 10-ének éjjelén a rendház lakói osztottak a megszüntetett szerzetesrendek tagjainak sorsában: teherautókon szállították el kényszerlakhelyükre. Az épület előbb egyetemi kollégium, majd szovjet tiszti lakóépület, végül pedig idősök otthona lett. Ma is ez Egyesített szociális intézmény elnevezéssel. A mellette lévő egyemeletes, 43. sz. alatti épületben a Csongrád megyei Kormányhivatal Szeged járási hivatal járási földhivatala található, melynek lezárt átjáró része a 45. sz. alatti épületben van. (Péter László 1997. 9–21.)

Szent Kereszt Plébánia **Közösségi Ház** Kálvária tér 20.

A régi Népház kárpótlásából, valamint a hívek adományából épült 1994/95-ben. Az új Közösségi Házat Gyulay Endre megyés püspök szentelte föl 1996. március 16-án. A környezetébe harmonikusan illeszkedő, a Szent Kereszt-templommal párhuzamosan elhelyezkedő épület teret ad a városrész közösségi rendezvényeinek, mivel ez az egyetlen lehetőség a környék lakói számára. A Szent Kereszt plébánia tulajdona. (A plébánia szíves közlése.)

A Kalazanci Szent József tiszteletére alapított szegedi rendház **(A prenoviciátus székhelye).** Bálint Sándor u.14.

1997 és 1999 között épült Golda János tervei alapján az új piarista középiskolát, rendházat, kollégiumot és tornacsarnokot magában foglaló épület-együttes. Abban az utcában található, amelyet véletlenül jóval előbb, egykori tanulójáról, a neves néprajztudósról, Bálint Sándorról (1904–1980) neveztek el. 2001-ben, szintén Golda János tervezésében, mellette fölépült a „Spanyol piarista vértanúk temploma”. (Somorjai Ferenc 2002. 175. – Apró Ferenc - Péter László 2002. 160-161. – Csapody Miklós 2004. 77-78. – szegedi történetéről: Pap János 1886. IX, 339 – Piaristák 1996. [147])

Apor Vilmos Közösségi Ház Igló u. 1.

A Szent Gellért Plébánia (korábbi nevén Szeged-Tarjánvárosi Római Katolikus Plébánia) tulajdona. A 20. századi vértanú püspök, Apor Vilmos (1892 – 1945) nevét viseli. Az egyemeletes, manzárdszobás tetőzetű, egyszerű, kellemes külsejű épületet Darvas Imre tervei szerint – korábban megvásárolt, közösségi házként működő épület helyén – emelték. 2002. október 26-án szentelték föl. Július 30-án vehették használatba. A hitoktatásnak és a közösségi csoportok foglalkozásainak ideális helyet nyújtó épületben az emeleti szint helyiségei szállásként is igénybe vehetők. (A Szent Gellért Plébánia szíves közlése.)

A Kalkuttai Boldog Teréz anya templom és közösségi ház Fő fasor 101.

2006. október 14-én ünnepélyes külsőségek között szentelték föl Kalkuttai Boldog Teréz anya tiszteletére a Fő fasor és a Radnóti utca kereszteződésében álló emeletes, „kör alakú szakrális teret, két közösségi helyiséget és egy lelkeszlakást magába foglaló, jellegzetes formájú” épületet. Az utcasarkon, a kerítésbe ékelve helyezték el az 1930-ban fölavatott és megőrzött keresztet. A templom az Árpád-házi Szent Erzsébet plébánia filiáléjaként működik. (Bátyai Gitta 2002. 139. – Gyuris György 2010. 124-126.)

Kaszap István Kollégium Jósika u. 33.

Fenntartója: a Jézus Társasága Magyarországi Rendtartománya. A háromemeletes, modern épületet a rend egykori noviciusáról, a 2006-tól a „tisz-

teletreméltó” jelzővel illetett Kaszap Istvánról (1916–1935) nevezték el. Az egyetemi hallgatók elhelyezésére szolgáló kollégiumot 2008-ban alapították; nyilvántartásba 2011 júniusában vették.

Görög katolikus egyház / Greek Catholic

A Görög Katolikus Egyházközség parókiája Lechner tér 9.

A Szegeden elszórtan élő görög katolikusok a makói egyházközség filiáléjaként 1921-ben alakították meg egyházközségüket. 1937-ben emelték anyaegyház rangjára. 1922-től a Templom téri Rozália kápolna volt az egyházi szertartások színhelye. A Dóm tér kialakításakor, 1928-ban áttelepítették ide. 1929-től kibővítve itt szolgálja a hívőket. A mai előtt a parókiának a Csongrádi sugárút 4. alatti ház adott helyet. Ezt a mai ingatlanra cserélték. Építésének időpontja és tervezője nem ismeretes. A feltehetően a múlt század elején emelt épületet 2001-ben felújították, jelentősen bővítették. Mai külsejét – a magassíkföldszintes kétemeletes utcára és a háromemeletes udvarra néző részét – ekkor kapta. Az épületben a parókia mellett a következő intézmények találhatók:- Szent Rozália szolgálat. Tevékenységük területei: az idősök, a betegek gondozása, valamint házi segítségnyújtás. A Szent Rozália szolgálat előzményének az önállóvá vált egyházközség keretében működő, karitatív munkát végző Szegedi Görög Katolikus Szent Rozália Jótékony Nőegylet tekinthető. - Romzsa Tódor Görög Katolikus Diákokthron. 35 fő számára nyújt kollégiumi elhelyezést. 2011-ben alapították a vértanú munkácsi püspökről (1911–1947) elnevezett diákokthont. (Giczi Zsolt 1994. 610-611. – Szaplanczay Miklós lelkész szíves közlése.)

Orthodox egyház / Orthodox Church

A Szent György Nagyvértanú ortodox templom és parókia Kazinczy u. 7.

A Magyar Ortodox Esperességbe 1950-ben fölvevett egyházközségnek az itt található kerti, fatornyos kápolna és parókia ad otthont. 1941-ben lakóházként lett az egyházközség tulajdona. Új liturgikus tere, amikor új ikonosztázion is került ide a budapesti, Petőfi téri Nagyboldogasszony templomból (1942 Ortmann Rezső), 1978-ban született. Ugyanabban az esztendőben történt a kápolna újraszentelése. 2000-ben, az egyetemes és a magyarországi kereszténység jubileumi éve alkalmával, a templom tetőszerkezete és belseje is megújult. A parókia kapujában egy kicsiny „kapukápolna” található, mennyezetén a Krisztus Pantokrátor mozaikábrázolással, Bodor Zoltán alkotásával (1993). „A Pantokrátor – a Mindenható; a mindenség ura.(Görög.) Krisztus sajátos ábrázolása: jobbával áldást ad, baljában nyitott Szentírást tart.”(Giczi Zsolt 1994. 618. – Imrényi Tibornak, az egyházközség parókusának szíves összeállítása – Péter László szíves közlése)

Szerb Orthodox Parókia és Egyházközség. Српска Православна Парохија и Црквена Општина. Somogyi u. 3.

A török elől menekülő Szegeden letelepedett szerbek egyházközsége a 17. század végén alakult meg. A Belvárosban, a Palánkban és Fölsővárosban is volt plébániájuk. 1715-ben, a már álló templomukat várerődítési munkálatok miatt lebontják, s új templomuk egy évtized múltán készült el. Ennek helyén emelkedik ma ott az 1773/1778-ban épült, „Myriai Szent Miklós Szerb Orthodox Templom”. A Fogadalmi templom építésének előkészületei 1910-ben arra ösztönözték az egyházközséget, hogy templomukat és környékét renoválással, kerítéssel, valamint új épülettel és emeletráépítéssel emeljék. A Harminc Mihály budapesti építész és építőmester készítette a templom renoválásával, a bérház építésével, az udvari iskolaépület emeletráépítésével, valamint az utcai rácskerítés elkészítésével kapcsolatos terveket az 1910. május 2-i ülésen fogadták el. Az 1910. november 21-én tartott szakbizottsági ülésen a bizottság a Pavlovits [Pavkovics] Rezsőnek, az egyházközség elnökének telkén fölépített kétemeletes utcai lakóházát kielégítőnek találta, és arra a lakhatási és használhatási engedélyt megadta. Az épület másik kijárata a templomra nyílik. 1948-ban a bérházat államosították, csak egyetlen földszinti irodahelyiséget hagytak meg a parókia számára. A rendszerváltoztatás után került vissza az épület egyházi tulajdonba. Napjainkban a plébánia a második emeleten található. Ugyanitt kaptak helyet a helyi szerb közösség és szerb nemzetiségi önkormányzat közösségi helyiségei is. A többi lakásban, helyiségben bérlők találhatók.(Reizner János 1899-1900. 3: 30. – CSML.Szerb templom 1910. – Павле Каплан - Káplán Pál parókus szíves közlése.)

Evangélikus egyház / Lutheran

Luther-ház

Osztrovszky u. 5.

Az egyemeletes iskolaépület a gyülekezet tulajdona. A korábbi evangélikus elemi iskola helyén 1930-ban adták át rendeltetésének. Tervezője Ottovay István, kivitelező a szintén szegedi Takács István és Szolcsányi István volt. 1950-ig evangélikus elemi, majd általános iskolaként működött. Luthernek az épület falán ma is látható szobrát a lelkesi hivatal területén őrizték meg.

1950 és 1996 között Gyógypedagógiai iskola és kiegészítő iskola működött a falai között.

A gyülekezet 1997-ben kapta vissza a tulajdonát. Hosszú ideig idős napközi otthona volt, majd ifjúsági, közösségi rendezvények színhelye. 2013-tól a szakiskolai és szakközépiskolai képzés felé nyitó bencés rend bérli az épületet a Szent Benedek Gimnázium, Szakképző Iskola és Kollégium tagintézménye számára. (Rapcsányi J. Jenő 1943. 151.– Pannonhalma 2013.)

Református egyház / Calvinist

Herz'I-ház.

Szeged-Honvéd téri Református Egyházközség Lelkesi Hivatala

Szegedi Református Temető Gondnoksága

Kárász u. 15.

A ház építésének éve a Szépítő Bizottság jegyzőkönyve alapján 1871-hez köthető. Nevét építtetőjéről, Herz'I (Herczel) Fülöpről, az 1848-i tábori, majd városi főorvosról, a Szegedi Zsidó Hitközség elöljárójáról kapta. Tervezője ismeretlen.

A 19. században több kávéház talált otthonra az épületben, a 20. században pedig fényírda, fényképész műterem, többféle kereskedés, üzlet, iroda is működött benne.

Az egyemeletes épületet későbbi tulajdonosa, özv. Lichtenegger Gyuláné Csorja Zsuzsanna 1926-ban holtig tartó haszonélvezeti joggal a szegedi református egyházközségnek ajándékozta, hogy a református egyetemi hallgatóknak szállásul szolgáljon. Trianon következtében ugyanis sok erdélyi református települt át a kolozsvári egyetemmel a városba. A Bethlen Gábor Kör e ház emeletén tartotta összejöveteleit.

1952-ben az épület állami tulajdonba került. Ezután átalakították, megszüntették a földszinten lévő református imaházat. A romló épület üzletportáljait és a bejárat kapuját 1988-ban rekonstruálták. 2003 májusától, a rendszerváltoztatás után újra birtokába vehette a református egyház. 2006. január 1-étől a Honvéd téri egyházközség tulajdonába került az épület. Mai állapota miatt állami segítséggel rekonstrukciót igényel. (Szeged város Szépítő Bizottságának iratai. CSML IV. B. 1110. 94/1871. jkv. Sz. 4423. 1871. június 12. – O. Csegezi Monika 2000. 427., 428. – A Honvéd téri egyházközség szíves készségével rendelkezésemre bocsátott pályázati összeállítás alapján.)

Clarisseum Református Óvoda

Sóhordó u. 13.

„Fölsőváros 1297. [helyrajzi száma] = a Sóház [Sóhordó] és a Keskeny [volt Fodor, mai Juhász Gyula] utca sarka.” A háznak csak az építtetőjét ismerjük pontosan: Fodor István ügyvédet, aki 1872. június 13-án kapott építési engedélyt, hogy előző háza helyére újat építhessen. Tervezője föltehetően Hoffer Károly volt. A „téglalap alakú telekre két részletben épült lakóház, a telek sarkára L alaprajzú, majd az utcáról az udvarba nyúló szintén L alaprajzú, de földszintes épület. A magasföldszintes saroképület magas lábazatában alagsori ablakok” találhatók. E két téglalap-épületet bérelte a város Fodor Istvántól 1894. szeptember 4-től 1897. július 1-ig a Somogyi-könyvtár és Városi Múzeum ideiglenes otthonául. Az épületet az alapító Klára lányáról nevezték el, s a századfordulón alapítványi református elemi iskola volt. Az épületet 1910-ben kapta meg a református egyház és államosításáig általános iskolaként működött. 1991-ben kapta vissza a Kálvin téri egyházközség. 1992-től működik [ismét] óvodaként.” (T. Knotik Márta 2000. 488., 489. – Péter László 1970. 127. – Péter László 1986a 98. – A Kálvin téri Református Egyházközség szíves közlése.)

Református Palota

Kálvin téri Református Egyházközség

Kálvin tér 2.

A Református Palota 1912-re készült el véglegesen. A hazai szecesszió európai színvonalú mérnöke, Magyar Ede (1877–1912) a nagyméretű ötszögletes telken bravúros építészeti megoldással, ék alakban szétnyíló, két szimmetrikus tömbre bontotta az épületet és a hasíték földszintjét üzlettel építette be. A létrejött kis udvarból nyitotta a parókiát és az iskola tantermeit. A háromemeletes „épület rendeltetését e munkájánál is szimbolikus tartalmú képek és szobrok elhelyezésével kívánta hangsúlyozni.”

Az államosításig, 1948-ig, az egyház tulajdonában volt. Az 1986-ban elkezdődött és öt évig tartó fölüújítás után, 1991-ben az egyházközség 48 lakásból nyolcat és a hivatali helyiségeket kapta vissza. (A Kálvin téri Református Egyházközség szíves közlése. – Bakonyi Tibor 1989. 17. – O. Csegezi Monika. 2000. 561–562.)

Az Újszegedi Református Templom és Lelkesi Hivatal

Szent-Györgyi Albert u. 6-8.

1928. december 16-án avatták föl az egyemeletes, saroktornyos templomot és épületegyüttest. Tervezője Szojka Jenő tervezőépítész volt. Imaházat, lelkesi lakást és a gyülekezeti élet színteréül szolgáló helyiségeket foglalt magában.

2011-ben a lebontott imaház helyére új templom épült Vesmásné Zákányi Ildikó vezetőtervező tervei alapján. Templomépítő tevékenységük napjainkban is folytatódik, jelenleg a templom belsőudvar-terének és parkjának a kialakítása folyik.

A megmaradt épületrészben, amely helyi védettséget élvez, az egyházközség lelkesi hivatala és a közösségi életet szolgáló helyiségek találhatóak. Az egyházközség mindenkor teendői közé tartozik a szórványgondozás, napjainkban ez 12 Szeged környéki településre terjed ki. (Takó Edit 2012. 25. – Sípós Ete Zoltán lelkipásztor szíves közlése.)

Izraelita egyház / Jewish

Az Izraelita Hitközség menháza

Kálvária sugárút 28.(32.) – Moszkvai körút 1.

(Korábban: Kálvária u. 28. (32.) és Berliini körút 1.)

A zsidó felekezet Szent Egylete Chevra Kaddisa menházat tartott fenn a Kálvária utca (ma sugárút) és a nagykörút sarkán levő emeletes házban, melyet 1886-ban e célra szerzett meg. Az 1887. március 3-án megnyitott menházban elaggott hitsorsosait helyezték el részint kit-kit a saját költségén, részint pedig olyanokat, kiknek ellátásáról rokonaik gondoskodtak. A városi mérnöki hivatal építési törzskönyve a tulajdonosként megjelölt „Zsidó Menház” és a „Szegedi Chevra kadischa [Kaddisa] sz[en]t egy[let]” azonos helyrajzi számú (3579) épületei közül (az akkori Berliini körút 1. és a Kálvária 28. sz., utólag átjavítva 32-re), az utóbbinál „az építmény minősége” rovatban az „A”-val jelölt részt – „m[a]g[a]s földsz[intes] kórház épület”-ként tünteti föl. A lakhatási, használhatási engedélyük száma: 3764/[18]87, az utóbbinál: 3767/[18]87.

1949-ben az épületet államosították. Az 1991. évi XXXII. tv. visszaadta a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége tulajdonába. A MAZSIHISZ 1997. március 9-én visszaadta a szegedi hitközségnek. 2008. január 24-én Szeged m.j. város önkormányzata megvásárolta a hitközségtől. Ma az épületben a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Gondviselés Háza működik, továbbá a Magyar Máltai Szeretetszolgálat Hajléktalanok Háziorvosi Rendelője. Moszkvai körút 1–3. címmel. Bejárat a Kálvária sugárút felől. (A Kálvária sugárúti szám 32., s mivel L alakú az épület, a Berliini/Moszkvai körúti része viselhetette az 1. számot.) (Kulinyi Zsigmond 1901. 323. - CSML. IV. B. 1414. 1. A-D. Berliini körút 1. sz. (Ld. Kálvária u. 28.) 192. - CSML. IV. B. 1414. 3. K-O. Kálvária utca 28. sz. (javítva 32.-re) („L. Berliini körút 1-ső szám.”) 808.)

A Szegedi Izraelita Hitközség árvaháza - Zsidó árvaház

Moszkvai körút 3.

A „Zsidó árvaházat a város adományozta telken építették föl, s 1895-ben Löw Immánuel főrabbi szép ünnepségen avatta föl. Az ingatlant – az akkori - Berliini körút 3. sz. alatt „Zsidó árvaház” tulajdonosi névvel jegyezték be. Az emeletes lakházra kiadott lakhatási engedély száma: 31134/[18]94. Az államosítás után a Beruházási Vállalat kezelésébe került épületet 1953-ban átépítették. (Kulinyi Zsigmond 1901. 324. - CSML IV. B. 1414. 1. A-D. Berliini körút 3. sz. 192.)

Az Izraelita Hitközség és Szeretetotthon Székháza

Gutenberg u. 20. – Jósika u.12.

Az Európa egyik legszebb zsinagógáját tervező Baumhorn Lipót terve alapján 1902-ben készült el a kétemeletes, két utcára néző L alakú épület. Benne díszteremmel, amely télen imaterem, egyben a szegedi zsidóság jelentős emlékhelye is.

Itt van a hitközség ügyeit intéző iroda, és „az 1948 óta működő – a Kálvária sugárútról ide helyezett – szeretetotthon, a rabbilakás és a 2000-ben alapított dr. Bernfeld Sámuel-könyvtár.” (Apró Ferenc 2011. 19., 20. Az épületről még I. O. Csegezi Monika 2000. 400–401.)

Egyéb egyházak / Free Churches

A Szegedi Baptista Gyülekezet Martin Luther Kingről elnevezett imaháza

Hét vezér u. 5/B

Saját tulajdonú, önálló imaháza 1955. május15-től van a baptista gyülekezetnek a Hét vezér u. 5/B szám alatt. Az 1971. augusztus 29-én vasárnap megtartott istentiszteletig a telken álló, a szegedi nagy árvíz után egy-két évvel épült félnyeregvetős, vályogtéglafalú épület adott otthont az istentiszteleteknek. Lebontása után, a helyén épült föl a 270 személyes Martin Luther King kápolna, az Ybl Miklós-díjas Kőhalmi József (1928–1974) építész tervei alapján. A 16 hónap alatt fölépített új templomot 1972. december 30-án avatták föl. 1973. június 6-án homlokzatán egyházi és társadalmi ünnepség keretében leplezték le Martin Luther King emléktábláját. (Győri Kornél lelkész történeti áttekintése alapján.)

Krisztusban Hívó Nazarénus Gyülekezetek

Ybl Miklós u. 4.

Reizner János várostörténeti monográfiájában a következő tényről rögzítette: a nazarénusok Szegeden 1862 óta voltak jelen. 1867-ben a Zerge (ma Batthyány) utcában házat vásároltak, és a telekkönyvbe a „Krisztusban Hívók gyülekezete” – tulajdonosi név alatt írtattak be. „Később a Cserepes soron szélalmot is építettek”, melynek jövedelmét felekezeti szükségletekre és szegény hívők segélyezésére fordították. A változó jogi föltételek ellenére gyülekezetük élő közösség maradt, és ma már elismert egyház. Zerge utcai házukat eladták és új épületet emeltek. 1994. november 13-án adták át rendeltetésének. Az imaházat és idősek otthonát magába foglaló épületgyűttes tervezője Sipos György, a Tér és Forma Kft. munkatársa. Az imaház esztétikus és egyszerű. (Reizner János 1899-1900/3. 43. – Kiss Sándor gyülekezetvezető szíves közlése.)

A Hetednapi Adventista Egyház Imaháza

Batthyány u. 25.

1994-ben vették meg az ingatlant a Krisztusban Hívó Nazarénus Gyülekezettől. Az átalakító munkálatok befejezése után, 1996. szeptember 21-én szentelték föl a korszerű imaházat. A helyi közösségnek 150 férőhelyes imateremnek helyet adó emeletes épület mellett gondnoki és szolgálati lakás is rendelkezésére áll. (A Hetednapi Adventista Egyház Szegedi Gyülekezetének krónikája c. összeállítás.)

A Jehova Tanúi Királyság-terme

Szent István tér 5.

Az épület a Pap-ház, mely 1883-ban a feltöltött térre épült, Erdélyi Mihály tervei alapján, eklektikus stílusban. Az 1990-es évek elejére állaga leromlott, s noha műemlékké nyilvánították, az előírt szakszerű feltárása elmaradt. 1997 májusában mint lebontásra ítélt épületet vásárolták meg és kezdték meg felújítását a Jehova Tanúi. A földemcserével és a fakapu megújításával járó rekonstrukciós munkákat, melyet Szilágyi Árpád építész kísért figyelemmel, két évig tartott. A Királyság termet 1999. március 27-én adták át rendeltetésének. Az újjáépített épület hozzájárul a 2006-ban megújult Szent István tér, a víztorony vonzó hangulatához. (O. Csegezi Monika. - T. Knotik Márta 2000. 545. – Nyilas Péter 1999. – Samu Attila írásos közlése alapján.)

A Hit Gyülekezete

Tölgyeskert Közösségi Központ

Pihenő park 1.

2012. május elején húsz év után saját közösségi házaként vette birtokába a Hit Gyülekezete Baktóban a négy év alatt felépült, 1600 négyzetméter alapterületű, modern kivitelű épületgyűttest. A tervező „Kelemené Takács Katalin munkáját a vezetőség is segítette, így a konferenciaterem amfiteátrum alakú kialakítását, körülötte a kiszolgáló helyiségekkel.” A telken még további épület megépítését is tervezik. (Dombai Tünde 2012.)

19.2. Nemesi tulajdonú lakóépületek / *Residential buildings owned by noblemen* (Kormányos András – T. Knotik Márta)

Az összeállítás különböző célú tanácsi összeírások és helyzetrajzok alapján készült. Palánki adó tartozók: Ti 716/1806, istállók: Ti 1538/1809, szerződések és egyebek: Ti 378/1808, 1908/1811, 2296, 3005/1812. Szegeden ingatlan javakkal rendelkező nemesek 1812-15 között: Ti 4620/1817, kocsmák és kocsmárosok összeírása: Ti 2690/1827, házbirtokosok jegyzéke: Ti 992/1829. Az 1828. évi Országos összeírás és 1839-40. évi Adófőkönyv.

Nemes **Ferentzi János** 1813–15. 1828-ban Nobilis Joannes Ferentzi. Balla A. 280 sz. Fölsőváros 280. házi sz. Giba A. 110/73 szak. Város sorsz. 735. körül. Fölsőváros 98. = Felső Tisza-part 27. – Tabán u. 1. sarok helyén.

Nemes **Zorkovszky Ádám** 1839-ben. Fölsőváros 376. házi sz.

Nemes **Sövényházi Ferenc** molnár, kofa 1839-ben. Fölsőváros 399. házi sz.

Nemes **Kózma János** 1813–15. Balla A. 400 sz. Fölsőváros 400. házi sz.

Nemes **Klivinyi Örsébet** 1839-ben. Fölsőváros 414. házi sz.

Nemes **Klivinyi Antal** 1813–15. Klivinyi Antal polgár, házában a bort maga mérte, 32 éves, feleséges, szabómester 1827-ben. 1828-ban Nobilis Antonius Klivinyi.

Nemes **Klivinyi Antalné** kofa 1839-ben. Balla A. 422 sz. Fölsőváros 422. házi sz.

Nemes **Klivinyi József** szabómester, kocsmáros 1839-ben. Fölsőváros 448. házi sz.

Nemes **Halász János** 1813–15. 1828-ban Joannes Halász Domus (háza). Balla A. 473 sz. Fölsőváros 473. házi sz.

Nemes **Klivinyi István** szűrszabó 1839-ben. Fölsőváros 475. házi sz.

Nemes **Klivinyi János** vargamester, kereskedő Kátay János házat bérli 1839-ben. Fölsőváros 477. házi sz. Zsell. (zsellér vagy bérlő).

Nobilis **Stephanus Simony** cothurnarius (csizmadia) 1828-ban. Balla A. 512 sz. Fölsőváros 512. házi sz.

Nemes **Antsán Mihály** 1813–15. Balla A. 607 sz. Fölsőváros 607. házi sz.

Nemes **Zsemberi István** 1815. Balla A. 671 sz. Fölsőváros 671. házi sz.

Nemes **Tamásli József** 1813–15. Balla A. 703 sz. Fölsőváros 703. házi sz.

Nemes **Zsemberi Márton** 1813–15. 1828-ban Nobilis Martinus Zsemberi. Balla A. 740 sz. Fölsőváros 740. házi sz.

Nobilis **Georgius Zsemberi** 1828-ban. Fölsőváros 740. I. (zsellér vagy bérlő) házi sz. Nemes **Zsemberi József** kereskedő 1839-ben. Fölsőváros 740. házi sz.

Nemes **Somogyi István** 1813–15. 1828-ban Nobilis Stephanus Somogyi rotarius (bognár). Balla A. 811 sz. Fölsőváros 811. házi sz.

Nobilis **Domina Benitzky** Domus 1828-ban. Balla A. 820 sz. Fölsőváros 820. házi sz.

Nemes **Müller Rókusné** Asszonyság 1813–15. 1828-ban Nobilis Vid. (özvegy) Rochus Müller. Balla A. 823 sz. Fölsőváros 823. házi sz.

Nemes **Müller Sebestény** 1813–15. Nobilis **Stephanus Müller** 1828-ban. Balla A. 828 sz. Fölsőváros 828. házi sz.

Nemes **Müller István** 1813–15. Balla A. 836 sz. Fölsőváros 836. házi sz.

Nemes **Pozsonyi Ignác** 1813–15. 1828-ban Nobilis Ignatius Pozsonyi Domus.
Balla A. 855 sz. Fölsőváros 855. házi sz.

Nemes **Vertits József** 1813-15. 1828-ban Nobilis Josephus Vertits Domus.
Nemes Vertits József 1839-ben.
Balla A. 856 sz. Fölsőváros 856. házi sz.

Nemes **Hentz Ferenc** 1813–15. 1828-ban Nobilis Franciscus Hentz.
Nemes **Hentz János** 1839-ben.
Balla A. 857 sz. Fölsőváros 857. házi sz.

Nemes **Suhajda Mihályné** 1839-ben.
Fölsőváros 860. házi sz.

Nemes **Makky Márton** 1813–15.
Balla A. 881 sz. Fölsőváros 881. házi sz.

Nemes **Zsemeri Ádám** 1813–15. 1828-ban Nobilis Adamus Zsemeri.
Nemes **Zsemeri Ádámné** 1839-ben.
Nemes **Zsemeri János** 1839-ben anyja házában bérlő.
Nemes **Zsemeri György** 1839-ben anyja házában bérlő.
Balla A. 883 sz. Fölsőváros 883. házi sz. Zsell.

Kalmár Pál polgár, házában a bort maga mérte, 38 éves, feleséges, mészáros, 1827-ben.
Nobilis **Paulus Kalmár** 1828-ban.
Nemes **Kalmár Pálné** kocsmáros 1839-ben.
Balla A. 884 sz. Fölsőváros 884-885. házi sz.

Nemes **Simony István** 1813–15. 1828-ban Nobilis Stephanus Simony cothurnarius (csizmadia).
Nemes **Simony Istvánné** 1839-ben.
Balla A. 901 sz. Fölsőváros 901. házi sz.

Nemes **Klivinyi Pál** 1814–15.
Balla A. 913 sz. Fölsőváros 913. házi sz.

Nemes **Zsemeri György** 1839-ben Vajda János házában bérlő.
Fölsőváros 962/1. házi sz. Zsell.

Nemes **Zsemeri József** 1815. 1828-ban Josephus Zsemeri.
Balla A. 1062 sz. Fölsőváros 1062. házi sz.

Nemes **Horesnyik János** 1839-ben.
Fölsőváros 1068. házi sz.

Nemes **Patkó Istvánné** 1813–15.
Nobilis **Ludovicus Patko** 1828-ban.
Nemes **Patkó István** 1839-ben.
Balla A. 1089 sz. Fölsőváros 1089. házi sz.

Nemes **Patkó Ferenc** 1813–15.
Nobilis **Josephus Patko** 1828-ban.
Nemes **Patkó Józsefné** 1839-ben.
Balla A. 1109 sz. Fölsőváros 1109. házi sz.

Nobilis **Joannes Kajtár** Domus 1828-ban.
Rókus 1161. házi sz.

Nemes **Sárkány Antal** 1813–15.
Rókus 1178. házi sz.

Nemes **Tsernyánszki István** 1813–15.
Rókus 1181. házi sz.

Nobilis Vid. **Stephanus Szalai** 1828-ban.
Rókus 1220. házi sz.

Klivinyi György polgár, házában a bort maga mérte, 40 éves, feleséges 1827-ben.
Nobilis **Georgius Klivinyi** 1828-ban. Nemes Klivinyi György 1839-ben.
Rókus 1234/2, 1234. házi sz.

Nemes **Klivinyi Josef** 1813–15. 1828-ban Nobilis Josephus Klivinyi.
Rókus 1284. házi sz.

Nemes **Klivinyi János** 1813–15. 1828-ban Vid. Joannes Klivinyi.
Rókus 1305. házi sz.

Nobilis **Andreas Gajdatsi** 1828-ban. Nemes Gajdatsi András 1839-ben.
Rókus 1318, 1318/2. házi sz.

Nobilis **Josephus Klivinyi** arcularius (asztalos) 1828-ban. Nemes Klivinyi József 1839-ben.
Rókus 1320. házi sz.

Nemes **Klivinyi Ferentz** 1813–15.
Rókus 1325. házi sz.

Nobilis Vid. **Adamus Szluha** Fundus (telek) 1828-ban.
Rókus 1344. házi sz.

Nobilis **Joannes Hampel** pellio (szűcs) 1828-ban.
Rókus 1369. házi sz.

Nemes **Szalai Imre** 1813–15.
Rókus 1371. házi sz.

Nemes **Tarnay György** 1813–15. Tarnay György úr iccése Balu Ferenc, 44 éves, feleséges 1827-ben.
Nobilis **Josephus Tarnai** Domus 1828-ban.
Rókus 1379. házi sz.

Nemes **Zurkovszki Pál** 1813–15. Zorkovszki Páll polgár, házában a bort maga mérte, 63 éves, feleséges, 1827-ben. 1828-ban Nobilis Paulus Zurkovszky.
Rókus 1382. házi sz.

Nemes **Szegő István** 1813–15.
Rókus 1384. házi sz.

Nemes **Sárkány Antal** 1813–15. 1828-ban Nobilis Antonius Sárkány.
Nemes Sárkány Antal kofa 1839-ben.
Rókus 1405, 1405/2. házi sz.

Nemes **Patkó András** 1813–15.
Rókus 1426. házi sz.

Nemes **Gajdatsi Pál** 1813–15. 1828-ban Nobilis Paulus Gajdatsi. Nemes Gajdatsi Pál 1839-ben.
Rókus 1465, 1465/3. házi sz.

Nobilis **Franciscus Szakál** 1828-ban.
Nemes **Szakál Ferencné** 1839-ben.
Rókus 1465/2. házi sz.

Követs Mátyásné asszony szabó, házában a bort maga mérte, 50 éves özvegy 1827-ben.
Nobilis Vid. **Mathias Követs** 1828-ban.
Rókus 1468 házi sz.

Nemes **Temesváry András** 1813–15. 1828-ban Nobilis Andreas Temesváry Domus.
Nemes **Temesváry István** 1839-ben.
Rókus 1469 házi sz.

Nemes **Szalay Josef** 1813–15.
Rókus 1473. házi sz.

Nemes **Szegő János** 1813–15. 1828-ban Nobilis Joannes Szegő Domus.
Nemes **Temesváry András** 1815.
Rókus 1476. házi sz.

Nemes **Bósi József** 1813–15. 1828-ban Nobilis Josephus Bósi.
Nemes **Bósi Józsefné** 1839-ben.
Rókus 1482. házi sz.

Nobilis Vid. **Andreas Zsufa** pellio (szűcs) 1828-ban. Nemes Zsufa András 1839-ben.
Rókus 1486. házi sz.

Nemes **Tarnay Mihály** 1815.
Rókus 1490. házi sz.

Nemes **Csernyánszki György** 1813–15.
Rókus 1507. házi sz.

Nemes **Zsufa Jánosné** 1839-ben.
Rókus 1511. házi sz.

Nemes **Ferentzi János** 1839-ben.
Rókus 1514/6. házi sz.

Nobilis **Andreas Süli** 1828-ban.
Rókus 1514/19 házi sz.

Nemes **Szegő István** 1815. 1828-ban Nobilis Stephanus Szegő Fundus.
Rókus 1515, 1515/12 házi sz.

Nemes **Szegő János** 1839-ben.
Rókus 1515/19. házi sz.

Nemes **Füki András** 1839-ben.
Rókus 1515/24. házi sz.

Nobilis **Josephus Kiss** Fundus 1828-ban.
Rókus 1525. házi sz.

Nemes **Bellán** úr majorja 1814.
Rókus 1531. házi sz.

Nemes **Gajdatsi András** 1813–15.
Rókus 1537. házi sz.

Nemes **Szegő János** ács 1839-ben.
Rókus 1567/17. házi sz.

Nemes **Zantó István** 1839-ben.
Rókus 1584/7. házi sz.

Nemes **Klivinyi János** 1839-ben.
Rókus 1584/9. házi sz.

Nemes **Miskoltzy István** 1839-ben.
Rókus 1584/18. házi sz.

Nemes **Kiss József** 1813–15. 1828-ban Nobilis Josephus Kiss Domus.
Palánk 1619, 1620. házi sz.

Nemes **Zurkovszky József** 1813–15.
Palánk 1630. házi sz.

Nobilis **Joannes Tóth** ferropola (vasáros) 1828-ban. Nemes Tóth János kalmár 1839-ben.
Palánk 1658, 1658/2. házi sz. Város sorsz. 2532. Palánk 203. = Kígyó u. 4. – Fekete Sas u. 24. sarok helyén.

Nobilis **Stephanus Vedres** Geometra 1828-ban. Vedres Istvánné Asszony 1839-ben.
Palánk 1659. házi sz. Giba A 2441/81 szak. Palánk 204. = Kígyó u. 2. – Klauzál tér 4. sarok helyén.

Nemes **Kárász Ferenc** 1813–15.
Nobilis **Benjamin Kárász** Ord. Nobl. Judex (szolgabíró) 1828-ban.
Palánk 1660. házi sz. Giba A. 2442/82 szak. Palánk 205. = Klauzál tér 5. – Kárász u 3. sarok helyén.

Nobilis **Antonius Török** 1828-ban.
Palánk 1672. házi sz. Giba A. 2435/82 szak. Palánk 321. = Fekete Sas u. 29. – Tisza Lajos krt. 54. helyén.

Nemes **Tóth János** 1839-ben.
Palánk 1680. házi sz.

Pronstetter János négy lóra való, saroglyás istállóját tartják itt számon 1809-ben.
Nobilis **Antonius Sárkány** 1828-ban.
Nemes **Sárkány János** 1839-ben.
Palánk 1683. házi sz.

Lacher Ferenc három darab, 24 lóra való saroglyás istállóit tartják itt számon 1809-ben.
Nobilis **Joannes Hentz** lanio (mészáros) 1828-ban. Nemes Hentz János kereskedő 1839-ben.
Palánk 1703. I., 1703. házi sz. Giba A. 2403/81 szak. Palánk 151. = Széchenyi tér 13, Fekete Sas u. 16.

Nemes **Dienes Antal** 1813–14.
Palánk 1705. házi sz. Giba A. 2399/81 szak. Palánk 176a. = Fekete Sas u. 21. – Kígyó u. 3. helyén.

Nemes **Oexl Mátyás** háza 1812-ben. 1828-ban Nobilis Mathias Oexel Domus.
Palánk 1705/1. házi sz. Fekete Sas utca.

Valter György két lóra való, saroglyás istállóját tartják itt számon 1809-ben.
Nemes **Bene Antal** 1813–15. 1828-ban Nobilis Vid. Antonius Bene Domus.
Nemes **Oexell Mátyás** 1815-ben.
Palánk 1706. házi sz. Giba A. 2406/81 szak. Palánk 154. = Kígyó u. 1. – Fekete Sas u. 22. helyén.

Nobilis Dna. **Alojzia Dosits** Domus 1828-ban.
Palánk 1736/1. házi sz.

Nemes **Szluha Adám** 1813–15. 1828-ban Vid. Antoni Szluha Domus.
Palánk 1737. házi sz.

Rieger Mihály kocsmája, 40 lóra való, saroglyás istállóját tartják itt számon 1809-ben.
Nemes **Patkó András** 1815-ben.
Palánk 1742. házi sz.

Nobilis **Stephanus Vedres** Fundus 1828-ban.
Palánk 1742/35. házi sz.

Nibilis **Michael Tarnai** Domus 1828-ban.
Palánk 1742/44. házi sz.

Nemes **Teklits Péter** 1813–15. 1828-ban Nobilis Teklits Domus.
Nobilis **Antonius Dienes** athanarius (rézműves) 1828-ban.
Palánk 1768, 1768. I. házi sz.

Nemes **Müller Ferenc** 1813–15. 1828-ban Nobilis Franciscus Müller Capitanum.
Nemes **Kundt Pál** 1815.
Nemes **Kováts István** 1815.
Palánk 1775. házi sz. Giba A. 2347/76 szak. Város sorsz. 2435. Palánk 6. = Horváth Mihály u. 9. – Takaréktár u. 8. sarok helyén.

Nemes **Bellán Arkádius** 1813–15. Bellán úr fundusa 1816-ban.
Palánk 1777. házi sz. Giba A. 2453/75 szak. Palánk 212. = Oroszlán u. 5. – Deák Ferenc u. 31. sarok helyén.

Babarcziné Aszony 1806-ban. Babarczi Imre főnótárius szegedi házát 17 ezer Rfért eladta Prezecska Vencelnek és hitvesének 1808-ban.
Nemes **Babarczy Imre** 1815.
Nemes **Pálya Pál** 1815.
Nobilis **Gabriel Klauzál** 1828-ban. (Prezecska Mária és Klauzál Gábor házassága 1827-ben.)
Palánk 1780. házi sz. Giba A. 2448/82 szak. Palánk 208. = Klauzál tér 8. – Kelemen u. 8. sarok helyén.

Nemes **Kárász István** 1813–15.
Nobilis **Nicolaus Kárász** Consiliarius 1828-ban.
Palánk 1783. házi sz. Giba A. 2449/82 szak. Palánk 206. = Kárász u. 6. – Klauzál tér 6-8. sarok helyén.

Nemes **Dienes János** 1813–15.
Palánk 1788. házi sz.

Nemes **Tóth János** 1839-ben.
Palánk 1795. házi sz.

Nobilis **Anna Gerson** 1828-ban.
Palánk 1799. házi sz.

Nemes **Klempay Tamás** 1813–15.
Nobilis **Theresia Klempay** 1828-ban.
Palánk 1826. házi sz. Giba A. 2538/82 szak. Palánk 365. = Dóm tér 4. helyén.

Nobilis **Mathias Oexel** Domus 1828-ban.
Palánk 1848. házi sz. Giba A. 2586/75 szak. Palánk 257. = Oskola u. 11. – Oroszlán u. 2. sarok helyén.

Nemes **Szalai Imre** gombkötő 1839-ben.
Palánk 1856. házi sz.

Nobilis **Alojsia Dositsy** 1828-ban.
Palánk 1866. házi sz.

Nobilis **Ludovicus Martzibányi** 1828-ban.
Nobilis **Joannes Martzibányi** 1828-ban.
Palánk 1867-1868. házi sz.

Német birodalmi nemes **Schäffer Ádámot** 1811. július 9-én iktatták be háza tulajdonába. Előzőleg, felesége Grell Terézia önként vallotta, hogy első urával Repholcz Jánossal, 1789-ben kötött házassági szerződése szerint annak halála után a ház reá, mint özvegyére maradt. Mostani második urával, Schäffer Ádámmal 1802. május 30-án kötött házasságbeli szerződésük szerint, a házat urának örökösen átadta. Ezt a házat utóbb ura elbontotta, helyére maga költségén egy emeletre új házat épített. Felesége most azt kívánja, hogy a ház által is íródjon férje nevére.
1828-ban Vid. Adami Schäffer ferropola (vasáros). Schäffer Ádám kalmár 1839-ben.
Palánk 1887. házi sz. Giba A. 2566/75. Város sorsz. 2656. Palánk 235. = Roosevelttér 9. helyén.

Nobilis **Petrus Dosity** 1828-ban. Dósits Péter 1839-ben.
Palánk 1890. házi sz. Giba A. 2467/75 szak. Palánk 245-6. = Roosevelttér 14. – Tiszapart sarok.

Nemes **Dosits György** 1813–15. Dosits úré 1816-ban.
Palánk 1907. házi sz. Giba A. 2582/75 szak. Város sorsz. 2671. Palánk 222.
= Deák Ferenc u. 32-34. – Oroszlán u. 3. sarok helyén.

Nobilis **Josephus Hentz** cerdo (tímár) 1828-ban.
Palánk 1908. I. házi sz.

Nemes **Szekeres Mihály** 1813–15.
Palánk 1915. házi sz.

Nemes **Adamovits Mátyás** 1813–15. 1828-ban Nobilis Vid. Mathias Adamovits.
Palánk 1922. házi sz.

Nemes **Rézeki Márton** szabó 1839-ben.
Palánk 1925. házi sz.

Nemes **Mutyán Tamás** 1839-ben.
Palánk 1927. házi sz.

Nemes **Póka János** szabó a Rátz Községházában bérlő 1839-ben.
Palánk 1928. házi sz. Zsell.

Báró **Gerlitz Vince** 1839-ben.
Palánk 1932. házi sz.

Kormon József 8 lóra való, két darab saroglyás istállóját tartják itt nyilván 1809-ben.
Nobilis **Joannes Roka** sartor (szabó) 1828-ban.
Palánk 1935-36. I. házi sz.

Axenti úr 6 lóra való saroglyás istállóját tartják itt nyilván 1809-ben.
Nobilis Vid. **Joannes Andrányi** 1828-ban.
Palánk 1942. házi sz.

Nemes **Bene Ferenc** 1813–15. 1828-ban Nobilis Franciscus Bene senex (idős).
Palánk 1945. házi sz.

Nemes **Prusinszky József** 1813–15. 1828-ban Nobilis Josephus Prusinszky.
Palánk 1950. házi sz.

Nemes **Falusi István** 1815.
Palánk 1954. házi sz.

Báró **Szina Simon György** 1839-ben.
Palánk 1989/1. házi sz.

Nemes **Milos Mátó** 1813–15. 1828-ban Nobilis Vid. Mathias Milos.
Nemes **Milos János** 1839-ben.
Palánk 1994. házi sz.

Nemes **Horváth Samu** kereskedő Váradi József kereskedő házában bérlő 1839-ben.
Palánk 2001. házi sz.

Nobilis **Anton Temesváry** 1828-ban.
Palánk 2045/2. házi sz. Giba A. 3425/82 szak. Város sorsz. 3681. Palánk 820. = Aradi vértanúk tere nyugati oldalán.

Nemes **Kraller Miklós** 1813–15. 1828-ban Nobilis Nicolaus Kraller.
Palánk 2048. házi sz. Giba A. 3451/82 szak. Palánk 817. = Jókai u. 7. helyén.

Nemes **Szegő József** 1839-ben.
Palánk 2049. házi sz.

Botka Ferentz épülő új háza 1812-ben.
Nemes **Botka Ferenc** 1813-15. 1828-ban Nobilis Vid. Franciscus Bótka. 1829-ben Botkáné Asszonyság.
Palánk 2050. házi sz. Giba A. 3449/82 szak. Palánk 815. = Jókai u. 3. helyén.

Axenti úr háza 1812-ben.
Nemes **Andrievits Axenti** 1813-15.
Palánk 2051. házi sz. Giba A. 3448/82 szak. Város sorsz. 3612. Palánk 814. = Jókai u. 1. helyén.

Báró **Dietrich József** 1836-ban vásárolt egyik háza (1828-ban még Daniel Hauzenblaz tulajdona). Báró Dietrich Józsefé 1839-ben.
Palánk 2052, 2052/2. házi sz. Giba A. 3446/82 szak. Palánk 812. = Árpád tér 3. helyén.

Nemes **Tyró Rrátzy** 1813–15. Tyróé 1816-ban.
Palánk 2056. házi sz. Giba A. 3443/82 szak. Palánk 809. = Dugonics tér és Tisza Lajos körút úttest helyén.

Báró **Dietrich József** 1836-ban vásárolt másik háza (1828-ban még Joannes Hamza tulajdona). Báró Dietrich Józsefé 1839-ben.
Palánk 2068. házi sz.

Nemes **Szegő József** 1839-ben.
Palánk 2070. házi sz.

Nobilis **Cirilus Rátz** 1828-ban.
Palánk 2110. házi sz.

Nemes **Szegő János** 1813–15. 1828-ban Nobilis Joannes Szegő. Nemes Szegő János 1839-ben.
Palánk 2114. házi sz.

Nobilis **Adamus Zurkovszky** rotarius (bognár) 1828-ban.
Palánk 2122. I. házi sz.

Nemes **Mihályfy Imre** 1813–15. 1828-ban Nobilis Emericius Mihályfy.
Nemes **Mihályfy Ferenc** 1839-ben.
Palánk 2142, 2141-2. házi sz.

Nemes **Botka Vintze** 1813–15. 1828-ban Nobilis Vincent Botka textor (takács).
Palánk 2160. házi sz.

Nobilis **Vincent Bótka** Domus 1828-ban.
Palánk 2190. házi sz.

Nemes **Utas József** 1839-ben.
Palánk 2191/121. házi sz.

Nobilis **Marcus Henglmüller** Domus 1828-ban.
Palánk 2234. házi sz.

Nemes **Zsufa János** 1813–15. 1828-ban Nobilis Joannes Zsufa. Nemes Zsufa János super (hajóács) 1839-ben.
Palánk 2253. házi sz.

Nemes **Adamovits Ferenc** 1839-ben.
Palánk 2412. házi sz.

Nobilis **Carolus Kászonyi** 1828-ban. Nemes Kászonyi Károly 1839-ben.
Palánk 2475. házi sz.

Nemes **Kászonyi Istvánné** 1813–15.
Palánk 2491. házi sz.

Szilágyi Zsigmond két lóra való, saroglya nélküli hídlását tartják itt nyilván 1809-ben.
Nemes **Belositsné Asszonyság** 1813–15.
Palánk 2556. házi sz.

Nemes **Matyasovszki Antal** 1839-ben.
Alsóváros 2261/33. házi sz.

Nemes **Kraller Antal** 1813–15.
Nobilis **Barbara Heim** 1828-ban.
Alsóváros 2534. házi sz.

Nemes **Ternyei József** 1813–15. 1828-ban Nobilis Josephus Ternyei.
Alsóváros 2537, 2537/2. házi sz.

Nemes **Zsufa András** 1813–15.
Alsóváros 2568. házi sz.

Nobilis **Josephus Szegő** 1828-ban.
Alsóváros 2568. I. házi sz.

Nobilis **Josephus Kalmár** 1828-ban.
Alsóváros 2632/4. házi sz.

Nobilis **Franciscus Hartsa** cothurnarius (csizmadia) 1828-ban.
Alsóváros 2733. I.

Nemes **Sárkány Samuel** 1813–15. 1828-ban Nobilis Vid. Samuel Sárkány.
Alsóváros 2763. házi sz.

Nemes **Zurkovszky Gábor** 1813–15. 1828-ban Nobilis Gabrielis Zurkovszky.
Zurkovszky Lukács polgár, 26 éves, feleséges, 1827-ben atyja házában kocsmáros.
Nemes **Zurkovszky Lukács** 1839-ben.
Alsóváros 2975. házi sz.

Nemes **Sárkány Mihály** 1813–15. 1828-ban Nobilis Michael Sárkány.
Alsóváros 3193. házi sz.

Nemes Kalmár Mártonné 1813–15.
Alsóváros 3424. házi sz.

Nobilis Josephus Kalmár 1828-ban.
Alsóváros 3656. házi sz.

19.3 A Város tulajdonát képező épületek / *Residential buildings in municipal ownership or of other special status* (Kormányos András)

Városháza

L. a 13. Igazgatási épületekről Városháza címszó alatt.

Bérház

Széchenyi tér 11.

Kora eklektikus stílusban, Wegmann Gyula és Scherrer József Adolf tervei alapján 1872-1873-ben épült. Helyén a 19. sz. hatvanas éveikig hatalmas négyzetalakú, árkádos rendszerű földszintes lacikonyha állott, mely mintegy kétszáz éven át őrizte a török kor sokszínű hagyományait. Építésének kezdete után helyiségei már a következő évben bérelhetők voltak. Majd az évtized második felében egyre több hivatal költözött az épületbe. Napjainkban is városi hivataloknak ad helyet.

A Víz utáni újjáépítés első szakaszát lezáró ünnepély alakalmával (1883. október 14 –16.) ebben volt I. Ferenc József szállása. Erre az alkalomra építették a Városházával összekötő zárt folyosóhidat. Az építés évszámát viselő építmény a „Sóhajok hídjá” nevet kapta.

A 19. században, a helyi olvasó egyesület, majd a „Tisza-szabályozás mérnöki hivatala volt”. Ez volt a város első bérháza, ezért maradt rajta ez a név. (T. Knotik Márta 2000. 532., 533. – Bálint Sándor 1976. 87. – Somorjai Ferenc 2002. 39.)

Vasalóház

Takaréktár u. 8. – Horváth Mihály u. 9.

1912–1913-ban épült az új zsinagóga tervezőjének, Baumhorn Lipótnak a tervei alapján. Alakja, formája alapján kapta a helyi köznyelvben a vasalóház nevet.

A két utcára néző, háromemeletes, kéttraktusos ház éles hegyesszögben záródik. A félemeleten tizenhét irodahelyiség kapott helyet. Az emeleten három-ötszobás lakásokat építettek. Oszlopos főlépcsős bejárata a Takaréktár utca felől található, de a Horváth Mihály utcára néző bejárata és lépcsőháza is van. Az egyedi kovácsoltvas díszítések, valamint a Takaréktár utca felőli rácsos kapu Kónya György műlakatos mívész munkái.

Az épület egykori neves lakói közül Haár Alfréd egyetemi tanár nevét említjük. (Horváth Mihály u. 9.) A földszinti utcai helyiségeket üzletek foglalják el, valamint a sarkon, az egykoron Leinzinger Gyula gyógyszerész által működtetett „A Szentháromság”-hoz, ma „Széchenyi” néven működő, galériás, régi berendezésű gyógyszertár. (O. Csegezi Monika 2000. 410-411. – Almanach 1933. 165. – Habermann Gusztáv 1992. 173.)

Lakóház

Tábor u. 3.

Berzenczey Domokos tervei alapján 1924-ben épült. Lakhatási engedélyét 1925-ben keltezték. Részben a város teljes adóhivatala működött az épületben. Másrészt itt kaptak lakást az egyetem professzorai, ezért a bérházat „később egyetemi tanári háznak is minősítették.” Így a többi között Buday Árpád, Kiss Árpád, Göllner Lajos, Mészöly Gedeon, Riesz Frigyes, majd a negyvenes évek közepén Koch Sándor.

A Mérey utcára is néző háromemeletes épületben ma a Király-König Péter Zeneiskola, üzlet és magánlakások találhatók. (CSML IV. B.1414. 5. SZ-Z 1723. – Bátyai Jenő 1990. 29. – Kiss F. – Tonelli S. – Sz. Sziigethy V. 1927. 143. – Novák Ákos 1994. 219. – Almanach 1933. 164., 165., 166. - Évkönyv 1946/47. 89.)

Lakóház

Szentháromság u. 4. [Korábban: 4/A]

1926-ban vásárolta meg a város a Szigeti-házaspár telkét, amelyre Kövér Tibor (1885–1952), városi főmérnök tervei alapján magasföldszintes, háromemeletes, a tetőszinten műtermes lakásokat magába foglaló épületet emeltek. A kivitelezők helyi vállalkozók voltak: Erdélyi András és fia, valamint Breuer Imre. 1927 májusában 24 lakásába költözhetek be a bérlők, akik korábbi, palánki otthonukat az egyetemi építkezések miatt veszítették el.

A bérház a városok között szétszórott Speyer-kölcsonból épült. (Bátyai Gitta 1995. 96. – Péter László 1986b. 23.)

Lakóház

Oroszlán u. 4.

Kövér Tibor tervei alapján 1927 és 1928 között épült a három – Bajza, Nádor, Oroszlán – utcára néző, 43 egytől ötszobásig terjedő lakásokat magába foglaló három emeletes bérház. A főhomlokzat padlásán manzard műtermeket alakítottak ki festő- és szobrászművészek számára. Az épületben személy- és teherliftek működtek. Továbbá volt benne mosókonyha, ruhaszárító és vasalóhelyiség is. A kivitelezés Szolcsányi István és Takács János helyi cégének munkáját dicséri.

Eredetileg csak üzleteket terveztek a földszintre, de az időközben jelentkezett városi zálogház miatt át kellett dolgozni a terveket. A „zaci” 2006 júniusában költözött el a Nádor u. 2. sz. alól a Tisza Lajos krt. 39. sz. alá. Ma a földszinti utcai helyiségekben különböző üzletek és párthelyiség található.

A ház építésének költségeit a Speyer-kölcsonból fedezték. (Bátyai Gitta 1995. 96-97. – Almanach 1933. 166.)

Lakóház

József Attila sugárút 4. [Korábban: Szent György u. 4.]

1928 októbere és 1929 augusztusa között, Kövér Tibor tervei alapján 600 m²-es telken épült a háromemeletes, három utcára - József Attila sugárút, Sóhordó és Dugonics utcára – néző bérház. A kivitelező munkát Erdélyi András és fia, valamint Breuer Imre helyi cége végezte. A 40 lakást magába foglaló, német stílusú árkádokkal díszített, modern épületnek két kapubejárata van, és lifttel is ellátták. A másik kapubejárat a Dugonics u. 3–5. szám alatt található.

A József Attila sugárúti földszintes utcai helyiség korábban élelmiszerboltnak, ma patikának ad helyet.

A bérházat a Speyer-kölcsonból építették. (Bátyai Gitta 1995. 97–98.)

Lakóház

Kossuth Lajos sugárút 41-43.

1929 júliusa és 1930 tavasza között épült a bérház Kövér Tibor tervezésében, melyben Szojka Jenő építésmérnök is közreműködött. Kivitelezését Müller Antal és Nyári István társult építési vállalkozók végezték. Egyedi alapozási módszerüket, melyet akkor még más nemigen alkalmazott Szegeden – ennél az épületnél is használták. A 23 lakás két lépcsőházból nyílik 1, 2, 3, 4 szobák, sőt egy 5 szobás lakást is kialakítottak. Polgármesteri intézkedés nyomán a közeli kórház orvosai és a szomszédban lévő elemi iskola tanítói, a gyermekkórház ápoló apácái nyertek benne elhelyezést. A nagyméretű lakást a kórház igazgató főorvosa kapta meg. Az épülethez 230 négyszögöles belső kert is tartozott. A kert felőli épületrészt a magas alagsor beiktatásával, félemelettel megemelték. Az építés forrása a Speyer-kölcson volt. (Bátyai Gitta 1995. 98.)

Lakóház

Kálvária tér 21.(A/B/C) [Korábban: Kálvária sor 16.]

Az 1704 négyszögölös Taschler-telken 1929 júliusa és 1930 májusa-júliusa között Kövér Tibor tervei alapján épült bérház. A kétemeletes, három lépcsőházas épület 33 – egy- és kétszobás – lakást foglalt magába. A kivitelező munkát Szolcsányi István és Takács János helyi cége végezte. Az építési hatóság mind a Kossuth Lajos sugárút 41–43. számú épületnél, mind ennél a bérháznál sem járult hozzá a függőfolyosós megoldáshoz. (A házszámok egyben a lépcsőházak számára utalnak: A=I, B=II, C=III lépcsőház.)

A bérház a Speyer-kölcson felhasználásával épült. (Bátyai Gitta 1995. 98.)

20. Közművek / *Public utilities, water pump, wells* (Takács Máté)

20.1. Vízelvezetés / *Water pumps*

1840–1846. „tég lány” szelvényű, téglából falazott, 2 colos tölgyfapallóval fődött csatornák épültek 4020 m hosszban a Tisza felé enyhén lejtve a pangó vizek, csöpörkék levezetésére. A főgyűjtő 120/150 cm a Tisza Lajos körút déli végénél „csörgedezett a Tiszába”. Magas vízállásnál: 1865-ig lóval hajtott „járgányos” szivattyúval emelték az összegyűlt vizeket a Tiszába (Ágoston István 2004. 75.)

1879. Nagyszabású csatornázási terv készült Lechner Lajos irányításával. Alapelv: a feltöltött kis- és nagykörutat csatorna nem kereszttezhetette.

1879–1908. A szegedi oldalon megépült 4, a baloldalon az újszegedi főgyűjtő. Az 50 km-es csatornahosszal Pozsony után Szeged a második leginkább csatornázott magyar város volt.

1912. Farkas Árpád három változatban elkészítette a város teljes, körtöltésen belüli területeire kiterjedő általános csatornázási tervet.

1909–1956. 47 év alatt a város csatornahálózata csak 18 km-rel bővült (68231 m), ugyanakkor a vízhálózat hossza már 160 km volt.

1955. A főgyűjtők 4 helyen vezették a Tiszába a tisztítatlan szennyvizeket: a Hajós utca végénél, a gyerekklínika alatt, a Hármaskőlyuknál és Újszegeden a Torontál térnél.

A kis keresztmetszetű, egyesített rendszerű (csapadékvíz és szennyvíz) csatornák nagy záporok esetén nyomás alá kerültek, túlbuggyantak, és a mélyebb területeken pangó fekáliás tavak keletkeztek, az artézi kutakon keresztül az ivóvízhálózatba is bekerült szennyvíz, és ebben az évben 30 000 fertőzőes megbetegedést okozott a városban.

1960–1978. Az 1960 utáni városfejlődés szükségessé tette a rókus-móra-városi főgyűjtő megépítését. A 10.5 km hosszú 80–240 cm átmérővel épült csatorna Felsővárostól a Vám térig fogadja a szennyvizet. A Hajós utcánál megszűnt a tiszai szennyvízbevezetés.

1980. A Vám téri osztóműből a hígítatlan szennyvizet elvezetésére sajátos technológiával a déli átemelő telepig mélyvezetésű csatorna épült, és üzembe lépett az átemelő telep. Megszűnt az Alsó- (gyermekklínikai) és a Hármaskőlyuki tiszai bevezetés.

1985. Elkészült Újszegeden a Vedres utcai főgyűjtő és az egykori Vasúti híd hídfőjében az átemelő, ezzel megszűnt a Torontál téri tiszai szennyvízbevezetés is. A Tisza sodorvonalába a tisztítatlan szennyvizet 800 mm átmérőjű hegesztett acélcső vezeti be.

1986. A Tűzok utcában kísérleti jelleggel nyomás alatti szennyvízelvezető csatornarendszer épült.

1988. Befejeződött Móraváros csatornázása.

1989. Elkészült Petőfitelep gravitációs csatornahálózata.

1991. Átadták Baktó PRESSKAN (nyomás alatti) szennyvízelvezető rendszerét.

1998. Átadták Újszeged Déli Főgyűjtőjét, lehetővé téve a szennyvízelvezetést Újszeged és Szőreg csatornázatlan területeiről.

2002. A város átadta a vízműnek a 242 km-nyi csapadékvíz elvezető nyílt árokrendszert.

2003–2006. Megépült a még hiányzó 253 km kis átmérőjű csatorna. Átadták a 60 000 m³/nap kapacitású biológiai szennyvíztisztító telepet, valamint az iszapkezelő-hasznosítót. A szennyvíztisztító telepre érkezik – Tisza alatti átvezetéssel – Újszentiván, Tiszasziget, Kübekháza, Deszk települések szennyvize.

A zárt csatornák hossza (km) és a bekötött lakások száma (db):

1908	1944	1956	1970	1980	2003	2010
50	65,6	68,2	103	117	371	624
		6 750	16 914	27 702		

20.2. Kutak / Wells

18. század közepe: kút a Széchenyi téren (Bálint Sándor 1974/75. 87.)

19. század: A város lakossága vízszükségletét 1887-ig a Tiszából és ásott kutakból fedezte. Az ásott kutak vize azonban csak az állattartás és a kézműipar szükségleteinek kielégítésére volt alkalmas: erősen szikes, keserű glaubersós, kellemetlen lúgos vagy édeskés (Csegezy Géza 1926.)

1887. Zsigmondy Béla a Tisza Lajos körút – Budai országút (Kossuth Lajos sugárút) kereszteződésében a város megbízásából artézi kutat fúrt. A 256 m talpmélységű kútból napi 650 m³ 21 C°-os vizet nyertek. A kutat 150 mm belső átmérőjű vörösfenyő csővel bélelték. 1920-ban elapadtnak nyilvánították, de a mai módszerekkel beüzemeltethető lenne (TV kamerás vizsgálat 1996-ban ; Ágoston István 2004. 28.).

1894. A közgyűlés 3 db újabb artézi kút fúrásáról döntött (I. sz. kút Tisza Lajos körút 88. 300 mm átmérővel, 220 m talpmélységgel; II. sz. kút József főherceg tér (a gyermekklínika mögött) 200 mm átmérővel, 234 m talpmélységgel; III. sz. kút (a II. sz. kút közelében) 200 mm átmérővel, 275 m talpmélységgel. Mindhárom kutat vörösfenyő béléscsővel látták el.

1903. A nagykörúton kívül további 7 db artézi kutat fúrtak a külső városrészek ellátására:

1. Csaba u. 39. sz. ház előtt 244 m talpmélységgel
2. Hóbiárt basa u.-Debreceni u. kereszteződésében 242 m talpmélységgel
3. Csongrádi sgt.-Tündér u. kereszteződésében 254 m talpmélységgel
4. Francia u.-Hétvezér u. kereszteződésében 252 m talpmélységgel
5. Hajnal u.-Veresács u. kereszteződésében 226 m talpmélységgel
6. Gólya u.-Rákóczi u. kereszteződésében 234 m talpmélységgel
7. Tompa u.-Kácsa u. kereszteződésében 206 m talpmélységgel

1907. Újabb kút a Kisfaludy u.-Szabadsajtó u. kereszteződésében 240 m-es talpmélységgel.

1924–1934. 24 db artézi kút készült 173-308 m talpmélységgel.

1935–1954. Az artézi kutak száma 1948-ban volt a legnagyobb: 265 db kút szolgáltatott vizet. Az újabb – nagyobb teljesítményű – kutak üzembe helyezésével az elapadókat lezárták. 1954-ben 67, 1978-ban 78 kút működött.

1954–2003. A mélyfúrású kutak nyugalmi vízszintjének csökkenése miatt 1977-től szükségessé vált a búvárszivattyús víznyerés bevezetése: először az I. sz. vízmű kútcsoportjainál (Bánomkert sor, Honvéd tér), majd a többinél is.

A 150-300 m közötti vízáadó réteg lassú utánpótlódása – vízszint csökkenés – mérséklésére az újabb kutak 300-600 m közötti talpmélységgel készültek. A kitermelt víz hőfoka ebben a mélységben 25-26 C°.

Hévízkutak

1927. Az első szegedi artézi kút mellett elkészült a 944 m talpmélységű melegvízkút a gőzfürdő ellátására (Pávai Vajna Ferenc geológus szakvéleménye alapján). A kút percenként 450 l 58°C vizet adott.

1957. Haladás Tsz: 1014 m talpmélység, 54°C, 2500 l/perc

1960. Felszabadulás Tsz: 1112 m talpmélység, 52°C, 1200 l/perc

1962. Újszeged, Népkert sor: 1900 m talpmélység, 90°C, 2500 l/perc (1964-től Odessza lakótelepen 1600 lakást fűt)

1965. A Szegedi Orvostudományi Egyetem (SZOTE) területén: talpmélysége 2000 m

1980. Felsőváros I. sz. fűtőmű

20.3. Vízellátás / Water supply

Szeged város lakossága a 19. sz. elejéig az ivóvizet a Tiszából nyerte. A parthoz kötött tutajokról fűles korsókba merítették, a város távolabbi pontjaira pedig fahordókban, lovas kocsikkal juttatták el. (Ágoston István 2004. Szeged város vízellátásának és csatornázásának krónikája a további adatok forrása).

1862. A Szegedi Kiviteli Gőzmalom Rt. vízvezetékét létesített az Árpád, Jókai, Kárász utcákban a Széchenyi téren át a Kossuth Lajos sugárúton a rókusi templomig. A Tisza vizét a vasúti híd pillére mellől szivattyúzták a csövekbe.

1887–1920. Zsigmondy Béla artézi kútjáról a belváros egy részét jó minőségű vízzel látták el.

1894–1901. A törvényhatósági tanács elhatározta, hogy a lakosság részére napi 5411 m³ vizet ad 3 db kútról.

1903. További 7 db artézi kúttal a nagykörúton belüli területet az I. sz. vízműtelepről – 44 200 m hosszú öntöttvas csőhálózattal – nagynyomású, 43.6 m emelőmagasságú, gőzgéppel hajtott dugattyús szivattyúkkal látták el. A külső területeken csak közkifolyós vízellátás volt az artézi kutak természetes nyomásával, 9500 m öntöttvas cső elosztó hálózattal.

1904. Elkészült a Szent István téri 1000 m³-es víztorony, Magyarország első és jelenleg is működő vasbeton magastározója. Tervezők: Zielinszky Szilárd (vasbeton szerkezet) és Korb Flóris (építészeti megjelenés). Teljes magassága a vasbeton zászlórúddal 54,9 m, a medence fenékszintje 32 m.

1913. Vízhány keletkezett a városban az átalánydíjas pazarló vízfogyasztás miatt (188 l/fő/nap, Bécs vízórával 65 l/fő/nap), éjjel 4,5 órán át szüneteltették a vízszolgáltatást.

1940–1959. Az állandósult vízhány mérséklésére „törpe” vízművek épülnek: Dugonics iskola, Londoni körút, Szilléri sugárút 37., Moszkvai körút, Újszegeden több helyen.

1949. Megalakult a Szegedi Víz- és Csatornamű Vállalat.

1954. Megépül az Újszegedi II. sz. vízmű és az 500 m³-es víztorony.

1962–1966. III. sz. vízmű átadása az Öthalmi úton 2500 m³-es földfelszíni tárolóval.

1967–1971. Fölépül az V. sz. vízmű a Fonógyári úton, és elkészül a tarján-telepi és a Töltés utcai víztorony. Mindkettőnél 1500 m³-es normál magasságú és 800 m³-es magas tározó készült a 10 emeletes épületek magasnyomású vízellátása céljából.

1973–1977. Elkészül a IV. sz. vízmű a Tompai Kapunál 2500 m-es földfelszíni tározóval.

1977. A lakások 87,4 %-a – 51 155 db – vezetékes vízzel volt ellátva (szennyvízelvezetéssel csak 47,33 % – 27 702 db)

1980–1985. A növekvő vízigény a meglévő kutak védőtávolsága miatt a város belső területein újabb vízműtelepek létesítésével már nem elégíthető ki. Az új vízmű az algyői vasúti híd fölött, a Tisza mellett készült el 30 000 m³/nap kapacitással, 2 db 2500 m³-es földfelszíni tározóval. A városi hálózathoz 1000 mm átmérőjű, 13 km hosszú feszített beton csővezeték kapcsolja.

Ebben az időszakban készült el a rókusi kétmedencés, vasbeton víztorony, amely méretét és anyagát tekintve egyedüli volt Európában. Tervező: Thoma József és társai, kivitelező a Délép, építésvezető Silay Ferenc. Az alacsonyabb medencéje 1000 m³-es, a magasabb 3000 m³-es. A víztorony teljes magassága 66,50 m, a felső tartály átmérője 42,10 m, az alsóé 24,5 m.

1988. Elkészült a sziklás-tói vízmű 1000 m³-es földfelszíni tározóval.

Minden idők eddigi legnagyobb szegedi vízfogyasztása július 7-én: 108 383 m³/nap.

2000. A vízművek tározó kapacitása: magastározóban: 9100 m³, földfelszíni tározóban: 8500 m³ (Takács Máté 2010. 39-44)

2005. Befejeződött a Szent István téri műemlék víztorony teljes rekonstrukciója.

Az éves víztermelés és a vízhálózat hossza 1905–2003 között millió m³-ben, és km-ben:

Év	1905	1950	1960	1970	1980	1991	1996	2003
Mm ³	2	4	5.8	12	22	25	20	16
Km	44	108	175			618		648

20.4. Energiaellátás / *Energy Supply*

20.4.1. Elektromos energia

1893 A légszeszgyártással egyidőben megkezdődött a villamos energia szolgáltatásvilágítási, fűtési és erőátvitel céljára (Szegedi Légszeszvilágítási Rt. 1869. dec. 14-i szerződés 1893. évi megújítása – Kovács János és szerzőtársak 1997.7.)

1893. dec. 29. Megállapodás és 40 évre kizárólagos jog Charles Georgi mérnök-vállalkozóval (Párizs, Laffite u. 58.) a város ellátására gázzal és villamossal, vezetékek építésére és üzemeltetésére. Ekkor a villamos energiát egy 36 LE-s gázmotorral hajtott egyfázisú generátor állította elő: 2100 V-os 42 periódusú váltakozó áramot termelt.

1901. A budapesti székhelyű Központi Gáz- és Villamossági Rt. kivásárolta a Szegedi Légszeszgyár és Villamossági Rt-t. Az elektromos telep 150 LE-vel 100 KW-nyi teljesítménnyel 27 db utcai ívlámpát, a színházat, a köz-művelődési palotát és a Kass Vigadót látta el.

1911. A városban 29 közvilágítási ívlámpa (a közvilágítást még ekkor is a „légszesz” – a városi gáz – uralta), 19 124 magánvilágítási izzólámpa és 236 ívlámpa volt. 1925-ig a nagykörúton kívül sem gáz-, sem villamosvezeték nem volt, az utcákon petróleumlámpák világítottak. A 193 db elektromotor teljesítménye 405 LE volt. Az elektromos energiát ekkor már gőzgépekkel – széntüzelésű kazánokkal – termelték. A 105 V-os kis-feszültségű rendszer vezetékei a kiskörúton belül földkábelek, azon kívül légvetékek voltak.

1927. A villamostelep újabb fejlesztése lehetővé tette az áttérést a háromfázisú, 50 periódusú rendszerre. Szeged-Makó távvezetékekkel váltották az ottani erőművet, bekapcsolták az ellátásba Apátfalvát, Kiszombort, Magyarcsanakot, Szőreget. Kiskundorozsma saját erőművet alapított.

1935. A villamosenergia igények rohamos növekedése a telep további korszerűsítését igényelte. A beépített gőzturbinákkal hajtott 3 db turbógenerátor teljesítménye 7500 KW-ra emelkedett.

1937–1943. Tervek készültek, és megállapodás született a hódmezővásárhelyi és a szegedi erőmű összekapcsolására 20 KV-os vezetékekkel. Ez a háború miatt csak 1948-ban épült meg.

1948. Az államosítás után létrejött a szegedi üzemeltetési igazgatóság, és megvalósult a „szegedi kiskooperáció”: Szeged-Hódmezővásárhely – Orosháza – Békéscsaba erőműveinek összekapcsolása. 400 elektromos és 300 gázüzemű lámpa világított a közterületeken. Az utolsó gázlámpát 1950-ben szerelték át villanyra: megszűnt a lámpagyújtogató munkakör.

1951. A szegedi kis kooperációt összekapcsolták az országos nagy erőművekkel, és megépült az Öthalmi úti transzformátorállomás, megalakult a Délmagyarországi Áramszolgáltató Vállalat (Démász) és Szegedi Üzemeltetési Igazgatósága.

1954. Elkészült az Országos Villamosipari Tröszt (OVIT) Öthalmi úti 120/20 kV-os állomása.

1961. Szeged – Szabadka közt 120 kV-os összeköttetés létesült.

1968. Üzembe helyezték a Mohács – Baja – Szeged 120 kV-os távvezetékét.

1960–1970 között a fölhasználás 16 676 MWh-ról 37 883 MWh-ra emelkedett. A Szegedi Erőmű termelése 15 780 MWh-ról 1868 MWh-ra csökkent. A közvilágítási lámpák száma az 1954. évi 1592-ről 1977-re 9482-re emelkedett.

1980. Megszűnt az izzólámpás közvilágítás, helyükre higanygőz- és nátriumlámpák kerültek.

A Szegeden fölhasznált lakossági villamosenergia mennyisége MWh-ban:

Év	1895	1902	1910	1920	1930	1940	1950	1960	1970	1980	1990
MWh	0	44	489	1304	5730	10116	12600	16676	37883	77112	112505

21. Közlekedés / *Traffic* (Takács Máté)

21.1. Közúti közlekedés (utak, hidak) / *Road Traffic (Roads, Bridges)*

1750. Hajóhíd a Vár vizibástyája mellett, a Belvárosi híd helyén. Folytatásában – az újszegedi mocsáron át – Százlábú híd (cölöphíd) (Reizner János 1899-1900. II.12.)

Szeged szárazföldi és víziutak találkozásában jött létre. Létét és fejlődését ez a földrajzi adottság évezredek óta meghatározta. A főbb útvonalak helye a 17-18. század óta lényegében nem változott. A belső úthálózat követte a népességszám gyarapodását. A mai út- és utcarendszer, a város szerkezete a nagyárvíz (1879) utáni tervszerű beavatkozás eredménye. Burkolt, kiépített utak csak a 19. század második negyedében jelennek meg.

1825–1827. Az országgyűlés kijelölt 12 országos jelentőségű közúti főútvonalat. Közöttük szerepel a Pest-Szeged-Temesvár-Erdély főútvonal (Budai országút, Szőregi út). Ezek kiépítése állami feladat: a feltöltött utakra homokot, majd apró szemű kavicsréteget terítettek, és szekerek járatásával tömörítették.

1858. Vasúti híd. (Adatai a 21.4. alatt)

1866. A kisebb jelentőségű főútvonalak a város tulajdonában és kezelésében voltak: Szabadka-Bajai, Nagyváradi, Újvidéki út. Ezeket általában közmunka igénybevételevel tették járhatóvá.

1880–1883. A nagyárvíz utáni gyűrűs-sugaras főúthálózatnak jelentős feltöltéssel árvízvédelmi szerepe is volt. A közbelső utcákat ezekhez igazodva ugyancsak feltöltötték. A feltöltés helyenként az 50 cm-t is meghaladta; különösen esős időben járhatatlanná tette az utakat, burkolásuk elengedhetetlenné vált.

1880–1883. A hajóhíd helyén elkészült az állandó Tisza híd Gustav Eiffel cégének kivitelezésében és Feketeházy János tervei alapján. A híd 401 m hosszú, 11 m széles, melyből 7 m a kocsút, és 2-2 m a gyalogút.

1885–1890. A város központi szerepének növekedésével a főútvonalakat műutakká építették ki. A városhatáron belül kiépült főbb műutak: Szőregi út 1080 m, Nagyváradi (József Attila sugárút) 4997 m, Csongrádi 7880 m, Kisteleki 7500 m, Dorozsmai 3770 m, Alsóközponti 7000 m, Horgosi 1400 m, Tápai 500 m, Gyeperti 1300 m.

Az utak többségét közművek építésével és a végleges feltöltések elkészültével párhuzamosan burkolták. Ennek módját Lechner Lajos Szeged újjáépítése c. könyvében (1891) Útépítés, kövezés fejezetében részletesen leírta. A burkolás kivitelezésének módját az alábbi idézet jellemzi:

„A Híd utcában a 14 méter széles kocsúton 16 cm vastag keményen lehengerezett zúzott kő alapon 8-10 cm vastag marosi folyamkavicságyba helyezett kockakőburkolat van, amelynek hézagait híg portland cementlével öntötték ki. A kockakőburkolat közepe 7 m szélességben kissebesi kockákkal, a legexponáltabb helyeken maunthauseni gránitkockákkal és középdarab jobb és bal oldalán 3,5-3,5 m szélességben trácit kockákkal burkoltatott. A járdák 3-3 m szélesek, a kocsútnál magasabbak, és rendes 32/24 cm metszetű maunthauseni gránit szegélykövekkel szegélyezték. A szegélykövek alatt 2 téglasorból falazat van, és az álló hézagaik híg portland cementlével vannak kiöntve.”

1979. Átadták a második állandó szegedi hidat.

2010. Tápe fölött elkészült az M43-as autópálya hídja.

21.2. Közúti Közösségi közlekedés / *Public Transport on the Road*

(A kezdetektől a 20. sz. elejéig)

1857. Omnibusz közlekedik Szeged Pályaudvar és a Főter (Széchenyi tér) között 1,7 km hosszú vonalon (Lugosi József 1991. 358. o.)

1884. július 1-én a Szegedi Közúti Vaspálya Rt. üzembe helyezte a lóvasutat (12 lófogatú kocsival, 20 lóval), amely Szeged Pályaudvart kötötte össze Rókus állomással. Mellékvonalak épültek a Széchenyi tértől a szeszgyárig (Tápai kapuig), majd a Tisza-partig. A szállított utasok száma 1885-ben 322 423, 1905-ben 896 000 főt tett ki. A lóvasúti vágányok hossza 10,8 km volt.

1905. A Szegedi Közúti Vaspálya Rt. a közgyűléstől engedélyt kapott a meglévő kétvágányú lóvasúti pálya és a Kálvária utcán, a Szabadkai sugárúton, a Vásárhelyi sugárúton, a közúti vashídon keresztül Újszegedre, valamint a Tisza Lajos körúton a Gizella tértől a Kossuth Lajos sugárútig vezetendő egyvágányú villamosvonal építésére.

1907. Autóbuszjárat indul Szeged-Kiskundorozsma, Domaszék-Alsóközpont (Mórahalom), Szatymaz és Szőreg útvonalon.

1908. október 1-jén megindult a villamosforgalom a fővonalon, majd 1909 júliusáig a többi vonalon is. 1912-ben a villamosvágányok hossza 18,2 km-re emelkedett, a szállított személyek száma 4 328 247 fő és lebonyolított 59 631 tonna teherforgalmat is. 1918-ban a személyszállítás már 11 180 575 fő, és az áruszállítás 84 000 tonna.

21.3. Vízi közlekedés / *Waterway Transport*

(A kezdetektől a 19. sz. első feléig)

1854. Gőzhajón 7099 utas érkezett Szegedre, 4225 fő távozott Szegedről; 64 800 mázsa teher érkezett és 122 243 mázsát szállítottak el. 1855-ben 214 0635 q érkezett, és 334 078 q-t elszállítottak. A szállítmányok nagyobb része (520 000 q) só volt. Ebben az évben a hídnyitások alkalmával Szegeden 2228 hajó ment át.

1858. A Maroson is megindult a gőzhajózás: Szegedről Aradra minden szerdán és szombaton, Aradról Szegedre minden kedden és pénteken. (Lugosi József 1991. 340. o.)

1865. Az év folyamán a Tiszán érkezett és elindult hajók száma 47 929 db, befogadóképességük 21 408 378 q volt. A Maroson az év folyamán 117 949 db hajó közlekedett 44 416 220 q teherbefogadó képességgel. A Szegedre érkezett és elszállított gabona mennyisége 8 985 815 q volt (A Dunán és mellékfolyóin az éves gabonaforgalom 1865-ben 23 409 576 q volt).

1879. Az árvíz idején 3600 főt szállítottak hajóval Csongrádra és Zentára.

1880. A teherszállító hajók száma a korábbi több százról 84-re, 1890-re 54-re csökkent.

A Duna-gőzhajózási Társaság tiszai forgalma (Szegeden keresztül)

Év	Személyforgalom	Összes áru q	Ebből kereskedelmi	Az összesből gabona
1881	32134	168954	71407	43708
1885		209729	78736	127898
1890	32567	210774	67539	142250

1895. Megalakult a Magyar Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság (MFTR).
1895. augusztus 30. Elindultak a teher- és személyszállító gőzhajóáratok Szeged-Csongrád-Szolnok és vissza útvonalon (heti 6 napon).
1912. Heti egy teherjárat Szeged és Titel között.
1917. Tápén megépült a téli kikötő és a hajójavító telep.

21.4. Vasúti közlekedés / *Railway Transport*

1847. március 24. A Magyar Középponti Vasúttársaság igazgatója gróf Zichy Ferenc Szegeden kijelölte a pályaház helyét. A szabadságharc miatt az előkészületek megszakadnak.
1854. március 4. Személyszállító vonat próbautazása Kiskunfélegyháza-Szeged között (1 óra 25 perc). Az állomásház Alsóvároson a későbbi Rendező Pályaudvar épülete volt. A Szegedtől Bécsig tartó utazás a korábbi 2 hétről 24 órára csökkent.
1855. Döntés a tiszai vasúti híd helyéről és az oda vezető nyomvonalról: a híd nem Kanizsán, hanem Szegeden épül, a vasút nem a Kálvária-Mészáros-Kereszt utcán halad a Tiszáig, hanem Alsóváros és a Boszorkány sziget között.
1857. november 8. A terhelési próba az ideiglenes fa cölöphídon sikeres volt. November 15-én ünnepélyes keretek között megnyílt a Szeged-Temesvár vasútvonal.
1858. december 2. Átadták a forgalomnak a végleges vasúti hidat: Európában ez volt az első kétvágányú vasúti híd. Michel Cézanne francia mérnök tervezte. A híd 8 acélszerkezetű ívből állt 41,4 m-es nyílásokkal, 7 csőpillér és két falazott hídfő épült, teljes hossza 439 m.
1859. augusztus 18. Átadták a Nagyállomást a jelenlegi helyén.
1869. szeptember 11. átadták az Alföldi Vasút Szeged-Rókus-Zombor (101 km) közötti szakaszát és a rókusai állomást a nagyállomással összekötő 4 km-es szakaszt.
1870. Megépült az algyői vasúti híd és a Hódmezővásárhelyig tartó szakasz. Az Alföldi Vasút teljes kiépülésével a Nagyvárad – Fiume közötti 823 km-es távolságot a gyorsvonat 19 óra 14 perc alatt tette meg.
1883. május 20. Megnyílt a Szőreg-Makó-Mezőhegyes-Arad vasútvonal. (Szeged város tiltakozása ellenére) Az Osztrák Államvasút Társaság és az Arad-Csanádi Vasút Részvénytársaság megegyezett a híd közös használatáról, így a végállomás Szeged lett.
1890–1902. A rohamosan növekvő forgalom új pályaudvarok építését igényelte: elkészült a Rókus és a Szeged Pályaudvar (a nagyállomás) új épülete. Ez utóbbit Pfaff Ferenc tervezte.
1884–1891. A Magyar Államvasutak (MÁV) átvette az összes társasági vonalat.
1887. Szegedre helyezték a Magyarországi Vasúti Központi Leszámoló Hivatal.
1888. Szegedre kerül a MÁV Üzletvezetősége. Ekkor 1027 km vasúti hálózatot kezelt.
1894. Átadták a szegedi üzletvezetőség új székházát a Budai országút és a Tisza Lajos körút kereszteződésében. (Pfaff Ferenc tervezte).
1880–1910. Tervek készültek tanyai kisvasúti hálózat építésére, amely mintegy 70 000 katasztrális hold termőterület és 28 000 fős tanyai lakosság áru- és személyszállítását segítené.
1927. február 1. Megnyílt Szeged negyedik vasútja, a Szeged-alsótanyai gazdasági vasút, a Rudolf (ma Roosevelt) térről indult. Egyik ága Kunhalomnál elágazva a halasteleki (ásotthalmi) iskoláig (36 km) tartott, az északi szárnya Pusztamérgesig (33 km).
1944. A visszavonuló német csapatok felrobbantották a vasúti hidat. Még ebben az évben fa szerkezettel pótolták a felrobbantott részeket, de az 1945. évi jeges árvíz használhatatlanná tette. Később teljesen elbontották.
1947. „D” vonatok közlekednek Szeged – Budapest között: céljuk, hogy a termelők éjjel a főváros piacaira szállíthassák a friss árut.
1949–1953. A MÁVAUT teherautói szállítják az árut a vasút nélküli településekből.
1950–1962. Tehervagonokból kialakított személyszállító kocsik közlekednek („E” kocsik, „bocipullman”).

1937–1950. az áru- és személyszállítás megoszlásának változása

Áruszállítás	Vasút %	Közút %	Vízi út %	Összes %
1937	97	1	2	100
1950	88	4	8	100
Személyszállítás				
1937	98	1	1	100
1950	94	5	1	100

1967. Megszűnik a Békéscsaba – Szeged – Dombóvár közötti sebesvonat közlekedés.
Megszűnnek az éjszaka (hálókocsikkal) közlekedő személyvonatok.
1970. Napi két gyorsvonatpár Szeged – Budapest egy gyorsvonatpár Szeged – Pécs között.
1971. Házgyári panelek szállítása Dunaújvárosból Szegedre, majd Szegedről Békéscsabára, Orosházára, Gyulára, Makóra, Mezőhegyesre.
1975. Megszüntetik (elbontják) alsótanyai gazdasági vasutat.
1981. Gyorsvonat közlekedik Szeged – Békéscsaba között.
1982. Átadták a vasútvonalak villamos felsővezetéseit.
1984. A gőzmozdonyokat kivonták a forgalomból.

(Az adatok forrása: Szeged története III-IV-V.)

Vasúti épületek / *Railway Buildings* (Szerdahelyi Péterné)

MÁV üzletvezetőség, (Tisza Lajos körút 28-30.). Épült 1894-ben. Tervezte Pfaff Ferenc. A 3. sz. Vasútforgalmi Főfelügyelőséget 1884 májusától az Alleman házban (Boldogasszony sugárút) helyezték el. Az üzletvezetőség megépítésére 1893. május 17-én nyújtották be a kérelmet. Az épületet 1894. július 14-én adták át rendeltetésének. A kétemeletes palotát 1942-ben háromemeletesre magasították. A német neoreneszánsz stílust őrzi. (T. Knotik Márta 2000. 559., SZH 1884. máj. 1.)
Vasúti Leszámítoló Hivatal (Egyetem u. 2.). Épült 1911-12-ben. Tervezte Ottovay István és Winkler Imre. Az intézményt hat ügyosztályaival helyezték Szegedre, akárcsak a MÁV Szabadkai Üzletvezetőségét. Ideiglenesen a Zsótér házban, majd a Deutsch-palotában működött. Megépítésére a Korcsolyázó tónak a Petőfi Sándor sugárút felőli részét jelölték ki. A teret a Böhm testvérek töltötték föl. Az 1911 januárjában kiírt tervpályázaton csak szegediek vehettek részt. Az épületet neoromán stílusban 1912. augusztus 1-re építették föl. A Vasúti Leszámítoló Hivatal, miután Trianon miatt fölöslegessé vált, 1925-ben szüntették meg. Az egyetem számára Rerrich Béla tervei alapján 1930-ra építették át. (O. Csegezi Monika 2000. 391-393., SZH 1887. okt. 25.)
Szeged Állomás (Nagyállomás) (Indóház tér). Épült 1901–02-ben. Tervezte Pfaff Ferenc. 1859-ben állt itt egy ingatlan az Osztrák Államvasúttársaság tulajdonában, s ezt bővítette ki a tervező eklektikus stílusban. Az E-alakú épület középső része egy-, két szélső szárnya kétemeletes. Az E-alak középső szárának két oldalán egy-egy magas sisakú torony ad az épületnek jellegzetes képet. 1902-ben elkészült a különálló emeletes állomási posta is, amely az Államvasutak osztálymérnökségének munkája. (O. Csegezi Monika 2000. 411-412.)
Szeged-Rókus Vasútállomás – épületét az 1860-as évek végén emelték, bővítését 1900-ban kezdték meg. Az Alföld-fiumei vasút szegedi állomása volt. (Lugosi József 1991. 353.)
Rendező Pályaudvar – Szegedet 1854-ben érte el a vasútvonal. Az állomásház Alsóvárostól nyugatra, a későbbi rendező pályaudvar épülete volt. Erdemleges állomásépületet csak négy évvel később emeltek, amikor a vonalat Temesvár irányába tovább építették. A teherforgalom az 1860-as években kialakított rendező pályaudvaron és a tiszai teherpályaudvaron bonyolódott. (Lugosi József 1991. 347-348.)
Újszegedi Vasútállomás (Kisállomás) (Temesvári körút). Épült 1903-ban. (Apró Ferenc-Péter László 2009. 219.)

21.5. Légi közlekedés / *Air traffic* (Takács Máté)

1915. A Hadügyi Kormányzat birtokba vette a Bajai úttól délre fekvő, a Maty ér és a vasút közötti területet és katonai repülőszékházra alkalmassá tette.
1918. július 15. Országos légipostajárat indul Bécs – Budapest – Szeged és vissza útvonalon.
1919–1922. között repülőiskola működik a repülőtéren.
1922. Az antant-hatalmak elrendelik a repülőtéren található gépek megsemmisítését. Néhány gépet a pilóták ásoththalmi tanyákra mentenek.
1922. augusztus 22. Újra indul a postajárat Budapest – Szeged között.
1930. május 18. Megalakul a Délvidéki Aero Klub (DAK). Három repülőgépen képezik a pilótákat.
1931. május 6. Személyszállító repülőjáratok Budapest – Szeged között.
1942. november 22. Szentgyörgyi Albert sikeresen letette sportrepülő vizsgáját.
1946. október 27. Megérkezett Szegedre a budapesti rendszeres légijárat első gépe.
1957-től immár a MALÉV-nak – Magyar Légiközlekedési Vállalat – Budapestről napi három járata volt Szegedre és újraéledt a közvetlen járat Szeged és Pécs között. Ugyanebben az évben kiránduló járatokat is szerveztek Szegedre. E menetrendszerű járatok 1963-ig közlekedtek. A belföldi járatrendszer működtetése, fejlesztése nem állt arányban az igénybevétellel, így azokat be is szüntették.
1965. Megszűntek a rendszeres légijáratok Budapest és több nagyváros viszonylatában.
1965–1992. között a Magyar Honvédelmi Szövetség (MHSZ) üzemelteti a repülőtér kiképzési és sport célokra.
1970. Szeged város általános rendezési terve az új repülőtér helyét Kiskundorozsma és Zsombó között jelölte ki.

1972. az UVATERV elkészítette az új repülőtér beruházási programját. 3 km hosszú futópálya épült volna polgári és katonai célokra. A magas költségek miatt a terv nem valósult meg.

1982-ben rövid időre, próbaüzemként működött egy Szeged – Szombathely – Győr – Budapest útvonalú járat. Nem bizonyult gazdaságosnak, ezért a kísérlet abbamaradt.

1998 decemberében felavatták a közepes kategóriájú gépek – bármely napszakban, bonyolultabb időjárási helyzetben – fogadását lehetővé tevő felszereléssel ellátott repülőtér. Ez megfelelő lehetőséget biztosít a turisztikai, a városnéző és a sportrepülésnek (a vitorlázó-, motoros sport- és a sárkányrepülésnek, valamint az ejtőernyős sportot űzőknek).

2001. A repülőtér a Magyar Állam Szeged tulajdonába adja. Az üzemeltetést az MHSZ megszűnte után alakult Szegedi Repülő Egyesület végezte. Elkészült a Repülőtér Átfogó Fejlesztési terve.

2006. április. 7. Az Önkormányzat a Szegedi Közlekedési Kft.-t (SZKT) bízta meg a repülőtér üzemeltetésével. Ebben az évben elkészült az 1250 m hosszú aszfaltozott futópálya, a guruló út és a hangárok előtti gyeprácsos burkolat. Megújították a repülőtér műszaki-technikai berendezéseit is. Minősítése: „Nem nyilvános repülőtér ideiglenes határnyitási joggal”. (Pusztai János 2002.)

22. Természeti képződmények / *Natural features*

(Blazovich László–Kratochwill Mátyás)

22.1. Hegyek, dombok, halmok / *Hills*

Bojár halom (a mai Domaszék területén)

Csízik halom (a mai Szeged területén)

Eperjes halom (a mai Domaszék területén)

Fürge halom (a mai Szeged területén)

Kettős halom (a mai Szatymaz területén)

Móra halom (a mai Mórahalom területén)

Öthalmok (a mai Szeged területén)

Szatymazi halom (a mai Szatymaz területén)

Székhalom (a mai Szeged területén)

Szél Pál halma (a mai Balástya területén)

Tápai halom (Szeged területén)

(Giba Antal 1841–1844 Szeged külterületének áttekintő térképe, C.1.6.)

22.2. Patakok, folyók, források, völgyek / *Brooks, rivers, fountains, valleys*

Agyagosvölgy, Agyagosvőgy, Agyagvőgy – A felsővárosi (Deszkás) temető táján volt található. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776./1. A.3.4. térkép, Bálint Sándor 1963b. 123.)

Annus-ér, Annus ere – Felsőváros északi részén folyt, a Szillérből szakadt ki, és a felsővárosi szalámigyár helye fölött ömlött a Kis-Tiszába. A 19. század második felében kiszáradt. Neve vezetéknevi eredetű. (Péter László 1974a. 107., Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4. térkép)

Ásvány – Észak (Tápé) felől, egy vizes, lápos területről folyt a Kis-Tiszába. (Bálint Sándor 1963b. 124.)

Barátok csöppörkéje – Az alsóvárosi templomtól nyugatra terült el. (Buday Mihály 1830., Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4. térkép)

Bencfa – Észak felől folyt a Kis-Tiszába. (Bálint Sándor 1963b. 124.)

Gyálaréti Holt-Tisza – A Tisza szabályozásakor választották le a főfolyó e nagy kanyarulatát az új főmedertől. Szegedtől délre terül el. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4. térkép)

Holt-Maros – Egykori élővíz Maros-meder, a folyó nagy kanyarulata a Tiszába ömlése előtt a város újszegedi oldalán. Ma kitisztított árkában víz áll. (Bálint Sándor 1957b. 1:607., Péter László 1974a. 199.)

János-ér – Észak felől a Szilléren és a Tápai-éren keresztül folyt a Tiszába. (Bálint Sándor 1963b. 124.)

Kemős-ér, Kemes ere – Észak felől folyt a Kis-Tiszába. (Bálint Sándor 1963b. 124., Péter László 1974a. 227.)

Kéri Kata luka vagy Kéri Kata köze, később Felmayer-köz – A Kis-Tisza egy része a mai Zsótér utca táján. (Bálint Sándor 1963b. 124., Péter László 1974a. 371.)

Kis-Tisza (1) – A Tiszának a mai footballstadion táján egykor részben kiszakadt, részben a várostól északra keletkezett vizekből táplálkozva indult ága, amely a mai Kis-Tisza és Maros utcák nyomvonalán haladt, és a mai Tisza Lajos körút északi részén ömlött a főfolyóba. A 18. században a Kis-Tisza egy részét Sándor erének nevezték. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776./1. A.3.4. térkép, Péter László 1974a. 264.)

Kis-Tisza (2) – I. Sebősfok

Kis-Tisza (3) – A Tiszának a Boszorkány-sziget és a part között egykor folyt szakasza, amely időnként kiszáradt. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4. térkép)

Maros folyó

Maty-ér – A sömlyékkal tagolt Homokhátságot választotta el a Tisza ártári területétől. Ma az ország egyik legnagyobb, 14 km² területű szikes tava. A Kiskundorozsma határában lévő Hosszúhát déli, délkeleti oldalán eredt. (Ma vizét a Tisza táplálja az Algyői-főcsatornán keresztül.) Az egykor élő Tiszába, a mai gyálaréti Holt-Tiszába torkollik. Három egymástól jól elkülöníthető szakasza van. A felső folyás Dorozsmától északra, a középső folyás Dorozsma nyugati, dél-nyugati sarkánál kezdődik, és halad a Tisza

irányába. Az alsó folyás a domaszéki határban található, beletartozik az olimpiai evezős pálya. (Szalontai Csaba 2011. 41–42.)

Sándor ere – Nem messze folyt a Kis-Tiszától, vagy éppen annak egy szakaszán vele volt azonos. (Péter László 1974a. 314.)

Sándor réve – A Sándor ere Tiszába torkollásától északra, a mai Zsótér utcától kissé észak-keletre volt található (Péter László 1974a. 313–314.)

Sebősfok – A Tisza alsóvárosi folyása a mai gyermekklinikánál ketté vált. Nyugati ága a Boldogasszony sugárúttól, a Bem tábornok utcától és a Hattyas sortól keletre velük párhuzamosan haladt, és a főfolyóba a mai gyálaréti Holt-Tiszába a Ballagi-tónál tért vissza. (Bálint Sándor 1959. 125.)

Szillér – A mai Szilléri sugárút őrzi nevét. Kapcsolatban állt a Sándor érrel és a Nagyfenékkal. A várostól észak-keletre, az Acél utca táján szakadt ki a Bak-tóból, és a Felső Tisza-parti stadion előtt ömlött a Tiszába. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4. térkép)

Tápai-ér – Észak felől folyt a Kis-Tiszába. (Bálint Sándor 1963b. 124.)

Tápai rév – Ősi átkelőhely Tápé mellett a Tiszán, amely ma is használatos.

Tisza folyó

22.3. Tavak / *Lakes*

Bak-tó – A várostól észak-keletre terült el. Kapcsolatban állt a Fehér-tóval és a Tisza kiöntéseivel. Vízét a Szill-ér és a János-ér vezette a Tiszába. Nevét a város baktói része és a baktói kertek őrizték meg. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4. térkép, Péter László 1974a. 117–118.)

Ballagi-tó – A Tiszának a várostól déli nagy kanyarulatától (ma gyálaréti Holt-Tisza) keskeny hát választotta el. Alsóváros szélén, egyrészt a mai Rendező pályaudvartól délre Hattyas-telep és Hattyas, másrészt a Kecskés-teleptől délre és Hattyas-teleptől nyugatra eső határrész jelöli ki helyét. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4. térkép, Péter László 1974a. 118–119.)

Barátok csöppörkéje – Az alsóvárosi templomtól nyugatra terült el (Buday Mihály 1830., Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4. térkép.)

Búvár-tó, Rókusi-tó – A mai rókusi állomástól keletre terült el, a Kossuth Lajos sugárút, Ilona utca és Szatymazi utca által határolt területen. Gyilkos-tónak is nevezték a sok halálos baleset miatt. Látogatott horgászhely volt. (Péter László 1974a. 140. p., Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4. térkép, Giba Antal 1841–1844. A.1.1. térkép)

Cigányfurbic – I. Cigánytanka

Cigánytanka – A mai Dankó Pista utca táján feküdt, a Nagyfenék egy része. Föltehetően egykor a Szillérből szakadt ki. (Bálint Sándor 1963b. 124.) Péter László szerint pedig a mai Tabán és Fecske utca táján terült el. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4. térkép, Bálint Sándor 1957b. 1:215., Péter László 1974a. 140.)

Cigány-tó – A mai Vajda utca táján terült el. A Sándor eréből kiszakadó ér, amely a felsővárosi minorita templom mögött keletre húzódva elnyúlt a Dugonics-erdőig. Másképpen a Szillérből kiszakadt ér, amely a Sándor erébe torkollott. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4. térkép, Bálint Sándor 1963b. 124., Péter László 1974a. 141.)

Csődörös tó – A körtöltésen kívül az E 5-ös országúttól délre terült el. Nyomai ma is láthatók a rókusi ipartelep területén. (Bálint Sándor 1957a. 168.)

Eugénusz árok (Mélyásánc) – Hozzávetőleg a mai Tisza Lajos körút nyomvonalára mentén jelölhető ki helye. (Péter László 1974a. 165–166.)

Fehér-tó – **A Fehér-tó ma Szegedtől mintegy 9 km-re északnyugatra eső 13 km² területű, ma mesterséges halastórendszer. Első okleveles említése 1075-ből származik. (Rakonczay Zoltán 1987. 167–194., Csizmazia György 1989.)**

Feneketlen – Az egykori Bem laktanya, a mai Juhász Gyula főiskolai kar épületeinek helyén elterült vízállásos hely. Közép-tóként is említették. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4., Péter László 1974a. 173.)

Jató – A Hattyas sor, a főiskolai épületek és a vasút között elterült mély fekvésű, vízállásos hely. A folyószabályozás után parcellázták. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4., Bálint Sándor 1957b. 1:655., Péter László 1974a. 208.)

Jerikó csöppörke – A Jósika utca déli végén a Petőfi Sándor sugárút, Fargó, Móra és Szél utcák határolta mocsaras vidék. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4., Péter László 1974a. 208.)

Kácsafészek, Korcsolyázó-tó – A nagyárvíz után a Korcsolyázó-tót a Kácsafészek helyén alakították ki, a mai Ady tér és a TIK helyén terült el. Péter László egy másik mocsaras helyet, a Csongrádi sugárút-Párizsi körút-Ősz-Tündér utcák által határolt területet ugyancsak Kácsa-fészek néven nevez meg. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4., Péter László 1974a. 214–215.)

Kis Őszeszéke vize – A mai Balástya területén található.

Kistanka – A mai városgazdálkodási vállalat telephelyén terült el. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4., Bálint Sándor 1957a. 168.)

Középtó – I. Feneketlen

Korcsolyázó-tó – I. Kácsafészek

Kukoricaváros tanka – Az egykori Rókusi temető helyén volt, ma lakópark. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4.)

Madarász-tó – A mai Mórahalom területén található.

Nádas – A mai Nádas utca táján terpeszkedett. (Bálint Sándor 1957a. 168. p.)

Nagyfenék – Az Annus-értől és a Szillértől nyugatra kereshetjük, északról dél felé egészen a felsővárosi minorita templomig nyúlt be. L. még Cigánytó. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. A.3.4.)

Nagy Őszeszéke – A mai Balástya területén található.
Nagytanká – A mai nagykörút és a Rókusi körút között terült el. (Balla Antal–Kratochwill Mátyás 1776. **A.3.4.**, Bálint Sándor 1957a. 168.)
Rókusi-tó – I. Búvár-tó
Sárga – A Tisza és a Maros összefolyásában kialakult agyagos, főnyes partszakasz, egykor kiváló fürdőhely. (Péter László 1974a. 314–315.)
Vargák tava – A Cigánytónak a felsővárosi minorita templom mellett egykor húzódó része. (Péter László 1974a. 141.)
Sintér-tó – I. Vértó
Temető tanka – I. Kistanka
Vártó – Az 1719-i kiváltság levél szerint Holt-Tisza. Helye a mai Tápai-réttel azonosítható. „Tape, cum piscina Vartho, alias Holt-Tisza nuncupata,...” (Reizner János 1899-1900. 4:312.)
Vársánc és Árok – Helyét a Vörösmarty utca, a Széchenyi tér, Kelemen u. Zrínyi u. és a Tisza Lajos körút Tisza felé tartó részén kereshetjük. A török hódoltság utáni várépítkezések szüntették meg.
Vértó – A Csongrádi sugárút és az Öthalmi út közötti vízállásos terület. Nevét a Damjanich és Szatymazi utca sarkán működő vágóhídról kapta. Az állatok véré a tóba folyatták. Sintér-tónak, illetőleg Vöröskereszt tónak is hívták a mellette állított keresztről. (Buday Mihály 1814., Péter László 1974a. 367.)
Vöröskereszt-tó – I. Vértó
Velence – A mai Kossuth Lajos sugárút déli oldalán a Mars tér táján volt mocsaras, mély, lefolyástalan terület gunyoros elnevezése. (Bálint Sándor 1957a. 168., Péter László 1974a. 364.)

22.4. Erdők (Blazovich László)

Szeged bel- és külterületén a történelem előtti időktől kezdve az árterületen gyenge minőségű fát adó galéria erdők álltak. Rétek, mocsarak, kaszálók és erdők váltották egymást. Erdőtelepítésre az akkor Szegedhez tartozó, ma Ásotthalom területén lévő erdőt telepítették 1923-24-ben. A telepítés Kiss Ferenc erdőmérnök irányításával történt.

23. Mezőgazdaság / Agriculture

(Blazovich László–Kratochwill Mátyás)

23.1. Dűlők (szántó, szőlő, rét, legelő) / *Fields (arable lands, vineyards, meadows)*

A dűlőket a Giba Antal-féle Szeged külterületének áttekintő térképéről (1841-1844, **C.1.6.**) gyűjtöttük ki. A dűlőnevek után feltüntetett római számok (I–XXI) a Giba áttekintő térképlapjainak a számozását jelentik. A térképlapok számozását a terület lokalizálása követi az utódtelepülések nevével. A „hegy” hagyományosan szőlővel beültetett területet jelent, különben sík terület.

Ábrahám Pál-hegy – XV. (a mai Ruzsa területén)
Ádok-hegy – XI. (a mai Domaszék területén)
Alpári-hegy – XI. (a mai Szatymaz területén)
Alsóvárosi-kaszálók – IX., X., XIV., XIX., XV., XVI., XXI. (a mai Ruzsa, Zákányszék, Domaszék, Mórahalom, Ásotthalom, Röske területén)
Alsóvárosi-pusztá – XV. (a mai Mórahalom, Zákányszék területén)
Alsóvárosi-szántó – XX. (a mai Röske területén)
Alsóvárosi-legelő – XVI. (a mai Szeged területén)
Alsóvárosi Makkoserdő – XVI. (a mai Szeged területén) I. még Felsőváros
Alsóvárosi-pusztá – VIII., IX., XIII., XIV., XV., XIX. (a mai Ruzsa, Zákányszék, Öttömös, Ásotthalom, Mórahalom területén)
Alsóvárosi-szántóföldek – XVI., XX., XXI. (a mai Domaszék, Röske, Szeged területén)
Átokházi-kaszálók – XIII., XVIII. (a mai Öttömös, Ásotthalom területén)
Alsóvárosi-pusztá – XVIII. (a mai Ásotthalom területén)
Átokházi-kaszáló – XIX. (a mai Ásotthalom területén)
Bagoly-hegy – VII. (a mai Szatymaz területén)
Ballagi-tavi szőlők – XVI. (a mai Szeged területén)
Balog-hegy – XVI. (a mai Domaszék területén)
Bánom-kertek – XVI. (a mai Szeged területén)
Barát-hegy – VI. (a mai Szatymaz területén)
Bárkányi-hegy – VI. (a mai Balástya területén)
Bát-hegy – XV. (a mai Röske területén)
Battancs-hegy – XV. (a mai Mórahalom–Domaszék (osztva) területén)
Bodon-laposa – XVI. (a mai Szeged területén)
Bodon-rét – XVI. (a mai Szeged területén)
Bodon-rét – XXI. (a mai Röske területén)
Bóka-hegy – XX. (a mai Mórahalom–Röske (osztva) területén)
Boszorkány-sziget – XVI. (a mai Szeged területén)
Bózsó-hegy – XV. (a mai Zákányszék területén)
Budai-hegy – VII. (a mai Szatymaz területén)
Búzási-hegy – XV. (a mai Mórahalom területén)
Csala-hegy – XV. (a mai Röske területén)
Csamangó-hegy – XV. (a mai Domaszék–Röske (osztva) területén)
Csengelei erdő – I., II. (a mai Csengele területén)
Csontos-hegy – X. (a mai Zákányszék területén)

Csuszek-hegy – XV. (a mai Domaszék területén)
Daka-hegy – X. (a mai Zákányszék területén)
Drága-hegy – XV. (a mai Zákányszék területén)
Farkas-hegy 1. – XV. (a mai Mórahalom területén)
Farkas-hegy 2. – XV. (a mai Mórahalom területén)
Farkas-hegy 3. – XVI. (a mai Domaszék területén)
Fazekas-hegy – XX. (a mai Röske területén)
Felsővárosi-pusztá – IV. (a mai Csengele, Balástya területén)
Felsővárosi-szántóföldek – XVI. (a mai Szeged területén)
Fertő-lapos – XII. (a mai Szeged területén)
Felsővárosi-kaszálók – IV., V., VI., XI. (a mai Balástya, Szatymaz, Szeged területén)
Felsővárosi-legelők – XI., XII., XVII. (a mai Szeged területén)
Felsővárosi Makkoserdő – XVII. (a mai Szeged területén)
Felsővárosi-pusztá – I., II., III. (a mai Csengele területén)
Felsővárosi-pusztá – VI. (a mai Balástya területén)
Felsővárosi-szántóföldek – XI. (a mai Szeged és Szatymaz területén)
Frank-hegy – VII. (a mai Szatymaz területén)
Fúrus-hegy – XV. (a mai Domaszék területén)
Gácser-hegy – XIV. (a mai Mórahalom területén)
Gémes-hegy – VI. (a mai Balástya területén)
Gergő-hegy – XX. (a mai Szatymaz területén)
Gyevi-határi szőlők – XI. (a mai Szatymaz területén)
Halász-hegy – I. Szabó-hegy
Haragos vagy Rózsa-hegy – VII., XI. (a mai Szatymaz területén)
Hattyas – XVI. (a mai Szeged területén)
Horváth Zsikó-hegy – VII. (a mai Balástya területén)
Ingyenes – XII. (a mai Szeged területén)
Islik major – XVI. (a mai Szeged területén)
Jámborka-hegy – XV. (a mai Zákányszék területén)
Jóárt-hegy – VII. (a mai Szatymaz területén)
Kászonyi-hegy – XV., XVI. (a mai Domaszék területén)
Két ér közti szőlők – XII. (a mai Szeged területén)
Kis Bárkányi-hegy – VI. (a mai Balástya területén)
Kis Doma-hegy – X. (a mai Zákányszék területén)
Kis Istók-hegy – XV. (a mai Zákányszék területén)
Kis Iván szik – X., XV. (a mai Zákányszék–Domaszék területén)
Kis-Nyári-hegy – XV. (a mai Domaszék területén)
Kis Sziksós – XX. (a mai Mórahalom–Röske területén)
Kis Szilléri szőlők – XII. (a mai Szeged területén)
Kónya-hegy – VII. (a mai Balástya területén)
Kormányos-hegy – XI. (a mai Szatymaz területén)
Kosár-hegy – XVI. (a mai Domaszék területén)
Kószó-hegy új osztás – XX. (a mai Mórahalom területén)
Kószó-hegy – XV., XX. (a mai Mórahalom területén)
Kőrösi csárda kaszálója – XIX. (a mai Ásotthalom területén)
Ladányi-hegy – XV. (a mai Domaszék területén)
Legelő (Felsővárosi) – XII. (a mai Szeged területén)
Lengyel-hegy – XV. (a mai Zákányszék területén)
Lógó-hegy (szőlő) – XX. (a mai Mórahalom területén)
Lovási-hegy – XI. (a mai Szatymaz területén)
Madarász csárda földje – XX. (a mai Mórahalom területén)
Makra-szék melletti-hegy – VII. (a mai Szatymaz területén)
Makra-széki szőlők – XI. (a mai Szatymaz területén)
Makra-szike – VI. (a mai Szatymaz területén)
Mász-hegy – VI. (a mai Balástya területén)
Meszes-hegy egy része – X. (a mai Szatymaz területén)
Mérgesi-siványok (szik) – VIII. (a mai Ruzsa területén)
Meszes-hegy – XI. (a mai Szatymaz területén)
Móra-hegy (szőlő) – XVI. (a mai Domaszék területén)
Nagy Bárkányi-hegy – VI. (a mai Balástya területén)
Nagy Mátyás-hegy – XVI. (a mai Domaszék területén)
Neszürj-hegy – XI. (a mai Szatymaz területén)
Nyári-hegy – XVI. (a mai Domaszék területén)
Ócskai-hegy – VII. (a mai Szatymaz területén)
Ótott-hegy – X. (a mai Zákányszék területén)
Ördög-hegy – X., XV. (a mai Domaszék területén)
Öthalmok – XI. (a mai Szeged területén)
Pályi-hegy – XV. (Domaszék területén)
Pap, Papp-hegy – XIV., XV. (a mai Ásotthalom és Zákányszék területén)
Rác-hegy – XX. (a mai Röske területén)
Rác szállások – XI. (a mai Szeged területén)
Ruki-hegy – XV. (a mai Mórahalom területén)
Rózsahegy – I. Haragos vagy Rózsahegy
Rúza-hegy – XV. (a mai Mórahalom területén)
Sáros-szék (szik) – X., XV. (a mai Domaszék területén (átnyúlik a térképszelvényen))
Sáros-völgy – XXI. (a mai Röske területén)
Savanya-hegy 1. – XV. (a mai Domaszék területén)
Savanya-hegy 2. – XV. (a mai Domaszék területén)
Sebők-högy – XV. (a mai Zákányszék területén)
Siskó-hegy – XX. (a mai Röske területén)
Szabó Pál-hegy – XVI. (a mai Domaszék területén)
Szabó vagy Halász-hegy – XV. (a mai Mórahalom területén)
Szántó (Felsővárosi) – XII. (a mai Szeged területén)
Szénás-kert 1. – XVI. (a mai Szeged területén)

Szénás-kert 2. – XVI. (a mai Szeged területén)
 Szent Mihály telek alja – XVI. (a mai Szeged területén)
 Szentmihály telke – XVI. (a mai Szeged területén)
 Szirtos-szék – VII. (a mai Balástya területén)
 Szluha-hegy – XV. (a mai Zákányszék területén)
 Szűcsök-hegye – X. (a mai Szatymaz területén)
 Tanács-hegy – XV. (a mai Mórahalom területén)
 Tápai-hegy – V. (a mai Balástya területén)
 Tari-hegy – XV. (a mai Zákányszék területén)
 Tompai-sziget – XVI. (a mai Szeged területén)
 Tót-hegy – XV. (a mai Domaszék területén)
 Vágóhíd – XVI. (a mai Szeged területén)
 Varga-hegy – XV. (a mai Domaszék területén)
 Vaskapu-hegy – XV. (a mai Zákányszék területén)
 Velez-hegy – XX. (a mai Mórahalom területén)
 Zombori-hegy – XI. (a mai Szatymaz területén)

Név nélküli szőlőhegyek

Név nélküli szőlőhegyek – VII. (a mai Szatymaz és Balástya területén)
 Négy kisebb név nélküli szőlőhegy – XIV. (a mai Ruzsa területén)
 Hat kisebb szőlőhegy név nélkül – XIX. (a mai Ásotthalom területén)
 Név nélküli szőlőhegyek – VII. (a mai Szatymaz, Balástya területén)
 Hét név nélküli szőlő-hegy – IX. (a mai Zákányszék, Ruzsa területén)
 Tizenkilenc kisebb szőlőhegy név nélkül – VI. (a mai Balástya területén)

Dűlők a város belterületén

Aklok – XVI. A város északkeleti részén, a 19. század derekán, a Szegedi Gyártelep Rt. bekerített marha hízaló telepe. A mai Tarján városrészén a Zöldfa-Sás-Lugas utcák által határolt területen voltak.

Aszaló-hegy – XVI. 18-19. századi szőlőhegy a város nyugati oldalán. A mai Korda u.-Szél u.-Kaszás u.-Cserepes sor-Kálvária sgt. által határolt területen feküdt.

Bánom kertek – XVI. Alsóváros keleti, Tisza-parti részén, a nagyárvíz előtt gyakran elöntött, folyó mellékágakkal szabdaltnak, kertes terület. A mai új klinikai épületek-Semmelweis u.-Bánomkert sor-Nagyállomás-Tanárképző sporttelep-Tisza-part által határolt terület helyén.

Boszorkány sziget – XVI. A Tisza árterületén, Alsóvárostól keletre lokalizálható. Nevét az 1728-as boszorkányégetésekről kapta. Egykor a Tisza mellékágai fogták közre. A mai Máglya sor-Hattyas u.-Tisza-part által határolt terület helyén feküdt.

Fölsővárosi Makkos erdő – XVII. Egykori és mai erdős terület, a város északi részén, a mai Sándorfalvi út- körtöltés-Erdőszél út határolta területen állt.

Francia-hegy – XVI. 18-19. századi szőlőhegy, a város északi részén, a mai Makkoserdő sor-Körtöltés u. Béke telep-Csallóközi u.-Zsámbokrétai sor-Vértói út-Csongrádi sgt. határolta terület neve.

Ingyenös – XVII. A város északkeleti részén, a Szil-ér (Szillér) tiszai beömlésénél volt található. Művelt, de gyakran elöntött terület. A mai Petőfi telep déli része, a körtöltés és Tápé közötti terület neve volt.

Islik major – XVI. Schlick Leopold 18. sz. eleji szálláshelye. Alsóváros déli részén, a mai Ballagi tó sor-Rendező pályaudvar keleti részén állt.

Jerikó-hegy – XVI. 18-19. sz-i szőlőhegy, a város nyugati részén. A mai Kálvária sgt.-Veres ács u.-Szekeres u.-Korda u. által határolta területen feküdt.

Kálvária-hegy – XVI. 18-19. sz-i szőlőhegy, a város nyugati részén, a mai Boros J. u.-Kálvária sgt.-Fonógyári út-Dorozsmai út-Kátay u. által határolt területen feküdt.

Kis-Szillér-hegy – XVII. A Szil-ér (Szillér) nevű vízfolyás mellett terült el.

Kis-Tarján-hegy – XVII. 19. sz.-i szőlőhegy, a város északkeleti részén, a mai Acél u.-Búzavirág u.-Csavar u. által határolt területen feküdt.

Legelő – XVI. A térképszelvényre írt helyen volt található.

Makkosházi-hegy – XVI., XVII. 18-19. sz-i szőlőhegy, a város északi részén, a mai Rózsa u.-Csongrádi sgt.-körtöltés-Tölgyes u.-József Attila sgt. határolta.

Nagy-Szillér-hegy – XVII. A város északkeleti részén, az egykori Szil-ér és János-ere kanyarjában. A mai Petőfi telepen, a Göndör sor-Bánk bán u.-Gerle u.-Gábor Áron u.-Babér u.-Sirály u. által körbezárt területen feküdt.

Nagy-Tarján-hegy – XVII. Szőlőhegy, a város északkeleti részén, a mai Tarján széle u.-József Attila sgt. körtöltés-Zöldfa u.-Csillag tér határolta területét.

Róma-hegy – XVI. 18-19. sz-i szőlőhegy, a város nyugati oldalán, a mai Dorozsmai út-Pulz u.-Teréz u.-Cserzy Mihály u.-Boros József u.-Kálvária sgt.-Kátay u.-Fonógyári út által bezárt terület en volt.

24. Bányák / Mines

(Blazovich László)

Hagyományos értelemben vett bányák Szeged bel- és külterületén nem léteznek. Az algyői olaj- és gázmezők feltárása lendületesen az 1960-as évek második felében indult. A gázmező területe benyúlik Szeged belterülete alá is. (Juratovics Aladár 1995.)

25. Halastavak, halászhelyek / Fishponds and fisheries

(Blazovich László)

Szeged bel- és külterületén számos természetes vízfolyás és tó alakult ki. Azokban, amelyek nem száradtak ki nyár folyamán, megtelepedtek a halak, és így egyúttal természetes halastavakként hasznosították, akárcsak a Tisza-szabályozást követően a holtágakat. A két világháború között mesterségesen kialakított halastó a Fehértó medrében van. Minderre l. 22. 23. sz.

26. Malmok / Mills

(Kelemen Gábor)

Szeged Honfoglalás utáni történetében – a malmok vizsgálatánál is – 3 jelentős korszakhatárt jelölhetünk meg: a török megszállás kezdete és vége (1543, 1686), illetve a „Víz”, vagyis a várost szinte teljesen elpusztító 1879-es árvíz.

A város malmait meghajtóerő szerint 7 csoportra oszthatjuk annak előrebocsátásával, hogy a nagy kiterjedésű, változó területű, majd községek alakuló tanyavilág felmérése nem volt közvetlen célunk.

1. A kézimalmokról, amelyek gyakorlatilag bármely háznál működhettek, nem készült adó- vagy egyéb összeírás, vagy térképi jelzés. Ezek kiváltása állati erővel, natúr malmokkal (szél- és vízienergiával) és modernebb (eleinte akár környezetszennyező) energiaformákkal fokozatosan történt.
2. A szárazmalmok közül Szegeden csak ló által húzott, keringősátras őrlőszerkezetekről találtunk hivatkozásokat, amelyekről a legjobb áttekintést az 1776/77-es Balla-féle (és annak másolata, a Buday-féle) térkép adja, általában a tulajdonos nevével, utcamegjelöléssel és az ún. helyrajzi számmal. A három városrészben (Felsőváros, Vár és Palánk, Alsóváros) összesen 22 db szárazmalmot jeleznek. Közülük 4 db kettős sátorral rendelkezett. Az 1834-es térképen már csak 10 korábbi szerepel, de 5 helyen új van. 1850-re már csak 8 maradt, de ezek között 2 új van. A „Víz” elvitte a szárazmalmokat is, az 1887-es kataszteri térképen már csak kettő látszik Szentmihályon (O. Csegezi Monika 2003. 28.).
3. Vízimalmokat, amelyek Szegeden hajómalmost jelentettek (a továbbiakban vízimalom alatt hajómalmost értünk, amelyek csak őrlést végeztek, Szegeden nincs nyoma kallómalomnak, vagy a vízi energia egyéb felhasználásának), már az 1522-es tizedjegyzék is jelez 7 „mónár” összeírásával (Reizner János 1899–1900. 3.:479.). Az 1546-os szandzsák összeírásban 25 db (Szakály Ferenc 1983c. 611.), az 1550-es török defterben 24 db vízkereket írnak össze (Reizner János 1899–1900. 3.: 479.). 1703-ban Gmundenből Szegedre „Schopper”-ek, vagyis hajó- és malomácsok, magyarítva „superek” érkeztek, akik két évszázadig tartó, messze földön híres hajó- és hajómalom-építést végeztek. 1812-ben 37 malomépítőt tartottak nyilván (Blazovich László 2007. 98.).

Dramai eset történt az 1721-es molnáresküt elsőként letevő Rózsa Dániellel, aki a város főbírája és országgyűlési követ is volt. A hírhedt boszorkányperbe – feltehetően irigységből – belekeverve 1728-ban megégették. A vízimalmokat ún. „mónárjárók”-ban helyezték el, amilyent például az említett 1776/77-es Balla-féle térképen a sóházakkal szemben „Statio molarum” néven jelöltek. 1818-ban előírták, hogy a vízimalmokra a sorszámot-, majd 1850 után a malom tulajdonosának nevét is mindkét oldalra írják ki. Malom nevére való utalást egy helyen sikerült találni: Felsővároson árulták a *Fekete Holdhoz* címezett 33. sz. vízimalmot (SZN 1895.06.16).

A malomépítési-szépítési technika 1830 után ugrásszerűen javult. A ház-hajó díszesebb lett, a vízkerék másik oldalán lévő „ellensúly”, a tombác bővítéseként tárhajó épült. (Tombác: *„hajó helyett malom alá tétetni szokott kivéssett vastag szál tölgyfa, mellynek belső ürege általmérőjében 4-6 lábnyi. Egy malom alá három tombác tétetik: kettő a malom alá, egy pedig tárhajó gyanánt a késésén kívül”*, Bálint Sándor 1957b. 2.:585.) A sokfelé terjedő szegedi hajómalom mintadarabja, egy makett az 1867-es párizsi világkiállításon nagy sikert aratott (Kovács János 1895. 111-117.). A vízimalmokat novembertől március-ápriliséig védettebb helyre vontatták, de a jég és az árvizek így is sokszor kárt tettek bennük. Elhelyezésük változó volt, amit a hajózással való állandó ütközések miatt szabályoztak. *A katonai felmérések a vízimalmokat egymás alatt ábrázolták* 1783-ban a mai Tisza Lajos körút északi végénél 2 db, szemben 9 db, Alsóvárossal szemben 13 db (1783: KF I. l. A.2.1. térképet); 1861-ben a felsővárosi oldalon 13 db, az alsóvárosin 6 db, Szentmihály fölött 4+6 db (1861: KF II. l. A.2.2. térképet); 1882-ben Alsóvárosonál 1+2+2+3 db, 1884-ben Felsővárosonál 2+4+5 db (1882/1884: KF III.) vízimalmot jeleznek (egy felmérés szelvényei nem egyszerre készültek).

Szabályozási tervnek is felfogható térképeken a Tiszán egymás mellett keresztben helyezték el a malmokat. 1819-ben a hajóhíd fölött 2+1+9+2+5+1+2 malomjel és 1+17+5+13+8+2 lehetséges malomhely (Oszváth Gábor Dániel 2002. 85., Plan Der Strom-und Mühlenlage bey

Szegedin. Anno 1819); 1851-ben a hajóhid alatti 4+9+11+12 db malom a hajók megfordulásának könnyítésére 6+8+10+12 db-os elhelyezési tervben is látható (Ozsváth Gábor Dániel 2002. 85., Mühlen-Stellung unterhalb der Schiff Brücke. Josef Bainville 1851). A vízimalmok száma 1859-ben volt a legtöbb: 5 „mónárjáró”-ban összesen 90 db. A malomhelyek a „Sárgán” (a Maros-torkolattal szemben), a Felső szivattyútelepnél, (a mai Hajós utca végében, Nagy Zoltán-Vágás István 1991. 171.), a Makai út torkolatánál, a Boszorkányszigetnél és a rőszkei partnál (Szentmihálynál) voltak (Reizner János 1899–1900. 3:481.). Ezután a gőzmalmok elterjedése miatt is a vízimalmok száma egyre csökkent, az utolsó vízimalom Szegeden 1920 körül tűnt el (Bátyai Jenő 1991. 28.).

4. Szélmalmok a város zártabb építésű belterületén alig épültek, inkább a folyóktól távol eső és szelesebb hatalmas tanyavilágban. Meglepő Vedres Istvánnak, Szeged híres főmérnökének „negatív adatközlése”: 71 vízi- és 21 szárazmalom számbavétele közben 1799-ben meg sem említi a szélmalmokat (Magyar néprajz 1988–2000. 2.:159.). Belterületi megjelenésüket csak az 1840-es évek végétől számíthatjuk. A II. katonai felmérés 1861. évi szelvényén az 1858-ban átadott vasúti híd már szerepel, a szomszédos Dorozsma szélein 12 szélmalmot jelölnek, Szeged belterületi szelvényén egyet sem. A „Víz” előtt, az 1873-as malomkataszter szerint már 23 szélmalom örölt Dorozsmán. (Dorozsma az 1879-es árvízben szintén elpusztult.) Szegedi leírásokban – beleértve a térképeket – összesen 4 db belterületi szélmalomra való utalást találtunk. Az Illovay-malom a mai Árvíz u.-Üstökös u. között állt (Bainville 1850-es térképén szerepel C.1.7.), drámai történetét Jókai Mór is megörökítette. A „Víz” betörésekor a munkások oda menekültek és a malom összedőlésekor 15-en lelték benne halálukat (Reizner János 1899–1900. 2:335., 350.; Bátiai Jenő 1991. 34.). A nazarénusok a Cserepes soron építettek szélmalmot 1867 után (Reizner János 1899–1900. 3:43.) A Volán Zrt. mai telephelyén, valamint a mai Kukorica utcától K-re (Domongos-szél M. néven) jelöltek szélmalmot (1884: KF III.). Külterületen a Fehér tótól északra 3 db szélmalom látszik „W.M” jelöléssel (1861: KF II.), ezeken kívül Tápe külterületén, a templomtól kb. 1,3 km-re északnyugatra állt egy (1884: KF III.). A tanyákon később több helyen közös száraz- és szélmalmot építettek. Érdekes összehasonlítást tehetünk az 1861. évi malmokról az 1973-ban Szegedhez csatolt 3 község esetében (1861: KF II.). Mind-egyikben csak egyféle őrlést jeleztek. A nyugatra eső Dorozsma nyugati (szelesebb) oldalán 12 db szélmalom, a folyó melletti Tápen 6 db vízimalom, a tiszántúli Szőregen 5 db szárazmalom működött.
5. A gőzmalmot először 1854-ben alapítottak Szegeden (Bátyai Jenő 1991. 39.) 1899-re már az őrlési teljesítmény döntő részét adták (Kulinyi Zsigmond 1901. 622.) Az Alföld második legnagyobb gőzmalma az 1859-ben épített, 1870-ben Back Bernát és fiai tulajdonába került Kiviteli Gőzmalom Rt. volt (Kápolnai Iván 1991c. 473.) A vasúti híd mellett álló, az 1930-as évek elején közraktárrá alakított malmot 1944-ben egy bombatámadás elpusztította. 1950-re Szeged belterületén már csak 4 nagy „államosítani való” malom maradt: a Faludi testvérek Hengermalma, Peregi Mihály Gőzmalma, a Szegedi Gőzmalom Rt. és a Tisza-malom (Bátyai Jenő 1991. 98.)
6. Egyéb (fagáz, gázolaj) meghajtású „motormalmok” a 20. század átmeneti megoldásai voltak.
7. A gőzmalmok többségükben 1950 után elektromos meghajtásra álltak át. 1992 és 2007 között Szegeden egyetlen nagy malom, az ún. Izabella-malom működött a Dorozsmai út 1-3. szám alatt, azóta egy sem.

A 19. század közepétől az őrlés módja a köves malmoktól a hengermalomok felé tolódott el.

A malmok Szegeden – a város és a táj mezőgazdaságának jellegzetessége miatt – nem csak gabonát, hanem *paprikát* is őrltek, illetve a szegedi vízimalmok végnapjaiban (1910 után) „borsot és cimetet (fahéjat) is” (Juhász Antal 1960. 131.) A kisebb „házi” paprikamalmokon kívül a nagyobb gőzmalmok is foglalkoztak paprikaőrléssel.

A *paprika* első hazai említése 1560 táján Szikszai Fabricius Balázs sárospataki tanárnál (feltehetően Kolombusz tévedése miatt) „indiai bors” néven, míg 1570-ben már „vörös törökbors”-ként történt. Ez utóbbi Zrínyi Miklós nevelőanyjának, Széchy Margitnak a kertjében termett (Bálint Sándor 1962b. 14.) Szegeden először Franyó Rajmond felsővárosi piarista számadási könyvében 1748. okt. 5-én „Pro paprika 4 kr.” bejegyzésben szerepel (Csonka Ferenc-Váradai Géza 1905. 6.) A közhiedelem úgy tartja, hogy az alsóvárosi ferences szerzetesek hozták már korábban Délvidékről Szegedre. A paprika a 18. század közepétől házifűszer, az 1830-as évektől kereskedelmi cikk, az 1880-as évektől már kiviteli cikk volt (Obermayer Ernő 1935. 7.), 1937-re pedig Szent-Györgyi Albert Nobel-díját is megalapozta.

A szárított paprika törését eleinte házaknál mozsarakban, majd paprikakülükben (kétkarú emelő rendszerű, lábbal hajtott famozsárban) végezték. A paprika őrlése szegedi találmány (Csonka Ferenc-Váradai Géza 1905. 14.) A Pick Szalámi és Szegedi Paprika Múzeumban látható a Pálffy testvérek 1859-es típusú hengerszéke, amely – ma már meglepő módon – a köves őrlést készítette elő. Ezután a vízimalmokból az épülő gőzmalmokba tevődött át a tevékenység, elsősorban Alsóvárosra és a Szegedhez tartozó Szentmihályra. A Kalocsán indult nemesítés jóvoltából csipősségmentes paprikatövek 1937-től terjedtek el Szeged környékén,

addig csak jelentős munkával tudtak többé-kevésbé „édes” őrléményt előállítani (Bálint Sándor 1962b. 55.) Az 1940-es években kezdődött a paprikamalmokban a villanymeghajtásra való áttérés. Ezeket is 1950 körül államosították, majd rövidesen leszerelték. A termelők által beszolgáltatott paprikát a Paprikafeldolgozó Vállalat őrlötte az akkor 48 köpáros üzemében. A paprikamonopólium 1988-ban szűnt meg, de már 1960 után megtűrték, ha a termelők maguk őrlöttek – akkor már villanymeghajtással, elsősorban Szentmihályon.

A kimutatásokban szereplő rövidítések: vízimalom (vízim.), szárazmalom (szárazm.), szélmalom (szélm.), gőzmalom (gőzm.), gabonaőrlő malom (őrlőm.), paprikamalom (paprikam.), darálómalom-kásamalom (kásam.), malom (m.), Alsóváros (Av), Felsőváros (Fv), Vár és Palánk (VP), külterületekkel együtt (kt.e.).

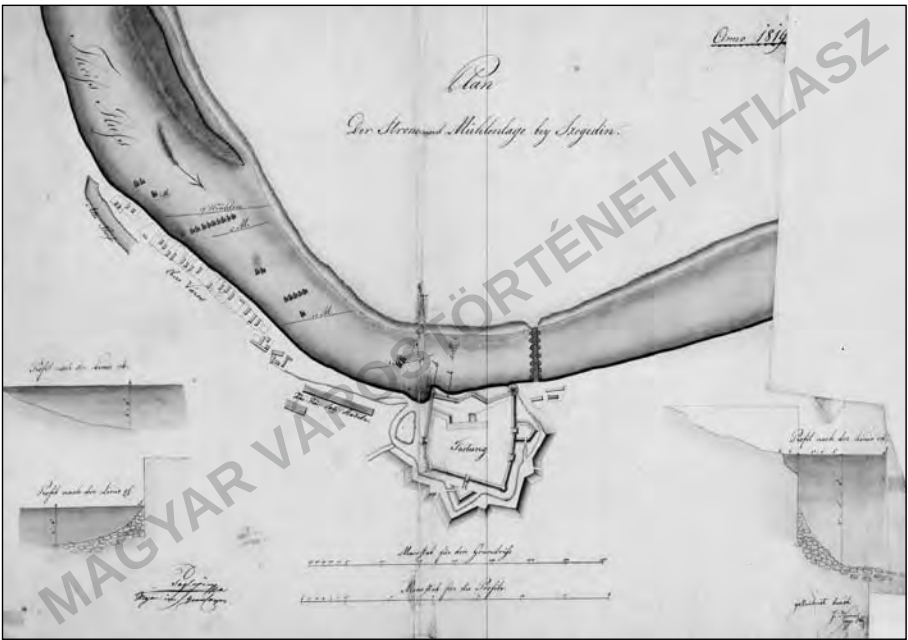
A szegedi malmok száma a különböző forrásokból kigyűjthető adatok összerendezésével, az 1973-ban csatlakozó községek nélkül:

1522:	7 db vízim., a tizedjegyzékben a „Mónár” nevű személyek (Reizner János 1899–1900. 3:479.)
1546:	25 db egykerekű vízim., szandzsák összeírás (Szakály Ferenc 1983c. 611.)
1550:	24 db vízim., török defter (Reizner János 1899–1900. 3:479.)
1585/86:	17 db vízim. (Szakály Ferenc 1983c. 612.)
1586/87:	18 db vízim. (Szakály Ferenc 1983c. 612.)
1587/88:	19 db vízim. (Szakály Ferenc 1983c. 612.)
1719:	93 db vízim. és szárazm., ebből Av 90 db, Fv 3 db (Reizner János 1899–1900. 3:480.)
1721:	14 db vízim. (Kovács János 1901. 263.)
1750:	18 db vízim., 12 db szárazm. (Farkas József 1985b. 361.)
1750/51:	22 db vízim., ebből Av 8 db, Fv 11 db, VP 3 db (Juhász Antal 1960. 128.)
1768/69:	36 db vízim., ebből Av 15 db, Fv 14 db, VP 7 db (Juhász Antal 1960. 128.)
1777:	47 db vízim., ebből Av 20 db, Fv 15 db, VP 12 db, 25 db szárazm. (Farkas József 1985b. 361.)
1798:	71 db vízim., 21 db szárazm. (Reizner János 1899–1900. 3:480.)
1828:	68 db vízim., kt.e. 36 db szárazm. (Juhász Antal 1960. 129.)
1839/40:	80 db vízim., kt.e. 41 db szárazm. (Farkas József 1985b. 361.)
1843:	84 db vízim., kt.e. 39 db szárazm. (Farkas József 1985b. 361.)
1845:	79 db vízim. (Kovács János 1895. 265.)
1849/50:	71 db vízim., kt.e. 42 db szárazm. (Juhász Antal 1991. 437.)
1850:	80 db vízim. (Magyar néprajz 1988–2000. 2:179.), 8 db szárazm. (Bainville 1850-es térképe Szegedről)
1854:	1 db gőzm. (Bátyai Jenő 1991. 69.)
1857:	2 db gőzm. (Kápolnai Iván 1991c. 473.)
1859:	90 db vízim. (Reizner János 1899–1900. 3:481.), 3 db gőzm. (Kápolnai Iván 1991c. 473.)
1863:	4 db gőzm. (Kápolnai Iván 1991c. 473.)
1870:	57 db vízim., kt.e. 32 db szárazm., kt.e. 42 db szélm. (Magyar néprajz 1988–2000. 2.:160.)
1870 után:	90 db vízim. (Kovács János 1895. 112.)
1874:	72 db vízim. (Magyar néprajz 1988–2000. 2:179.), kt.e. 8 db szárazm. (Juhász Antal 1991. 438.)
1875:	57 db vízim., kt.e. 32 db szárazm. (Kulinyi Zsigmond 1901. 623.)
1876:	56 db vízim. (Reizner János 1899–1900. 3:481.)
1879:	4 db gőzm. (Szegedi kalauz 1880.)
1882:	41 db vízim. (Magyar néprajz 1988–2000. 2:179.)
1883:	32 db vízim., ebből 7 db olaj- és paprikam., Av 18 db, Fv 14 db, 4 db gőzm. (SZN 1883.10.05. 3.)
1885:	26 db vízim. (Juhász Antal 1991. 437.)
1887:	2 db szárazm. Szentmihályon (O. Csegezi Monika 2003. 28.), kt.e. 73 db szélm. (Magyar néprajz 1988–2000. 2:189.), külterületen 18 db közös szárazm. és szélm. (Juhász Antal 1991. 438.)
1889:	8 db gőzm. (Kápolnai Iván 1991c. 473.)
1894:	15 db vízim., kt.e. 91 db szélm. (SZH 1894.01.21. 3.)
1895:	14 db vízim., ebből Av 9 db, amiből paprikam. 5 db, Fv 5 db (Kovács János 1895. 112.), kt.e. 79 db szélm., 10 db gőzm. (SZH 1895.10.09., 4.)
1896:	kt.e. 8 db szárazm. (Juhász Antal 1991. 438.)
1897:	13 db gőzm., ebből 4 db kásam., 2 db paprikam., 2 db olaj- és paprikam. (Endrényi Imre 1898. 203.)
1899:	15 db vízim., kt.e. 8 db szárazm., kt.e. 91 db szélm., 12 db gőzm. (Kulinyi Zsigmond 1901. 622.)
1900:	15 db vízim., külterületen 100 db szélm. (Szűts Mihály 1914. 347.)
1901:	21 db vízim., 13 db szárazm., kt.e. 74 db szélm. (SZN 1901.10.09. 6.)
1906:	68 db vízim. és szárazm. együtt., 7 db gőzm., kt.e. 66 db szélm. (Kápolnai Iván 1991c. 474., 438.)
1907:	12 db vízim., 9 db gőzm., ebből 3 db paprikam. (Vogel Antal 1907. 76., 80., 91., 108.)
1914:	9 db vízim., 6 db közös szárazm. és szélm., 9 db gőzm., külterületen 1 db szárazm., 59 db szélm., 3 db gőzm. (Szűts Mihály 1914. 346.)

1917: 11 db gőzm. (Kápolnai Iván 1991c. 476.)
1922: 12 db gőzm., ebből 5 db paprikam., 1 db kásam. (Bottka Sándor 1923. 345.)
1927: 18 db gőzm., ebből 5 db őrlőm., 12 db paprikam., 1 db kásam. (kigyűjtve: Szegedi útmutató 1927.)
1945-1950: 4 db gőzm. (Bátyai Jenő 1991. 98.)
1972: 1 db villanymalom (Klonkai László 2010. 583.)
1992: 1 db villanymalom (új helyen, Klonkai László 2010. 583.)
2007-máig: nincs malom

Szárazmalmok tulajdonosai és telekszámai Szeged belterületén a Balla Antal 1776/1., 1776/2. és az 1834-es bécsi (Szeged és tágabb környezete, C.2.1.) térképek alapján:

Gál András malma, a mai Szilléri sugárúttól keletre, a Tabán u. és a Fecske u. között (Fv 34.)
Vas Mihály malma, a mai Szilléri sugárúttól keletre, a Tabán u. és a Fecske u. között (Fv 35.)
Joan Szilber kétsátras malma, a mai Sándor u. és Rózsa u. délnyugati sarkán (Fv 611., 1834-re egysátras)
Veber János malma, a mai Sôhordó utcától északra, a Pusztaszeri u. és a Juhász Gyula u. között (1834-ben már nincs)
Joann Szilber kétsátras malma, a mai Csongrádi sgt.-Rózsa u. északnyugati sarkán (Fv 878., 1834-ben már nincs)
Korom István malma, a mai Csongrádi sgt.-on, a Tündér u.-tól délre (Fv 933.)
Szegedi Farkas malma, a mai Csongrádi sgt.-on, a Nádas u.-tól északra (Fv 969.)
Szűts Pál, Kováts Mihály, Heiczl malma, a mai Lechner tértől északnyugatra (Fv 992.)
D. D. Dugonits András (*a hasonló nevű piarista szerzetes, író és tudós apja, aki polgármester is volt, 1715–1780, I. Habermann Gusztáv 1989. 62./*) et Balog kétsátras malma, a mai Párizsi körút közepén, a Zákány u. és a Hétvezér u. között (Fv 1036.)
Név nélkül, a Gyevi utcán, a Szent György utca torkolatától délre, a mai Római krt. és József A. sgt. északnyugati sarkán (Fv, 1834-ben jelenik meg)
Név nélkül, a mai Bartók tér-Attila u.-Tisza L. krt.-Mikszáth K. u. tömbben (VP 306., 1834-ben már nincs)
Név nélkül, a mai Tisza Lajos krt.-Kazinczy u. déli sarkán, (VP 342., 1834-ben már nincs)
P. D. Annae Ferdini malma, a mai Tisza Lajos krt. belső oldalán, az Aradi vt. terétől északnyugatra (VP 610., 1834-ben már nincs)
P. D. Georgii Volfordt malma, a mai Markovits u.-tól északra a Semmelweis u. felé (VP 641., 1834-ben már nincs)
Név nélkül, a mai Markovits u.-tól délre, a Boldogasszony sgt. felé (VP 642.)
Név nélkül, a mai Kálvária sgt. és Tisza Lajos krt. északnyugati sarkán (VP, 1834-ben jelenik meg)
Név nélkül, a Sörfőzde északnyugati falába beépítve, a mai Tisza L. sgt. déli végének belső oldalán (VP, 1834-ben jelenik meg)
Név nélkül, a Sörfőzdetől a Tisza felé, a mai Tisza L. sgt. déli végén (VP, 1834-ben jelenik meg)
Név nélkül, a mai Szél u.-Katona J. u. északnyugati sarkán (mai Móraváros, a korábbi kertek között 1834-ben jelenik meg)
Markus Krentzperger és R. Szűts János malma, valamint Fodor Ádám Gáspár másik malma, a mai Rákóczi u.-tól északra, a Petőfi S. sgt. és a Tisza L. u. között (Av 71., 1834-ben már nincsenek)
Malmos István malma, a mai Indóház tér északi részén (Av 361., 1834-ben már nincs)
Ruzsa Antal malma, a mai Alsónyomás sor és Szabadsajtó u. északi sarkán (Av 528., 1834-ben már nincs)
Név nélkül: az alsóvárosi temető mára már kibővített területén, a Szántó u.-val szemben (Av 529., 1834-ben már nincs)

A hajómalmok elhelyezési terve Szegeden, a hajóhíd fölött 1819-ben

Név nélkül, a mai Vadkerti téren (Av 933., 1834-ben már nincs)
Név nélkül, a mai Vadkerti téren (Av 934.)
Nagy Pál Istv. kétsátras malma, a mai Vadkerti téren (Av 935., 1834-ben már egysátras)

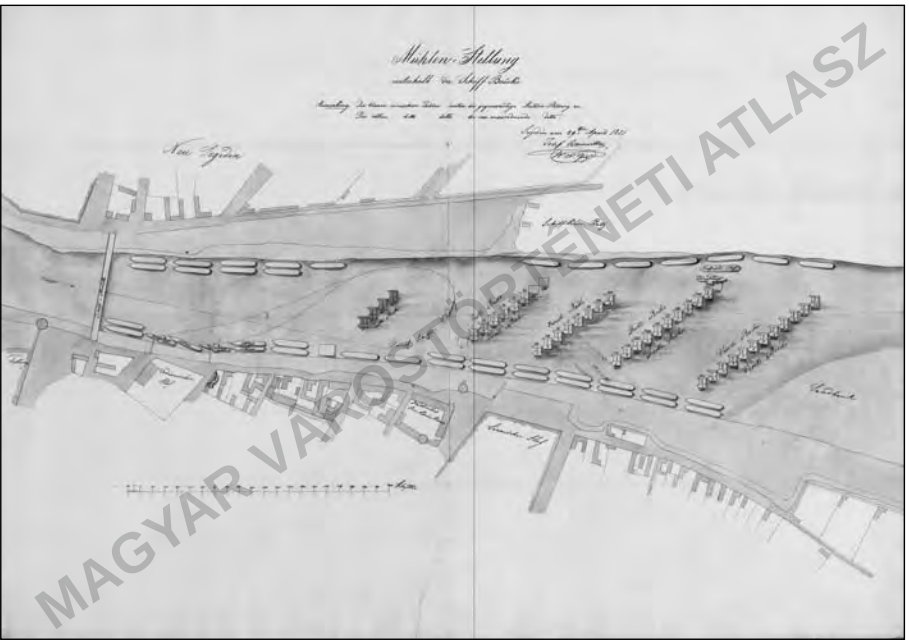
Malomgenealógia Szeged belterületén a gőzmalmok megjelenésétől a tulajdonos, az indítás éve, a malom helye és a jelentősebb változások megadásával (Bátyai Jenő 1991. 38-91.)

Elsődlegesen gabonaőrlő malmok / Grain Mills

Jordán és Fiai m., 1854, a mai Fül-orr-gége klinika helyén (1883: Löwy/Ligeti, 1890: Viktória Gőzm. Társ., 1896: leégett)
Tessen-Burget gőzm., 1857, Állomás u. 3. (1865: Kiviteli Gőzm. Rt, 1870: Back Bernát és Fiai m., 1944: lebombázták)
Fodor József és Kernweisz Miklós gőzm., 1863, Felső Tisza-part (1879: csődbe jut)
Löwy/Ligeti Sámuel és Tsa gőzfűrész és őrlőm., 1869, Újszeged (1875 után a Löwy családé, 1909: Újszegedi Gőzfűrész és Hengerm. Rt.)
Milkó Vilmos és Fiai gőzfűrészgyár és gőzm., 1880, Rigó u. 23. (tényleges működés: 1900)
Márer Miksa gőzm., 1883, Vám tér 7. (1912: Márer és Hoffmann Rt., 1913: Tisza m., Back Bernát-, 1942: Jenei és Józsa-, 1945-1949: Márkus Endre tulajdona, államosítás után Szeged legfőbb-, 1972-1992: egyetlen gabonaőrlő malma (Tisza m.), a gépeket 1996-ban bontották el.)
Bosányi-Löwenrosen m., 1883, Rigó u.-Bakay N. u. (először kereskedelmi vállalkozás)
Doktor István kásam., 1883, Tabán u. 21.
Hernádi János kásam., 1883, Vásárhelyi (mai József A.) sgt. 14.
Vér János és ö. Korondi Péterné m., 1897, József A. sgt. 74. (Tulajdonosváltások: Ótott Kovács F. és Fiai, Deutsch Simon, Schmidt, Ribizsár Gyula)
Farkas József gőzm., 1902, Petőfi S. sgt. 76-78., a Szentmihály 462. alatti daráló áttelepítése (tulajdonos 1909-től a testvére is, 1933-tól az özvegye. 1947-ben leégett)
Lippai Imre gőzm., 1902, Fv, a mai Etelka sor mellett (1928-tól fatelep, a Tiszavidéki Gőzfűrész Rt. tulajdona)
Garzó Lajos és Dobó Antal gőzm., 1902, Hattyas sor (1906: Schachtitz és Tsa, 1922: Alföldi Gőzfűrész és Őrlőmalom Rt.)
Márer Gyula és Tsa gőzm., 1913, Tisza Lajos u. 67. (1928-ban csődbe jutott)
Meisl Ignác és Fiai m., 1928 körül, volt Ipar u. 8., mai Klinikakert
Weisz Lajos darálóm., 1942, Attila u. 20.
Izabella m., 1992, Dorozsmai út 1-3. (16 db kettős hengerek, 2007-ig őrlött)

Paprikamalmok / Paprika Mills

Pálffy-féle vasöntöde és paprikaőrlő üzem, 1859, a mai Kisfaludy és Oltványi u. helyén (1871-1912: Kálvária sgt. 11.)
Pick Márk paprikam., 1877, Gutenberg u. (1888-ban kásam. is létesül)
Dobóczky Mihály paprikam., 1877, Szabadság tér 13. (1901-től a Szécsi családé)
Kotányi János parikam., 1881, üzlet: Kárász u. 5. (fűszermalommá bővítették)
Katona Antal paprikam., 1883, Hattyas sor
Vetró Barna Lőrinc m., 1883, Lengyel u. 29. (15 évig működött)
Sánta Pál olaj- és paprikam., 1883, Tisza L. u.12.
Berta József m., 1883, Tisza L. u. 57.
Fazekas Mihály olaj- és paprikam., 1883, Szécsi u. 23.
Fodor Ádám Imre olaj- és paprikam., 1883, Tompa u. 23.
Vadányi Ferenc olaj- és paprikam., 1883, Szabadság tér 1.
Szánthó Mihály és Fiai paprika-gőzm., 1887, Szentmihály 60. (elsősorban paprikaőrlés, 1950-ben az államosításkor megszűnt)

Josef Bainville városi főmérnök 1851-es helyzetrajza a hajóhíd alatti malomrévekről